Kalaallit Nunaanni Ilaqutariinnut Sullissivinnik ilaqutariillu illuinik misissuineq

Karen Margrethe Dahl, Maliina Grønvold Olsen, Helle Hansen
aamma Sofie Henze-Pedersen

VIVE

Kalaallit Nunaanni Ilaqutariinnut Sullissivinnik ilaqutariillu illuinik misissuineq

© VIVE allattullu, 2022

e-ISBN: 978-87-7582-067-2

Saqqaani asseq: Karen Margrethe Dahl/VIVE

Suliniut: 301902

Aningaasalerneqarpoq: Kalaallit Nunaanni Meeqqanut, Inuusuttunut, Ilaqutariinnut Inatsisinillu Atortitsinermut Naalakkersuisoqarfik

VIVE – Viden til Velfærd
Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd
Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K
www.vive.dk

VIVE-p saqqummersitai qanorsuaq issuarneqarsinnaapput issuaaffigisat ersarissumik nalunaarutigalugit.

VIVE
DET NATIONALE FORSKNINGS- OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD

Siulequt

Kalaallit Nunaanni meeqqanut ilaqutariinnullu isumaginninnikkut pitsaaliuinermik pingaarnertut neqeroorutaasut Ilaqutariinnut Sullissiviit ilaqutariillu illui nalunaarusiami matumani VIVE-mit nassuiarneqarput. Misissuinermi Ilaqutariinnut Sullissivinni ilaqutariillu illuini neqeroorutit najukkani ilaqutariit meeqqallu pisariaqartitaannut kiisalu Ilaqutariinnut Sullissiviit aaqqissuussaanikkut ataqatigiinnerannut naapertuunnersut ukkatarineqarput. Ilaqutariinnut Sullissiviit ilaqutariillu illuisa neqeroorutaasa pitsaassusaannik misissuineq pitsanngorsaaqataassaaq kiisalu nunami sumiluunniit najugaqaraluarunik meeqqat ilaqutariillu isumaginninnikkut pitsaaliuinermik naleqquttumik atuisinnaalersissallugit.

Nalunaarusiaq misissueqqissaarnermut pisortamit Karen Margrethe Dahlimit (suliniummut aqutsisoq), misissueqqissaartartuunermit Helle Hansenimit, ilisimatusarnermut ikiortimit Maliina Grønvold Olsen kiisalu ilisimatusartumit Sofie Henze-Pedersenimit allanneqarpoq.

Misissueqqissaarnermut pisortaq Kathrine Iversen, suliniummut pisortaq Niels Jørgen Mau Pedersen aamma ilinniartoq Apollonie Kreutzmann paasissutissanik katersinermut aamma peqataapput kiisalu misissueqqissaarnissamut periusissiornermut misissueqqissaarnernut innersuussutinillu suliaqarnermut peqataallutik.

Nalunaarusiami paasissutissat kommuni tamani tallimaasuni katersorneqarput najuulluni internetilu aqqutigalugu paasissutissat 2021-p ingerlanerani katersorneqarlutik.

VIVE-p kommunini Namminersorlutillu Oqartussani innuttaasut, sulisut aqutsisullu tamaasa qujassuteqarfigai nalunaarusiamut paasissutissanik katersinermut peqataasimanerannut misissuinerullu ingerlanerani suleqataasimanerannut.

Naggataatigut VIVE-mit aamma qujassuteqarfigineqarput kinaanerannik isertuunneqartut pingasut avataanit nalilersuitinneqarsimasut, taakku misissuiffigisaq pillugu kinguneqartussamik isornartorsiuinermikkut nalissaqanngitsumillu ilisimasaqarnermikkut iluaqutaasimallutik.

Misissuineq Kalaallit Nunaanni Meeqqanut, Inuusuttunut, Ilaqutariinnut Inatsisinillu Atortitsinermut Naalakkersuisoqarfimmit inniminnerneqarlunilu aningaasalerneqarpoq.

Kræn Blume Jensen
VIVE Social-imi ilisimatusarnermut misissueqqissaarnermullu pisortaq.

Imarisai

Eqikkaaneq 6
Tunuliaqutaa 6
Paasissutissat misissueqqissaarnermilu periusissiaq 7
Pingaarnertut paasineqartoq 8
Suliassaqarfimmik inerisaanermut innersuussutit 11

1 Aallaqqaasiut 16
1.1 Tunuliaqutaa 16
1.2 Siunertaq misissuinermilu apeqqutit 17
1.3 Kalaallit Nunaanni Ilaqutariinnut Sullissivinnik siornatigut misissuisimanerit 19
1.4 Inatsiseqarneq aamma nuna tamakkerlugu politikit periusissiallu 21

2 Misissuinerup ilusilersornera 25
2.1 Misissueqqissaarnermut sinaakkutaasoq 25
2.2 Misissuinermut paasissutissat tunngavigineqartut 30

3 Suliassaqarfiit akornanni misissueqqissaarneq innersuussutillu 36
3.1 Aallaqqaasiut 36
3.2 Meeqqat ilaqutariillu kikkuunerat pisariaqartitaallu 36
3.3 Ilaqutariinnut pitsaaliuinermik neqeroorutit 38
3.4 Sulianik suliaqarneq suleqatigiinnerlu 47
3.5 Suliassaqarfiit akornannik misissueqqissaarnerup eqikkarnera 52
3.6 Suliassaqarfimmik inerisaanermut innersuussutit 55

4 Kommuneqarfik Sermersooq 60
4.1 Aallaqqaasiut 60
4.2 Ilaqutariit meeqqallu kikkuunerat pisariaqartitaallu 62
4.3 Ilaqutariinnut pitsaaliuinermik neqeroorutit 64
4.4 Suleqatigiinneq sulianillu suliaqarneq 70
4.5 Sermersuumi pitsaaliuinermik neqeroorutinik ataatsimut naliliineq 74

5 Kommune Kujalleq 76
5.1 Aallaqqaasiut 76
5.2 Ilaqutariit meeqqallu kikkuunerat pisariaqartitaallu 77
5.3 Ilaqutariinnut pitsaaliuinermik neqeroorutit 78
5.4 Suleqatigiinneq sulianillu suliaqarneq 82
5.5 Kujallermi pitsaaliuinermik neqeroorutinik ataatsimut naliliineq 84

6 Qeqqata Kommunia 86
6.1 Aallaqqaasiut 86
6.2 Ilaqutariit meeqqallu kikkuunerat pisariaqartitaallu 87

6.3 Ilaqutariinnut pitsaaliuinermik neqeroorutit 88
6.4 Suleqatigiinneq sulianillu suliaqarneq 93
6.5 Qeqqatami pitsaaliuinermik neqeroorutinik ataatsimut naliliineq 95

7 Kommune Qeqertalik 97
7.1 Aallaqqaasiut 97
7.2 Ilaqutariit meeqqallu kikkuunerat pisariaqartitaallu 98
7.3 Ilaqutariinnut pitsaaliuinermik neqeroorutit 99
7.4 Suleqatigiinneq sulianillu suliaqarneq 101
7.5 Qeqertalimmi pitsaaliuinermik neqeroorutinik ataatsimut naliliineq 103

8 Avannaata Kommunia 105
8.1 Aallaqqaasiut 105
8.2 Ilaqutariit meeqqallu kikkuunerat pisariaqartitaallu 106
8.3 Ilaqutariinnut pitsaaliuinermik neqeroorutit 107
8.4 Suleqatigiinneq sulianillu suliaqarneq 111
8.5 Pitsaaliuinermik neqeroorutit tulliuttuni ataatsimoortumik nalilerneqarnerat Avannaata 113

Najoqqutarineqartut 116

Bilag 1 Pitsaaliuinermik suliniutit nalinginnaasumik imarisaat 118

Eqikkaaneq

Tunuliaqutaa

Kalaallit Nunaanni Ilaqutariinnut Sullissiviit ilaqutariillu illui 16-iusut ilaqutariinnik perorsaanermut isumassuinermullu tunngatillugit ajornartorsiutinik ikiorneqarnissamut qulakkeerinnittussaapput, taamaalillutik meeqqat atugarissaarnerat ineriartornerallu qulakkeerneqassallutik meeqqallu angerlarsimaffiup avataanit inissinneqartut amerlassusaat killilerneqarlutik.

Inatsisit atuuttut naapertorlugit Ilaqutariinnut Sullissiviit qanoq ingerlanneqassanersut kommunit ataasiakkaat namminneerlutik aalajangersinnaavaat, taamaalillunilu siunertat, sullissat neqeroorutillu kommunit akornanni assigiinngiiaarlutik. Namminersorlutilli Oqartussanit kissaatigineqarpoq Ilaqutariit Sullissiviinut nuna tamakkerlugu najoqqutassiortoqassasoq, meeqqat ilaqutariillu nunami sumiluunniit najugaqaraluarunik pitsaaliuinermut neqeroorutinik tunngaviusunik tamarmik periarfissaqartinneqarnissaat qulakkeerniarlugu, kisiannili najukkani Ilaqutariinnut Sullissiviit najukkani meeqqat ilaqutariillu pisariaqartitaat naapertorlugit neqerooruteqarnissamut siunnerfeqarsinnaatillugit. Nuna tamakkerlugu kissaatigineqarpoq neqeroorutit taakku assigiinngitsut ilaqutariit ikorfartorneqarnissaannik katsorsarneqarnissaannillu qulakkeerinnissasut, ilutigitillugulu ilaqutariinnut meeqqamut ilaqutariinnulluunniit suliaatigineqanngitsunut aamma neqerooruteqarlutik.

Nuna tamakkerlugu najoqqutassiornissaq sioqqullugu Namminersorlutik Oqartussat kissaatigisimavaat misissorneqassasut 1) Ilaqutariinnut Sullissivinni neqeroorutit siammasissusaat pitsaassusaallu, 2) meeqqanut ilaqutariinnullu tunngatillugu perorsaanikkut isumassuinikkullu ikiorneqarnissamut najukkani pisariaqartinneqartut aamma 3) Ilaqutariinnut Sullissiviit aaqqissuussaanikkut ataqatigiinnerat, pingaartumik Ilaqutariinnik Sullissiviit sulinermik aallartitsinnginneranni sulianik suliaqarnermut tunngassuteqartut kiisalu Ilaqutariinnut Sullissiviit najukkanilu meeqqanut isumaginninnermullu ingerlatsiviit akornanni suleqatigiinneq.

VIVE-p misissuinerata aalajangersimasumik taamaalilluni takutissavaa, nuna tamakkerlugu angorusunneqartoq maanna najukkani Ilaqutariinnut Sullissivinni neqeroorutinut najukkanilu innuttaasunit pisariaqartinneqartunut naapertuunnersut. Tamatuma saniatigut misissuinermi siunertarineqarpoq paasissallugu pitsaaliuinermik neqeroorutit assigiinngitsut siammasissusaat pitsaassusaallu annertusiniarlugit najukkani periarfissat suunersut.

Misissuinermi Ilaqutariinnut Sullissivinni pitsaaliuinermik neqeroorutit pingaartumik qitiutinneqarput, taamaattorli meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik suliaqartunit allanit neqeroorutit aamma misissorneqarlutik, neqeroorutit taakku ilaatigut Ilaqutariinnut Sullissiviit ataanniissimappata allanilu suliaqartut allat ataanniissimallutik. Taakku assersuutigalugit meeqqanut inuusuttunullu siunnersuinermut sammisassaqartitsinermullu kiisalu arnanut meeqqanullu nakuuserfigineqarsimasunut qimarnguinnut tunngassuteqarpata.

Misissuinermit misissueqqissaarnerit tunngavigalugit VIVE Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaannik siunissami ineriartortitsinissamut innersuussusiornissamut peqquneqarpoq.

Paasissutissat misissueqqissaarnermilu periusissiaq

Paasissutissanut tunngatillugu misissuinermi Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaat aaqqissugaanerallu pillugit atortut allassimasut kiisalu paasissutissat nutaat 2021-imi katersorneqarsimasut tunngavigineqarput. Taakku tassaapput aaqqissuussaasumik apeqqutit e-mail atorlugu Ilaqutariinnut Sullissivinni aamma najukkani meeqqanut ilaqutariinnullu ingerlatsivinni aqutsisunut apeqqutigineqarsimasut kiisalu Ilaqutariinnut Sullissivinni, ingerlatsivinni aamma Ilaqutariinnut Sullissiviit suleqatigisaanni aqutsisunik sulisunillu itinerusumik apersuinerit. Apersuinerit 62-it oqarasuaatikkut, videokkut imaluunniit tikeraarluni apersuinikkut ingerlanneqarsimapput. Misissueqqissaarnernik allattuinerup kingorna kommunini ataasiakkaani nassuiaatit kommunini pineqartuni Ilaqutariinnut Sullissivinni ingerlatsivinnilu aqutsisunut nassiunneqarsimapput inernerusunut nassuiaatinillu oqaaseqarnissamut periarfissinneqarlutik.

Misissuineq kommunini tamani aallaaviatigullu Ilaqutariinnut Sullissivinni ilaqutariillu illuini tamani ingerlanneqarpoq, tamarmillu annertunerusumik minnerusumilluunniit paasissutissanik katersinermut ilanngussinissamut peqquneqarsimallutik. Ilaqutariinnut Sullissiviit anginerusut arfinillit aqutsisunik sulisunillu itinerusumik apersuinikkut itinerusumik misissuivigineqarput. Tamatuma saniatigut Ilaqutariinnut Sullissivinni mikinerusuni sisamani sulisut aqutsisullu kiisalu nunaqarfimmi mikinerusumi innuttaasut internetikkut VIVE-mit apersorneqarput.

Nassuiaalluni misissuineruvoq suliassaqarfimmi nuna tamakkerlugu periusissianut atatillugu paasissutissanik katersorneqarsimasunik VIVE misissueqqissaarluni tamatumalu saniatigut pitsaaliuinermik neqeroorutit pingaarnerit, tulliisa pingajuisalu oqimaalutarneqarsimanerannut atatillugu neqeroorutit assigiinngitsut siammasissusaannik naliliilluni.

Neqeroorutit assigiinngitsut

Neqeroorutit pingaarnerit:

Ajornartorsiutit pilinnginnissaannik siunertaqarluni pitsaaliuinermik neqeroorutit.

Neqeroorutit tulliusut:

Ilaqutariinnut annikinnerusunik utaqqiisaasumillu ajornartorsiuteqartunut neqeroorutit ajornartorsiutit annerulinnginnissaannik/ataavartunngunnginnissaannik qulakkeerisut.

Neqeroorutit pingajuusut:

Ilaqutariinnut atugarliortunut iluaqutaalluartunik neqeroorutit, assersuutigalugu meeraq inissinneqaratarsinnaappat.

Tamatuma saniatigut periaatsinik ilippanartutut taaneqartartuni piumasaqaatinut pitsaaliuinermut neqeroorutit naammassinninnersut VIVE-mit nalilerneqarpoq,

piumasaqaatit taakku neqeroorutit innuttaasunut iluaqutaasumik sunniuteqarnissaannut ilimanarsititsisarmata.

Pingaarnertut paasineqartoq

Ilaqutariinnut Sullissivinni massakkut pissutsit siornatigut naliliinermut (Schnohr, 2011) sanilliukkatsigu paasivarput meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutit ukiuni qullini kingullerni pitsanngoriarujussuarsimasut. Tamanna assersuutigalugu siornatigut meeqqanut ilaqutariinnullu immikkut neqerooruteqartoqanngitsuni ilaqutariit illuinik mikinernik arlalinnik pilersitsisoqarsimaneranik kiisalu Ilaqutariinnut Sullissivinni sulisunik amerlanerusunik assigiinngitsunillu pisinnaasalinnik atorfinitsitsisoqarsimaneranik, taamalu innuttaasunut pitsaaliuinernik assigiinngitsunik periarfissaqalersimaneranik pissuteqarpoq. Ilutigitillugu periaatsinik ilisimasaqartoqarnerulersimavoq Ilaqutariinnullu Sullissiviit siunertaannik kiisalu sulisut aqutsisullu suliassaannik sulisut ilisimasaqarnerulerlutik, aamma ilaqutariinnik katsorsaaneq aaqqissuussaanerulersimavoq siunertaqarnerulerlunilu, katsorsaanerup ingerlanerani anguniagassanik allattuinissap eqqumaffigineqarnerulerneranik katsorsaanerullu ingerlanerani naammassineranilu malitseqartitsisarnermik takussutissartaqartoq. Kisianni meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutinik qulakkeerinninnissamut innuttaasut akornanni sulinermilu suli ajornartorsiuteqarpoq, immikkoortumilu tulliuttumi tamanna sammineqassaaq najukkani nunalu tamakkerlugu siuariarsimanerit annikinnerulersinnagit.

Ilaqutariinnik Sullissivinnik misissuinermi paasisat pingaarnerit tulliuttuni eqikkarneqarput:

Meeqqat angajoqqaallu pisariaqartitaasa suussusaat assigiipput qanorli annertutiginerat amerlassusaallu assigiinngissuteqarlutik

Meeqqat ilaqutariillu nuna tamakkerlugu assigiikannersunik ajornartorsiuteqartut VIVE isumaqarpoq. Taamaattorli illoqarfinni assigiinngitsuni ilaqutariit qanoq amerlatigisut ikiorneqarnissamik pisariaqartitsinersut kiisalu sumiiffimmi ilaqutariit tamarmik isigalugit ilaqutariit qanoq amerlatigisut atugarliortuunersut assigiinngissuteqarput.

Meeqqat ilaqutariillu ajornartorsiutaat Ilaqutariinnut Sullissivinnit naammattoorneqartartut tassaapput perorsaanermi ajornartorsiutit, sumiginnaaneq angajoqqaani inuusuttunilu aanngajaarniutinik atornerluineq, kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimanermit kingunerluutit, nakuuserneq, ajoqusernermit kingunerluutit, aliasunneq ajornartoornerlu, imminut toqunnissamik eqqarsarneq kiisalu pinerlunneq imaluunniit inuusuttut akornanni pissusilersornikkut ajornartorsiutit. Tamakku saniatigut Ilaqutariippassuit imminut pilersornissamik, akiitsoqarnermik angerlarsimaffeqannginnermillu ajornartorsiuteqarput.

Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutiminni sullitaraat innersuunneqarsimasut innersuunneqarsimanngitsullu.

Ilaqutariinnut Sullissivinni neqeroorutit amerlanersaat ilaqutariinnut atugarliortunut innersuunneqarsimasunut pitsaaliuinermik *pingajuusunik* neqeroorfigineqarnissamik pisariaqartitsisunut sammitinneqarput. Ilaqutariinnut Sullissiviit ilaat isumalluutimik

ilarujussuat pitsaaliuinernik *tulliusunik* neqeroorutinut atortarpaat, soorlu ajornartoornermi ikiuinermut ammasumillu siunnersuinermut aamma pitsaaliuinernik *pingaarnernik* neqeroorutinut soorlu angajoqqaanngornissamut piareersarnermik suliniummut MANU-mut, anaanat eqimattaannut kiisalu peqqissutsimik siuarsaanermik iliuuseqarnernut. Eqqortumik pitsaaliuinermik ikiuiniaraanni neqeroorutit assigiinngitsut tamarmik pingaaruteqarput. Ilaqutariinnut atugarliortunut Ilaqutariinnut Sullissiviit akuttunngitsumik pitsaaliuinermik neqeroorutituaasarmata eqimattanut ikiorneqarnissamik pisariaqartitsinerpaanut tamani isumalluuteqartoqarnissaa pingaarutilerujussuuvoq.

Sullitat neqeroorutillu killilersorneqarsinnaanissaannut illoqarfiit angissusaat, illoqarfimmi ilaqutariit atugarliortut amerlassusaat sulisullu suliatigut piginnaasaat apeqqutaapput. Illoqarfinni mikinerusuni sullitat neqeroorutillu ataatsimoortinneqarnissaat taamaalilluni pisariaqarsinnaasarpoq illoqarfinnilu anginerusuni sullitanut assigiinngitsunut neqeroorutit immikkuullarinnerusut periarfissaasinnaallutik. Immikkuullarissunik neqerooruteqarsinnaanissamut periarfissaqassagaanni sulisussanik naleqquttunik ilinniagaqarsimasunik atorfinitsitsisoqarsinnaanissaa aamma apeqqutaavoq, tamannalu pingaartumik illoqarfinni mikinerusuni killeqarpoq. Ilaqutariinnut Sullissiviit mikinerusut taamaalillutik sullitanut assigiinngitsunut amerlanerusunut siammasissunik neqerooruteqarsinnaajumallutik kommunimi imaluunniit Namminersorlutik Oqartussani suliatigut ikiorneqarsinnaanissaq pisariaqartikkajuttarpaat. Ilaqutariinnut Sullissivinni anginerusunut siammasinnerusunik sulisoqarsinnaasunut sanilliullugit Ilaqutariinnut Sullissivinni mikinerusuni siammasissunik neqerooruteqarsinnaanissaq attanniarlugu sulisut isumaginninnikkut pitsaaliuinermik neqeroorutit iluanni suliassanik siammasinnerusunik isumaginnissinnaanissaat aamma pisariaqartinneqarpoq.

Neqeroorutit ilai Ilaqutariinnut Sullissiviit amerlanersaanni neqeroorutigineqarput - allat ataasiakkaani kisimik

Misissuinerup ingerlanneqarnerani kommunit tamarmik siunnersuilluni ilaqutariinnik katsorsaanermik, naartusunut aamma 0-2-nik ukiulinnik angajoqqaanut atugarliortunut siusissumik iliuuseqarnermik, angerlarsimaffimmi perorsaanermik ikorfartuinermik, inuusuttunik siunnersuinermik, ammasumik siunnersuinermik kiisalu assersuutigalugu ajutoortoqartillugu ajornartoornermi upalungaarsimanermik neqerooruteqarput. Kommunimili ataatsimi angerlarsimaffimmi ikorfartuinermik inuusuttunillu siunnersuinermi neqerooruteqarnerup patajaatsumik attanneqarnissaa ajornakusoorsinnaavoq sulisussarsiornermi ajornartorsiutit pissutigalugit.

Ilaqutariinnik oqaloqatigiinnikkut katsorsaaneq apersorneqartut naapertorlugit najukkani tamani pisariaqartinneqarpoq, massakkulli Ilaqutariinnut Sullissivinni sisamani ilaqutariillu illuanni ataatsimi taamaallaat periarfissaalluni, ilaqutariinnut sullissivinni sinneruttuni tarnip pissusaanik ilisimasalittut tarnikkulluunniit katsorsaanikkut ilinniagalinnik sulisoqannginnera pissutigalugu. Kommunit marluk Ilaqutariinnut Sullissivinni/ilaqutariit illuini ilaqutariinnut oqaloqatigiinnikkut katsorsaanissamik neqerooruteqanngillat. Ilaqutariit illuini mikinerusuni tamani tarnip pissusaanik ilisimasalinnik imaluunniit tarnikkut katsorsaasunik atorfinitsitsinissaq massakkut piviusorsiunngilaq, taamaammallu taakkunani katsorsaanermut angalaqatigiittartunik,

ungasianiit katsorsaanernik imaluunniit suliartortitanik pisariaqartitsisoqarnissaa ilimanassalluni. Tarnip pissusaanik ilisimasalinnik amigaateqarnera aamma pissutigalugu kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasut misissorlugillu katsorsarneqarnissaat Ilaqutariinnut Sullissivinnit ikittuinnarnit isumagineqarsinnaavoq. Neqeroorulli tamanna Namminersorlutik Oqartussat angalaqatigiittartuisa neqeroorutaannit ilaqartinneqarpoq.

Ilaqutariinnut illut ikittuinnaat angajoqqaanut inissinneqarsimasunik meeralinnut immikkut neqerooruteqarput, tamatumunngalu angajoqqaat inissinneqarsimasunik meerallit qaqugukkut pitsaaliuinermik neqeroorutinik iluaquteqassanerat, aamma neqeroorutit qanoq siunertaqarlutillu imaqarnissaat pillugit ersarissaasoqarsimannginneranik pissuteqarsinnaavoq. Ilaqutariinnut Sullissiviit aamma ikittuinnaat ilaqutariinnut atugarliortunut ilaqutariittut ineriartornissamik pikkorissartitsinernik ilaqutariinnilu aqqutissioqatigiinnermik neqerooruteqarput.

Illoqarfinni qulingiluani qimarngueqarpoq, taakkunanngali marluinnaat nakuuserfigineqarsimasunut katsorsaanermik neqerooruteqarput, taamaallaallu ataaseq najukkami Ilaqutariinnut Sullissivimmut attuumassuteqarluni.

Angajoqqaanngornissamut piareersarnermik suliniut MANU illoqarfinni arfinilinni neqeroorutaavoq.

Ilaqutariinnut Sullissivinni arlaqartuni killiliinermik siunertaliinermillu suliaqarnerup pitsanngorsarneqarnissaa pisariaqartinneqarpoq

Ilaqutariinnut Sullissivinni ingerlatsivinnilu sulisut aqutsisullu oqarnerat naapertorlugit neqeroorutini ingerlatsinernilu ataasiakkaani killiliinermik siunertaliinermillu suliaqarnissaq pisariaqartinneqarpoq. Misissuinerup ingerlanneqarnerani Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaasa nassuiaataat allassimasut kommunini arlaqartuni amigaatigineqarput, taamaalilluni neqeroorutit suunerat ilaqutariillu Ilaqutariinnut Sullissiviup neqeroorutaanut qaqugu innersuunneqarnissaat naleqqunnersoq ingerlatsivinni sulisunit nutaanit innuttaasunillu ilisimaneqarani. Katsorsaanermik ingerlatsinermi anguniakkanik suliaqarnerup anguniakkallu malitseqarnissaasa suliarineqarnerisa pingaaruteqassusaat ilisimalluarneqarpoq. Malitseqartitsillunili ataatsimiinnissat arlaqartut taamaatiinnarneqartariaqartarput assersuutigalugu sullissisut innuttaasulluunniit takkutinngitsoornerat pissutigalugu.

Tarnip pissusaanik ilisimasalinnik atorfinitsitsiniarneq ilungersunartoq

Ilaqutariinnut Sullissiviit nalinginnaasumik suliffigiumaneqartarput assersuutigalugu perorsaanermik ilinniarsimasunik sulisoqarnera pissutigalugu. Tamanili tarnip pissusaanik ilisimasalinnik atorfinitsitsiniarneq ilungersunarpoq. Sumiiffimmiit sumiiffimmut ilinniaqqinnissamut imaajarneqarnissamullu periarfissat assigiinngiiaarput.

Sullissineq pitsanngorsarlugulu sivikillisinniarlugu ilutsit assigiinngitsut misilerarneqarput

Ingerlatsiviit Ilaqutariinnullu Sullissiviit akornanni suleqatigiinneq ingerlatsivinni sulisunik ilinniarsimasunik attassiniarnerup atorfinitsitsiniarnerullu ilungersunarneranik sunnerneqarpoq, taamaattumillu katsorsaanerup aallartinnginnerani isumaginninnikkut suliatigut misissuinerit atorneqarsinnaasumillu iliuusissatut pilersaarutit akuttunngitsumik suliarineqarneq ajorlutik. Illoqarfinni arlaqartuni taamaammat

ilaqutariit katsorsarneqarnerat aallartiaarneqartalersimapput, sullissineq ilaqutariillu katsorsarneqarnerat ingerlaqatigiissinneqarlutik, Ilaqutariinnullu Sullissiviit misissuinernut iliuusissatullu pilersaarusiornermut peqataatinneqartarlutik.

Kommunit ernumanassutsimut uuttuummik atuisut imaluunniit periutsimik Sign of Safety-mik atuisut ilaqutariinnut ataatsimut oqaatsinik ataatsimullu periutsinik atuinissaminnut sakkunik taakkuninnga atuinermut misilittagaqarluarput.

Ilaqutariinnut Sullissiviit anginerit ilaqutariinnut illut mikinerusut sullippaat.

Kommunit tallimaasut kommunimi Ilaqutariinnut Sullissiviit ilaqutariinnullu illut akornanni suleqatigiinnermut periusaat assigiinngillat. Illoqarfiit amerlasutut taaneqarsinnaasunik sulisoqartut, soorlu Nuuk, illoqarfinni ikinnerusunik sulisulinnut sanilliullugit kommunimi illoqarfinni mikinerusuni ilaqutariinnut neqeroorutit atorneqarsinnaanerannik qulakkeerinnittunik suleqatigiinnermut patajaatsumik ilusiliinissamut periarfissarissaarnerupput. Ilaqutariit ilaqutariinnut illunut mikinerusunut attuumassuteqartut kommunimi Ilaqutariinnut Sullissivinni anginerusuni katsorsaanissamut neqeroorutinik iluaquteqarluni kommunini allani arlaqartuni suleqatigiinnermut periusissiortoqaleruttorpoq. Kisianni kommunimi Ilaqutariinnut Sullissiviit akornanni suleqatigiinnermi Ilaqutariinnullu Sullissivinni anginerusuni isumalluutinik ilaqutariinnut illut iluaqutigineranni Ilaqutariinnut Sullissivinni anginerusuni isumalluutit kommunimilu sumiinneq angallannikkullu atugassaritaasut apeqqutaapput.

Ilaqutariinnut Sullissiviit ingerlataqartullu allat akornanni suleqatigiinnerit assigiinngiiaarnerat

Ilaqutariit pillugit Ilaqutariinnut Sullissiviit ingerlataqartullu allat akornanni suleqatigiinneq assigiinngiiaarput. Amerlanertigut suleqatigiinnermut aalajangersimasunik ingerlatseriaaseqartoqanngilaq.

Suliassaqarfimmik inerisaanermut innersuussutit

Kalaallit Nunaanni Ilaqutariinnut Sullissiviit pillugit suliassaqarfiit akornanni misissueqqissaarnermit siornatigullu misissueqqissaarinerit inernerat tunngavigalugit suliassaqarfimmik inerisaanissamut VIVE arfineq pingasunik innersuusiorpoq. Innersuussutit VIVE-p siunnersuutaaniipput Kalaallit Nunaannilu nuna tamakkerlugu najukkanilu suliaqartut nammineerlutik nalilissavaat siunnersuutit sorliit ingerlateqqinniarnerlugit.

1. **Tunngaviusumik neqeroorutit assigiinngitsut assigiiaartut najukkani ilassuteqarluni neqerooruteqarnissamut periarfissaqarluni**

Misissuinerup takutippaa nuna tamakkerlugu innuttaasut assigiinnik ajornartorsiuteqartut, kisiannili meeqqat ilaqutariillu piffissami aalajangersimasumi qanoq amerlatigisut assigiinngitsunik ikiorneqarnissamut pisariaqartitsinerat assigiinngissuteqartut. VIVE-mit taamaammat innersuussutigineqarpoq najukkani meeqqat ilaqutariillu tunngaviusumik neqeroorutinik assigiinngitsunik periarfissaqartinneqarnissaat sulissutigineqassasoq, ukuninnga imaqartunik:

- Ilitsersuilluni oqaloqatiginninnikkullu ilaqutariinnik katsorsaaneq

- Angerlarsimaffimmi najugaqarfimmiluunniit perorsaanikkut ikorfartuineq
- Naartusunut aamma 0-2-nik ukiulinnut angajoqqaanut atugarliortunut siusissumik iliuuseqarneq
- Inuusuttunik siunnersuineq, nassaarinissaannik attaveqarnermillu siunertaqarluni siunnersuillunilu katsorsaanermik oqaloqatigiinnerit sammisaqartitsinerillu neqeroorutigineqassallutik. Illoqarfinni anginerusuni sammisaqartitsinerit orniguttarfimmut attaveqartinneqarsinnaapput
- Ilaqutariinnut atugarliortunut ilaqutariittut ineriartornissamik pikkorissarneq/ilaqutariinnut højskole
- Kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimanermut misissuinerit katsorsaanerillu Namminersorlutik Oqartussani Meeqqanik sullissisartut angalasartut pisinnaasaannik ilallugit
- Kommunini tamani qimarnguiit katsorsarneqarnissamik periarfissaqartut
- Ammasumik siunnersuineq
- Ajornartoornermi upalungaarsimaneq
- Erninissamut angajoqqaanngornissamullu piareersarneq (assersuutigalugu MANU).

Neqeroorutit amerlanersaat Ilaqutariinnut Sullissivinni ilaqutariinnullu illuni ilaatigut siammasissumik pioreerput imaluunniit kommunini suliaqartunit allanit neqeroorutigineqarlutik. Innersuussutit tulliuttut najukkani amerlanerusuni neqeroorutit qanoq periarfissaalersinneqarsinnaanerannik siunnersuutinik imaqarput. Tamanna assersuutigalugu pisinnaavoq sulisut ataasiakkaat suliarisinnaasa amerlinerisigut sulisullu ilinniarteqqinnerisigut, Ilaqutariinnut Sullissiviit anginerusut ilaqutariinnullu illut akornanni suleqatigiinnermut ilusilersuinikkut, angalasartunik pilersitsinikkut qitiusumillu sulisunik atorfinitsitsinermik attassinermillu suliaqarnikkut.

Neqeroorutit assigiinngitsut qulaani taaneqartut saniatigut Ilaqutariinnut Sullissiviit ilassutitut iliuuseqarsinnaapput, soorlu assersuutigalugu ilaqutariinni aqqutissioqatigiinneq, ilaqutariinnut café imaluunniit Ilaqutariinnut Sullissivinni imaluunniit suliaqartuni allani imminnut ikioqatigiittartut assigiinngitsut, illoqarfimmi/kommunimi innuttaasut akornanni suut ajornartorsiutaanersut apeqqutaatillugu.

2. Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaasa nassuiarnerat allassimasut

Ilaqutariinnut Sullissivinni amerlanerpaani Ilaqutariinnut Sullissiviit siunertaat, sullitaat neqeroorutaallu pillugit nassuiaatit allassimasut nutartigassaasorujussuupput. Neqeroorutit assigiinngitsut nassuiaataat allanneqarpata Ilaqutariinnut Sullissivinni sulisunut aqutsisunut suliassat suunerisa ersarissarnissaannut killilernissaannullu iluaqutaassagaluarput, kiisalu Ilaqutariinnut Sullissivinni neqeroorutit innuttaasunut qaqugukkut eqqortuunersut avatangiisaasunut (ingerlatsivimmut, innuttaasunut, sulisunut nutaanut ingerlatsisullu sinnerinut) paasiuminarnerulissallutik.

3. Ilaqutariit illuini mikinerusuni sulisut ataasiakkaat suliassaasa siammasinnerunerat sullitallu assigiinngitsut katersornerat

Ilaqutariinnut illuni mikinerusuni isumaginninnikkut neqeroorutit siammasissuunissaat qulakkeerniarlugit Ilaqutariinnut Sullissivinnut anginerusunut sanilliullugit sulisut ataasiakkaat suliassaat siammasinnerutinneqartariaqassapput. Sulisut ilinniarteqqinneqarnissaat piumasaqaataasinnaavoq sulisullu nutaanik suliakkerneqarpata siunnersueqatigineqarnissaat imaajarneqarnissaallu qulakkeerneqassalluni. Illoqarfinni mikinerusuni angajoqqaanut siammasinnerusunut angajoqqaanullu atugarliortunut eqimattakkaartunik neqeroorutit katersorneqarnissaat pisariaqarsinnaavoq, soorlu assersuutigalugu MANU atugarliortunut ilaqutariittut ineriartornissamik pikkorissaanerit ataatsimoortillugit eqqarsaatigineqarlutik.

4. Nuna tamakkerlugu ilinniaqqinnissamut, imaajaanermut suliatigullu tunngasunik isumasioqatigiinnernut neqeroorutit

Ilaqutariinnut Sullissivinni sulisunut, Ilaqutariinnut Sullissivinni neqeroorutinut innersuussisartunut ingerlatsivinni sullissisunut kiisalu ilaqutariinnik atugarliortunik arlaatigut tikitaqartarsinnaasut allat ilinniaqqinnissamut nuna tamakkerlugu neqeroorutit ingerlatiinnarneqarluarsinnaapput. Tassunga atatillugu Kalaallit Nunaanni tarnikkut napparsimasunut katsorsaasutut ilinniarsinnaaneq ukiuni arlaqartuni ingerlasimasoq pillugu ingerlataqartut arlallit ilorrisimaarlutik oqarput. Tamatuma saniatigut Ilaqutariinnut Sullissivinni sulisut aalajangersimasumik imaajarneqarsinnaanissaasa qulakkeernissaa aamma pingaaruteqarpoq. Ilaqutariit atugarliortut ikiuutaasinnaasullu naleqquttut pillugit ilisimasanik avitseqatigiinnissaq sulinermilu ataatsimut oqaaseqarnissamik pilersitsinissaq qulakkeerniarlugit nuna tamakkerlugu Ilaqutariinnut Sullissiviit akornanni kommuninilu ataatsimut suliatigut tunngasunik isumasioqatigiissitsisarnerit maanna ingerlanneqartartut ingerlatiinnarneqarnissaa aamma ingerlatiinnarneqarluarsinnaapput.

5. Ilaqutariinnik katsorsaanermik aallartitsiaarneq

Kommunit tamarmik annertunerusumik annikinnerusumilluunniit ilaqutariinnik katsorsaanermik aallartitsiaartarneq atorneqareerpoq, Ilaqutariinnut Sullissiviit katsorsaanermik aallartitsisarlutik isumaginninnikkut misissuinerup ingerlanneqarnerani. Tamanna pitsaasutut ilaatigut misigineqartarpoq, taamaattorli sullissanut iliuuserineqartunullu paasiuminaassinnaalluni innuttaasullu ajornartorsiutai siunertalimmik sulissutiginiarnerat ajornartorsiutaasinnaalluni. VIVE-mit innersuussutigineqarpoq ilaqutariinnik katsorsaanermik aallartitsiaartarnerup ikorfartorneqarnissaanut periarfissat misissorneqassasut taamaaliornikkut qaqugukkut naleqqutissanersoq periaatsillu iluatsinnissaanut piumasaqaatit ersarississammata.

6. Misissuinermut peqataatitsinermullu nuna tamakkerlugu sakkut

Ilaqutariinnik katsorsaanermik aallartitsiaartarnerup ileqqussanngortinneqassappat assersuutigalugu misissuinermi peqataatitsinermilu nuna tamakkerlugu sakkutigut nunani allani misilerarneqarsimasumit Kalaallit Nunaannullu tunngatillugu atorneqarsinnaasimasumit ikorfartorneqarsinnaavoq. Tamanna assersuutigalugu Ernumanassutsimut uuttuummut aamma periutsimut Sign of Safety-mut Kalaallit Nunaanni kommuninit arlalinnit atorneqareersunut atuuppoq. Periutsit tamakku ilaqutariit atugarliortut ajornartorsiutaannik suliassaqarfiit akornanni paasinninnissamut

qulakkeerinnissinnaapput ikiornissaannullu periusiusinnaallutik atorneqarsinnaasut ilutigitillugulu innuttaasunik peqataatitsinermut sakkussarsisoqarluni. Ilutigitillugu ilaqutariit, ingerlatsivik Ilaqutariinnullu Sullissiviit akornanni sulinermi oqaatsit atorlugit tunniussinermik qulakkeerinninnissamut sakkuusinnaapput taamaalillunilu pitsaaliuinermik suliaqarnermi isumaginninnikkut misissuinerit annertuut pisariaqartinneqarnerat annikillisillugu.

Ilaqutariit tunniussinnaasaasa ilaqutariillu qanoq ikorfartorneqarnissaanerisa misissornissaannut sakkuusinnaasoq alla taassaavoq angajoqqaat piginnaasaasa nalilersornissaannut sakkussaq Kalaallit Nunaanni atukkanut inerisarneqarsimasoq, assersuutigalugu meeqqat pisariaqartitaannut angajoqqaat tunngaviusumik paasinnissinnaanerat pingaarnerutitsisinnaanerannillu kiisalu meeqqat misigissutsitigut, oqaatsitigut inooqataanikkullu ineriartornerannik ikorfartuisinnaassusaannik naliliisinnaasoq. Sakkussarli tamanna ilaqutariit Ilaqutariinnut Sullissiviup neqeroorutaanik iluaquteqarsinnaanerannik neqeroorutillu sorliit tulluunnerannik aalajangiisoqartinnagu ingerlatsivimmi taamaallaat atorneqartarnissaa ilimanassaaq, taamannak misissuineq Ilaqutariinnut Sullissivinni attaveqarnermik siunnersuillunilu sulinermut ilungersunarnerulersitsisinnaammat.

7. Nakkutilliineq naliliinerlu

Misissuineq manna siusinnerusukkullu misissuinerit takutippaat nuna tamakkerlugu pisariitsumik nakkutilliinermut aaqqiissummik sanarfisoqarnissaanik pisariaqartitsisoqartoq, suliat suut Ilaqutariinnut Sullissivinnit neqeroorutigineqarnersut innuttaasullu katsorsarneqarnermik qanoq iluaqutigitigineraat kommuninit ataasiakkaanit takuneqarsinnaalersinniarlugu.

Paasissutissat taakku kommunini Ilaqutariinnut Sullissivinnut tamanut ukiumoortumik nalunaarusiami katersorneqarsinnaapput, assersuutigalugu neqeroorutit toqqagassat, ingerlatsinerit amerlassusaat aamma innuttaasut pissarsiaqarnerat pillugit anguniakkanik malitseqartitsisut. Najukkani oqartussat oqilisaaviginiarlugit ukiumoortumik nalunaarusiornernut nalilersuinernullu akisussaaffik ilaannakortumik tamakkiisumilluunniit Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmit tiguneqarsinnaavoq. Aamma tassunga atatillugu neqeroorutit ineriartortinneqarnissaat ikorfartorniarlugu Namminersorlutik Oqartussat Ilaqutariinnut Sullissivinnut ukiumoortumik nakkutilliiartortarnissaat eqqarsaatigineqarsinnaavoq.

8. Ilaqutariinnut Sullissiviit ilaqutariillu illuisa akornanni suleqatigiinneq

Ilaqutariit illuisa mikinerusut Ilaqutariinnut Sullissivinni anginerusuni isumalluutinik iluaqusersorsinnaanissaannut kommunimi Ilaqutariinnut Sullissiviit ilaqutariillu illuisa akornanni suleqatigiinnissap ilusissaa kommunini arlaqartuni aaqqissuunneqareerpoq pilersikkiartuaarneqarluniluunniit. Sullissivinni ataasiakkaani neqeroorutit nassuiarnerisigut, suleqatigiiffissamik siunnersoqatigiiffissamillu sanarfinermik illoqarfinnilu allani neqeroorutinut qanoq innersuussisoqartarneranik nassuiaasiornermik suliat taakku ingerlatiinnarneqarnissaat VIVE-mit innersuussutigineqarpoq. Sullissivinni anginerusuni ikinnerpaamik 9-10-nik perorsaanermik, tarnip pissusaanik ilisimasalittut inunnillu isumaginninnermik ilinniarsimasunik sulisoqarnissaq pisariaqarsinnaavoq

Ilaqutariinnut Sullissiviit namminneq suliassatik kommuninilu ilaqutariit illuinik mikinerusunik sullissinermik kivitsisinnaassappata.

Tamanna assersuutigalugu eqqortumik ilinniagalimmik sulisussarsisoqarsinnaannginnera pissutigalugu pisinnaanngippat, Isumaginninnermut Aqutsisoqarfiup suliatigut isumalluutaat assigiinngitsut ilaqutariit illuinit mikinerusunit atorneqarsinnaanissaat eqqarsaatigineqarsinnaavoq.

1 Aallaqqaasiut

1.1 Tunuliaqutaa

Kalaallit Nunaanni kommunini tallimaasuni Ilaqutariinnut Sullissiviit ilaqutariillu illui kommunit ingerlanneqartut 16-iupput (Ilaqutariinnut Sullissivittut tamarmik taaneqartartut), taakkulu meeqqanut ilaqutariinnullu perorsaanikkut isumassuinikkullu ajornartorsiuteqartunut ikiuinissamut neqerooruteqarlutik. Ilaqutariinnut Sullissiviit kommunini tamani ilaqutariinnut atugarliortunut pingaarnertut neqeroorutaapput neqeroorutituaallutilluunniit (Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik, 2017). Neqeroorutit soorlu tassaasinnaapput ilaqutariinnik katsorsaaneq, siunnersuineq imaluunniit angajoqqaanngornissamut piareersaalluni atuartitsineq. Ilaqutariinnut Sullissiviit ikiuunnerinut siunertarineqarpoq meeqqat atugarissaarnerisa ineriartornerisalu qulakkeernissaat naggataagullu meeqqat angerlarsimaffiup avataanut inissinneqartariaqartartut amerlassusaasa pakkersimaarnissaat. Kalaallit Nunaanni ilaqutariinnut Sullissiviit amerlanersaat nutaajupput, Nuummi Tasiilamilu taamaallaat 2007 sioqqullugu Ilaqutariinnut Sullissiveqarmata (Schnohr, 2011). 2021-imi Ilaqutariinnut Sullissiviit anginerusut arfiniliupput ikinnerpaamik arfineq pingasunik sulisoqartut ilaqutariillu illui mikinerusut qulit 2-6 sulisoqartut. Ilaqutariinnut Sullissiviit anginerusut ilaqutariit illuinut mikinerusut sanilliullugit nalinginnaasumik amerlanerusunik neqerooruteqarput sulisullu piginnaasaat ilinniakkatigut aamma siammasinnerullutik. Kommune Qeqertalik eqqaassanngikkaanni kommunit tamarmik ikinnerpaamik ataatsimik anginerusumik Ilaqutariinnut Sullissiveqarput.

Inatsisit atuuttut naapertorlugit Ilaqutariinnut Sullissiviit qanoq ingerlanneqassanersut kommunini namminneerlutik aalajangersinnaavaat, taamaalillunilu siunertat, sullissat neqeroorutillu kommunit akornanni assigiinngiiaarlutik (Schnohr, 2011; Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik, 2017). Namminersorlutik Oqartussaniilli kissatigineqarpoq Ilaqutariinnut Sullissivinnut nuna tamakkerlugu najoqqutaasinnaasunik ersarinnerusunik suliaqartoqassasoq, najukkani Ilaqutariinnut Sullissiviit najukkani meeqqat ilaqutariillu pisariaqartitaannut naapertuuttumik neqeroorutitik sammivilernissaannut periarfissiisunik, taamaattorli ilutigitillugu meeqqat ilaqutariillu nunami sumiluunniit najugaqaraluarunik pitsaaliuinermik neqeroorutinik tunngaviusunik atuisinnaanissaannik qulakkeerinnittunik. Nuna tamakkerlugu kissaatigineqarpoq neqeroorutit assigiinngitsut ilaqutariinnik atugarliortunik meeqqanut ilaqutariinnullu suliamik tunngaveqarlutik innersuunneqartunik ikorfartuisumik katsorsaasumillu qulakkeerinnittunik assigiinngitsunik neqerooruteqassasoq, ilutigitillugulu ilaqutariinnut siammasinnerusumik meeqqanut ilaqutariinnullu suliaqanngitsunut paasissutissiinermik siunnersuinermillu neqerooruteqassallutik. Nuna tamakkerlugu aamma kissaatigineqarpoq illoqarfinni ataasiakkaani isumaginninnermi meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutinut tamanut Ilaqutariinnut Sullissiviit aaqqissuussaanikkut qitiussasut (takuuk immikkoortoq 1.4 Ilaqutariinnut Sullissivinnut nuna tamakkerlugu politikikkut periusissiat imarisaannik itisiliineq) (Isumaginninnermut Inatsisinillu Atortuutitsinermut Naalakkersuisoqarfik, 2020a, 2020b; Isumaginninnermut Nunamullu Namminermut Ministereqarfik, Inatsisinik Atuutsitsinermut Ministereqarfik & Naalakkersuisut, 2020).

1.2 Siunertaq misissuinermilu apeqqutit

Nuna tamakkerlugu najoqqutassiornissaq sioqqullugu Namminersorlutik Oqartussat kissaatigisimavaat misissorneqassasut 1) Ilaqutariinnut Sullissivinni neqeroorutit siammasissusaat pitsaassusaallu, 2) meeqqanut ilaqutariinnullu tunngatillugu perorsaanikkut isumassuinikkullu ikiorneqarnissamut najukkani pisariaqartinneqartut aamma 3) Ilaqutariinnut Sullissiviit aaqqissuussaanikkut ataqatigiinnerat, pingaartumik Ilaqutariinnik Sullissiviit sulinermik aallartitsinnginneranni sulianik suliaqarnermut tunngassuteqartut kiisalu Ilaqutariinnut Sullissiviit najukkanilu meeqqanut isumaginninnermullu ingerlatsiviit akornanni suleqatigiinneq. Tamatuma saniatigut Ilaqutariinnut Sullissivinni neqeroorutigineqartut assigiinngitsut amerlinissaannut najukkani periarfissat neqeroorutillu ataasiakkaat pitsaassusiisa qulakkeerneqarnissaasa misissorneqarnissaat Namminersorlutik Oqartussanit kissaatigineqarpoq. Misissuinermi matumani tamanna tassa siunertarineqarpoq.

VIVE-p misissuinermi matumani aalajangersimanerusumik Namminersorlutik Oqartussat Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaannut kissaataat aallaavigai misissorlugulu **kissaatit taakku najukkani Ilaqutariinnut Sillivinnit neqeroorutinut najukkanilu innuttaasut pisariaqartitaanut naapertuunnersut.**Tamatuma saniatigut VIVE-mit misissorneqarpoq **periarfissat suut najukkani sivikinnerup sivisunerusullu ingerlanerani nuna tamakkerlugu kissaatinut naapertuuttunngortinneqarsinnaanersut assersuutigalugu maanna sulisunik pikkorissaanikkut, sulisunik allanik atorfinitsitsinikkut imaluunniit suliassaqarfiit akornanni suleqatigiinnermut ingerlatseriaatsinik allannguinikkut.**

Misissuinermit misissueqqissaarnerit tunngavigalugit VIVE **Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaannik siunissami ineriartortitsinissamut innersuussusiornissamut** peqquneqarpoq.

1.2.1 Killiliineq

Meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermut neqeroorutit kommunini allaanerulaartumik aaqqissuunneqarsimammata Ilaqutariinnullu Sullissivinnit tamatigut neqeroorutigineqarlutilluunniit aqunneqanngimmata, illoqarfiit ilaanni pitsaaliuinermik neqeroorutit Ilaqutariinnut Sullissivinniunngitsoq ingerlatsisunit allanit neqeroorutigineqartut VIVE-mit misissorneqarput - neqeroorutit allani Ilaqutariinnut Sullissiviit aaqqissuussaanerisa ataanniippata. Assersuutigalugu inuusuttunik siunnersuineq Nuummi namminersortumit neqeroorutigineqartoq pineqarpoq.

Neqeroorutit ataasiakkaat illoqarfiit ilaanni Ilaqutariinnut Sullissiviit aaqqissussaanerisa ataanniittut misissuinermi ilaanngillat, taakku misissuinermi matumani nassuiarneqartutut meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutit assigiinngitsut avataanniittutut nalilerneqarmata. Assersuutigalugu inuusuttunut siornatigut inissinneqarsimasunut namminersulernissaannik ikorfartuineq pineqarpoq. Ilutigitillugu aanngajaarniutinik atornerluinermik katsorsaaneq Ilaqutariinnut Sullissiviit ilaanni neqeroorutaasoq VIVE-mit aamma misissorneqanngilaq aanngajaarniutinik atornerluinermik katsorsaaneq Allorfimmit pingaarnertut isumagineqarmat.

1.2.2 Paasissutissat misissueqqissaarnermilu periusissiaq

Misissuinermi paasissutissat tunngavigineqartut tassaapput Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaat aaqqissugaanerallu pillugit allattugaatit pioreersut kiisalu paasissutissat nutaat Ilaqutariinnut Sullissivinni aamma najukkani meeqqanut ilaqutariinnullu ingerlatsivinni aqutsisunik 2021-imi e-mailikkut attaveqatigiinnikkut katersorneqarsimasut Ilaqutariinnullu Sullissivinni, ingerlatsivinni kiisalu Ilaqutariinnut Sullissiviit suleqatigisaanni aqutsisunik sulisunillu tamakkiisumik apersuinikkut. Apersuinerit oqarasuaatikkut, videokkut kiisalu illoqarfinni sisamani nunaqarfimmilu ataatsimi tikeraarluni apersuiartornermut atatillugu ingerlanneqarput. Misissueqqissaarnerit allaqqissaarnerisa kingorna kommunit ataasiakkaat nassuiarneqarnerat Ilaqutariinnut Sullissivinni ingerlatsivinnilu aqutsisunut nassiunneqarput, taakku inernerusunut nassuiaatinullu oqaaseqarnissamut periarfissinneqarlutik.

Misissuineq kommunini tamani aallaaviatigullu Ilaqutariinnut Sullissivinni ilaqutariillu illuini tamani ingerlanneqarpoq, tamarmillu annertunerusumik minnerusumilluunniit paasissutissanik katersinermut ilanngussinissamut peqquneqarsimallutik. Ilaqutariilli illui ataasiakkaat paasissutissanik katersilluni VIVE-p saaffiginnissutaanut qisuariarsimanngillat, taamaammallu illoqarfinni taakkunani neqeroorutit pisariaqartinneqartullu pillugit VIVE-p ilisimasai killeqarlutik. Ilaqutariinnut Sullissiviit anginerusut arfinillit tamarmik aqutsisuinik sulisuinillu tamakkiisumik apersuinikkut paasisaqarfigilluarneqarsimapput. Tamatuma saniatigut Ilaqutariinnut Sullissivinni mikinerusuni sisamani sulisut aqutsisullu kiisalu nunaqarfimmi mikinerusumi innuttaasut internetikkut VIVE-mit apersorneqarput.

Paasissutissat tamakkiisut pingaarnertut tunngavigalugit nassuiaalluni misissueqqissaarneruvoq. Suliassaqarfimmi nuna tamakkerlugu periusissianut atatillugu paasissutissat katersorneqarsimasut misissoqqissaarnerisa saniatigut atuagarsorluni ilutsit meeqqanut ilaqutariinnullu suliassaqarfimmi pitsaaliuinermik neqeroortut siammasissusaannik pitsaassusaannillu naliliinermut meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutinik siornatigut misissuinermi tulluartutut nalilerneqarsimasut VIVE-mit ilanngunneqarput. VIVE-mit taamaalilluni nalunaarusiami tamarmiusumi Ilaqutariinnut Sullissiviit pitsaaliuinernik pingaarnernik, tulliusunik pingajuusunillu sunik neqerooruteqarnersut nalilerneqarpoq, taamaaliornikkut paasineqarniassammat neqeroorutit sullitanut sorlernut sammitinneqarnersut neqeroorutillu qanoq siunertaqarnersut (atorneqarnersut assersuutigalugu Iversen il.il.,2020) Tamatuma saniatigut VIVE naliliivoq pitsaaliuinermut neqeroorutit tutsuiginartumik periaatsitut taaneqartunut piumasaqaatinut naapertuunnersut, piumasaqaatit taakkua innuttaasunut iluaqutaasumik neqeroorutit sunniuteqarnissaannik ilimanarsititsimmata (atorneqarput assersuutigalugu Jensen il.il., 2016). Misissuinermi misissueqqissaarnermut periutsimut paasissutissanullu tunngaviusut kapitali 2-mi itisilerneqarput.

1.2.3 Atuarnissaanut ilitsersuut

Nalunaarusiap sinnera immikkoortunut marlunnut avinneqarsimavoq.

Immikkoortoq 1-ip imarai kapitali una aallaqqaasiutaasoq, misissuinerup ilua paasissutissanillu katersuineq pillugu kapitali 2 kiisalu kapitali 3 kommunini tallimani Ilaqutariinnut Sullissivinnik misissueqqissaarnerit misissueqqissaarnerullu innersuussutai. Nalunaarusiap sinnera, Immikkoortoq 2-p imarai, kommunit pillugit kapitalit tallimat, kommunini ataasiakkaani atugassarititaasunik itisiliisunik kapitali 3-milu misissueqqissaarnermik tunngaviusoq. Immikkoortoq 1 atuarneqarsinnaavoq immikkoortoq 2 atuanngikkaluarlugu.

Aallaqqaasiutip matuma sinnerani Kalaallit Nunaanni Ilaqutariinnut Sullissivinnik siornatigut misissuisimanerit inernerinik nassuiaateqassaaq kingornalu nuna tamakkerlugu periusissiat Ilaqutariinnullu Sullissivinnut kissaatit pillugit itisiliilluni nassuiaateqassalluni.

1.3 Kalaallit Nunaanni Ilaqutariinnut Sullissivinnik siornatigut misissuisimanerit

1.3.1 Ilaqutariinnut Sullissivinnik 2011-mi nalilersuineq

Ilaqutariinnut Sullissiviit siullermik Schnohr-imit nalilersorneqarput (2011), Ilaqutariinnut Sullissiviit ingerlasut 8 ataaserlu sananeqaleruttortoq. Ilaqutariinnut Sullissiviit amerlanersaat 2011-mi pilersinneqaqqammerput, 2007-ip siorna Nuummi Tasiilamilu meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutilinnik immikkut immikkoortoqarsimalluni. Ilaqutariinnut Sullissiviit taamani 2-12-inik sulisoqarput. Sullissiviit sisamat 2-3 sulisoqarput, sullissiviit sisamat 6-9-nik sulisoqarlutik sullissivillu ataaseq 12 sulisoqarluni.

Ilaqutariinnut Sullissivinni 2010-mi iliuuserineqartut nalinginnaanerpaat tassaapput ilaqutariinnut højskolit/ilaqutariittut ineriartornissamik pikkorissaanerit/angajoqqaanut atuarfiit (sullissiviit arfinillit), oqaloqatiginninnerit, sullissiviit ilaanni ataatsimi ilaqutariinnik katsorsaanertut taaneqartoq (sullissiviit arfinillit), angerlarsimaffimmut pulaarneq (perorsaanikkut ikorfartuinertut taaneqarsinnaasoq) (sullissiviit sisamat), ammasumik siunnersuineq (sullissiviit pingasut siusissumillu iliuuseqarneq (sullissiviit pingasut). Taakku saniatigut sullissiviit arlaqartut anaanat eqimattaannut peqataanissamut imaluunniit imminut ikiornissamut eqimattanut assigiinngitsunut peqataanissamut neqerooruteqarput.

Naliliineq naapertorlugu sulisut tunniusimanerat peqqissaartuunerallu, najukkaminnik ilisimasaqarluarnerat nalinginnaasumillu najukkani ilaqutariinni pisariaqartinneqartunik kissaatinillu akuersaartuunerat Ilaqutariinnut Sullissiviit nukittoqqutigaat. Ilaqutariinnulli Sullissiviit siuliatigut ilinniarsimasunik atorfinitsitsiniartarneq ajornakusoortippaat najukkaminni pissarsiassaanngimmata. Tamatuma saniatigut ingerlatsivinni aaqqissuussaanerup artorsarneranik aamma innuttaasut sullinneqarnerisa aaqqissuussaanerata suliassaqarfiillu akornanni aaqqissuussaanerup amigaataanerannik pissuteqartunik Ilaqutariinnut Sullissiviit sulinerat ajornartorsiuteqarput, tamannalu naapinnissaq paasissutissanillu avitseqatigiinnissaq ajornakusoortilerlugu.

Misissuinerup nalaani Ilaqutariinnut Sullissiviit amerlanersaat sullissiviit siunertaannik oqaasertaliiniarlutik, neqeroorutit assigiinngitsut sanarfiniarlugit sulisullu atorfinitsinniarlugit sulilerlaajummata misissuinerup takutippaa amigaatigineqartorujussuusoq:

1. sullisivimmut ataatsimut anguniakkat neqeroorutillu ataasiakkaat oqaasertaliinissaat
2. sullitat sulisullu ataasiakkaat suliassaasa killilernissaat
3. ingerlatsinerit ataasiakkaat sulisullu suliaata nakkutiginissaat
4. Ilaqutariinnut Sullissiviit anguniagaannut atatillugu sullissiviit ataatsimoortillugit suliaasa aalajangersimasumik nalilersorneqarnissaat assersuutigalugu ukiumoortumik nalunaarusiani.

Neqeroorutit sulisullu ataasiakkaat suliassaasa nassuiarneqarsimanatillu killilerneqarsimannginnerat pissutigalugu 2011-mi pitsaaliuinermik suliaqarnermi aalajangersimasunik periaaseqarlunilu isiginneriaaseqarluni akuttusuumik sulisoqartarpoq. Taamaattorli amerlanerit innuttaasut namminneq pisariaqartitaminnik oqaasinnguinerannik akuersaartumik isiginneriaaseqarlutik innuttaasut namminneq aaqqiissutissanik pitsaanerusumillu ilaqutariittut inuulernissamut namminneq isumalluutinik takunnissinnaalernissaat aallaaveqartarput (Schnohr, 2011).

1.3.2 Kalaallit qallunaallu suleqatigiinnissaasa aallartisarneqarnerannut atatillugu Danmarkimi Socialstyrelsip misissueqqissaarluni nalunaarusiaa

Kingorna Danmarkimi Socialstyrelsi Kalaallit Nunaanni Ilaqutariinnik Sullissivinnik 2017-imi misissuivoq. Taamaalinerani neqeroorutigineqartartut periaatsillu tassaapput: siunnersuineq ilitsersuinerlu, oqaloqatiginnilluni katsorsaaneq, Sandplay[1], meeraaqqanik katsorsaaneq, ammasumik kinaanermillu isertuussilluni siunnersuineq kiisalu avatangiisini sulineq. Taakku saniatigut Ilaqutariinnut Sullissiviit ataasiakkaat meeqqanut ornittagaqarput.

Ilaqutariinnut Sullissiviit ataasiakkaat iliuuserisat nassuiarnerannik allattuipput ilaqutariillu katsorsarneqarneranni meeqqap qitiutinneqarnissaa sulissutigisimallugu. Sumiiffiilli amerlanersaanni allassimasunik nassuiaateqanngilaq iliuuserineqartullu meeqqat pinnagit angajoqqaanut sammitinneqarnerullutik.

Misissuinerup aamma takutippaa Ilaqutariinnut Sullissivinni aallartitsinermut aalajangersimasumik ingerlatseriaaseqarneq Ilaqutariinnullu Sullissivinni neqeroorutinik malitseqartitsineq suleqatigiinnermut iluaqutaasut.

Misissuinerup aamma erseqqissarpaa sulisut tusarnaarnermik, akuersaarnermik isumalluutinillu sammisumik isiginneriaaseqarnermik nalinginnaasumik misilittagaqarluartut, suleqatinillu aqutsisunillu siunnersoqatigiinneq kiisalu avataanit imaajarneqarneq nalinginnaasumik pingaarutilimmik uuttuutaasut ilaqutariinnik pitsaasumik iliuuseqarnissamut.

[1] Sandplay.dk-mut tikilluarit

Misissuinerup tikkuarpaa ingerlatsinernut ataasiakkaanut aalajangersimasumik anguniagaqarnissamik suliaqartoqarnissaa pisariaqartinneqartoq taamaaliornikkut ingerlatsinerit naammassinissaasa ukkarinerullugu sulisoqarsinnaassammat.

Misissuinerup aamma takutippaa sulisut siunnersoqatiginissaanik pikkorissarneqarnissaannillu qulakkeerinninnissamik ukkataqarluni ersarissumik aqutsineq Ilaqutariinnut Sullissivinni suliat suliatigut pitsaassusaannik kivitseeqataasartoq. Misissuinermi nuna tamakkerlugu Ilaqutariinnut Sullissiviit tamarmiusut akornanni attaveqatigiinnermik pilersitsinissaq aqutsisunit sulisunillu ujartorneqarpoq (Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik, 2017).

1.4 Inatsiseqarneq aamma nuna tamakkerlugu politikit periusissiallu

Siusinnerusukkut nassuiarneqartutut Ilaqutariinnut Sullissiviit siunissami ineriartortinneqarnissaannut nuna tamakkerlugu periusissiat kissaatillu kingunerisaannik misissuisoqarpoq immikkoortumilu tullermi itisilerneqassalluni. Tassunga pisinnata suliassaqarfimmi inatsit atuuttut Ilaqutariinnut Sullissiviit maanna sulinerannut pingaarutilimmik sinaakkusiisut pingaarnersiorlugit nassuiarneqassapput.

1.4.1 Meeqqat tapersersorneqarnissaannut inatsit

Meeqqat tapersersorneqarnissaannut inatsisip atuuttup 2017-imeersup siunertaraa:

> *... meeqqat pisinnaatitaaffiisa, kiisalu meeqqat inuuniarnermikkut atugarliortut immikkut pisariaqartitsisut ukioqatitik assigalugit inuttut ineriartornissaminnut, ingerlalluarnissaminnut, peqqissuunissaminnut inersimasutullu inuunerminni nammineersinnaasutut periarfissaqarnissaasa qulakkeernissaat.*

Tamatuma nassataraa ilaatigut isumaginninnikkut ajornartorsiutit pitsaaliorniarlugit meeqqanut ilaqutariinnullu siunnersuinermik kommunit neqerooruteqarnissaata kiisalu meeqqap massakkorluinnaq ajornartorsiornerani ikiornissaa *periarfissinnissaa*. Ilutigitillugu meeqqap immikkut pisariaqartitaanut pingaarutilimmik isumaqarpat kommuni meeqqap ilaqutariilluunniit ikorfartuinissamik neqeroorute*qassaaq*. Ikorfartuinissamik taamannak neqerooruteqannginnermi kommuni meeqqamik oqaloqateqassaaq kiisalu isumaginninnikkut misissuilluni iliuuseqarnissamullu pilersaarusiorluni.

Pitsaaliuinermi oqaatigineqarput assersuutigalugit ilaqutariinnik pikkorissaaneq aamma ilaqutariinni aqqutissioqatigiinneq kiisalu immikkut ittumik ikorfartuinerit soorlu angerlarsimaffimmi perorsaanikkut ikorfartuineq, ilaqutariinnik katsorsaaneq orniguttarfiillu (Meeqqat tapersersorneqarnissaannut Inatsisartut inatsisaat nr. 20, 26. juni 2017-imeersoq).

Pitsaaliuinermik neqeroorutit kommuninit qanoq aaqqissorneqassanerat imaluunniit ingerlatsisut aalajangersimasut sorliit ingerlatsissanerat pillugu inatsimmi massakkut najoqqutassaqanngilaq. Taamaalilluni pitsaaliuinermik suliaqarnermi Ilaqutariinnut

Sullissiviit kommuninit ingerlanneqartut atuuffii oqaatigineqanngillat, taamaammallu kommunit Ilaqutariinnut Sullissiviit qanoq ingerlanniarnerlugit maannamut namminneq aalajangersinnaasimavaat.

Ukiunili kingullerni siunniunneqarpoq Ilaqutariinnut Sullissivinnut nuna tamakkerlugu najoqqutassaqalissasoq. Tamanna Ilaqutariinnut Sullissiviit pillugit nalunaarutilimmik atulersitsinikkut, kommunini Ilaqutariinnut Sullissiviit akornanni neqeroorutit assigiissarneqarnissaat naatsorsuutigineqarluni. Ilaqutariinnut Sullissivinnut nuna tamakkerlugu siunertarineqartut takutinneqarput assersuutigalugu ilaqutariinnermut Naalakkersuisut politikiat 2020-2030-mi aamma Angajoqqaat meeqqanik sumiginnaasarnerat akiorniarlugu nuna tamakkerlugu iliuusissanut pilersaarut 2020-2030-mi *Kalaallit Nunaanni meeqqanut inuusuttunullu atugarliortunut pitsaanerusumik suliniuteqarnissaq pillugu kalaallit qallunaallu oqartussaasoqarfiisa assigiinngitsunik suliallit akornanni suleqatigiinnermi* (Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Ministereqarfik, 2020a, 2020b; Isumaginninnermut Nunamullu Namminermut Ministereqarfik, Inatsisinik Atuutsitsinermut Ministereqarfik & Naalakkersuisut, 2020). Periusissiat taakku immikkoortumi tullermi nassuiarneqarput.

1.4.2 Ilaqutariinnut Sullissivinnik ineriartortitsinermut naalakkersuinikkut periusissiat

Ilaqutariinnermut Naalakkersuisut politikiat tamakkiisumik anguniagaraa *"ilaqutariit akornanni atugarissaarnerulernissap qulakkeernissaa taamaalilluni sumiginnaanerup annertussusaa annikillisinneqassalluni".* Ilaqutariinnermut politiki tamakkiisumik isigaluni nalinginnaasumik pitsaaliuinermik meeqqanut sumiginnarneqarsimasunut sumiginnarneqaratarsinnaasunulluunniit sammisunik iliuuseqarnernik ukkataqassaaq. Ilaqutariinnermut politikip ilaatigut pingaartitaraa meeqqap ukioqalernissaanut ilaqutariinnut iliuuseqarnerup nukittorsarneqarnissaa, ilaqutariinnik suliaqarnermi pitsaaliuinermik suliassaqarfiillu akornanni sulinerup ukkatarineqarnerulernissaa kiisalu siunnersuinermik katsorsaanermillu neqeroorutit ilaqutariinnut tamakkiisunut sammisut qulakkeernissaat (Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Ministereqarfik, 2020b).

Ilaqutariinnermut politiki Ilaqutariinnik Sullissivinnik inerisaanermut anguniakkanik aalajangersimasunik arlalinnik aamma imaqarpoq, taakkulu Naalakkersuisut angajoqqaat sumiginnaasarnerat akiorniarlugu iliuusissatut pilersaarutaanni[2] itisilerneqarlutillu ersarissarneqarput (Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Ministereqarfik, 2020a).

Nuna tamakkerlugu taamaalilluni kissaatigineqarpoq karsimi Karsi 1.1 neqeroorutit pitsanngorsarneqassasut Kalaallit Nunaannilu meeqqanit ilaqutariinnillu amerlanerpaanit atorneqarsinnaalersillugit:

[2] Angajoqqaat meeqqanik sumiginnaasarnerat akiorniarlugu nuna tamakkerlugu iliuusissatut pilersaarut 2020-2030-mi suliniutit 1-4, 6, 16 kiisalu suliniutit 18-21.

Karsi 1.1 Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaannut nuna tamakkerlugu kissaatit (neqeroorutit ataasiakkaat itinerusumik nassuiarneqarnerat uani takukkit Bilag 1)

- Angajoqqaanut inissinneqarsimasunik meeralinnut angerlartitsinissap kiisalu meeqqat inissinneqarsimasut angajoqqaallu akornanni sunniutilimmik attaveqarnerup attanneqarnissaata periarfissaalernissaannut neqeroorut
- Ilaqutariinnut atugarliortunut innersuunneqarsimasunut angerlarsimaffimmi perorsaanikkut ikorfartuineq
- Ilaqutariinnut atugarliortunut innersuunneqarsimasunut ilitsersuisumik katsorsaasumillu ilaqutariinnik katsorsaaneq
- Naartusunut aamma 0-2-nik ukiulinnut angajoqqaanut atugarliortunut siusissumik iliuuseqarneq
- Meeqqanut inuusuttunullu siunnersuineq katsorsaanerlu
- Meeqqanik kinguaassiutitigut atornerluineq pillugu suliani misissuineq katsorsaanerlu
- Ilaqutariinnut atugarliortunut innersuunneqarsimasunut ilaqutariinnut højskolimik/ilaqutariittut ineriartornissamik pikkorissaanernik neqeroorut
- Kommunini tamani nakuuserfigineqarsimasunut qimarnguiit inuuniutigalugu ingerlanneqartut
- Illoqarfinni anginerni meeqqanut atugarliortunut orniguttarfiit inuuniutigalugu ingerlanneqartut
- Innuttaasunut innersuunneqanngitsunut tassanngaannartumik pisoqartillugu ajornartoornermi ikiuineq
- Ilaqutariinnut tamanut meeqqat/ilaqutariit pillugit suliaateqanngitsunut ammasumik ilaqutariinnut siunnersuineq
- Ilaqutariinni aqqutissioqatigiinneq
- Angajoqqaanut tamanut erninermut angajoqqaatullu piareersarnissamut neqeroorut (assersuutigalugu maanna neqeroorutaasoq MANU)
- Innuttaasunut tamanut peqqissutsimik siuarsaasunik neqeroorutit (eqqarsartaatsikkut timikkullu).

Naalakkersuisut kissaatigaat Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaat periaasiallu nuna tamakkerlugu inerisarneqassasut, taamaalilluni sulineq ilinniarfeqarfinni ikorfartorneqarsinnaassammata sulisullu nutaat kommunimut nuuffimmi iliuuserineqartunut ajornannginnerusumik ilaatilerneqarsinnaanissaat qulakkeerneqassalluni. Ilaqutariinnut Sullissivinni meeqqanut angajoqqaanullu neqeroorutinik kiisalu pitsaaliuinermik katsorsaanermillu neqeroorutinik imaqarnissaat pilersaarutigineqarpoq. Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutinut taakkununnga pingaarnertut atuuffeqarnissaat eqqarsaatigineqarpoq, suliassaqarfiillu akornanni ilaqutariit pillugit sulinerup pitsanngorsarneqarnissaa neqeroorutinullu assigiinngitsunut innersuussisinnaanerup pisariinnerulersinneqarnissaa pillugit Ilaqutariinnut Sullissiviit pitsanngorsarneqarnissaat neqeroorutillu pioreersut Ilaqutariinnut Sullissiviit ataanni katersorneqarnissaat nuna tamakkerlugu ersarissumik kissaatigineqarluni. Taamaattorli ilaqutariinnermut politikimi nunalu tamakkerlugu iliuuseqarnissamut pilersaarummi pilersaarutigineqarpoq nuna tamakkerlugu Ilaqutariinnut Sullissivinnik sinaakkusiinermi Ilaqutariinnut Sullissiviit anginerusut ilaqutariillu illui mikinerusut

immikkoortinneqassasut, sinaakkusiinermi najukkani periarfissat piginnaasallu naapertuutsinneqassammata. Aamma pilersaarutigineqarpoq peqqinnissaqarfiup, isumaginnittoqarfiup, Majoriap, Allorfiup, ilinniartitaanerup politiillu akornanni suleqatigiinnermut sinaakkutaasoq assigiissarneqassasoq, kiisalu suliassaqarfiit akornanni suleqatigiinnermut inatsit ullutsinnut naleqqussarlugu nutarterneqassasoq (Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Ministereqarfik, 2020a).

Ilaqutariinnermut politikimi ilaqutariinnut katsorsaanissamullu neqeroorutinut sinaakkutit aamma isummerfigineqarput. Ineqarnikkut atugassarititaasut, akiitsoqarnermik ajornartorsiutit angajoqqaallu suliffeqarnikkut atugaat ilaqutariinnermut politikimut ilanngunneqartariaqarnerat tikkuarneqarputtaaq, taakku ilaqutariit atugarliornermik sumiginnaanermillu ajornartorsiuteqalernerannut pissutaaqataasarmata. Ilaqutariinnermut politikimi arlaleriarluni aamma oqaatigineqarpoq atorfinitsitsisarnerup pitsanngorsarneqarnissaa sulisullu piginnaasallit attanneqarnissaat, kiisalu peqqinnissamik, isumaginninnermik ilinniartitaanermillu tunngasuni sulisut akornanni piginnaanngorsaanissaq pisariaqartinneqartoq. Ilaqutariinnermut politikimi aamma nassuiarneqarpoq iliuuserineqartut kissaatigineqartumik sunniuteqarsinnaaqqullugit pisariaqartinneqartunut saatsinneqarnissaat ingerlaavartumillu nakkutigineqarnissaat immaqalu naleqqussarneqarnissaat pisariaqartinneqartoq (Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Ministereqarfik, 2020b).

Meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermut Naalakkersuisut namminneerlutik politikikkut periusissiaasa saniatigut misissueqqissaarnermi arlalinnik innersuussuteqarpoq kalaallit qallunaallu suleqatigiinnerannut tunngavigineqartunik. Amerlanerpaartaasa Naalakkersuisut namminneq periusissiaannut kissaataannullu taputartuupput, taamaattorli Ilaqutariinnut Sullissiviit sullitaannut tunngatillugit assigiinngissuteqarlutik. Tamatumani Naalakkersuisunit annertunerusumik kalaallit qallunaallu suleqatigiit innersuussutigaat, isumalluutinik amigaateqartoqartillugu ilaqutariit pisariaqartitsinerpaat ikiorneqarnissaat qulakkeerniarlugu Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaannit sullinneqartut ilaqutariit tamarmiusut pinnagu ilaqutariinnut atugarliortunut sammitinneqassasut. Kalaallit qallunaallu suleqatigiit aamma innersuussutigaat sullissiviit sulinerannik suliatigut pisortatigoortumillu killiliinermik suliaqartoqassasoq, Ilaqutariinnullu Sullissiviit neqeroorutaanni meeqqat inuusuttullu pisariaqartitaat aallaavigineqarnissaat nuna tamakkerlugu najukkanilu najoqqutassiani allassimassasut (Isumaginninnermut Nunamullu Namminermut Ministereqarfik, Inatsisinik Atuutsitsinermut Ministereqarfik & Naalakkersuisut, 2020).

2 Misissuinerup ilusilersornera

Kapitalimi matumani misissuinermi atuagarsornikkut sinaakkutigineqartut paasissutissallu tunngavigineqartut nassuiarneqassapput. Misissueqqissaarnermut sinaakkutaasoq misissuinermi atuagarsornikkut sinaakkutaavoq taamaammallu nalunaarusiami meeqqat ilaqutariillu pisariaqartitaat, Ilaqutariinnut Sullissivinni neqeroorutit assigiinngitsut siammasissusaat pitsaassusaallu kiisalu suliat suliarineqarnerisa pitsaassusaat nalilersorneranni uuttuutit piumasaqaatillu suut atornerinut aalajangiisuulluni. Paasissutissanut tunngavigineqartup paasissutissanik katersinermi immikkuutaartut kiisalu misissueqqissaarnermi paasissutissat assigiinngitsut qanoq atorneqarnerat nassuiarpai.

2.1 Misissueqqissaarnermut sinaakkutaasoq

2.1.1 Meeqqat ilaqutariillu ikiorneqarnissamut pisariaqartitsinerisa annertussusaat suussusaallu nalilerneqarnerat

Ilaqutariinnut Sullissiviit ikiuinissaannut najukkani pisariaqartitsineq nalunaarusiami matumani nalilersoratsigu ilaqutariit amerlassusaat taakkunanngalu angajoqqaajusut aappaataluunniit ilaqutariit allatut pilersorsinnaannginnerat pissutigalugu pisortanit ikiorsiissutinik piffissami taaneqartumi pisartagaqarsimasut pillugit paasissutissat Naatsorsueqqissaartarfimmit pissarsiarineqarsimasut ilanngunneqarput. Pisortanit ikiorsiissutit pinasuartumik inuuniarnermut ikiuutitut, sivisunerusumik ikiuutitut kiisalu assersuutigalugu nuunnermut atatillugu ataasiartumik ikiuutitut tunniunneqartarput. Ilaqutariit ilai suliffissaaleqinertik taamaallaat imaluunniit pingaarnertut pissutigalugu ajornartorsiorput, amerlanertigulli pingaartumik sivisunerusumik pisortanit ikiorsiissutinik pisariaqartitsilersoqartarpoq ajornartorsiutinik allanik ilaqarpata, soorlu tarnikkut timikkullu peqqissutsimik ajornartorsiutit, ulluinnarni inuunermik ingerlatsinissamut inuttut ajornartorsiuteqarneq imaluunniit inooqataanikkut naammanngitsumik piginnaasaqarneq (Pedersen, Petersen & Lindeberg, 2019). Aningaasaqarnikkut, inuttut inooqataanikkullu ajornartorsiutit perorsaanikkut isumassuinikkullu ajornartorsiuteqarnermut attuumassuteqarsinnaavoq (pisariaqanngilarli). Taamaammat sumiiffimmi ilaqutariit pisortanit ikiorserneqarnissamik pisariaqartitsisut amerlasuut meeqqat ilaqutariillu pillugit sulianut arlaqartunut nalinginnaasumik atassuteqarput. Oqartoqarsinnaanngivipporli ilaqutariit pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqartut tamarmik ilutigitillugu meeqqat – ilaqutariit pillugit suliaqarfigineqartut - killormulluunniit ilaqutariit meeqqat – ilaqutariit pillugit suliaqarfigineqartut tamarmik pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqartut (Lausten & Andreasen, 2021; Olsen, Egelund & Lausten, 2011). Sumiiffimmi ilaqutariit pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqartut amerlassusaat Ilaqutariinnut Sullissiviit sumiiffimmi tassani annertunerusumik annikinnerusumilluunniit pisariaqartinneqarnerannut annikitsortai ilanngunnagit takussutissatut nalunaarusiami uani taamaallaat atorneqarput.

Ilaqutariit pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqartut pillugit naatsorsuinerit saniatigut Ilaqutariinnut Sullissivinni ingerlatsivinnilu sulisunik aqutsisunillu apersuinermit

paasissutissat nalunaarusiami atorneqarput, najukkani assigiinngitsuni ilaqutariinni ajornartorsiutit sulisunit aqutsisunillu naammattoorneqartartut *suussusaat* nalilerniarlugit.

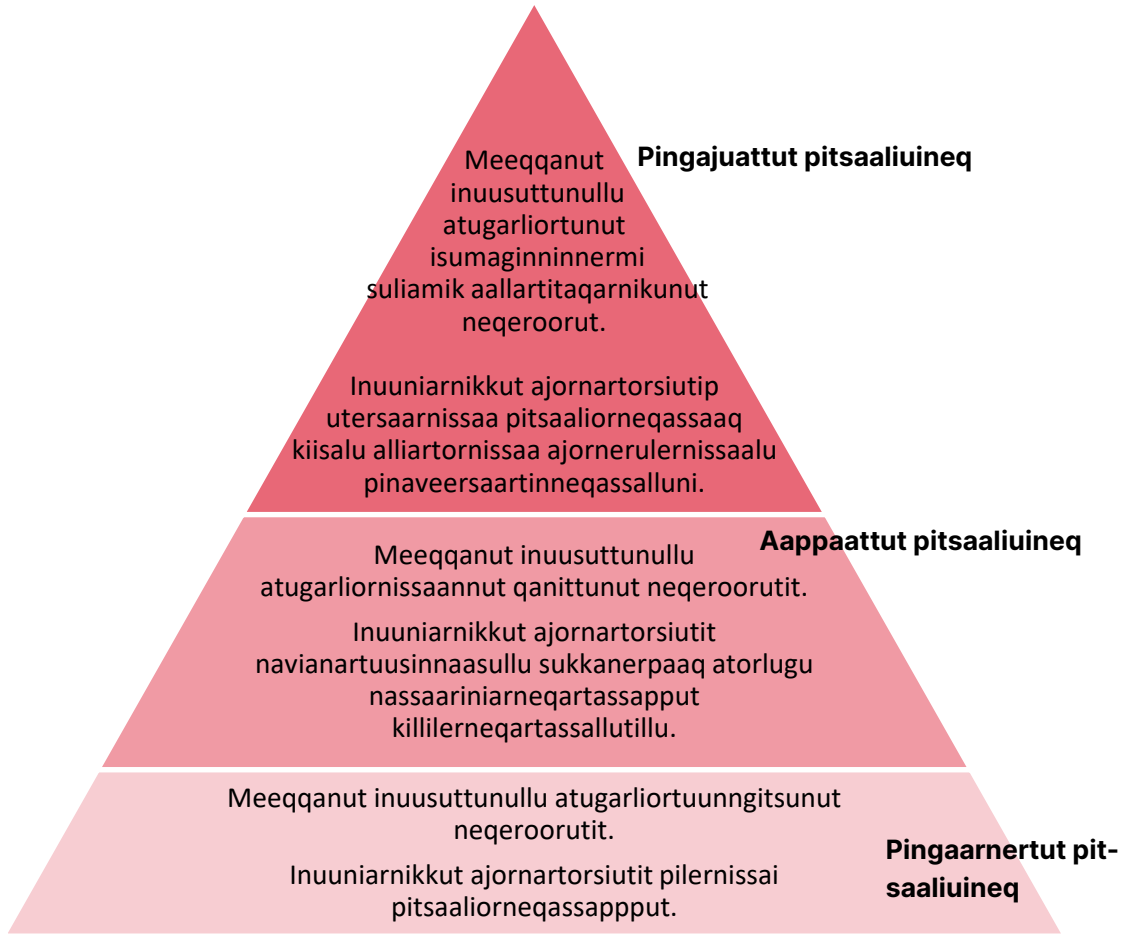
2.1.2 Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaasa *siammasissusaannik* naliliineq - pitsaaliuinermik neqeroorutit pingaarnerusut, tulliusut pingajuusullu

Misissueqqissaarnerni nuna tamakkerlugu neqeroorutit assigiinngitsut kissaatigineqartut (immikkoortoq 1.4-imi nassuiarneqartut) aallaavigalugit meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutit siammasissusaat nalilersorneqarput. Tamatuma saniatigut neqeroorutit sullitanut sammitinneqartut kiisalu pitsaaliuinermik neqeroorutit siunertaat aallaavigalugit neqeroorutit assigiinngitsut siammasissusaat nalilersorparput. Pitsaaliuinermik neqeroorutinik ilisimatusarnermi misissueqqissaarnermilu ajornartorsiutit pinngitsuuinnissaannik pitsaaliuineq kiisalu ajornartorsiutaareersut ajornerulinnginnissaannik pitsaaliuineq immikkoortinneqartarnerat nalinginnaavoq (takuuk assersuutigalugu Iversen m.fl., 2020).

Meeqqanut ilaqutariinnullu suliassaqarfimmi pitsaaliuinermik neqeroorutit assigiinngitsut matussusiisut malitsigisaannik ilaqutariit assigiinngitsunik annertussusilinnik suussusilinnillu atugarliuuteqartut ikiorneqarsinnaanissaat qulakkeerneqassaaq. Ilaqutariinnut Sullissiviit nalinginnaasumik suliassaat eqqarsaatigalugit illuatungaani ikiorneqarsinnaanissaq pingaaruteqassaaq assersuutigalugu meeraq angerlarsimaffimmi isumalluuteqarluartumi atugarliorpat. Illuatungaani ilaqutariit arlalinnik ajornartorsiuteqartut ilaqutariillu ikiorneqanngippata meeqqat angerlarsimaffiup avataanut inissinneqaratarsinnaappata annertuumik ikiorneqarsinnaanissaat aamma pingaaruteqarpoq. Danmarkimi kommunini pitsaaliuinermik suliaqartoqarpoq nalinginnaasumillu immikkoortinneqartarput:

- Meeqqanut ilaqutariinnullu atugarliunngitsunut sammisumik pingaarnertut pitsaaliuinermik neqeroorut
- Meeqqanut ilaqutariinnullu suli suliaqarfiunngitsunut atugarliornissaannut qanittunut aappaattut pitsaaliuinermik neqeroorut
- Ilaqutariinnut pitsaaliuinermik pingajuusunik iliuuseqarnerit kommunimi suliaagajupput, assersuutigalugu ilaqutariit ataatsimuuginnarnissaannik kiisalu meeqqat/inuusuttut ingerlalluartumik inuuneqarnissaannut sinaakkutaasinnaanissaannik qulakkeerinninniarluni pitsaaliuinermik suliaqartoqarluni.

Takusassiaq 2.1 Meeqqat pillugit suliassaqarfimmi pingaarnertut, tullertut pingajuusutullu pitsaaliuineq

Aallerfiit: Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik, 2018.

Pingaarnertut pitsaaliuinermik suliaqarnerup annertunerpaartaa Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu sumiiffinni nalinginnaasuni nalinginnaasumik pisarput, soorlu ulluunerani paaqqinnittarfinni, atuarfinni peqqissaasunilu, tulliusuni pingajuusunilu pitsaaliuineq immikkut ittumik sulialinni, soorlu meeqqanut ilaqutariinnullu sullissivinni amerlanertigut isumagineqartartut.

Atuagassiani inatsisinilu pitsaaliuinermik suliaqarnermut killigitinneqartoq tassaavoq angerlarsimaffiup avataanut tamakkiisumik inissiineq (Iversen il.il., 2020). Inissiisoqarsinnaavorli inissiinermut pissutaasunik pinngitsoortitsinissamut periarfissaqartutut nalilerneqartunik angajoqqaaviillu meeqqap angerlartinneqarnissaa siunertaralugu ikiorneqarneqartunik. Aamma inissiisoqarsinnaavoq meeqqap meeraanera tamaat sivisussuseqartussatut missiliorneqartunik, taamaattorli meeqqat angajoqqaallu pitsaasumik attaveqarnissaannik, taamalu meeqqap inuunerani atajuartuunissaannik qulakkeerinnittumik, ikiorneqartunik.

2.1.3 Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaasa *pitsaassusaannik* naliliineq

Pitsaaliuinermik sulinerup pitsaassusaa inissikkuminaappoq meeqqanut ilaqutariinnullu assigiinngitsorpassuarnik ajornartorsiuteqartunut neqeroorutit siammasissuunerat pissutigalugu. Periaatsit uppernarsarneqarsimasut sunniutinik nalilersuinermi innuttaasunut pitsaasumik angusaqartitsisimasut sapinngisamik atornissaat amerlanertigut anguniarneqartarpoq. Isumaginninnermi periaatsit pullaviillu atorneqartartut sunniutaat arlalitsigut nalilersoruminaattarput - assersuutigalugu ileqqorissaarneq pissutsilluunniit piviusut pissutigalugit nakkutigisassanik iliuuseqarfigisanut assersuunneqarsinnaasunik eqimattaliortoqarsinnaannginnera pissutigalugu (Jensen il.il., 2016).

Taarsiullugu atuagassiani naliliissutaasuni "sulisaaseq neriunaatilittut" taaneqarsimasuni piumasaqaatit aallaavigalugit iliuutsip atorneqartup pitsaassusaa nalilerniarneqarsinnaavoq. Sulisaaseq neriunaatilittut taaneqarsinnaavoq innuttaasunut inuiaqatigiinnullu siuariartornermik atugarissaarnermillu pilersitsinissamut *immikkut ittumik* ilimanaateqarluarpat. Pingaarnertut immikkoortunut sisamanut agguarneqarsinnaasut piviusunngortinniarnissaannik piumasaqaatitaqarpoq:

- **Ilisimasanik tunngaveqarneq:** Sulisaaseq teori nassuiaqqissaarneqarsimasoq atorlugu atuutilersinneqarsimassaaq, periaatsinut oqaasinngorlugit anguniagassanut tunngatillugit periaatsit atorneqarsinnaanerannik tikkuussisunik misilittakkat tunngavigalugit uppernarsisat.
- **Najoqqutassiaq:** Sulisaaseq nassuiaqqissaarneqarsimassaaq, sakkut pissusilersornerillu aalajangersimasumik nalunaarsorneqarsimassallutik, sullitallu siumukarnerannut aamma/imaluunniit atugarissaarnerannut anguniagassat ersarissumik tulluartumillu oqaasinngortinneqarsimassallutik. Sulisaaseq aningaasaqarnikkut imminut akilersinnaanissaanik ilaatigut attuumassuteqarpoq.
- **Nittarsarneqarnera:** Sulisaatsimi sullitat immikkut pisariaqartitaat isumalluutaallu aallaavigineqassapput innuttaasullu peqataatinneqarlutik. Sulisut sulinermi attaveqarnermik piginnaasaqarput innuttaasunik paasinnissinnaalersitsisunik innuttaasullu pillugit suliaqartunik suleqateqarsinnaalersitsisunik. Sulisut sulisaaseq pillugu ataatsimut suliatigut eqqarsarnissamut inissaqarput.
- **Naleqqussarneq:** Sulisaaseq nakkutigineqassaaq, innuttaasullu siuariartornerannut atatillugu sulisaaseq malitseqartinneqarlunilu naleqqussarneqartuassaaq (Jensen il.il., 2016: qupp. 11).

Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaasa *pitsaassusaannik* misissueqqissaarnermi naliliinermilu sulisaatsit isumalluarnartunut tunngaviusut najoqqutarineqarput. Suliniutit isumalluarnartutut taaneqassappata tunngaviit tamaasa naammassisinnaanissaannik piumasaqaateqanngilaq, taarsiulluguli uuttuuteqarpoq neqeroorutip tunngaviit qulaani taaneqartut amerlanerusut naammassisinnaappagit pitsaanerusutut nalilerneqassaaq neqeroorummut ikinnerusunik naammassinnittumut sanilliullugu.

Pitsaassutsimik naliliinermut paasissutissat tunngavigineqartut pingaarnertut apersuinerneerput allattugaatinik pioreersunik ilallugit. Taamaalilluni iliuuserineqartoq aalajangersimasoq innuttaasunut iluaqutaanissaannik ilimanaateqarneranik VIVE-p

naliliineranut tunngavittut pingaarnertut innuttaasut, sulisut aqutsisullu namminneq nassuiaataat naliliinerallu atorneqarput.

2.1.4 Ilaqutariinnut Sullissiviit ataqatigiinnerannik naliliineq - sulianik suliaqarneq suleqatigiinnerlu

Pitsaaliuinermik suliaqarnermi ingerlatsinermut tunngavittut BUM-modelimik taaneqartartoq kommuninit amerlanernut aallaavittut atorneqartarpoq. BUM-modelip inniminniisoq (bestillende - B), ingerlatsisoq (udførende - U) tigusisorlu (modtagende - M) immikkoortippai. Inniminniisoq tassaagajuppoq ingerlatsivik, meeqqanik ilaqutariinnillu ajornartorsiuteqartunik ujaasisartoq sulianik nassuiaallunilu aalajangiisartoq meeqqat ilaqutariillu ikiorniarlugit iliuusissat sorliit tulluartuussanersut. Ingerlatsisoq tassaasinnaavoq Ilaqutariinnut Sullissiviit imaluunniit pisortat namminersortullu ingerlataqartut iliuuseqarnermik ingerlatsisut innuttaasullu iliuuseqarnermik iluaquteqarneranik uppernarsaasut. Tigusisut tassaapput suliani innuttaasut (Nørrelykke, Zeeberg & Ebsen, 2009).

Sulianik suliaqarnermik aamma ingerlatsiviup Ilaqutariinnullu Sullissiviit akornanni suleqatigiinnermik misissueqqissaarnermi nalunaarusiap BUM-modeli atorlugu ingerlatsiviup illuatungaanilu Ilaqutariinnut Sullissiviit akornanni akisussaaffiup atuuffiillu piviusumik agguarneqarnerat nalilerneqarpoq. BUM-modelili malinneqartuartussatut tunngavittut saneqqunneqarsinnaanngitsutut atorneqanngilaq, qaqugukkulli BUM-modelip tunngaviisa atorneqarnissaa naleqqunnersoq qaqugukkullu BUM-modeli saneqqullugu ingerlatsivinnut, Ilaqutariinnut Sullissivinnut innuttaasunullu iluaqutaassanersoq pillugit oqallinnissamut aallaavittut isigineqarnerulluni.

Kapitalini 3-8-ni nassuiarneqartutut sulianik suliaqarnerup sivisusarnera pissutigalugu kommunip nalunaarummik tigusaqarneranit katsorsaanerup aallartinnissaata tungaanut sivisuumik utaqqisariaqartarneq Kalaallit Nunaanni kommuninit amerlanernit misigineqarpoq. Kalaallit Nunaanni sumiiffippassuarni taamaammat isumaginninnikkut misissueqqaarnissamik piumasaqaat oqilisarniarlugu imaluunniit katsorsaanerup aallartinnerani misissuisoqartarneratigut ilutsit assigiinngitsut misilittarneqarput. Suliat sivisuumik suliarineqartarnerannut ajornartorsiut Danmarkimi kommunini aamma ajornartorsiutaammat kommunimut pituttorsimanngitsumik misileraanermut atatillugu innuttaasunik katsorsaaneq peqateqarnerlu ilutigitillugu isumaginninnikkut misissuinermut ilutsimik pisariunnginnerusumik misileraasoqarpoq (Hestbæk, Strandby & Jensen, 2021). Kalaallit Nunaanni kommunini sulianik suliaqarneq pillugu oqallinnermi suliat suliarineqartarnerisa sivikillinissaannut aaqqiissutaasinnaasutut Danmarkimi kommunimut pituttorsimanngitsumik misileraanermit misilittakkat ilanngunneqarput.

Sumiiffinni ataasiakkaani sulianik suliaqarnerup pitsaassusaannik oqallinnermut Danmarkimi misissuinernit allanit tulluartutut nalilerneqartunit misilittakkat tunngavigineqartut atuagarsornikkullu tikkuussisut ilanngunneqarput. Tamanna assersuutigalugu atuuppoq Bengtsson & Olsen-imut (2021), Danmarkimi meeqqanut inuusuttunullu suliassaqarfimmi sulianik suliaqarnerup pitsaassusaanik ilisimasanik nalunaarsuisimasoq.

Kalaallit Nunaanni Ilaqutariinnut Sullissivinnut atatillugu misilittakkat tunngavigalugit pissutsinik atuuttunik takutitsinissaq Ilaqutariinnut Sullissivinnik misissuinermut

matumunnga siunertarineqarmat, misissuinermut atatillugu atuagassanik aaqqissuussamik misissuisoqarsimanngilaq. Taamaattumik misissueqqissaarnernik ilisimatusarnernillu ilanngunneqarnissaannut naleqqussinnaasut peqarsimasinnaavoq, misissuinitsinni ilisimasaqarfiginngisatsinnik.

2.2 Misissuinermut paasissutissat tunngavigineqartut

Misissuineq Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaat aaqqissugaanerallu pillugit allattugaatinik Naatsorsueqqissaartarfimmit naatsorsuinernik tamanit pissarsiarineqarsinnaasunik paasissutissanillu tamakkiisunik 2021-mi katersorneqarsimasunik tunngaveqarpoq. Ilaqutariinnut Sullissiviit arlaqartut Danmarkimit ilaqutariinnik katsorsaajartortoqarneranut atatillugu aaqqissuussaanertik neqeroorutitillu pillugit apersuinermi immersuivinnik immersuisitsisimapput. Apersuinermi immersugassat taakku allattugaatigineqartut ilaattut misissuinermut aamma ilanngunneqarsimapput.

2.2.1 Paasissutissanik katersat takussutissiinerat

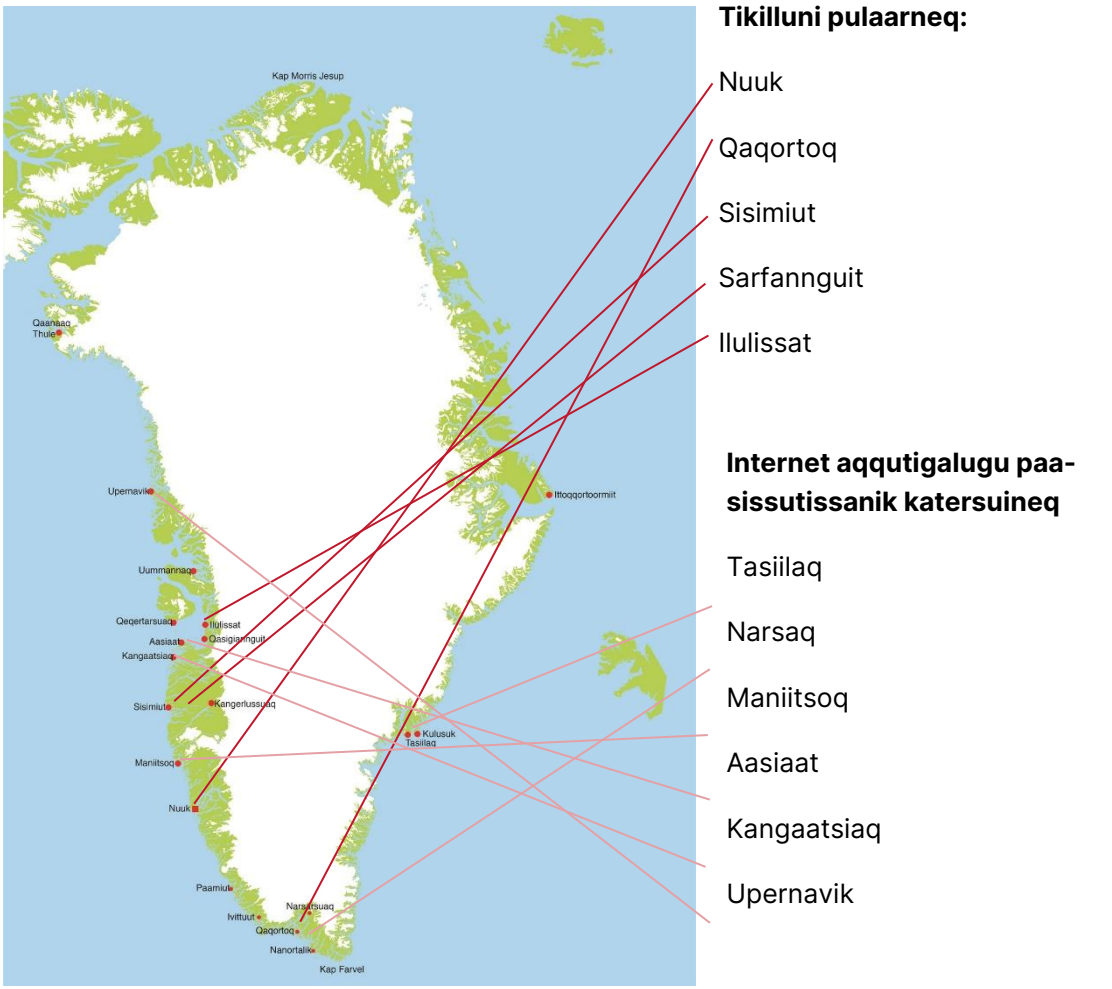
Misissuineq kommunini tamani aallaaviatigullu Ilaqutariinnut Sullissivinni ilaqutariillu illuini tamani ingerlanneqarpoq, tamarmillu annertunerusumik minnerusumilluunniit paasissutissanik katersinermut ilanngussinissamut peqquneqarsimallutik. Ilaqutariilli illui marluk paasissutissanik katersilluni VIVE-p saaffiginnissutaanut qisuariaateqarsimanngillat, taamaammallu illoqarfinni taakkunani neqeroorutit pisariaqartinneqartullu pillugit VIVE-p ilisimasai killeqarlutik. Ilulissani, Sisimiuni, Maniitsumi, Nuummi Tasiilami Qaqortumilu Ilaqutariinnut Sullissiviit anginerit arfinillit Aasiannilu ilaqutariit illuat tamakkiisumik apersuinikkut misissuiffigeqqissaarneqarput. Tamatuma saniatigut Narsarmi, Upernavimmi Kangaatsiamilu ilaqutariit illuini mikinerni pingasuni aqutsisut sulisullu kiisalu nunaqarfimmi Sarfannguani innuttaasut akornanni ataasiakkaanik apersuisoqarsimavoq.

Apersorneqartut tassaapput:

- Ilaqutariinnut Sullissivinni sulisut aqutsisullu
- Ingerlatsivinni sulisut aqutsisullu
- Najukkani qinikkat
- Innuttaasut Ilaqutariinnut Sulliviit neqeroorutaasa ilaannik atuisimasut
- Najukkani ingerlataqartut sinneri, soorlu assersuutigalugu Allorfik, Majoriaq qimarnguiillu
- Kalaallit Nunaanni meeqqanut inuusuttunullu atugarliortunut pitsaanerusumik suliniuteqarnissaq pillugu kalaallit qallunaallu oqartussaasoqarfiisa assigiinngitsunik suliallit akornanni suleqatigiinnermut atatillugu Danmarkimi ilaqutariinnik katsorsaasut sulianillu suliaqartut Kalaallit Nunaanniissimapput (Isumaginninnermut Nunamullu Namminermut Ministereqarfik, Inatsisinik Atuutsitsinermut Ministereqarfik & Naalakkersuisut, 2020)
- Kalaallit Nunaanni Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmi sulisut.

Takusassiaq 2.2 Misissuinermi paasissutissat katersorneqartut nunami suminngaanneernerisa agguataarnerat.

Takusassiaq 2.2 Misissuinermi paasissutissanik ornigulluni internetilu aqqutigalugu katersineq - nunarput immikkoortui tamakkiisumik

2.2.2 Tamakkiisumik apersuinerit

Paasissutissanik katersineq aallartillugu Ilaqutariinnut Sullissivinni ilaqutariillu illuini 16-ini aqutsisut kiisalu kommunini tallimaasuni ingerlatsivimmi aqutsisut mail atorlugu kalaallisut qallunaatullu attavigineqarput, Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaat, sulisut katitigaanerat, aningaasaqarneq aaqqissuussaanerlu pillugit atortut pigineqartut piniarlugit. Atortut Ilulissani, Aasianni, Sisimiuni, Maniitsumi, Nuummi, Tasiilami Qaqortumilu Ilaqutariinnut Sullissivinni aqutsisunut oqarasuaatikkut videokkulluunniit ataasiakkaanut apersuinissanut najoqqutassianut ilanngunneqarput. Apersuinerit taakku misissuinermi suliatigut ukkataqarnerup pitsanngorsarnissaanut innuttaasullu apersuisussat pissarsiarinissaannut atorneqarput.

Aallarniutaasumik apersuinerit tunngavigalugit Ilaqutariinnut Sullissivinnut apersuinissanut najoqqutassiaq naleqqussarneqarpoq, aamma meeqqanut

ilaqutariinnullu ingerlatsivinni ingerlataqartunut, angajoqqaanut meeqqanullu kiisalu ingerlataqartunut sinneruttunut immikkut apersuinissamut najoqqutassiortoqarluni.

Ingerlataqartut taakku illoqarfinnut sisamanut tikeraarnernut kiisalu illoqarfinni marlunni internet atorlugu apersuinernut atatillugu kingorna apersorneqarput.

Kalaallit Nunaanni ingerlataqartut akornanni aamma Ilaqutariinnut Sullissivinni ilaqutariillu illuini 16-iusuni qulit missaanniittuni tamakkiisumik apersuinerit katillugit 62-it piffissami maaji-novembari 2021 ingerlanneqarput. Apersuinernit taakkunannga 13-it kalaallisut ingerlanneqarput sinneri apersuinerit 49-t qallunaatut ingerlanneqarlutik - taakkunannga ataasiakkaat issiaqatigalugit oqalutseqartinneqarlutik.

Tabeli 2.1 Ingerlataqartut apersorneqartut kommuninut ingerlataasalu suunerannut agguarneqarnerat takuneqarsinnaavoq. Paasissutissanik katersinermi nunami, immikkoortuni ingerlataqartunilu siammasissumeernissaat anguniarneqarsimavoq, taamaaliornikkut misissuinermi kommunini tallimaasuni immikkoortunilu tulluartuni misilittakkat isiginneriaatsillu sapinngisamik amerlanerpaat pissarsiaralugit. Tabelimi takuneqarsinnaavoq Kommune Qeqertalimmi meeqqanut ilaqutariinnullu ingerlatsivik innuttaasulluunniit Avannaatami Qeqertalimmilu Ilaqutariinnut Sullissiviup neqeroorutaanik atuisimasut apersorneqarsinnaasimanngillat.

Tabeli 2.1 Misissuinermut atatillugu apersuinerit ingerlanneqartut amerlassusaannut takussutissaq

Kommuni	Ilaqutariinnut Sullissivinni il.il. ingerlataqartut. *	Ingerlatsivinni ingerlataqartut	Innuttaasut	Sinneri	Katillugit
Sermersooq	7 (14)	5 (7)	4 (6)	1 (1)	17 (28)
Kujalleq	5 (7)	2 (2)	3 (3)	1 (1)	11 (13)
Qeqqata	8 (8)	7 (11)	3 (3)	3 (7)	21 (29)
Qeqertalik	3 (3)			2 (2)	5 (5)
Avannaata	4 (4)	1 (1)		3 (3)	8 (8)
Katillugit	29 (36)	15 (21)	10 (12)	10 (14)	62 (83)

Ilisimatitsissut: * Illoqarfinni pitsaaliuinermik suliaqarnerup ilaa (assersuutigalugu Inuusuttunik siunnersuineq) Ilaqutariinnut Sullissivinnit ingerlanneqanngitsoq ingerlataqartut ilaannik apersuisoqarsimavoq.

Apersuinermi ukkatarineqartup suuneranut apersorneqartut, sullitat kikkuunerat, pitsaaliuinermik neqeroorutit siammasissusaat pitsaassusaallu, ingerlatsiviup sulianik suliarinninnera, Ilaqutariinnut Sullissiviit suleqatigisallu naleqquttut kiisalu Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaannik innuttaasut pissarsiaannik misigisat apeqqutaatinneqalaarput.

Karsimi 2.1-imi, 2.2-mi aamma 2.3-mi apersuinerni assigiinngitsuni sammisat suut kalluarneqarnersut itisilerneqarput.

Karsi 2.1 Ilaqutariinnut Sullissivinni aqutsisunik sulisunillu apersuineq

- Sullitat kikkuunerat ajornartorsiutaallu - kikkullu sullitat avataaniittutut isigineqartut ilanngullugit
- Sullitanut assigiinngitsunut neqeroorutit (periaatsit, pullaviit, siunertat sulisullu suussusaat ilanngullugit)
- Anguniagaq, malitseqartitsineq pitsaassusermillu naliliineq
- Nakkutilliineq
- Sulisut suliatigut piginnaasaat
- Sulisunik atorfinitsitsineq attassinerlu
- Sulianik suliaqarnermut suleqatigiinnermullu ingerlatseriaatsit kiisalu aporfinnik periarfissanillu naliliineq
- Suliniutinik aaqqissuussinermillu pitsanngoriaatissatut siunnersuut

Karsi 2.2 Ingerlatsivinni aqutsisunik sulisunillu apersuineq

- Nalunaaruteqarnernik isumaginninneq, isumaginninnermik misissuinerit iliuusissatullu pilersaarutit
- Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaannik sullitat pisariaqartitsinerannik pissarsiaqarnerannillu misigisat
- Sulianik suliaqartut suliatigut piginnaasaat
- Sulisunik atorfinitsitsineq attassinerlu
- Ilaqutariinnut Sullissivimmik suleqateqarneq.

Karsi 2.3 Innuttaasunik apersuineq

- Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaannut peqataanermut tunngaviusoq
- Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaannit misigisat - tamatumunnga sulisut attaveqarnermut suliatigullu piginnaasaat pissutsillu piviusut
- Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaannit pissarsiat
- Neqeroorutaasinnaasunik allanik ataqatigiissaarineq
- Ingerlatsiviit Ilaqutariinnullu Sullissiviit akornanni sulianik suliaqarnermik suleqateqarnermillu misigisat.

Najoqqutassiat taakku pingasut saniatigut ingerlataqartut sinnerinut apersuinissamut najoqqutassiortoqarpoq Ilaqutariinnut Sullissivinnik suleqateqarnermut Ilaqutariinnullu Sullissiviit neqeroorutaannik misigisanut pingaarnertut ukkataqartumik. Ilaqutariinnik katsorsaasut sulianillu suliaqartut sisamat Danmarkimeersut Ilaqutariinnut Sullissivinni ingerlatsivinnilu ingerlataqartut sammisat assinganik apersorneqarput - suliaat suusimanerat apeqqutaatillugu.

2.2.3 Paasissutissanik katersinermut ataatsimut takussutissiami

Tabeli 2.2 paasissutissat misissuinermi ilaatinneqartut ataatsimut takussutissiipput. Naatsorsueqqissaartarfimmit paasissutissat ilanngunneqartut ilaqutariinnut pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqartut amerlassusaannut tunngassuteqarput, soorlu tamanna kapitalimi matumani siusinnerusukkut taaneqartoq.

Apersuinerit katillugit amerlassusaat misissueqqissaarnermut ilaatinneqartut amerlagaluarlutik kommunini ataasiakkaani sulisut aqutsisullu amerlanertigut imminnut ilisarisimasarnerisa amerlassusaat killeqarput. Taamaammat misissueqqissaarnermi ingerlataqaqatigiinnut aalajangersimasunut innersuussisoqarsinnaanngilaq ilutigitillugu apersorneqartut kinaassusiisa isertuunnissaat qulakkeerneqassappat. Tamanna samminiarlugu kommuninut kapitalini tamani kapitalimi paasissutissat tunngavigineqartut katinnerat aallaqqaasiutaani allapparput tamatumalu kingorna tusarfiit ataasiakkaat kinaassusaat paasineqarnissaat tusarfinnut aalajangersimasunut taamaallaat innersuussisarluta. Misissueqqissaarnerit inuit ataasiakkaat oqaluttuarnerannik immikkullu soqutigisanik tunngaveqanngitsumik paasissutissanik aallerfiit akornanni oqaluttuanik takusanillu sanarfineqarput.

Tabeli 2.2 Ilaqutariinnut Sullissivinnik misissuinermi paasissutissanik atorneqartunik takussutissat

Kommuni	Kommuninit atortut piusut	Apersuinerit amerlassusaat	Ornigulluni pulaarnerit	Internetsikkut pulaarnerit
Nalinginnaasumik	▪ Naatsorsueqqissaartarfimmit paasissutissat: https://bank.stat.gl/pxweb/kl/Greenland/Greenland__SO__SO20/SOX010.px/			
Sermersooq	▪ Nuummi, Tasiilami Paamiunilu Ilaqutariinnut Sullissiviit pillugit nassuiaatit (2020+2021) ▪ Pitsaassutsimut malitassat allaffissornikkullu tunngaviit pillugit nassuiaatit (2019+2020) ▪ Ilaqutariinnut politiki (2020)	16	Nuuk	Tasiilaq
Kujalleq	▪ Sullissivinnut tamanut ukiumoortumik nassuiaatit ukiumoortumillu pilersaarutit (2019+2021) ▪ Saqqummiinerit assigiinngitsut neqeroorutillu allattorsimaffiat kiisalu suleqatigiinnikkut attaviit (2019) ▪ Ilaqutariinnik siunnersuinermi suliaqartitsinerit pillugit naatsorsuinerit (2019-2020) ▪ Narsami ilaqutariinnut illumut naatsorsuutit (2021)	11	Qaqortoq	Narsaq
Avannaata	▪ Ilulissani Uummannamilu Ilaqutariinnut Sullissivinnik nassuiaatit ▪ Apersuinermi immersugassaq atorlugu misissuinernut pioreersunut akissutit (Qaanaaq, Upernavik, Uummannaq) (2020) ▪ Ukiumoortumik nalunaarusiaq, saqqummiineq aamma aaqqissuussaanermik nassuiaat Ilulissat (2018)	8	Ilulissat	Upernavik
Qeqertalik	▪ Ukiumoortumik nalunaarusiat (2020)	6		Aasiaat Kangaatsiaq

Kommuni	Kommuninit atortut piusut	Apersuinerit amerlassusaat	Ornigulluni pulaarnerit	Internetsikkut pulaarnerit
	▪ Ilaqutariinnut illunut najoqqutassiat kiisalu illumit avataaniillu neqeroorutit pillugit paasissutissat (ukiua ilisimaneqanngilaq) ▪ Apersuinermi immersugassaq atorlugu misissuinernut pioreersunut akissutit (Qasigiannguit, Qeqertarsuaq, Kangaatsiaq) (2020) ▪ Qasigiannguani ilaqutariinnut illumi sulisut katitigaanerat (ukiua ilisimaneqanngilaq) ▪ Skemat najoqqutassiallu assigiinngitsut (katsorsaaneq + inissiineq (ukiua ilisimaneqanngilaq)) ▪ Kommunimut missingersuusiat (2021)			
Qeqqata	▪ Apersuinermi immersugassaq atorlugu misissuinernut pioreersunut akissutit (Sisimiut + Maniitsoq) (2020) ▪ Maniitsumi Sisimiunilu neqeroorutit innersuussinermilu ingerlatseriaatsit pillugit paasissutissat (2020+2021)	21	Sisimiut Sarfannguit	Maniitsoq

Atortut katersorneqarsimasut Tabeli 2.2-imi nassuiarneqartut saniatigut paasissutissat VIVE-p misissuinerani allaneersut misissuinermut ilanngunneqarput. Taakku tassaapput *Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinniffinnik misissuineq* Dahl, Kloppenborg & Pedersen, 2020), *Kalaallit Nunaanni ilaqutariinnik paarsisartunik misissuineq* (Dahl il.il., 2021) aamma *Meeqqat inuusuttullu tarnikkut ikiorneqarnissamut periarfissaat* (Hansen, 2022). Nalunaarusiat misissuinermi aalajangiisumik ilisimasatut ilaapput, ilaatigut inissinneqarsimasut amerlassusaannut kiisalu sulianik suliaqarnermi ajornartorsiutit pillugit ilisimasanut tunngatillugit. Tamatuma saniatigut VIVE-p inersimasunut meeqqanullu angalaqatigiittartunik meeqqanik inersimasunillu kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasunik katsorsaasartunik nalilersuineranit ingerlanneqartumit paasissutissat ilanngunneqarsimapput (2023-mi naammassissangatinneqartoq).

Kommunit tallimat pillugit kapitalit suliassaqarfiillu akornanni misissueqqissaarneq VIVE-mit allaqqissaarneqareermata ingerlatsivinni Ilaqutariinnullu Sullissivinni aqutsisut misissueqqissaarnernik atuarnissamut periarfissinneqarput paasissutissanillu kukkusunik naqqiisinnaallutik. Tamatumunnga atatillugu VIVE kommuninit pingasunit oqaaseqaatinik tigusaqarpoq.

3 Suliassaqarfiit akornanni misissueqqissaarneq innersuussutillu

3.1 Aallaqqaasiut

Kapitalimi matumani sammineqarpoq Kalaallit Nunaanni Ilaqutariinnut Sullissivinnik ilaqutariillu illuinik kapitalini 4-8-ni nassuiaatit misissueqqissaarnerillu kommunit ataasiakkaarlugit nassuiaateqartut tunngavigalugit suliassaqarfiit akornanni takussutissiisunik misissueqqissaarneq. Kapitali suliassaqarfiup inerisarnissaanut innersuussutinik naggaserneqarpoq.

Kommunit pillugit kapitalit assigalugit suliassaqarfiit akornanni misissueqqissaarnermi ukkatarineqarput: 1) meeqqat ilaqutariillu kikkuunerat pisariaqartitaallu, 2) meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutit siammasissusaat pitsaassusaallu - tamatumunnga Ilaqutariinnut Sullissivinni sulisutigut isumalluutit, kiisalu 3) sulianik suliaqarneq suleqatigiinnerlu.

3.2 Meeqqat ilaqutariillu kikkuunerat pisariaqartitaallu

Kalaallit Nunaanni kommunini tallimani meeqqat ilaqutariillu pisariaqartitaannik misissuinerup takutippaa kommunini illoqarfinnilu tamani ilaqutariit ajornartorsiutaasa *suussusaat* assigiipajaartut. Taamaattorli najukkani assigiinngitsuni innuttaasut angissusiisa ilaqutariillu atugarliortut amerlassusaasa assigiinngisitaarnerat pissutigalugu meeqqat ilaqutariillu aalajangersimasunik katsorsarneqarnissamut piffissap ilaani pisariaqartitsisut qanoq *amerlatiginersut* assigiinngissuteqarput. Assigiinngissutsit Tabeli 3.1-imi takutinneqartut kommuniniipput pingaartumilli kapitalini 4-8-ni illoqarfiit ataasiakkaat akornanni assigiinngissutsit takusagut ersarinnerullutik.

Tabeli 3.1 Pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqartut meeqqallu angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarsimasut kommuninut agguarlugit. 2020

	Ilaqutariit meerartallit pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqartut amerlassusaat	Meeqqat inissinneqarsimasut amerlassusaat	Ilaqutariit meerartallit amerlassusaat	Meeqqat katillugit amerlassusaat	Innuttaasut katillugit
Nunatamakkerlugu	20	4,5	8.447	13.700	56.081
Kujalleq	29	5,9	913	1.513	6.439
Sermersooq	15	6,0	3.495	5.657	23.123
Qeqqata	23	3,1	1.358	2.342	9.378
Qeqertalik	25	3,1	969	1.538	6.340
Avannaata	19	3,8	1.712	2.740	10.726

Aallerfiit: Naatsorsueqqissaartarfik, Dahl il.il (2021).

Ilaqutariit ajornartorsiuteqartut amerlassusaat illoqarfinni anginerpaani pingasuni Nuummi, Sisimiuni Ilulissanilu ikinnerpaapput illoqarfinnilu mikinerusuni

tikikkuminaannerusunilu Tasiilami, Qaanaami Nanortalimmilu amerlanerullutik. Akerlianilli ilaqutariit Ilaqutariinnut Sullissivimmit ikiorneqarnissamik pisariaqartitsisut illoqarfimmi anginerusumi Nuuttut ittumi amerlaneruppu t ilaqutariit meerartallit 2.822-ullutik illoqarfimmi mikinerusumi Qasigiannguani ilaqutariit meerartallit 169-iullutik.

Meeqqat ilaqutariillu Ilaqutariinnut Sullissivinnut innersuunneqartut imaluunniit ammasumik neqeroorutinik ujartuisut nalinginnaasumik ajornartorsiutigisarpaat perorsaanermi ajornartorsiutit, sumiginnaaneq, angajoqqaat inuusuttullu aanngajaarniutinik atornerluinerat, meeqqanik kinguaassiutitigut atornerluineq, nakuuserneq, kingunerlutsitsineq, aliasunneq ajornartoornerlu, meeqqat angajoqqaalluunniit imminut toqunnissamik eqqarsaateqartut, kiisalu meeqqat inuusuttullu pinerlunnermik misileraasut imaluunniit pissusilersornermi annertuumik ajornartorsiuteqartut. Tarnikkut inooqatigiinnikkullu ajornartorsiutit taakku tunuanni ilaqutariippassuit imminut pilersorsinnaannginnermik, taarsigassaqarnermik angerlarsimaffeqannginnermillu ajornartorsiuteqarput.

Ilaqutariinnut Sullissiviit arlaqartut innuttaasunik sullitamik avataanniittunik aamma tigusaqartarput. Taakku tassaasinnaapput inersimasut atugarliortut meeraqanngitsut neqeroorutinik nalinginnaasumik amigaateqartut kiisalu angajoqqaat meeqqallu tarnikkut annertuumik ajornartorsiuteqartut Ilaqutariinnut Sullissivinnit ikiorneqarnissamik periarfissaqanngitsut.

Ajornartorsiutit assigiinngitsut qanoq saqqummernerat katsorsaanerillu suut meeqqanit ilaqutariinnillu akuerinissaanut piareersimaffigineqarnerat nunap suatungaaneernerannik assigiinngissuteqarsinnaapput. Sumiiffiit ilaanni ingerlataqartut apersorneqartut ilaasa oqarnerat naapertorlugu misigissutsinik oqaasinnguisinnaanermik nukittuumik ileqqoqarput tamannalu amerlanerusut assersuutigalugu ilisarsisarnermik katsorsarneqarnissaannik periarfissiilluni. Sumiiffinni allani misigissutsit oqaatsit atornagit iliuutsitigut amerlanertigut takutinneqartarnerat takussaavoq, tamannalu takusat tunngavigalugit katsorsaanissamut piumasaqarnerulluni. Apersuinerilli takutippaat misigissutsinik oqaasinnguissinnaaneq annertusisartoq katsorsaanissamut periarfissat sumiiffimmi annertusippat innuttaasullu taamaalillutik pisariaqartitaminnik oqaasinnguisaleraangata ikiorneqarsinnaalersarlutik. Tamanna meeqqanut inersimasunullu atuuppoq. Tamatuma saniatigut ilaqutariit atugarliortut amerlassusaat najukkami inuiaqatigiit ileqquinut sunniuteqarsinnaapput taamalu ilaqutariit suliaqartullu isaannit ajornartorsiutitut misigineqartunut.

Ilaqutariit atugarliornerpaat kommunimit innersuunneqarsimasut aappaattullu pitsaaliuinermik iliuuseqarfigineqarnissamik pisariaqartitsisut, assersuutigalugu meeqqat angerlarsimaffiup avataanut inissinnaveersaartinneqarnissaannik, Ilaqutariinnut Sullissivinni initunerpaapput. Taamaattorli aamma Ilaqutariinnut Sullissiviit aappaattut pitsaaliuinermik neqeroorutinut nukippassuarnik atuisarput, assersuutigalugu ajornartoornerni upalungaarsimanermut aamma ammasumik siunnersuinermut imaluunniit pingaarnertut pitsaaliuinermik neqeroorutinut, soorlu angajoqqaanngortussanik piareersaanermut pilersaarummut MANU-mut imaluunniit anaanat eqimattaannut. Misissuinermut atatillugu sulisut suliaasa nalunaarsorneqarnissaat periarfissaasimanngimmat VIVE-mit nalilerneqarsinnaanngilaq pingajuattut, aappaattut pingaarnertullu pitsaaliuinermik iliuuserineqartut/suliarineqartut

innuttasut pisariaqartitaannut naapertuunnersut kiisalu neqeroorutit naammattumik pitsaassusillit qulakkeernissaannik pisariaqartitsinermut naapertuunnersut.

Sullitat neqeroorutillu killilerneqarsinnaanerannut illoqarfiit angissusaat innuttaasullu pisariaqartitaasa suussusiisa assigiinngitsut amerlassusaat apeqqutaapput. Illoqarfinni anginerusuni sullitat minnerusut Ilaqutariinnut Sullissiviit pitsaanerusumik aqussinnaavaat periaatsillu aalajangersimasut eqimattanut assigiinngitsunut sammitillugit, naammattunik meeqqanik ilaqutariinnillu neqeroorutit ulikkaarneqarsinnaajuaannarunarmata. Illoqarfinni mikinerusuni najukkani neqeroorutit siammasinnerusunut sammitinneqartariaqarput neqeroorutinillu aalajangersimanginnerusunik suliaqarlutik. Taamaammat sumiiffiit ilaanni naartusunut angajoqqaanngorlaanullu siusissumik iliuuseqarneq siammasinnerusumik angajoqqaanngortunut piareersarnermut soorlu MANU-mut kattunneqarsimasarput illoqarfimmi eqimattanut taakkununnga naammattumik neqerooruteqarnissaq qulakkeerniarlugu. Assinganik sumiiffinni arlaqartuni ilaqutariinnut perorsaanikkut annikitsuinnarmik ajornartorsiuteqartunut imaluunniit meeqqanut sakkukitsuinnarmik atugarliuuteqartunut ilaqutariinnik siunnersuilluni oqaloqateqarnernik, kiisalu oqimaannerusortaani ilaqutariinnut meeqqat angerlarsimaffiup avataanut inissinneqaratarsinnaasunut imaluunniit meeqqamik angerlarteqqinnissaanut sulissuteqartunut ilaqutariinnut katsorsaaneq isumaginnippoq.

Ilisimatusarneq Ilaqutariinnillu Sullissivinnik siornatigut misissuisimanerit naapertorlugit sulisut ilaqutariinnik naapitsisartut suliatigut tunngaveqarluarnissaannik kiisalu atugarliuutit suussusiisa assigiinngitsut pillugit sulisut ilisimasaannik ilaqutariillu ikiorniarlugit assigiinngitsunik pullaveqarnissamut periuseqarnissamullu ataavartumik annertusaasunik ilinniarteqqinneqarsinnaanissaannik tamanna piumasaqaatitaqarpoq. Tamatuma saniatigut aamma Ilaqutariinnut Sullissivinni aamma/imaluunniit akornanni suleqatigiit siunnersoqatigiissinnaanerannik ikorfartoqatigiissinnaanerannillu qulakkeerinnittumik aaqqissuussisoqarsimanissaa pingaaruteqarpoq, taamaaliornikkut sulisut ataasiakkaat suliatigut inuttullu isumaginninnissamut inorsartutut misigisunut ajornartorsiutinik aaqqiinissamut kisimiinnginnissaat qulakkeerneqarluni (Bengtsson & Olsen, 2021; Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik, 2017).

3.3 Ilaqutariinnut pitsaaliuinermik neqeroorutit

Sulisaatsinut isumalluarnartunut piumasaqaatinut atatillugit neqeroorutinik nalilersuinitsinni (takuuk immikkoortoq 2.1.3), neqeroorutit pitsaassusaat illoqarfimmiit illoqarfimmut aamma kommunit akornanni assigiinngisitaarnerat paasivarput. Tamanna siullertut sulisut ilisimasaannut tunngaviusut assigiinngisitaarnerannik, tamannalu sulisut ilinniagaqassusiisa inissisimaffiannik ilinniaqqinnernullu peqataasarnerannik pissuteqarpoq. Aappaattut Ilaqutariinnut Sullissivinni aamma ilaqutariinnik atugarliortunik suliat akornanni sulinerup qanoq annertutigisumik ataatsimut ilisimallugulu periaatsinut assigiinngitsunut ajornartorsiutinullu assigiinngitsunut pullavinnut atuagarsornerillu periaatsinut tunngaviusut pillugit ataatsimut oqaaseqarneq aalajangiisuupput. Pingajuattut Ilaqutariinnut Sullissiviit ingerlatsinernut ataasiakkaanut qanoq annertutigisumik anguniakkanik anguniakkanullu malitseqartitsinermik sulinerat pitsaassutsimut isumaqartorujussuupput. Sisamaattut meeqqat ilaqutariillu namminneq

katsorsarneqarnerminni kajumissuseqartilernissaannut peqataatinnissaannullu qanoq sakkussaqartiginerat isumaqarpoq. Naggataatigullu tallimaattut ingerlatsinernik ataasiakkaanik nakkutilliinermik qanoq suleriaaseqartoqarnersoq aamma Ilaqutariinnut Sullissiviit siunertaminnik naammassinninnersut nalilerniarlugit Ilaqutariinnut Sullissiviit ataatsimut suliaannik qanoq nalilersueriaaseqartoqarnersoq kommunini assigiinngitsuni assigiinngissuteqarput.

Neqeroorut aalajangersimasoq innuttaasumut iluaqutaanissamik ilimanaateqarluni sulisaatsitut neriunaatilittut taaneqarnissaanut pissutsit taakku tallimat tamarmik naliliinissami pingaaruteqarput, aqutsisut sulisullu iliuusissat tamakkiisumik aaqqissornissaanut pullaveqarnissamullu eqqartuinissamut periarfissaqalissammata (Jensen il.il., 2016).

Takussutissat ataaniittut pitsaaliuilluni neqeroorutinik tamakkiisumik takussutissaapput, neqeroorutillu Ilaqutariinnut Sullissivinnit isumagineqartut neqeroorutillu ingerlatsisunit allanit isumagineqartut ilanngunneqarsimallutik - meeqqanut ilaqutariinnullu tarnikkut isumaginninnikkullu pitsaaliuinermut tunngappata. Nuummi inuusuttunik siunnersuineq peqqissutsimillu siuarsaanermik neqeroorut assersuutigalugu aaqqissuussaanikkut Ilaqutariinnut Sullissivimmit avissaartinneqarsimapput. Illoqarfinni allani neqerooruteqarsinnaavoq Namminersorlutik Oqartussat angalatittagaannit imaluunniit ingerlatsisunit namminersortunit ingerlanneqartunik. Tabelip kingorna neqeroorutit itisilerlugit nassuiarneqarput.

Tabeli 3.2 Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaannik ataatsimoortillugit takussutissiaq

Pitsaaliuinermik neqeroorutit suunerat	Sermersooq	Kujalleq	Qeqqata	Qeqertalik	Avannaata
Pitsaaliuinermik pingajuusunik neqeroorutit					
Nakkutigineqarluni najorneq/angerlarnissamut ikorfartuineq	x (Nuuk)		x (massakkut katsorsaanermik ingerlatsisoqanngilaq)	x (Aasiaat aamma Kangaatsiaq)	x (Ilulissat aamma Upernavik)
Ilaqutariinnik katsorsaaneq ilitsersuinerlu	x (Nuummi + Tasiilami aalajangersimasumik tarnip pissusaanik ilisimasalik, Paamiuni oqarasuaatikkut angalaqatigiittartullu atorlugit katsorsaaneq)	x (Qaqortumi aalajangersimasumik tarnip pissusaanik ilisimasalik – Nanortalimmi Narsamilu oqarasuaatikkut katsorsaaneq)	x (-katsorsaanermik suliaqartut. Meeraaqqanik katsorsaaneq namminersorluni katsorsaasumit pisiarineqartarpoq)	x (-katsorsaanermik suliaqartut. Namminersorluni katsorsaasumut videokkut katsorsartittoqarsinnaavoq)	x (Ilulissani aalajangersimasumik tarnip pissusaanik ilisimasalik, illoqarfiit sinnerini suleqatigiit tikittarput)
Naartusunut aamma 0-2-nik ukiulinnut angajoqqaanut atugarliortunut siusissumik iliuuseqarneq	x	x	x	x	x
Ilaqutariinnik katsorsaanermut/siusissumik	x (Nuuk + Tasiilaq)	x	x		x (Ilulissat)

Pitsaaliuinermik neqeroorutit suunerat	Sermersooq	Kujalleq	Qeqqata	Qeqertalik	Avannaata
iliuuseqarnermut najugaqatigiiffik					
Angerlarsimaffimmi perorsaanermik ikorfartuineq	x	x	x	x (Qasigiannguit	x (Ilulissat)
Inuusuttunik siunnersuineq orniguttarfiillu	x (Nuup illoqarfiillu allat akornanni assigiinngisitaarnerujussuaq)	x (inuusuttunik siunnersuisut ikittunnguit)	x	x (miljøarbejderit amigaataapput. Aasianni kisimi orniguttarfeqarpoq)	x (Ilulissani Upernavimmilu orniguttarfik)
Kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasunik misissuineq katsorsaanerlu	x (Nuummi kiisalu angalaqatigiittartut aqqutigalugit Paamiuni Tasiilamilu)	x (Namminersorlutik Oqartussat angalaqatigiittartuinit ikorfartorneqarput)	x (katsorsaasut namminersortut imaluunniit Namminersorlutik Oqartussat angalaqatigiittartui aqqutigalugit)	x (Qasigiannguani Namminersorlutik Oqartussat angalaqatigiittartui aqqutigalugit (2021-2022))	x (Ilulissani, angalaqatigiittartullu aqqutigalugit Kullorsuarmi 2018-2020)
Qimarnguiit	x (illoqarfinni tamani qimarnguiit - Nuummi katsorsarneqarnissamik neqeroorut)	x (Qaqortumi, Narsami qimarnguiit kajumissutsimik sulisunit ingerlanneqarput – katsorsaasoqangilaq)	Sisimiuni Sømandshjemimi pinasuartumik najugaqartoqarsinnaavoq (katsorsaasoqangilaq)	x (Aasianni, Kangaarsiami qimarnguiit kajumissutsimik sulisunit ingerlanneqarput - katsorsaasoqanngilaq. Qeqertarsuarmi nuna tamakkerlugu katsorsaanermik neqeroorut)	x (Ilulissani qimarnguiit kajumissutsimik sulisunit ingerlanneqarput – katsorsaasoqangilaq)
Ilaqutariinnut pikkorissaaneq/ -højskole	x (angalaqatigiittartut Nuummiit)	x (Narsarmi ilaqutariit aallaarsimaarnerannut atatillugu)		x (namminersortumik ingerlatsisoq)	x (Upernavimmi taamaallaat namminersortumik ingerlatsisoq aqqutigalugu)
Pitsaaliuinermik tulliusunik neqeroorutit					
Ilaqutariinni aqqutissioqatigiinneq				x (Aasianni Qeqertarsuarmilu aallartisarput)	x (Ilulissat + Qaanaaq)
Ammasumik siunnersuineq	x	x	x	x	x
Ajornartoornermi upalungaarsimaneq	x	x	x	x (Aasiaat)	x
Pitsaaliuinermik pingaarnertut neqeroorutit					

Pitsaaliuinermik neqeroorutit suunerat	Sermersooq	Kujalleq	Qeqqata	Qeqertalik	Avannaata
Angajoqqaanngornissamut piareersarneq (assersuutigalugu MANU)	x (Paamiuni ilaqutariinnut illumi Nuummilu ingerlatsisumi allami)	x	x (Ilaqutariinnut Sullissivimmit ataqatigiissarneqarpoq)	x (Qeqertarsuaq)	x (Ilulissat + Upernavik)
Peqqissutsimik siuarsaanermik neqeroorutit	x (Nuummi ingerlatsisumit allamit isumagineqarpoq)	x	x		x
Neqeroorutit allat					
	Ilaqutariinnut café		Eqimattat imminnut ikiortut assigiinngitsut (pisariaqartitsineq aallaavigalugu pilersinneqartarput)		Qaamanermik katsorsartinneq

Kommunit tamarmik **siunnersuilluni ilaqutariinnik katsorsaanermik**, naartusunut aamma 0-2-nik ukiulinnik angajoqqaanut atugarliortunut siusissumik iliuuseqarnermik, **angerlarsimaffimmi perorsaanermik ikorfartuinermik**, **inuusuttunik siunnersuinermik, ammasumik siunnersuinermik** kiisalu **ajutoortoqartillugu, tassanngaannartumik toqusoqartillugu assigisaannillu ajornartoornermi upalungaarsimanermik** neqerooruteqarput. Qeqertalimmili perorsaanikkut ikorfartuinermik inuusuttunillu siunnersuinermik neqeroorutit aalaakkaanngillat sulisunik neqeroorutinik isumaginnittussanik atorfinitsitsiniarneq ajornartorsiutaammat.

Ilaqutariinnik oqaloqatigiinnikkut katsorsaaneq Ilaqutariinnut Sullissivinni sisamani Sermersuumi (2), Kujallermi (1) Avannaatamilu (2) neqeroorutit assigiinngitsuni aalajangersimasumik ilaavoq. Tamatuma saniatigut Sermersuumi Kujallermilu illoqarfinni tarnip pissusaanik ilisimasalittaqanngitsuni meeqqat ilaqutariillu video aqqutigalugu aamma/imaluunniit (Paamiuni) tarnip pissusaanik ilisimasalimmut utaqqiisaasumik aallartinneqarsimasumut katsorsarneqarnissamik periarfissaqarput. Avannaatami suleqatigiit tarnip pissusaanik ilisimasalittallit Ilulissaniit illoqarfiit sinnerinut ukiumut marloriarlutik angalasarput oqaloqatiginninnernik assigiinngitsunik ingerlatsisarlutik oqaloqatigiinnikkut katsorsaanerunngikkaluartumik.

Qeqqata Qeqertallillu misissuisoqarnissaata tungaanut Ilaqutariinnut Sullissivinni innuttaasunut sammisumik katsorsaanermik isumaginnissinnaasunik tarnip pissusaanik ilisimasalinnik tarnikkut katsorsaasunit sulisoqarsimanngillat. Tamanna ilaatigut Ilaqutariinnut Sullissivimmi sulisussanik allanik inissaqartoqannginneranik (Aasiaat), imaluunniit tarnip pissusaanik ilisimasalinnik inuttassarsiuussinerit sivisunerusumik qinnutigineqartarsimannginnerannik (Qeqqata) pissuteqarput.[3]

[3] Qeqqatami VIVE-p tikinnginnerani Sisimiuni Ilaqutariinnut Sullissivimmut tarnip pissusaanik ilisimasalik atorfinitsinneqarpoq misissuinerup ingerlanneqarnerani katsorsaanermik suliaqarnermut ilaasutut isigineqanngitsumik. Maniitsumik tarnip pissusaanik ilisimasalimmik atorfinitsitsisoqaqqammersimavoq misissuinerup ingerlanneqarnerani suli sulilersimanngitsumik.

Sulisut aalajangersimasut tarnip pissusaanik ilisimasalittut tarnikkut katsorsaasulluunniit ilinniagaqarsimasut sumiiffinni arlaqartuni Ilaqutariinnut Sullissiviit ingerlatsinerisa pitsaassusaanut aalajangiisumik inissisimasutut isigineqarput. Tamanna innuttaasut katsorsarneqarnissamik neqerooruteqarfigineqarsinnaanissaannut tunngatillugu, Ilaqutariinnut Sullissivinni sulisut sinnerisa akornanni suliatigut ineriarnissaannut tunngatillugu kiisalu Ilaqutariinnut Sullissivinni neqeroorutit aalajangernissaannut, killilernissaannut ataavarnissaasalu qulakkeernissaannut tunngatillugu atuuppoq. VIVE-p misissuinerata takutippaa sullissivinni sivisunerusumik tarnip pissusaanik ilisimasalinnik tarnikkut katsorsaasulluunniit sulisoqarsimasut sulisui, sullissivinnut tarnip pissusaanik ilisimasalinnik tarnikkut katsorsaasulluunniit nikerartumik sulisoqarsimasunut sanilliullugit, ilaqutariinnik katsorsaanermi pullaviit periaatsillu pillugit ilisimasaqarnerusut innuttaasullu ineriartulernissaannik ilisimasaqarnerullutik. Sulisut suliatigut ineriartornerat kiisalu neqeroorutit killilerlugillu ineriartorinneqarnerat sulisaatsit neriunaateqarnerannik naliliinermut atatillugit qitiulluinnarput (Jensen il.il., 2016).

Inissiinerit amerlassusaasa pakkersimaarneqarnissaat angajoqqaallu meeraat inissinneqarsimasut ikorfartorneqarnissaat meeqqap angerlartinneqarsinnaaqqullugu ilaqutariinni inuunerup patajaallisarneqarnissaa kommuninit tamanit kissaatigineqarpoq. Kommunit amerlanersaat isumaqarput tamanna Ilaqutariinnut Sullissiviup akisussaaffigigaa, Ilaqutariinnullu Sullissiviit ilaasa meeraq ikorfartorniarlugu angerlartitsinissaq sioqqullugu kingornalu ilaqutariinnik sakkortuumik katsorsaanissamik neqerooruteqarnissaq immikkut ukkataraat imaluunniit angajoqqaat meeqqallu nakkutigineqarlutik ataatsimoornissaannut ininik atugassiillutik. Ilaqutariinnulli Sullissivinni angajoqqaat neqeroorutinut meeqqap angerlartinnissaanut pisariaqartunut nalilerneqartunut peqataatinniarlugit kajumissaarnissaannik ajornartorsiuteqarneq amerlanertigut misigineqartarpoq. Imaassinnaavoq neqeroorutit aalajangereersimasut ilaqutariinnut inuunermi assigiinngitsunik atugaqartunut qaqugukkut naleqqunneranik sulianik suliaqartut Ilaqutariinnullu Sullissivinni sulisullu ilisimaarinneqqissanngitsut, assersuutigalugu angajoqqaat piginnaasaannik angajoqqaatullu tunniussinnaasaannik naliliinissamut sakkunik kalaallisuunik soqanngimmat (angajoqqaat piginnaasaannik naliliineq). Apersorneqartulli naapertorlugit sakkumik taamaattumik amigaateqarneq ilaannikkooriarluni piaaraluni aalajangiinerusarpoq, ilaqutariinnut katsorsaanermut atatillugu atorneqarpat ilaqutariinni isumalluutinut sammisumik ukkataqarusunnermut ajoqutaasinnaammat. Angajoqqaat piginnaasaannik naliliinermut sakkoq sunniutilimmik atorneqassappat, ilaqutariit pitsaaliuinermik neqeroorummik neqeroorfigineqannginneranni sulianik suliaqartup misissuinerani taamaattumik atorneqarnissaa pingaaruteqarpoq. Taamaalilluni angajoqqaat isumassuisinnaanerannik naliliineq Ilaqutariinnut Sullissivinni ilaqutariinnik attaveqarnissamut suliaqarnermut sunniuteqassanngilaq.

Ilaqutariinnut højskolit imaluunniit ilaqutariit ineriartornissaannut pikkorissarnerit Shcnohr-ip naliliinerani 2011-meersumi Ilaqutariinnut Sullissivinni neqeroorutini atorneqarnerpaajupput. 2021-imi kommunini Sermersooq illoqarfinni Ilaqutariinnut Sullissiveqartuni tamani ilaqutariinnut atugarliortunut ilaqutariit ineriartornissaannut pikkorissaanernik aalajangersimasumik neqerooruteqartutuaavoq. Ilaqutariit ineriartornissaanut pikkorissaanernut pilersaarut ilaqutariit atugarliortut pisariaqartitaannut tulluarpasillunilu naleqqussarneqarsimarpasippoq.

Angalaqatigiittartut atorlugit pikkorissaanerit ingerlanneqartarmata ilinniartitsisussat tikippata ilaqutariit katersornissaannut Nuup kommunimilu illoqarfiit sinnerisa akornanni annertuumik ataqatigiissaarinissamik pisariaqartitsisoqarpoq, tamannalu ajornakusoorsinnaavoq. Kommunini sinneruttut ilaanni illoqarfinni ataasiakkaani ilaqutariittut ineriartornissamut pikkorissaasoqartarpoq, ingerlatsisunit namminersortunit amerlanertigut ingerlanneqartunik ersarissumik najoqqutassiaqarpasinngitsunik ersarissumilluunniit pilersaaruteqarpasinngitsunik. Narsami ilaqutariit ineriartornissaannut pikkorissaanerit ilaqutariit aallaarsimaartarnerannut iluatsittumik ataqatigiissinneqarsimapput, tamannalu pikkorissarnerni nuannersumik misigisaqartitsillunilu angajoqqaat meeqqat paarsisussaqanngingnerat pissutigalugu takkutinngitsuunnginnissaannik qulakkeerinnilluni.

Assinganik illoqarfinni ikittunnguani **ilaqutariinni aqqutissioqatigiinneq** aalajangersimasumik neqeroorutigineqarpoq, meeqqat ilaqutariillu (sakkukitsumik) ajornartorsiutaannut aaqqiissutissarsiniarnermi ilaqutariit attaviilu ilanngunneqartarlutik. Najoqqutassiaq pillugu sulisut ilisimasaat piginnaasaallu killeqarnerannik pissuteqarnersoq imaluunniit atueriarnermi neqeroorutip iluatsissimannginneranik pissuteqarnersoq ilisimanngilarput.

Angajoqqaanngortunik piareersaaneq **MANU** Illoqarfinni Ilaqutariinnut Sullissiveqartuni 16-iusunit arfineq marlunni naartusunut angajoqqaanngorlaanullu siammasissumik neqeroorutaavoq. MANU-milli neqeroorummi Ilaqutariinnut Sullissiviit qanoq aalajangiisuutiginerat neqeroorutillu iluatsilluartutut misigineqarnera assigiinngiiaarput. Nuummi MANU peqqinnissaqarfimmit taamaallaat neqeroorutigineqarpoq Ilaqutariinnut Sullissiviit ilaqutariinnut atugarliortunut sammitinneqarnissaat kissaatigineqarmat. Sisimiuni Ilaqutariinnut Sullissivik MANU-mik neqeroorummut neqeroorutinut assigiinngitsunut aalajangersimasumik ilaasumut ataqatigiissaarisutut inissisimavoq, pingaarnertulli ernisussiortunit peqqissaasunillu ingerlanneqartarluni. Qaqortumi MANU-mi ilinniartitsineq Ilaqutariinnut Sullissiviup suliassaraa, pingajuattulli neqeroorutit inissiinissamik pisariaqartitsisut tatisimaneqarnerujussuat pissutigalugu ilaqutariit atugarliortut katsorsarneqarnissamut utaqqisuniittut inissaqartinniarlugit MANU-mi atuartitsineq akuttunngitsumik kingullinngortinneqartarpoq. Illoqarfiit ilaanni MANU-mik neqeroorut naartusunut/angajoqqaanngorlaanut atugarliortunut siusissumik iliuuseqarnermut akulerutsinneqartarpoq. Sumiiffinni allani MANU-mik neqeroorummut ilanngullugit anaanat eqimattanik ungaavaqqallu naapittarnerannik neqerooruteqarpoq Ilaqutariinnut Sullissivinni sulisunit akuuffigineqarsinnaasut.

VIVE-p misissueqqissaarnerata nalinginnaasumik takutippaa MANU-mik neqeroorut sumiiffimmiit sumiiffimmut assigiinngiiaartoq ersarissarneqartariaqarsinnaasorlu suut atuartitsissutigineqassanersut sullitallu kikkuunersut. VIVE-p misissuinerat aamma takutippaa ullup ingerlanerani qaqugukkut MANU-p neqeroorutigineqarnissaa eqqarsaatigissallugu pissusissamisoortoq assersuutigalugu angajoqqaat sulinissartik pissutigalugu peqataasinnaanngingnissaat pinngitsoortinniarlugu. Nuna tamakkerlugu aalajangiunneqassappat MANU-mik neqeroorutip nuna tamakkerlugu assigiissarneqassasoq sumiiffinni mikinerusuni sullitat ersarissumik agguarneqarsimanissaat ajornakusoorsinnaanerata eqqumaffigineqarnissaa pingaaruteqarpoq, neqeroorutinut ataasiakkaanut ilaqutariit sulisullu

naammannavianngimmata. Ilitsersuutit taamaammat eqaatsuusariaqarput sumiiffiit ilaanni assersuutigalugu pingaarnertut tulliusutullu pitsaaliuinermik neqeroorutit immikkoortilluinnarneqarsinnaallutik - allanilu sullitat assigiinngitsut ataatsimoortinneqarsinnaallutik.

Illoqarfinni pingasuni Ilaqutariinnut Sullissivinni tarnip pissusaanik ilisimasalinnik sivisunerusumik sulisoqarsimasuni (Nuuk, Ilulissat Qaqortorlu) najukkani **misissuisoqarsinnaavoq** ilaannilu meeqqanut **kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasunik katsorsaanissamik** neqerooruteqartoqarsinnaalluni. Illoqarfiit sinnerini taamannak misissuineq katsorsaanerlu aatsaat pisarpoq Namminersorlutik Oqartussat kommunilluunniit angalaqatigiittartui illoqarfinnut tikeraaraangata imaluunniit namminersortunut misissuinermik katsorsaanermullu suliakkiinissamik kommunimi periarfissaqaraangat. Tasiilami Namminersorlutik Oqartussat kommunilluunniit angalaqatigiittartuisa kinguaassiutitigut atornerluinermut ukiut tamaasa tamangajaasaluunniit misissuiartorlutillu katsorsaajartortarnerat eqqaassanngikkaanni nunap sinnerani nammineq tarnip pissusaanik ilisimasalinnik sulisoqanngitsuni taamannak katsorsaanissaq killeqartorujussuusimavoq. Misissuinerulli nalaani Namminersorlutik Oqartussat meeqqanut angalatittagaat nunap ilaani namminneq suliassamik isumaginninnissamut isumalluutissaqanngitsuni pisariaqartitsinermik matussusiisinnaanerulernissaq anguniarlugu annertusarneqaleruttorpoq.

Illoqarfinni qulingiluani **qimarngueqarpoq**, taakkunanngali marluinnaat, Nuummi qimarnguik aamma nuna tamakkerlugu qimarnguiutigaluni katsorsaavik Illernit Qeqertarsuarmiittoq, nakuuserfigineqarsimasunik katsorsaanermik neqerooruteqarput. Sermersuumi illoqarfinni pingasuni tamani qimarnguiit Ilaqutariinnut Sullissivinnit aqutarineqarput sulisunillu Ilaqutariinnut Sullissivinnut ilaatigut avitseqateqarlutik. Nuummi arnat meeqqallu sullissivimmut allatsittut katsorsarneqarnissamik neqerooruteqarpoq. Illoqarfiit sinnerini qimarnguiit kajumissutsimik sulisunit pingaarnertut ingerlanneqarput najukkanilu Ilaqutariinnut Sullissivinnut suleqateqaratik.

Kommunini amerlanerni **Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaannik nassuiaatit** ingerlatsivinni Ilaqutariinnullu Sullissivinni aqutsisunit sulisunillu ujartorneqarput, misissuinerup ingerlanneqarnerani suli suliarineqarsimanatik imaluunniit massakkut sulisaatsimut naapertuutinngitsut pigineqarlutik. Najukkani ingerlatsisut oqarnerat naapertorlugu ingerlatsivinni sulilerlaat innuttaasullu neqeroorutinik ilisimasaqannginnerannik ilaqutariillu Ilaqutariinnut Sullissivimmut qaqugu innersuunneqarnissaat naleqqunnersoq ilisimasannginnerannik tamanna nassataqarpoq. Aamma isumaqarpoq Ilaqutariinnut Sullissiviit suliassaat suunerat pillugit Ilaqutariinnut Sullissiviit namminneq sulisuisa ilisimaqqissaarneq ajormassuk suliassallu ataasiakkaat ilaanni ersarluttarlutik. Taamaammat Ilaqutariinnut Sullissivinni tamani tamakkiisumik anguniagassat, sullitat neqeroorutillu pillugit allassimasunik nassuiaasiortoqarnissaa pingaaruteqarpoq. Najukkani ingerlatsisut oqarnerat naapertorlugu taakku Ilaqutariinnut Sullissivinni suliatigut inerisaanernut aamma atorneqarsinnaapput.

3.3.1 Pitsaaliuinermik suliaqarnermi anguniagassanik malitseqartitsinernillu suliaqarneq

Ilaqutariinnut Sullissiviit amerlanersaanni sivisunerusumik katsorsaanermik ingerlatsinerni anguniagassanik malitseqartitsinernillu suliaqarnerup pingaaruteqassusaa sulisut aqutsisullu ilisimavaat. Ilisimanninneq tamanna sumiiffiit amerlanersaanni piviusunngortinneqarput ingerlatsiviit Ilaqutariinnullu Sullissiviit akornanni killiffissiorluni aalajangersimasumik ataatsimiittarnikkut, tassani ilaqutariit meeqqallu ineriartornerat oqaluuserineqartarlutik iliuuserineqartullu naleqqussarneqarlutik. Ataatsimiinnerit peqataasunit tamanit salliunneqaraangata, anguniakkat ilaqutariit pisariaqartitaannut Ilaqutariinnullu Sullissiviit iliuusaannut naapertuukkaangata, kiisalu ilaqutariit siuariartornerisa ersarissarnissaannut nalilersornissaannullu ersarissaanissamut aaqqissuussaasumik pullaveqaraangat iliuuseqarnerlu ataatsimiinnerni pisariaqartillugu naleqqussarneqaraangat, tamanna sulisaatsit ilimanaateqartut pillugit piumasaqaatit naammassiniarlugit Ilaqutariinnut Sullissiviit iliuuseqarnerannut iluaqutaassapput.

Apersuinerilli takutippaat ingerlatsivinni sulianik suliaqartut piffissaaleqisartut innuttaasullu ataatsimiinnissamik isumaqatigiissutigineqartunut amerlasuutigut takkutinngitsoortartut. Ingerlatsisut ataasiakkaat aamma oqaluttuarput, ataatsimiinnerit aaqqissuussaasimanngitsutut isikkoqartartut qaqugukkullu iliuuserineqartup allanngortinnissaanut imaluunniit anguniakkat anguneqarsimanerat pissutigalugu suliap matunissaanut piumasaqaatit ersarittuaannanngitsut. Ataatsimiinnerilli (naammaginartumik) qanoq akulikitsigisumik ingerlanneqartarnersut misissuinermi oqaatigineqarsinnaanngilaq, VIVE Ilaqutariinnut Sullissiviit akornanni ataatsimiinnerit pillugit aaqqissuussanik paasissutissaateqanngimmat.

3.3.2 Ilaqutariinnut Sullissivinni ilaqutariillu illuini sulisut

Meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermut immikkoortortami sulisut amerlassusaat sumiiffimmi ilaqutariit meerartallit amerlassusaannut meeqqallu angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarsimasut amerlassusaannut attuumassuteqarpoq. Sermersuumi Kujallermilu, meeqqat 6 %-ii ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi imaluunniit kommunimi ilaqutariinni paarsisartuni inissinneqarsimammata, ilaqutariit meerartallit 100-ugaangata sulisut marluusarput. Kommunit sinnerini meeqqat 3,1 %-ii aamma 3,8 &-ii angerlarsimaffiup avataaniimmata, ilaqutariit meerartallit 100-ugaangata sulisut 1,4 aamma 1,2 pitsaaliuinermik suliaqarput.

Pitsaaliuinermik suliaqarnermi sulisut suussusaannik takussutissiaq

	Tarnip pissusaanik ilisimasallit	Persorsaanermik suliaqartut	Inunnik isumaginnin nermik siunnersorti t il.il.	Sinneri	Sulisut katillugit	Ilaqutariit meerartallit 100-gaangata sulisut
Sermersooq	x	x	x	x	72	2,1
Kujalleq	x	x	x	x	17	1,9
Qeqqata		x	x	x	20	1,4
Qeqertalik		x	x	x	12	1,2
Avannaata	x	x	x	x	21	1,2

Sulisunik soqutiginnilersitsisinnaaneq attassisinnaanerlu illoqarfimmiit illoqarfimmut nikerarput. Sumiiffinni arlaqartuni Ilaqutariinnut Sullissivimmi **suliffiit soqutiginaatilittut** oqaatigineqarput, pingaartumik perorsaanermik isumaginninnermilluunniit ilinniagaqartunut sulisunut isumalimmik suliffimmik neqeroorsinnaasutut, kajumissusilinnik sulisoqarlutik pitsaasumi suliffik avatangiiseqartutut suliatigullu ineriartornissamut periarfissaqarluartutut isigineqarlutik. Aqutsisoqarnikkulli sivisuumik qajannarsimappat sulinerlu sammiveqaranilu killilerneqarsimanngippat suliffimmik iluarinninneq annikillisitsisinnaavoq sulisullu attanniarnerannik ajornartorsiuteqalersitsilluni.

Ilaqutariinnut Sullissiviit amerlanersaasa illoqarfimmi illoqarfiilluunniit akornanni **tarnip pissusaanik ilisimasalinnik pissarsiniarnermi unammillerneq** ilungersunartutut misigaat. Tamatumunnga assersuutigalugu pisortani assigiinngitsuni tarnip pissusaanik ilisimasallit atorfeqartut isumaqatigiissutaat assigiinngitsuunerat namminersortutullu tarnip pissusaanik ilisimasalittut sulinermi isertitaqarnarnerunera pissutaapput. Illoqarfiup angissusaa aamma aalajangiisoorpasippoq - annertunerunngitsumilli illoqarfiimmi anginerusut, soorlu Maniitsoq Sisimiullu tarnip pissusaanik ilisimasalinnik atorfinitsitsiniarnerat ajornartorsiutaangaatsiarmat, illuatungaanili Ilulissat Qaqortorlu iluatsitsisimallutik.

Tarnip pissusaanik ilisimasalinnik kalaallisut oqaaseqartunik ujartuineq naammassiuminaappoq taamaammallu Ilaqutariinnut Sullissiviit arlallit tarnip pissusaanik ilisimasalinnik qallunaatut oqaaseqartunik atorfinitsitsisimapput katsorsaanerlu oqalutseqarluni ingerlanneqartarluni. Periaaseq tamanna pillugu isummat aveqqapput. Ilai tarnikkut katsorsaasunut sanilliullugit tarnip pissusaanik ilisimasalinnik atorfinitsitsinissaq iluarnerutippaat, oqaatsit apeqqutaatinnagit katsorsaanermik suliaqarnermi teoriinik tunngavigineqartunik itinerusumik ilisimasaqartutut nalilerneqarlutik, taamaammallu Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaasa ineriartortinneqarnerannik sunniinissamut sulisullu suliatigut ataatsimut pitsanngorsarnissaannut tunngavissarissaarnerullutik. Allat isumaqarput tarnip pissusaanik ilisimasallit qallunaatut oqaaseqartut sivisunerusumik attakkuminaatsut katsorsaanermillu suliaqarnermut ilaassappata oqalutsinik atuinartorujussuullutik. Taarsiullugu ingerlatsisunit ataasiakkaani siunnersuutigineqarpoq Peqqissaanermik Ilinniarfiup Systemisk Institut for Familieterapi suleqatigalugu ilinniakkap qaavatigut ilinniarnermik neqeroorutaanik, isumaginninnermi, perorsaanermi peqqissutsimillu akunnattumik sivisussusilimmik ilinniakkap qaavatigut ingerlanneqartartumik, ukiunik sisamanik ilinniarnerminnik ukiuni kingullerni naammassinnissimasut oqaloqatiginnittartut atorfinitseqqullugit (Psykoterapeutitut Ilinniarfik | Peqqissaanermik Ilinniarfik (pi.gl)).

Sumiiffimmiit sumiiffimmut **ilinniaqqinnissamut imaajarneqarnissamullu periarfissat assigiinngiiaarputtaaq**. Ilaqutariinnut Sullissivinni sulisut ilinniaqqinnissamut ukiuni kingullerni neqeroorutit, Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmit neqeroorutigineqartut, nalinginnaasumik nuannaarutigaat, katsorsaasutulli ilinniaqqinnerunissamik pingaartumik ujartuillutik. Sumiiffiit ilaanni sapaatip akunnikkaartumik qaammatikkaartumilluunniit ilisimasat pillugit oqaloqatigiittarfinnik pilersitsisoqarsimavoq, sulisut tassuunakkut imminnut ilinniartittarlutik, tamannalu iliuuserineqartut ineriartortinnissaannut iluaqutaallunilu immersorneqarnissamut

aallerfitsialaasutut misigineqarluni. Imaajarneqarnissamilli pisariaqartitsinermut, Ilaqutariinnut Sullissivinni sulisunut ikittuinnarnit aalajangersimasumik neqeroorutigineqartumut, tamanna matussusiisinnaanngilaq.

3.4 Sulianik suliaqarneq suleqatigiinnerlu

3.4.1 Ingerlatsiviit Ilaqutariinnullu Sullissiviit akornanni sulianik suliaqarneq suleqateqarnerlu.

Ingerlatsiviit Ilaqutariinnullu Sullissiviit akornanni suleqatigiinneq ingerlatsivinni ilinniarsimasunik attassillunilu atorfinitsitsinermik ajornartorsiuteqarnermi, taamaalilluni sulianik suliaqarnermi suliat amerlanerannik, sivisuumik utaqqinermik killilimmillu pitsaassuseqarnermik, sunnerneqarpoq. Katsorsaanissap aallartinnginnerani isumaginninnikkut misissuinernik iliuusissatullu pilersaarutinik atorneqarsinnaasunik akulikitsumik suliaqartoqartarsimannginnera Ilaqutariinnut Sullissivinnit misigineqartarpoq. Imaluunniit innuttaasut pillugit paasissutissat Ilaqutariinnullu Sullissivinni pilersaarutit ingerlanneqarsinnaasut eqqortut pigineqalinnginneranni suliat arlaleriarlugit uteqattaartinneqartartut. Imaappoq Ilaqutariinnut Sullissiviit arlaqartut katsorsaanissamut neqeroorutiminni inissiinissamik pisariaqartitsisuni inissaqartarput, ilutigitillugulu ilaqutariit ikiorneqarnissamut sivisuumik utaqqisarlutik.

Tamatuma kingunerisaanik illoqarfinni arlaqartuni pinartoqartillugu ilaqutariinnik katsorsaaneq aallartiaarneqartalersimavoq, nassatarisaanillu isumaginninnikkut misissuinerit ilaat iliuusissatullu pilersaarusiorneq Ilaqutariinnut Sullissivinni ingerlanneqartarlutik ilaqutariit katsorsarneqarneranni.

Pisuni allani ingerlatsivik ilanngutinngikkaluarlugu innuttaasut ingerlataqartut akornanni innersuunnissaat periarfissaalersinneqarsimavoq. Tamanna pingaartumik atorneqarpoq naartusunut mikisunullu angajoqqaanut atugarliortunut siusissumik iliuuseqarnermi, tamatumani ernisussiortut peqqissaasullu ilaqutariinnik atugarliortunik nalinginnaasumik iliuuseqarnerni naapitsisartut illoqarfinni arlaqartuni Ilaqutariinnut Sullissivinnut innersuussisinnaallutik.

Ilaqutariinnik katsorsaanermik siusinaartumik aallartitsisinnaaneq neqeroorutillu akornanni innersuussisinnaaneq ingerlatsivimmit Ilaqutariinnullu Sullissivinnit amerlanertigut iluarisimaarneqarpoq, Ilaqutariinnut Sullissiviit innuttaasut pisariaqartitaat eqqortumillu katsorsarneqarnissaat pillugit suliatigut pitsaasumik tunngavissaqarmata. Unali navianartuuvoq suliat akornanni ataqatigiissaarineq ilaanni amigaataasarmat, taamaalilluni anguniakkat malitseqartitsinerillu pillugit suliaqarneq ataqatigiikkunnaarluni, imaluunniit Ilaqutariinnut Sullissiviit sullitaat - taamalu aamma iliuusaat - ikkappallaalerlutik.

Ajornartorsiut tamanna aaqqiiviginiarlugu najukkani ilisimasat atorluarlugit, ingerlatsivinnit illoqarfinnilu allani Nuujunngitsumi ingerlataqartunit amerlanertigut pigineqartartut - isumaginninnikkut annertunerusumik allaganngorlugu misissuinermut taarsiullugu, killilimmik ukkataqartumillu misissueriaaseqartoqalernissaa kommunini arlalinni ingerlatsisunit siunnersuutigineqarpoq. Immikkoortoq 2.1.4-mi nassuiarneqartutut Danmarkimi kommunimut pituttorsimanngitsumik ukiuni kingullerni

misileraasoqarsimavoq, isumaginninnikkut misissuinermut piffissamik atuinartorujussuarmut (§50) taarsiullugu ilaqutariit suleqatigalugit isumaginninnikkut naliliinerit naatsunnguit ataaseq-marlunnik qupperneqartut atorneqartarlutik. Ilaqutariit akulikitsumik naapinneqarsinnaalersimapput iliuusissatullu pilersaarut iliuuserisarlu sukkanerusumik iluarsineqarsinnaalluni ilaqutariit pisariaqartitaat allanngorsimappat imaluunniit iliuuserineqartut meeqqanut ilaqutariinnullu kissaatigineqartumik iluaqutaasimanngippat. Kommuninut pituttorsimanngitsumik misileraanermit misilittakkat pitsaasut amerlanerupput. Ingerlatsivinni sulianik suliaqartut allaffissornermut piffissaq atortagaat annikillinissaa, utaqqinerup sivikillinissaanut innuttaasunillu piffissamik atuinerunissaq taamaalilluni iluatsissimavoq. Ilutigitillugu meeqqat ilaqutariillu peqataatinneqarnerusutut naatsunillu isumaginninnikkut naliliinerit aallaavigalugit ataatsimiinnerni oqaloqatigiilluarnerusutut misigisimapput (Hestbæk, Strandby & Jensen, 2021).

Kisianni misissuinermut atatillugu apersuinerit siusinnerusukkullu misissuinerit naapertorlugit qulaajaanermut uppernarsaasiornermullu piumasaqaatit sakkukillinerisigut nalorninartoqarsinnaavoq, soorlu aamma ingerlatsiviviit Ilaqutariinnullu Sullissiviit innuttaasunut atuuffii akisussaaffiilu akuleriissinnerisigut nalorninartoqarsinnaasoq. Assersuutigalugu suliami atukkat pingaaruteqartut arajutsineqaratarsinnaapput imaluunniit akisussaaffimmik ersarluttumik agguaasoqarsimasinnaavoq kigaallisaarnermik, akisussaaffiup nungunneranik ilisimasallu annaaneranik nassataqarsinnaasumik (aamma takuuk Bengtsson & Olsen, 2021).

Sulianik suliaqartut, ilaqutariinnik katsorsaasoq innuttaasullu akornanni oqaloqatigiinnikkut suliarineqartartumik **taamak annertunngitsigisumik ukkataqanngitsigisumillu misissueriaaseqartoqalissappat**, misissueriaatsimi nutaami ilisimasanik tunniussisarnissap peqataasunillu naleqquttunik peqataatitsinissap qulakkeertuarnissaa pingaaruteqarpoq. Kommuninut pituttorsimanngitsumik misileraaneq pillugu misissuinermi misissueqqissaarnermilu ingerlatsisut apersorneqarsimasut naapertorlugit ataatsimiinnerit misissueriaatsimut nutaamut annertunnginnerusumut sinaakkutaasut pitsaanerulersinneqassapput. Ingerlataqartut apersorneqartut suliassaqarfimmilu siornatigut ilisimatusarnerit naapertorlugit, innuttaasut pisariaqartitaat pillugit sulinermi ataatsimut oqaaseqalernissap kiisalu innuttaasut assigiinngitsut ikiorniarlugit iliuuserineqartut assigiinngitsut qanoq iluaqutaasinnaanerat pillugit ataatsimut paasinnissinnaalernissap sulissutiginissaat tamatuma saniatigut pisariaqarpoq (Hestbæk, Strandby & Jensen, 2021).

Ingerlatsiviit Ilaqutariinnullu Sullissiviit sulinerminni **Ernumanassutsimik uuttuummik** atuisartut ilaqutariit sulianut aappaluttunut, sungaartunut qorsunnullu agguartarpaat assersuutigalugu meeqqat inissinneqaratarsinnaaneranut atatillugu ingerlatsiviup Ilaqutariinnullu Sullissiviup akornanni ataatsimut oqaatsinik pilersitsinermi iluaqutaasumik sakkutut isigineqarluni. Ineriartornermi alloriarnermut tulliusinnaavoq **angajoqqaat piginnaasaannik naliliinermut sakku** Kalaallit Nunaanni atukkanut naleqqussarneqarsimasoq, meeqqallu piffissami qaninnerusumi ungasinnerusumilu isumannaatsuunissaannik, isumassornissaannik ineriartortinnissaannillu angajoqqaat qulakkeerinninnissamut periarfissaannik naliliinissamut tunngavissiilluarnerusinnaasoq.

Ernumanassutsimut uuttuut

meeqqat ilaqutariillu eqimattanut aarlerinartunut assigiinngitsunut agguarnissaannut kommunini arlaqartuni atorneqarpoq.

Suliat pinarnerpaat aappaluttuupput - pinannginnerpaat qorsuullutik.

Uuttuummi alloriarnerit ataasiakkaat imarisaat ersareqqissaartut aalajangersimanngillat piffissallu ingerlanerani sumiiffimmiillu sumiiffimmut allanngorarlutik.

Kalaallit Nunaanni ingerlatsivinni Ilaqutariinnullu Sullissivinni arlaqartuni sulianik suliaqartunik ilaqutariinnillu katsorsaasunik Danmarkimiit 2020-mi 2021-milu suliartortitsinermut atatillugu sulianik suliaqartut ilaqutariinnillu katsorsaasut arlaqartut periutsimik ilaqutariit suliaqartullu akornanni suleqatigiinnermik nukittorsaasumik **periuseq Signs of Safety** ilaanik ilinniartinneqarsimapput. Periutsip ilaatigut imarai skemat atorlugit attaveqaqatigiinnermut sakkut meeqqanik angajoqqaanillu oqaloqateqarnerni atorneqarsinnaasut, immersugassallu suliassaqarfiit akornanni ataatsimiinnerni ernumagisanik, isumalluutinik iliuuserisassanillu ukkataqarnissamut aaqqissuussisinnaasut (takuuk Signs of Safety – Vidensportalen på det sociale område). Suliaqartut periutsimik ilinniartinneqarsimasut pitsaasumik qisuariaateqarput. Pingaartumik meeqqanik oqaloqateqarnermut sakkut pillugit.

Meeqqanut ilaqutariinnullu suliassaqarfinni ingerlatsisunit atorneqareersunut isumalluutinut sammisumik, akuersaartumik kajumissaartumillu innuttaasunut pullavinnut Signs of Safety-mi periaatsit assingupput. Taamaammat sulinermi ataatsimut oqaaseqarnissaq qulakkeerniarlugu sulianillu suliaqartut allattukkatigut oqilisaaffiginiarlugit, meeqqat ilaqutariillu pillugit suliani Signs of Safety misissuinermut, peqataatitsinermut pilersaarusiornermullu periaatsitut siammartinneqarpat meeqqanut ilaqutariinnullu suliassaqarfimmi ingerlataqartut akornanni ilisarsisoqarnissaa paasinnittoqarnissaalu ilimanaateqarpoq.

3.4.2 Ilaqutariinnut Sullissiviit akornanni suleqatigiinneq

Kommunini illoqarfiit anginerusut mikinerusullu akornanni neqeroorutit assigiinngitsut assigiiaarnissaat qulakkeerniarlugu kommunit arlaqartut kommunimi Ilaqutariinnut Sullissiviit akornanni suleqatigiinnermik pilersitsisimapput. Suleqatigiinneq assersuutigalugu Ilaqutariinnut Sullissivinni aqutsisut sulisullu akornanni suliatigut attaveqatigiinnermut imaluunniit illoqarfinni mikinerusuni innuttaasut illoqarfinni anginerusuni Ilaqutariinnut Sullissivinni iliuuserineqartunut innersuunneqarsinnaanerannut tunngassuteqarsinnaavoq.

Suleqatigiinnerup ilusaanut pingaartumik Ilaqutariinnut Sullissivinni isumalluutit kommunimilu nunap qanoq ittuunera apeqqutaapput. Sermersuumi Nuummi Ilaqutariinnut Sullissivik isumalluuteqarluarpoq angalaqatigiittartunik pilersitsilluni Tasiilami Paamiunilu sulisunik aallartitsinissamut periarfissaqarluarluni. Attaveqatigiilluarnissaq ataqatigiissaarilluarnissarlu pisarialerujussuuvoq ingerlalluarnerpaajuaannaranilu, taamaattorli najukkami sulisussaqartinngisanik innuttaasunilluunniit tunngavissaqanngitsuni neqeroorutinik atuisinnaanermut qulakkeerinnilluni. Nuup Tasiilallu akornannut sanilliullugu Nuup Paamiullu akornanni suleqatigiinnerup ilusaa pitsaaneruvoq Nuup Tasiilallu akornanni angallannikkut ilungersunarnera pissutigalugu.

Kujallermi Qaqortumi Ilaqutariinnut Sullissiviup kiisalu Nanortalimmi Narsamilu ilaqutariinnut illut akornanni suliatigut attaveqatigiinnermik pilersitsisoqarsimavoq, ilutigitillugulu illoqarfinni mikinerusuni innuttaasut Qaqortumi tarnip pissusaanik ilisimasalinnut video atorlugu katsorsarneqarnissamut innersuussisoqarsinnaanera ammaanneqarsimalluni.

Avannaata Ilulissani suleqatigiissitanik angalasartunik aamma pilersitsisimavoq sulisut suliatigut ineriartornissaannut ilapittuutaanissaq katsorsaanerillu ilaannik ingerlatsinissanik siunertaqarluni ukiut tamaasa illoqarfinnut allanut tikittartunik.

Suleqatigeeriaatsit taamaattut illoqarfinni anginerusunitulli innuttaasut assinganik ikiorneqarnissamik periarfissaqanngitsuni ilaqutariit illuinut sanilliullugit Ilaqutariinnut Sullissivinni anginerusuni nalinginnaasumik pitsaasutut oqaatigineqartarput. Ilaqutariit illuisa mikinerusut qaninnerusumik pituttugaanerusumillu suleqatigiinnissaq tikinneqarnerusarnissarlu nalinginnaasumik ujartorpaat. Misissuinermili malugineqarpoq ilaqutariit illuini nammineernerullutik suliaminnik ingerlatsisunut sanilliullugit sullissivimmut suliatigut nukittuumut aalajangersimasumik *attaveqartartuni* najukkani sulisut suliatigut inissisimanerat iliuuserineqartullu pissarsiarineqarsinnaasut ilaqutariit illuini mikinerusuni annertunerusut. Taamaattorli innuttaasunut piviusumik neqeroorutaassappat innuttaasut ilaqutariit illuinut mikinernut attuumassuteqartut tikinneqarlutik videokkullu (assersuutigalugu qaammatit tamaasa allortarlugilluunniit) katsorsarneqarnissamut aalajangersimasumik periarfissaqartariaqarpoq.

Kommunimi angallannikkut atugassarititaasut ilungersunarpata imaluunniit kommunimi Ilaqutariinnut Sullissivinni suliatigut nukittuunik pilersitsisoqarsinnaanngippat Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmi suliatigut isumalluutinik atuisoqarsinnaanersoq eqqarsaatigineqarsinnaavoq. Assersuutigalugu sulisunik imaajaanermut

aaqqissuussamik qitiusumik neqerooruteqarneq imaluunniit videokkut neqeroorutit aamma/imaluunniit angalaqatigiittartunik neqeroorutit qitiusumik aaqqissorneqartut.

Ilaqutariit illuini mikinerusunik sulisutigut amerlanngitsunik isumalluuteqartuni neqeroorutit assigiinngitsut siammasissut neqeroorutiginiarneqarpata, neqeroorutit tamarmik angalaqatigiittartut imaluunniit videokkut katsorsaanikkut naleqqutinnginnerat erseqqissaassutigissallugu pingaaruteqarpoq. Pisariaqartitsinerup annertusiartortillugu ikiuinerullu tigussaanerujartortillugu, najukkami neqerooruteqarnissaanik pisariaqartitsineq annertusiartussaaq.

Angalaqatigiittartunut videokkullu katsorsaanermut taarsiullugit ilassutitulluunniit Ilaqutariinnut Sullissiviit akornanni isumalluutit atorluarneqarsinnaapput ilaqutariit assigiinnik ajornartorsiuteqartut katersorneqarnerisigut. Tamanna assersuutigalugu pisinnaavoq ukiumoortumik ilaqutariit ineriartornissaannut pikkorissaanerit ataatsimoortinnerisigut imaluunniit Ilaqutariinnut Sullissivinnut atasunik najugaqatigiiffinnik pilersitsinikkut, ilaqutariit illoqarfinnit mikinerneersut ilaqutariittut annertuumik katsorsaavigineqartillugit najugaqarfigisinnaasaannik. Angalaqatigiittartunut videokkullu najukkami katsorsaanermut taarsiullugu innuttaasut illoqarfinnit mikinernit katsorsaavissamut nuunneqassappata ilaqutariinnut nuunneqartussanut kiisalu Ilaqutariinnut Sullissivinni anginerusuni illuutitigut soorunami piumasaqaateqarpoq.

3.4.3 Ilaqutariit pillugit ingerlataqartunik allanik suleqateqarneq

Ilaqutariinnut Sullissiviit ingerlatsisunik allanik ilaqutariinnik atugarliortunik naapitaqartartunik arlalinnik naapitaqartarput. Pingaartumik ernisussiortut peqqissaasullu ilaqutariinnik nutaavinnik naapitsisartut, atuarfinni ulluuneranilu neqeroorutini meeqqanik nalinginnaasumik suliaqartut, taakkunani MISI[4] suliamut ilaasinnaalluni, imaluunniit atornerluinermik katsorsaavik Allorfik.

Suleqatigiinnermi attaveqatigiinneq sumiiffimmiit sumiiffimmut allanngorarpoq. Sumiiffinni arlaqartuni ilaqutariinnik misissuinermi nalinginnaasumik neqeroorutit peqataatinniarnerat ajornakusoorsinnaanera ingerlatsivinnit misigineqartarpoq, kiisalu innuttaasut suliaqartullu misigisimallutik meeqqat atugarliortut pisariaqartitaannut immikkoortut nalinginnaasut tusaaniartinnissaat ajornakusoorsinnaasoq. Taamaalilluni meeqqat atugarliortut katsorsarneqarnerup kingorna immikkoortuni nalinginnaasuni peqataatinniarnissaat ajornakusoorsinnaavoq, ingerlataqartullu arlaqartut nalornissutigaat paasissutissat suut tunniunneqarsinnaanersut - qanorlu.

Sumiiffiit amerlanersaanni suliamik tunniussinermi Allorfiup Ilaqutariinnullu Sullissiviit akornanni suleqatigiittoqartoq misigineqarpoq, qaninnerusumilli suleqatigiittoqarsinnaasoq suliassaqarfiit taakku marluk neqeroorutaat ataqatigiissarneqarnerullutik - pingaartumik ingerlaqatigiikkaangata. Ilaqutariit akerleriinnik piumaffigineqartutut misiginnginnissaat siunertaralugu neqeroorutit akornanni innersuussinissamut sukkanerusumik periarfissaqarnissaq kiisalu

[4] Kalaallit Nunaanni PPR.

ajornartorsiutit iliuuserisallu pillugit ataatsimut oqaaseqalernissaq ingerlataqartunit aamma ujartorneqarpoq.

Ilaqutariinnut Sullissiviit suliffissaqartitsiniartarfiullu Majoriap kiisalu qimarnguiit kommunit aaqqissuussaaneranut ilanngitsut akornanni suleqatigiinneq annikitsuinnaasutut aamma misigineqarpoq.

Tamatuma saniatigut Ilaqutariinnut Sullissiviit kiisalu meeqqanik kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasunik katsorsaasartut Namminersorlutik Oqartussat angalaqatigiittartuisa akornanni suleqatigiinnerup misissornissaa aamma naleqquppoq. Misissuinerup ingerlanneqarnera neqeroorut sanarfineqaleruttorpoq taamaammallu kommunit pitsaaliuinermi neqeroorutaannut assigiinngitsunut qanoq ilanngullugu eqqarsaatigineqarsinnaanersoq aalajangiunneqarsinnaanani. Meeqqat pillugit angalaqatigiittartuusimasut suliaat maanna pilersinneqartumit killeqarnerusimasup kommunit neqeroorutaannut sinneruttunut ilanngullugu eqqarsaatigineqarsimanngitsoq VIVE-mit misigineqarpoq.

3.5 Suliassaqarfiit akornannik misissueqqissaarnerup eqikkarnera

Meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinerup tungaatigut massakkut pissutsit 2011-mi pissutsinut Schnohr-imit nalilersorneqarsimasumut (2011) sanilliutissagutsigu siuariartoqangaatsiarsimavoq: Ilaqutariinnut Sullissiviit arlaqartut pilersinneqarsimapput taamalu illoqarfinni arlalinni siornatigut neqerooruteqarsimanngitsuni pitsaaliuinermik ikiuinissamut neqerooruteqalersimallutik. Ilaqutariinnut Sullissivinni sulisut amerlisimapput neqeroorutillu assigiinngitsut siammasinnerullutik. Periaatsit pillugit ilisimannittoqarnerulersimavoq Ilaqutariinnullu Sullissiviit siunertaannik sulisullu ataasiakkaat suliassaannik ilisimannittoqarnerulerluni. Ilaqutariinnik katsorsaaneq aaqqissuussaanerusumik siunertaqarnerusumillu ingerlanneqalersimavoq, tamannalu katsorsaanermik ingerlatsinerni anguniagassaliisoqarnissaanik kiisalu ingerlatsinermi naammassineranilu anguniakkanut malitseqartitsisarnissamik ilisimannittoqarnerulerneratigut takussutissinneqarpoq (Schnohr-ip naliliinera pillugu paasisaqarnerunissamut takuuk immikkoortoq 1.3.1).

Imaanngilaq innuttaasuni kiisalu meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaasumik pitsaaliuinermik qulakkeerinninniarluni sulinermi ajornartorsiutaaruttoqarsimasoq. Taamaammat ilaqutariit pisariaqartitsineranni pitsaaliuinermik eqqortumik katiterinissaq qulakkeerniarlugu assersuutigalugu Ilaqutariinnut Sullissivinni ilinniarsimasunik sulisussarsiornissap qulakkeerneqarnissaanut ilaqutariillu pillugit ingerlatsivinnik ingerlataqartunillu allanik suleqateqarluarnissamut tunngatillugit suli suliassarpassuaqarpoq.

VIVE-p Ilaqutariinnut Sullissivinnik misissuinerini paasisat pingaarnerpaat eqikkarnerat tassaapput:

Meeqqat angajoqqaallu pisariaqartitaasa suussusaat assigiipput qanorli annertutiginerat amerlassusaallu assigiinngissuteqarlutik

Meeqqat ilaqutariillu nuna tamakkerlugu assigiikannersunik ajornartorsiuteqartut VIVE isumaqarpoq. Taamaattorli illoqarfinni assigiinngitsuni ilaqutariit qanoq amerlatigisut ikiorneqarnissamik pisariaqartitsinersut kiisalu sumiiffimmi ilaqutariit tamarmik isigalugit ilaqutariit qanoq amerlatigisut atugarliortuunersut assigiinngissuteqarput.

Meeqqat ilaqutariillu ajornartorsiutaat Ilaqutariinnut Sullissivinnit naammattoorneqartartut tassaapput perorsaanermi ajornartorsiutit, sumiginnaaneq angajoqqaani inuusuttunilu aanngajaarniutinik atornerluineq, kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimanermit kingunerluutit, nakuuserneq, ajoqusernermit kingunerluutit, aliasunneq ajornartoornerlu, imminut toqunnissamik eqqarsarneq kiisalu pinerlunneq imaluunniit inuusuttut akornanni pissusilersornikkut ajornartorsiutit. Tamakku saniatigut Ilaqutariippassuit imminut pilersornissamik, akiitsoqarnermik angerlarsimaffeqannginnermillu ajornartorsiuteqarput.

Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutiminni sullitaraat innersuunneqarsimasut innersuunneqarsimanngitsullu.

Ilaqutariinnut Sullissivinni neqeroorutit amerlanersaat ilaqutariinnut atugarliortunut innersuunneqarsimasunut pitsaaliuinermik **pingajuusunik** neqeroorfigineqarnissamik pisariaqartitsisunut sammitinneqarput. Ilaqutariinnut Sullissiviit ilaat isumalluutimik ilarujussuat pitsaaliuinernik **tulliusunik** neqeroorutinut atortarpaat, soorlu ajornartoornermi ikiuinermut ammasumillu siunnersuinermut aamma pitsaaliuinernik **pingaarnernik** neqeroorutinut soorlu MANU-mut, anaanat eqimattaannut kiisalu peqqissutsimik siuarsaanermik iliuuseqarnernut. Eqqortumik pitsaaliuinermik ikiuiniarsinnaassagaanni neqeroorutit assigiinngitsut tamarmik pingaaruteqarput. Ilaqutariinnut atugarliortunut Ilaqutariinnut Sullissiviit akuttunngitsumik pitsaaliuinermik neqeroorutituaasarmata eqimattanut ikiorneqarnissamik pisariaqartitsinerpaanut tamani isumalluuteqartoqarnissaa pingaarutilerujussuuvoq.

Sullitat neqeroorutillu killilersorneqarsinnaanissaannut illoqarfiit angissusaat, illoqarfimmi ilaqutariit atugarliortut amerlassusaat sulisullu suliatigut piginnaasaat apeqqutaapput. Illoqarfinni mikinerusuni sullitat neqeroorutillu ataatsimoortinneqarnissaat pisariaqarsinnaasarpoq illoqarfinnilu anginerusuni sullitanut assigiinngitsunut neqeroorutit immikkuullarinnerusut periarfissaasinnaallutik. Ilutigitillugu ilaqutariit illuini mikinerusuni sulisut Ilaqutariinnut Sullissivinni anginerusuni sulisunik assigiinngitsunik isumalluuteqartunut sanilliullugit isumaginninnermi pitsaaliuinermik suliassat siammasinnerusut amerlanertigut suliarisarpaat.

Neqeroorutit ilai Ilaqutariinnut Sullissiviit amerlanersaanni neqeroorutigineqarput - allat ataasiakkaani kisimik

Misissuinerup ingerlanneqarnerani kommunit tamarmik siunnersuilluni ilaqutariinnik katsorsaanermik, naartusunut aamma 0-2-nik ukiulinnik angajoqqaanut atugarliortunut siusissumik iliuuseqarnermik, angerlarsimaffimmi perorsaanermik ikorfartuinermik, inuusuttunik siunnersuinermik, ammasumik siunnersuinermik kiisalu assersuutigalugu ajutoortoqartillugu ajornartoornermi upalungaarsimanermik neqerooruteqarput. Kommunimili ataatsimi angerlarsimaffimmi ikorfartuinermik inuusuttunillu

siunnersuinermi neqerooruteqarnerup patajaatsumik attanneqarnissaa ajornakusoorsinnaavoq sulisussarsiornermi ajornartorsiutit pissutigalugit.

Oqaloqatiginninnermik ilaqutariinnik katsorsaaneq apersorneqartut naapertorlugit najukkani tamani pisariaqartinneqarpoq, massakkulli Ilaqutariinnut Sullissivinni sisamani ilaqutariillu illuanni ataatsimi taamaallaat periarfissaalluni, ilaqutariinnut sullissivinni sinneruttuni tarnip pissusaanik ilisimasalittut psykoterapeutitulluunniit ilinniagalinnik sulisoqannginnera pissutigalugu. Ilaqutariit illuini mikinerusuni tamani tarnip pissusaanik ilisimasalinnik imaluunniit psykoterapeutinik atorfinitsitsinissaq massakkut piviusorsiunngilaq, taamaammallu taakkunani katsorsaanermut angalaqatigiittartunik, ungasianiit katsorsaanernik imaluunniit suliartortitanik pisariaqartitsisoqarnissaa ilimanassalluni. Tarnip pissusaanik ilisimasalinnik amigaateqarnera aamma pissutigalugu kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasut misissorlugillu katsorsarneqarnissaat Ilaqutariinnut Sullissivinnit ikittuinnarnit isumagineqarsinnaavoq. Neqeroorulli tamanna Namminersorlutik Oqartussat angalaqatigiittartuisa neqeroorutaannit ilaqartinneqarpoq.

Ilaqutariinnut illut ikittuinnaat angajoqqaanut inissinneqarsimasunik meeralinnut immikkut neqerooruteqarput, tamatumunngalu angajoqqaat inissinneqarsimasunik meerallit qaqugukkut pitsaaliuinermik neqeroorutinik iluaquteqassanerat, aamma neqeroorutit qanoq siunertaqarlutillu imaqarnissaat pillugit ersarissaasoqarsimannginneranik pissuteqarsinnaavoq. Ilaqutariinnut Sullissiviit aamma ikittuinnaat ilaqutariinnut atugarliortunut ilaqutariittut ineriartornissamik pikkorissartitsinernik ilaqutariinnilu aqqutissioqatigiinnermik neqerooruteqarput.

Angajoqqaanngornissamut piareersarnermik suliniut MANU illoqarfinni arfinilinni neqeroorutaavoq.

Illoqarfinni qulingiluani qimarngueqarpoq, taakkunanngali marluinnaat nakuuserfigineqarsimasunut katsorsaanermik neqerooruteqarput, taamaallaallu ataaseq najukkami Ilaqutariinnut Sullissivimmut attuumassuteqarluni.

Ilaqutariinnut Sullissivinni arlaqartuni killiliinermik siunertaliinermillu suliaqarnerup pitsanngorsarneqarnissaa pisariaqartinneqarpoq

Neqeroorutini ingerlatsinernilu ataasiakkaani killiliinermik siunertaliinermillu suliaqarnissaq pisariaqartinneqarpoq. Misissuinerup ingerlanneqarnerani Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaasa nassuiaataat allassimasut kommunini arlaqartuni amigaatigineqarput, taamaalilluni neqeroorutit suunerat ilaqutariillu Ilaqutariinnut Sullissiviup neqeroorutaanut qaqugu innersuunneqarnissaat naleqqunnersoq ingerlatsivinni sulisunit nutaanit innuttaasunillu ilisimaneqarani.

Katsorsaanermik ingerlatsinermi anguniakkanik suliaqarnerup anguniakkallu malitseqarnissaasa suliarineqarnerisa pingaaruteqassusaat ilisimalluarneqarpoq. Malitseqartitsillunili ataatsimiinnissat arlaqartut taamaatiinnarneqartariaqartarput assersuutigalugu sullissisut innuttaasulluunniit takkutinngitsoornerat pissutigalugu.

Tarnip pissusaanik ilisimasalinnik atorfinitsitsiniarneq ilungersunartoq

Ilaqutariinnut Sullissiviit nalinginnaasumik suliffigiumaneqartarput assersuutigalugu perorsaanermik ilinniarsimasunik sulisoqarnera pissutigalugu. Tamanili tarnip

pissusaanik ilisimasalinnik atorfinitsitsiniarneq ilungersunarpoq. Sumiiffimmiit sumiiffimmut ilinniaqqinnissamut imaajarneqarnissamullu periarfissat assigiinngiiaarput.

Sullissineq pitsanngorsarlugulu sivikillisinniarlugu ilutsit assigiinngitsut misilerarneqarput

Ingerlatsiviit Ilaqutariinnullu Sullissiviit akornanni suleqatigiinneq ingerlatsivinni sulisunik ilinniarsimasunik attassiniarnerup atorfinitsitsiniarnerullu ilungersunarneranik sunnerneqarpoq, taamaattumillu katsorsaanerup aallartinnginnerani isumaginninnikkut suliatigut misissuinerit atorneqarsinnaasumillu iliuusissatut pilersaarutit akuttunngitsumik suliarineqarneq ajorlutik. Illoqarfinni arlaqartuni taamaammat ilaqutariit katsorsarneqarnerat aallartiaarneqartalersimapput, sullissineq ilaqutariillu katsorsarneqarnerat ingerlaqatigiissinneqarlutik, Ilaqutariinnullu Sullissiviit misissuinernut iliuusissatullu pilersaarusiornermut peqataatinneqartarlutik.

Kommunit ernumanassutsimut uuttuummik atuisut imaluunniit periutsimik Sign of Safety-mik atuisut ilaqutariinnut ataatsimut oqaatsinik ataatsimullu periutsinik atuinissaminnut sakkunik taakkuninnga atuinermut misilittagaqarluarput.

Ilaqutariinnut Sullissiviit anginerit ilaqutariinnut illut mikinerusut sullippaat.

Kommunit tallimaasut kommunimi Ilaqutariinnut Sullissiviit ilaqutariinnullu illut akornanni suleqatigiinnermut periusaat assigiinngillat. Illoqarfiit amerlasutut taaneqarsinnaasunik sulisoqartut, soorlu Nuuk, illoqarfinni ikinnerusunik sulisulinnut sanilliullugit kommunimi illoqarfinni mikinerusuni ilaqutariinnut neqeroorutit atorneqarsinnaanerannik qulakkeerinnittunik suleqatigiinnermut patajaatsumik ilusiliinissamut periarfissarissaarnerupput. Ilaqutariit ilaqutariinnut illunut mikinerusunut attuumassuteqartut kommunimi Ilaqutariinnut Sullissivinni anginerusuni katsorsaanissamut neqeroorutinik atorluaasinnaalersinniarlugit kommunini allani arlaqartuni suleqatigiinnermut periusissiortoqaleruttorpoq.

Ilaqutariinnut Sullissiviit ingerlataqartullu allat akornanni suleqatigiinnerit assigiinngiiaarnerat

Ilaqutariit pillugit Ilaqutariinnut Sullissiviit ingerlataqartullu allat akornanni suleqatigiinneq assigiinngiiaarput. Amerlanertigut suleqatigiinnermut aalajangersimasunik ingerlatseriaaseqartoqanngilaq.

3.6 Suliassaqarfimmik inerisaanermut innersuussutit

Kalaallit Nunaanni Ilaqutariinnut Sullissiviit pillugit suliassaqarfiit akornanni misissueqqissaarnermit siornatigullu misissueqqissaarisarsimanerit inernerat tunngavigalugit suliassaqarfimmik inerisaanissamut VIVE arlalinnik innersuusiorpoq. Innersuussutit VIVE-p siunnersuutaaniipput Kalaallit Nunaannilu nuna tamakkerlugu najukkanilu suliaqartut nammineerlutik nalilissavaat siunnersuutit sorliit ingerlateqqinniarnerlugit. Siunnersuutit ataasiakkaat malinneqarnissaannut aningaasartuutit nalilernissaannut VIVE periarfissaqanngilaq.

3.6.1 Tunngaviusumik neqeroorutit assigiinngitsut assigiiaartut najukkani ilassuteqarluni neqerooruteqarnissamut periarfissaqarluni

Misissuinerup takutippaa nuna tamakkerlugu innuttaasut assigiinnik ajornartorsiuteqartut, kisiannili meeqqat ilaqutariillu piffissami aalajangersimasumi qanoq amerlatigisut assigiinngitsunik ikiorneqarnissamut pisariaqartitsinerat assigiinngissuteqartut. VIVE-mit taamaammat innersuussutigineqarpoq najukkani tunngaviusumik neqeroorutit assigiinngitsut tulliuttunik imaqartunik periarfissaqalissasoq:

- **Ilitsersuilluni oqaloqatiginninnermillu ilaqutariinnik katsorsaaneq.**
- Angerlarsimaffimmi najugaqarfimmiluunniit **perorsaanikkut ikorfartuineq.**
- Naartusunut aamma 0-2-nik ukiulinnut angajoqqaanut atugarliortunut **siusissumik iliuuseqarneq**.
- **Inuusuttunik siunnersuineq**, nassaarinissaannik attaveqarnermillu siunertaqarluni siunnersuillunilu katsorsaanermik oqaloqatigiinnerit sammisaqartitsinerillu neqeroorutigineqassallutik. Illoqarfinni anginerusuni sammisaqartitsinerit **orniguttarfimmut** attaveqartinneqarsinnaapput.
- Ilaqutariinnut atugarliortunut **ilaqutariittut ineriartornissamut pikkorissarneq/ilaqutariinnut højskole.**
- **Ammasumik siunnersuineq**
- **Ajornartoornermi upalungaarsimaneq**
- Naartusunut angajoqqaanngorlaanullu eqimattat tunngavigalugit angajoqqaanngortussanik piareersaaneq, **MANU**. Sumiiffinni innuttaasukitsuni aamma/imaluunniit atugarliortorpassuaqartuni MANU-mik neqeroorut atugarliortunut ilaqutariittut ineriartornissamik pikkorissarnermut aamma/imaluunniit ilaqutariinnut atugarliortunut siusissumik iliuuseqarnermut ilanngunneqarsinnaavoq.
- Kommunit tamarmik aamma **qimarngueqartariaqarput**, pinasuartumik najugaqarsinnaaneq Ilaqutariinnut Sullissivimmi katsorsarneqarnissamut neqeroorummut kattunneqarsinnaalluni. Ilaqutariinnut Sullissivinni anginerusuni imaluunniit qimarnguinni taamaammat qanigisani nakuuserneq pillugu suliatigut ilisimasaqartoqartariaqarpoq.
- Naggataatigut aamma **kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimanermut misissorneqarnissamik katsorsarneqarnissamillu** periarfissaqartariaqarpoq. Taamaattorli ilaqutariit illui mikinerusut eqimattanut taakkununnga ilisimasalinnik avataanit pissarsiortariaqarsinnaassapput - assersuutigalugu Namminersorlutik Oqartussat meeqqanut angalaqatigiittartuini.

VIVE-mit ilisimaneqarpoq assigiinngitsunik assigiiaartunik neqerooruteqarnissaq ajornakusoorsinnaasoq, oqaatigineqareersutulli aalajangersimasunik neqeroorutinik taakkuninnga pisariaqartitsisoqartorujussuuvoq. Neqeroorutini taakkunannga amerlanersaat Ilaqutariinnut Sullissivinnut siammasissumik ilaareerput imaluunniit kommunimi ingerlataqartunit allanit neqeroorutigineqarlutik. Innersuussutit tulliuttut neqeroorutinik najukkani amerlanerusuni ingerlatsisoqalersinnaaneranik siunnersuutinik imaqarput. Tamanna assersuutigalugu pisinnaavoq sulisut ataasiakkaat suliarisinnaasa

amerlinerisigut sulisullu ilinniarteqqinnerisigut, Ilaqutariinnut Sullissiviit anginerusut ilaqutariinnullu illut akornanni suleqatigiinnermut ilusilersuinikkut, angalasartunik pilersitsinikkut qitiusumillu sulisunik atorfinitsitsinermik attassinermillu suliaqarnikkut.

Neqeroorutit taakkua qanoq aaqqissuunneqarsinnaanissaat najukkani nammineq aalajangiiffiginissaanut periarfissaasariaqarpoq, sumiiffinnili amerlanersaani meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqerooruteqartut akornanni suleqatigiilluartoqalernissaa pitsaanerpaassaaq, taamaaliornikkut ilaqutariinnut ataatsinut iliuuserineqartut ataatsimoorluni eqqarsaatigineqarsinnaanissaat neqeroorutillu akornanni nuulluartoqarsinnaanissaa qulakkeerneqassallutik.

Neqeroorutit assigiinngitsut qulaani taaneqartut saniatigut Ilaqutariinnut Sullissiviit ilassutitut iliuuseqarsinnaapput, soorlu assersuutigalugu ilaqutariinni aqqutissioqatigiinneq, ilaqutariinnut café imaluunniit Ilaqutariinnut Sullissivinni imaluunniit suliaqartuni allani imminnut ikioqatigiittartut assigiinngitsut, illoqarfimmi/kommunimi innuttaasut akornanni suut ajornartorsiutaanersut apeqqutaatillugu. Tamatuma saniatigut illoqarfinni mikinerni pisariaqartinneqarsinnaavoq isumaginninnerup saniatigut suliassanik Ilaqutariinnut Sullissiviit isumaginnissinnaanissaat - assersuutigalugu peqqissutsimik siuarsaanermik iliuuseqarnerit il.il. Tamannali Ilaqutariinnut Sullissiviit suliassaani ima initutigissanngillat Ilaqutariinnut Sullissivinni tamani pingaarnertut siunertarineqartariaqartunik ilaqutariinnut tunngatillugit isumaginninnikkut iliuuserineqartunut kalluaallutik.

3.6.2 Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaasa nassuiarnerat allassimasut

Ilaqutariinnut Sullissivinni ingerlataqartut oqarnerat naapertorlugit Ilaqutariinnut Sullissivinni amerlanerpaani Ilaqutariinnut Sullissiviit siunertaat, sullitaat neqeroorutaallu pillugit nassuiaatit allassimasut nutartigassaasorujussuupput. Neqeroorutit assigiinngitsut nassuiaataat allanneqarpata Ilaqutariinnut Sullissivinni sulisunut aqutsisunut suliassat suunerisa ersarissarnissaannut killilernissaannullu iluaqutaassagaluarput, kiisalu Ilaqutariinnut Sullissivinni neqeroorutit innuttaasunut qaqugukkut eqqortuunersut avatangiisaasunut (ingerlatsivimmut, innuttaasunut, sulisunut nutaanut ingerlatsisullu sinnerinut) paasiuminarnerulissallutik.

3.6.3 Ilaqutariit illuini mikinerusuni sulisut ataasiakkaat suliassaasa siammasinnerunerat sullitallu assigiinngitsut katersornerat

Ilaqutariit illuini mikinerusuni isumaginninnikkut neqeroorutit assigiinngitsut siammasissuunissaat qulakkeerniarlugu ilaqutariit illuini sulisut ataasiakkaat Ilaqutariinnut Sullissivinni anginerusuni sulisunut ataasiakkaanut sanilliullugit siammasinnerusunik pisarialimmik suliassaqarsinnaassapput. Taamaammat pingaaruteqarpoq sulisoq ataaseq assersuutigalugu perorsaanikkut ikorfartuisutut, ilitsersuilluni ilaqutariinnik katsorsaasutut inuusuttunillu siunnersuisutut isumaginnissinnaasariaqassaaq. Kommunini amerlanerpaani sulisut ilinniarteqqinneqarnissaasa ukkataringaatsiarneqarnissaanik tamanna piumasaqaatitaqarpoq sulisullu nutaanik suliassaqaleraangata siunnersoqatigalugillu imaajarneqartarnissaat qulakkeerneqassalluni. Illoqarfinni mikinerusuni angajoqqaanut siammasinnerusunut angajoqqaanullu atugarliortunut eqimattakkaartunik neqeroorutit

pisarialimmik katersorneqarsinnaapput, soorlu assersuutigalugu MANU atugarliortunut ilaqutariittut ineriartornissamik pikkorissaanerit ataatsimoortillugit eqqarsaatigineqarlutik.

3.6.4 Nuna tamakkerlugu ilinniaqqinnissamut, imaajaanermut suliatigullu tunngasunik isumasioqatigiinnernut neqeroorutit

Ilaqutariinnut Sullissivinni sulisunut, Ilaqutariinnut Sullissivinni neqeroorutinut innersuussisartunut ingerlatsivinni sullissisunut kiisalu ilaqutariinnik atugarliortunik arlaatigut tikitaqartarsinnaasut allat ilinniaqqinnissamut nuna tamakkerlugu neqeroorutit ingerlatiinnarneqarluarsinnaapput. Tamatuma saniatigut Ilaqutariinnut Sullissivinni sulisut aalajangersimasumik avataanit imaajarneqartarnissaasa, videokkut ingerlanneqarsinnaasoq, qulakkeerneqarnissaa pitsaasuusinnaavoq. Ilaqutariit atugarliortut ikiuutaasinnaasullu naleqquttut pillugit ilisimasanik avitseqatigiinnissaq sulinermilu ataatsimut oqaaseqarnissamik pilersitsinissaq qulakkeerniarlugit nuna tamakkerlugu Ilaqutariinnut Sullissiviit akornanni kommuninilu ataatsimut suliatigut tunngasunik isumasioqatigiissitsisarnerit maanna ingerlanneqartartut ingerlatiinnarneqarnissaa aamma ingerlatiinnarneqarluarsinnaapput.

3.6.5 Ilaqutariinnik katsorsaanermik aallartitsiaarneq

Kommunit tamarmik annertunerusumik annikinnerusumilluunniit ilaqutariinnik katsorsaanermik aallartitsiaartarneq atorneqareerpoq, Ilaqutariinnut Sullissiviit katsorsaanermik aallartitsisarlutik isumaginninnikkut misissuinerup ingerlanneqarnerani. Tamanna pitsaasutut ilaatigut misigineqartarpoq, taamaattorli sullissanut iliuuserineqartunullu paasiuminaassinnaalluni innuttaasullu ajornartorsiutai siunertalimmik sulissutiginiarnerat ajornartorsiutaasinnaalluni. VIVE-mit innersuussutigineqarpoq ilaqutariinnik katsorsaanermik aallartitsiaartarnerup ikorfartorneqarnissaanut periarfissat misissorneqassasut taamaaliornikkut sulianik suliaqarnermi qaqugukkut naleqqutissanersoq periaatsillu iluatsinnissaanut piumasaqaatit ersarississammata.

3.6.6 Misissuinermut peqataatitsinermullu nuna tamakkerlugu sakkut

Ilaqutariinnik katsorsaanermik aallartitsiaartarnerup ileqqussanngortinneqassappat assersuutigalugu misissuinermi peeqataatitsinermilu nuna tamakkerlugu sakkutigut nunani allani misilerarneqarsimasumit Kalaallit Nunaannullu tunngatillugu atorneqarsinnaasimasumit ikorfartorneqarsinnaavoq. Tamanna assersuutigalugu Ernumanassutsimut uuttuummut aamma periutsimut Sign of Safety-mut Kalaallit Nunaanni kommuninit arlalinnit atorneqareersunut atuuppoq. Periutsit tamakku ilaqutariit atugaliortut ajornartorsiutaannik suliassaqarfiit akornanni paasinninnissamut qulakkeerinnissinnaapput ikiornissaannullu periusiusinnaallutik atorneqarsinnaasut ilutigitillugulu innuttaasunik peqataatitsinermut sakkussarsisoqarluni. Ilutigitillugu ilaqutariit, ingerlatsivik Ilaqutariinnullu Sullissiviit akornanni sulinermi oqaatsit atorlugit tunniussinermik qulakkeerinninnissamut sakkuusinnaapput taamaalillunilu pitsaaliuinermik suliaqarnermi isumaginninnikkut misissuinerit annertuut pisariaqartinneqarnerat annikillisillugu.

Ilaqutariit tunniussinnaasaasa ilaqutariillu qanoq ikorfartorneqarsinnaanerisa misissornissaannut iluaqutaasoq alla taassaavoq angajoqqaat piginnaasaasa nalilersornissaannut sakkussaq Kalaallit Nunaanni atukkanut inerisarneqarsimasoq, assersuutigalugu meeqqat pisariaqartitaannut angajoqqaat tunngaviusumik paasinnissinnaanerat pingaarnerutitsisinnaanerannillu kiisalu meeqqat misigissutsitigut, oqaatsitigut inooqataanikkullu ineriartornerannik ikorfartuisinnaassusaannik kiisalu meeqqaminnik isumassuinissaminnut ajoqutaasa takunissaannut naliliisinnaasoq.

3.6.7 Nakkutilliineq naliliinerlu

Suliat suut Ilaqutariinnut Sullissivinnit neqeroorutigineqarnersut innuttaasullu katsorsarneqarnermik qanoq iluaqutigitigineraat kommuninit ataasiakkaanit takuneqarsinnaalersinniarlugu nuna tamakkerlugu pisariitsumik nakkutilliinermut aaqqiissummik sanarfisoqarpat iluaqutaassaaq.

Paasissutissat taakku kommunini Ilaqutariinnut Sullissivinnut tamanut ukiumoortumik nalunaarusiami katersorneqarsinnaapput, assersuutigalugu neqeroorutit toqqagassat, ingerlatsinerit amerlassusaat aamma innuttaasut pissarsiaqarnerat pillugit anguniakkanik malitseqartitsisut. Najukkani oqartussat oqilisaaviginiarlugit ukiumoortumik nalunaarusiornernut nalilersuinernullu akisussaaffik ilaannakortumik tamakkiisumilluunniit Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmit tiguneqarsinnaavoq. Aamma tassunga atatillugu neqeroorutit ineriartortinneqarnissaat ikorfartorniarlugu Namminersorlutik Oqartussat Ilaqutariinnut Sullissivinnut ukiumoortumik nakkutilliiartortarnissaat eqqarsaatigineqarsinnaavoq.

3.6.8 Ilaqutariinnut Sullissiviit ilaqutariillu illuisa akornanni suleqatigiinneq

Suliatigut siunnersuisoqatigiittarnissannut kiisalu ilaqutariinnut ilaqutariit illuinut attuumassuteqartunut angalaqatigiittartut, aallartitsinerit videokkulluunniit katsorsaaneq aqqutigalugit Ilaqutariinnut Sullissiviit katsorsaasunik atukkiussisarnissaannut tunngatillugit sulianik suliaqarnermi Ilaqutariinnut Sullissiviit anginerusut ingerlatsiviillu anginerusut ilaqutariit illuinik ikiuuttarnissaannik kommunit arlaqartut aaqqissuussileruttorput. Iluserli tamanna iluatsissappat kommunimi nunap sananeqarnerisigut atugassarititaasut (illoqarfiit nunaqarfiillu akornanni qanoq ajornanngitsigisumik angalasoqarsinnaanersoq), Ilaqutariinnullu Sullissivinni anginerusuni isumalluutit qanoq annertutiginersut apeqqutaassapput. Sullissiviit anginerusut perorsaanermik, tarnip pissusaatigut isumaginninnermillu ilinniagaqarsimasunik 9-10 pisarialimmik sulisoqassajunnarsipput, Ilaqutariinnut Sullissiviit suliassaannik ilaqutariillu illuinik mikinerusunik kiffartuussinermik suliassat kivinneqarsinnaassappata.

Tamanna assersuutigalugu eqqortumik ilinniagalimmik sulisussarsisoqarsinnaannginnera pissutigalugu pisinnaanngippat, Isumaginninnermut Aqutsisoqarfiup suliatigut isumalluutaat assigiinngitsut ilaqutariit illuinit mikinerusunit atorneqarsinnaanissaat eqqarsaatigineqarsinnaavoq.

4 Kommuneqarfik Sermersooq

4.1 Aallaqqaasiut

Kapitalimi matumani Kommuneqarfik Sermersuumi meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutit, ilaqutariit kikkuunerat pisariaqartitaallu, neqeroorutit assigiinngitsut siammasissusaat pitsaassusaallu kiisalu sulianik suliaqarneq suleqatigiinnerlu VIVE-mit nassuiarneqassaaq. Tamannali sioqqullugu pitsaaliuinermik suliaqarnerup aaqqissuussaanera, kommunit allat aaqqissuussinerannit allaanerusoq, takutinneqassaaq.

Kapitali paasissutissanik tulliuttunik tunngaveqarpoq:

- Pitsaaliuinermik neqeroorutinik kommunip allaganngorlugit nassuiaatai. Ilanngullugit: Oqartussaasoqarfiup MI-p allaffissornikkut tunngavia 2019-imit, Nuuk Paamiullu pillugit sumiiffinnik nassuiaatit 2020-mit; Pitsaaliuinermik neqeroorutit pitsaassusaannut malittarisat 2020, Meeqqanut ilaqutariinnullu atugarliortunut politiki 2020-2024 aamma Tasiilaq pillugu sumiiffimmik nassuiaat 2021.
- Katillugit 28-nik apersuinerit 14-it: Ilaqutariinnut Sullissivinni, immikkoortortaqarfiit inuusuttunullu sullissivik ilanngullugit, aqutsisunik sulisunillu 14-inik apersuinerit arfinillit, ingerlatsivinni aqutsisunik sulisunillu arfineq marlunnik apersuinerit pingasut, ataatsimiititaliami siulittaasumik apersuineq ataaseq innuttaasunillu katillugit arfinilinnik apersuinerit sisamat. Apersuinerit ilaat ataaseq Tasiilami ingerlatsivimmi Ilaqutariinnullu Sullissivimmi ingerlataqartunik marlunnik apersuineruvoq - sinneri Nuummi ingerlataqartunik apersuinerupput. Apersuinerit pingasut kalaallisut ingerlanneqarput, sinneri qallunaatut (ataasiakkaat oqalutseqarput).

Misissuinermut atatillugu VIVE Nuummut ulluni tallimani tikeraarpoq. Pilersaarutit malillugit Tasiilaq aamma tikinneqartussaagaluarpoq, kisianni covid-19 timmisartullu aallarfissaasa allanngornerat pissutigalugit tamanna iluatsinngitsoorluni. VIVE-li Tasiilamut 2020-mi tikeraarpoq tassanilu tikeraarnermit illoqarfiup innuttaasuinik aamma meeqqanut ilaqutariinnullu suliassaqarfimmi sulisunik misigisaqarluni.

Paasissutissanut pissarsiarineqartunut ilassutitut Naatsorsueqqissaartarfimmi paasissutissat, ilaqutariit paarsisartut pillugit 2020-mi VIVE-p misissuineranut atatillugu Nuummi Tasiilamilu ingerlatsivinni apersuinerit kiisalu Kalaallit Nunaanni meeqqanik inersimasunillu kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasunik katsorsaajartorlutik angalaqatigiittartunit apersuinermit paasissutissat atorneqarput.

Misissueqqissaarnernik allaqqissaareernermi Ilaqutariinnut Sullissivinni aqutsisut ingerlatsivinnilu pisortat kukkunerusinnaasunik naqqiissuteqarnissamut periarfissinneqarsimapput, tamannalu Sermersuumit atorneqarpoq.

4.1.1 Pitsaaliuinermik neqeroorutit aaqqissuunneqarnerat

Sermersuumi Nuummi, Paamiuni Tasiilamilu Ilaqutariinnut Sullissiveqarpoq inuusuttunillu siunnersuinermik neqerooruteqarluni.

Nuummi (MIS-Nuuk) Meeqqanut Ilaqutariinnullu Sullissivik aaqqissuunneqarsimavoq sisamanik immikkoortortalerlugu:

- MIS-Nuuk
- Qimarnguiit
- Siusissumik iliuuseqarneq ornittagaq, Ivaaq, naartusunut aamma 0-2-nik ukiulinnut angajoqqaanut atugarliortunut sammitinneqartoq
- Kuserneq naartusunut 0-2 ukiulinnut ilaqutariinnut najugaqarfiutigaluni katsorsaanermik neqeroorut.

MIS-Nuuk qullersamik aqutsisoqarpoq sullissivimmik tamarmiusumik missingersuutitigut sulisoqarnikkullu akisussaaffeqartoq, immikkoortortallu sisamat tamarmik immikkut katsorsaanermut aqutsisoqarlutik katsorsaanermik neqeroorutini suliatigut pitsaassutsimut ineriartortitsinermillu akisussaaffeqartunik. MIS-Nuummi atorfiit akuerisat tassaapput immikkoortortami aqutsisoq 1, katsorsaanermut aqutsisoq 1, tarnip pissusaanik ilisimasallit 3, ilaqutariinnik ilitsersuisut 7, allaffissornikkut sulisoq 1, pedeli 1 ilaqutariinnullu siunnersortit angalasartut 2. Tamatuma saniatigut siusissumik iliuuseqarnermut immikkoortortani Kusernermi Ivaamilu atorfiit akuerisaasut tassaapput katsorsaanermut aqutsisut 2, ilaqutariinnik ilitsersuisut 11, inunnik isumaginninnermut siunnersorti 1 oqaloqatiginninnikkullu katsorsaasoq 1. Qimarnguimmi atorfiit akuerisaasut tassaapput katsorsaanermut aqutsisoq 1, inunnik isumaginninnermik siunnersorti 1, perorsaasut 2 oqaloqatiginninnikkullu katsorsaasoq 1.

Nuummi inuusuttunut iliuuserineqartut immikkoortortami namminersortumi *Nuummi Inuusuttunik Sullissivimmi* sisamanik immikkoortortalimmi katersorneqarsimapput:

- Meeqqanik kingunerluuteqartunik katsorsaanermut immikkoortortaq
- Inuusuttunik siunnersuinermut immikkoortortaq
- Inuusuttut siornatigut inissinneqarsimasut namminersulernissaannut immikkoortortaq
- Isumaginninnermik perorsaanermillu ikorfartuilluni aanngajaarniutinik atornerluinermut katsorsarneqarnissamut immikkoortortaq.

Inuusuttunik Sullissivik taamaalilluni nammineq sullissivimmi aqutsisoqarpoq allaffissornermik, aningaasaqarnermik, sulisunik aqutsinermik suliatigullu pitsaassutsimik tamakkiisumik qulakkeerinninnermik suliaqartumik, kiisalu immikkoortortat tamarmik immikkut teamledereqarlutik ulluinnarni suliatigut aqutsinermik katsorsaanermillu akisussaasunik. Sulisut tassaapput teamlederi/ataqatigiissaarisoq, inuusuttunik siunnersuisut 4, ujartuillutik inuusuttunik siunnersuisut 2, siornatigut inissinneqarsimasut namminersulernissaannik suliaqartut 5, aanngajaarniutinik katsorsaasut 2, katsorsaanermik suliaqartut 5. Orniguttarfik ataatsimik immikkoortortami aqutsisoqarpoq tallimanillu sulisoqarluni.

Tamatuma saniatigut Nuummi Pitsaaliuinermut Immikkoortortaqarfeqarpoq, ikorfartuisunut, ilaqutariinnut paarsisartunut innuttaasunullu tamarmiusunut nalinginnaasumik pitsaaliuinermik akisussaaffeqartumik (assersuutigalugit paasititsiniaanerit, atuartitsinerit pisoqartitsinerit).

Sulisut katillugit 70-it Nuummi meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermut attuumassuteqarput.

Paamiuni meeqqanut ilaqutariinnullu neqeroorutit iliuuserineqartut tamarmik najukkami Meeqqanut Ilaqutariinnullu Sullissivimmi arfinilinnik sulisoqarnissamut akuerisaasimasumut katersorneqarsimapput. Sullissivik immikkoortortami aqutsisoqarpoq nuummi suliatigut pisortamut atasumik.

Tasiilami Meeqqanut Ilaqutariinnullu Sullissivik sisamanik immikkoortortalerlugu aaqqissuunneqarsimavoq: Ilaqutariinnut Sullissivik, inuusuttunik siunnersuineq, anaananut meeraanullu inissiat qimarnguillu. Ilutigitillugu angerlarsimaffimmi imaluunniit ilaqutariinnut 0-3 ukiulinnik meeralinnut najugaqarfimmi ilaqutariinnik katsorsaanermi siusissumik iliuuseqarnermut immikkut immikkoortortaqarpoq. MIS-Tasiilami ilaqutariinnik ilitsersuisunik 5 (taakkunannga ataaseq katsorsaanermut aqutsisoq), psykoterapeuti, tarnillu pissusaanik ilisimasalimmik sulisoqarpoq.

Meeqqanut Ilaqutariinnullu Sullissivimmi kiisalu siusissumik iliuuseqarnermut immikkoortortami sulisut akuerineqartut katillugit 14-iupput.

Ittoqqortoormiit aamma Sermersuumiippoq, tikikkuminaannerali pissutigalugu Ilaqutariinnut Sullissivinnut pingasuusunut attuumassuteqarani. Taamaattorli Nuummiit ilaqutariinnut siunnersortit angalasartut Ittoqqortoormiuni ilaqutariittut ineriartornissamut pikkorissaatitsisarput.

4.2 Ilaqutariit meeqqallu kikkuunerat pisariaqartitaallu

Innuttaasut amerlassusaasa aamma isumaginninnikkut aningaasaqarnikkullu katitigaanerisa assigiinngissutaat neqeroorutit suut pisariaqartinneqarnerannut neqeroorutillu qanoq immikkuullaritsigisut neqeroorutigineqarsinnaanerannut sunniuteqarput. Kommunimi innuttaasunit 23.123-usunit 18.552-it Nuummi najugaqarput, agguaqatigiissillugu Kalaallit Nunaanni isumalluuteqarluarnerpaasoq, assersuutigalugu ilaqutariit pisortanit ikiorserneqartartut amerlassusaat isigigaanni (11%).

Paamiut Tasiilarlu Nuummut sanilliullugit innuttaasukipput (1.381-it aamma 2.843-t) ilaqutariillu atugarliortut agguaqatigiissillugit amerlanerullutik. Tasiilaq Kalaallit Nunaanni isumalluuteqannginnerpaanut ilaavoq, ilaqutariit meerartallit 37%-ii pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqarlutik, ilaqutariit pingajorarterutaat meeqqanut suliaqarlutik, kiisalu nakuusernermik, imminut toqunnermik, aanngajaarniutinik pinngitsuuisinnaannginnermik atornerluinermillu annertoorujussuarmik ajornartorsiuteqarluni. Paamiuni innuttaasut Tasiilami innuttaasunit pitsaanerusumik atugaqarput, kisianni ilaqutariit meerartallit 26%-ii pisortanit ikiorsiissutinik pisartaqarmata ajornartorsiutit maani aamma annertupput.

Tabeli 4.1 Kommuneqarfik Sermersuumi ilaqutariit meerartallit akornanni pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqartut

	Ilaqutariit meerartallit pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqartut amerlassusaat	Ilaqutariit meerartallit amerlassusaat	Innuttaasut katillugit
Kommuneqarfik Sermersooq	15	3.495	23.123
Paamiut	26	195	1.381
Nuuk	11	2.822	18.552
Tasiilaq	37	427	2.843
Ittoqqortoormiit	10	51	347

Aallerfiit: Naatsorsueqqissaartarfik: https://bank.stat.gl/pxweb/kl/Greenland/Greenland__SO__SO20/SOX010.px/

Nuummi, Paamiuni Tasiilamilu Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaasa amerlanersaat ilaqutariinnut atugarliortunut sammitinneqarput taamaammallu meeqqanut ilaqutariinnullu ingerlatsivimmit innersuussisoqarnissaanik pisariaqartitsillutik. Aqutsisulli sulisullu apersorneqartut naapertorlugit ilaqutariit ajornartorsiutaat assigiinngitsorujussuupput. Ilai ukiorpassuarni katsorsarneqarnissamik pisariaqartitsipput allallu sivikitsuinnarmik siunnersorneqarnissamik ilitsersorneqarnissamillu pisariaqartitsillutik.

Kommunimi ilaqutariinnermut politiki ingerlataqartullu apersorneqarsimasut naapertorlugit ilaqutariit ajornartorsiutigaa angajoqqaatut piginnaasakinneq, tarnikkut sanngiitsuuneq, kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimaneq, nakuuserneq, aanngajaarniutinik atornerluineq, imminut toqunnerit kingorna kingunerluutit aliasunnerlu, ajunaarnerit toqusoornerlu, kulturikkut ileqqunik annaasaqarneq, inissaqarniarnermik ajornartorsiutit, suliffissaaleqineq aningaasaqarnikkullu ajornartorsiutit. Sumiiffinni tamani ilaqutariinnut meeqqanut-ilaqutariinnut suliaqanngitsunut ammasumik aamma siunnersuisoqartarpoq.

Nuummi Paamiunilu aanngajaarniutinik pinngitsuuisinnaanngitsut ilaqutariinnut katsorsaanerup ingerlanneqarnerani sioqqulluguluunniit katsorsarneqarnissamik piumasaqaateqarpoq. Tamatuma saniatigut Ilaqutariinnut Sullissivinni qimarnguinnilu inuit tarnimikkut annertuumik nappaateqartut imaluunniit imminut toqunnissamik aarlerinaateqartut, peqqinnissaqarfimmi taakkununnga neqerooruteqartoqannginnera pissutigalugu Ilaqutariinnut Sullissivinnut saaffiginnittut, isumagiuminaatsinneqarput. Sullitat siammasissorujussuusinnaanerat atuisullu innersuunneqarsimasut neqeroorutinut sanilliullugit oqimaappallaartarnerat Ilaqutariinnut Sullissivinni misigineqarpoq. Illuatungaani siusissumik iliuuseqarnermut neqeroorummi Ivaaq-mi sulisut ilaanni ilaqutariit atugarliunngitsut annikinnerusumik siunnersorneqarnissamik neqeroorfigineqaannarsinnaasut tigusarpaat.

Tasiilami Inuusuttunut Sullissivik inuusuttunut aqqaneq marlunniit ukiulinnut atuarnermik ajornartorsiuteqartunut, pinerluuteqarsimasunut, sumiginnarneqarsimasunut imaluunniit imminut toqunnissamik eqqarsaateqartunut sammitinneqarpoq. Tasiilami MIS-ip sullitat siornatigut killileruminaatsissimavai, 2020-mili ilaqutariinnut meeralinnut innersuunneqarsimasunut sullitat killilernissaat iluatsissimallugu.

4.3 Ilaqutariinnut pitsaaliuinermik neqeroorutit

4.3.1 Neqeroorutit assigiinngitsut

Tabeli 4.2-mi takutinneqartutut kommuninut mikinerusunut sanilliullugu Sermersooq nalinginnaasumik annertusarneqarluarsimasumik neqerooruteqarpoq. Tamanna pingaartumik Nuummut atuuppoq, illoqarfiilli mikinerusut marluk sinneri - angissusaat eqqarsaatigalugit - siammasissunik assigiinngitsunik aamma neqerooruteqarput, Ilaqutariinnut Sullissivimmit Nuummilu qitiusumik kommunimi ingerlatsivimmit ilaatigut ikorfartorneqarnertik pissutigalugu.

Tabeli 4.2 Kommuneqarfik Sermersuumi meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutit

	Nuuk	Paamiut	Tasiilaq
Pitsaaliuinermik pingajuusunik neqeroorutit			
Nakkutigineqarluni najorneq	x		
Angerlarnissamut ikorfartuineq	(x) atuutilersivinneqarsimanngilaq		x
Ilaqutariinnik katsorsaaneq ilitsersuinerlu	x	x (ilitsersuineq najukkami ingerlanneqartarpoq, katsorsaaneq skype atorlugu imaluunniit tarnip pissusaanik ilisimasallip tikinneratigut ingerlanneqartarpoq)	x (tarnip pissusaanik ilisimasalittut atorfik inuttaqanngilaq)
Naartusunut aamma 0-2-nik ukiulinnut angajoqqaanut atugarliortunut siusissumik iliuuseqarneq	x	x	x
Angerlarsimaffimmi perorsaanermik ikorfartuineq	x	x	x
Inuusuttunik siunnersuineq orniguttarfiillu	x	x	x
Kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasunik misissuineq katsorsaanerlu	x (Inuusuttunut Sullissivimmi kingunerluuteqartunut katsorsaanermut ilaavoq)	x (Namminersorlutik Oqartussat angalaqatigiittartuinit 2020/2021-imi ingerlanneqarput - aalajangersimasumik neqeroorutaanngilaq)	x (Namminersorlutik Oqartussanit kommunimilluunniit angalaqatigiittartunit ukiut amerlanerpaani ingerlanneqartarput*)
Qimarnguiit	x (katsorsaanermik neqeroorut ilanngullugu)	x	x
Ilaqutariinnut pikkorissaanerit/ilaqutariinnut højskolit	x	x (Nuummit angalaqatigiittartunit isumagineqarpoq)	x (Nuummit angalaqatigiittartunit isumagineqarpoq)
Pitsaaliuinermik tulliusunik neqeroorutit			
Ilaqutariinni aqqutissioqatigiinneq			

	Nuuk	Paamiut	Tasiilaq
Ammasumik siunnersuineq	x	x	x
Ajornartoornermi upalungaarsimaneq	x	x	X
Pitsaaliuinermik pingaarnertut neqeroorutit			
Angajoqqaanngorniss amut piareersarneq (assersuutigalugu MANU)	x (illoqarfimmi ingerlataqartumit allamit isumagineqarpoq)	x (MIS-ip inaataani peqqissaasumit isumagineqarpoq)	
Peqqissutsimik siuarsaanermik neqeroorutit	x (illoqarfimmi ingerlataqartumit allamit isumagineqarpoq)	x (MIS-ip inaataani pitsaaliuinermut siunnersortimit isumagineqarpoq)	
Neqeroorutit allat			
Eqimattanik katsorsaaneq			X
Ilaqutariinnut café	x	x	X

Ilisimatitsissut: * Ukiuni kingullerni katsorsaaneq allanngorarsimavoq coronavirusip siaruaannissaata ernummatigineqarnera pissutigalugu.

Illoqarfinni pingasuni tamani aallaaviatigut ingerlatsivimmi sulianik suliaqartumi siunnersorneqarnissamik, Ilaqutariinnut Sullissivimi ammasumik siunnersorneqarnissamik, ilaqutariinnut cafémik, ajornartoornermi ikiorneqarnissamik, ilaqutariinnut katsorsaanermik, angerlarsimaffimmi perorsaanikkut ikorfartorneqarnissamik, siusissumik iliuuseqarfigineqarnissamik, inuusuttunik siunnersuinermik, kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimanermit misissorneqarnissamik katsorsarneqarnissamillu, qimarnguimmiinnissamik kiisalu ilaqutariittut ineriartornissamut akunnerni 40-ni pikkorissarnissamik neqerooruteqarpoq. Neqeroorutit ataasiakkaat Nuummiit imaluunniit Namminersorlutik Oqartussanit angalaqatigiittartunit ingerlanneqartarput, allallu najukkani sulisunit ingerlanneqarlutik. Assigiinngitsunilli katsorsarneqarnissamut periarfissat Nuummi amerlanerupput innuttaasut tunngavigineqartut amerlanerummata ilinniarsimasunillu assigiinngitsunik sulisoqarnissamut periarfissarinnerummat.

Nuummi immikkoortortat Ivaaq Kusernerlu naartusunut ilaqutariinnullu 0-2 ukiulinnik meerartalinnut meeqqap inunngorneraniit ukiut marluk tikillugit siusissumik iliuuseqarnermik (angerlarsimaffigisami najugaqarfimmilu) neqerooruteqarput. Siusissumik iliuuseqarnermi angajoqqaat oqaloqatiginninnikkut katsorsaasumik oqaloqateqarsinnaanerat, ulluinnarni perorsaanikkut ikorfartorneqarsinnaaneq, attaveqarnermik pitsanngorsaalluni sulianik kiisalu assersuutigalugu aningaasaqarneq ineqarnerluunniit pillugit siunnersuineq neqeroorutigineqarput.

Tamatuma saniatigut Inuusuttunut Sullissivik kingunerlutsitsinermut katsorsaanermik, inuusuttunut siunnersuinermik, aanngajaarniutinik atornerluinermut katsorsarneqarnermik, meeqqanut atuarnissamik pinaasertunut immikkut aaqqissuussamik atuartitsinernut, ulloq unnuarlu ammasartumik orniguttarfimmik kiisalu ujaasisartunik, toqqissisimanissaq pillugu angalaqatigiittartunik, illoqarfimmi toqqissisimalersitsisartussanik, pinerlunniarnernik pinaveersaartitsisussanik aamma

meeqqat inuusuttullu atugarliortut pisortanut attaveqalernissaannik ikiuuttussanik, neqerooruteqarpoq.

MIS-Nuummi ilaqutariit peqatigalugit tamakkiisumik isigaluni, akuerinnittumik isumalluutillu sammillugit sulisoqarpoq. Oqaloqatiginninnikkut katsorsaanermi periaatsit, soorlu Sandplay, meeraaqqanik katsorsaaneq, inuup oqaluttuassartaa tunngavigalugu periuseq, nammineq allallu pissusilersuutaannik pasinninneq ataqatigiinnerlu, systemteoretiskimik periutsit, tarnip pissusaanik ilinniarneq, angajoqqaat pisinnaasaannik nakkutilliineq nalilersuinerlu kiisalu kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimanermit kingunerluutinik katsorsaaneq immikkut nittarsaanneqarput. Eqimattakkaaraluni ilaqutariittut ineriartornissamut pikkorissarnerit saniatigut neqeroorutit amerlanersaat ilaqutariinnut ataasiakkaanut sammitinneqarput.

Inuusuttunut Sullissivimmi kingunerluutinik katsorsaanermi avatangiisinilu peqqissartitsinermi psykoterapeutiskimik periaatsit assigiinngitsut atorneqarput. Oqaloqatigiittarnernik sammisaqarnerlu tunngavigalugu iliuuseqarnernik neqerooruteqartoqarpoq, tatiginninnermik pilersitsiniarluni, attaveqatigiinnermik sanarfiniarluni inuusuttullu imminnut naleqartinnerat nukittorsarniarlugit pinngortitaq atorluarneqartarluni. Taamaammat ingerlaqqinnissamut aqqutissiueriaatsit assigiinngitsut atorneqartarput, assersuutigalugu meeqqat inuusuttullu misigissutsinik isumaginninnissamut ikiorniarlugit assersuutigalugu ART (Agression, Replacement, Training) atorneqartarluni.

Toqqissisimanissaq pillugu angalaqatigiittartut pilersinneqaqqammersut pitsaasumik oqaluuserineqangaatsiartarpoq sulisullu politiinit utertitsivigineqartarnerat naapertorlugu illoqarfimmi toqqissisimalersitseqataallutik. Orniguttarfik meeqqanut angerlarsimaffimminni najugaqartunut neqeroorutaasoq siunertani naapertorlugu atuuttuaannanngilaq, sulisut naapertorlugit meeqqat atuisut amerlanerpaartaat illoqarfimmi ulloq unnuarlu paaqqinniffinni najugaqartuummata. Sulisaaseq tamanna ingerlaannassappat paaqqinniffinnik pineqartunik annertusisamik nakkutilliisoqartariaqarpoq kiisalu meeqqanut inuusuttunullu pineqartunut inummut sammisumik nakkutilliinerulertoqarluni.

Qimarnguimmi ilaatigut nakuusernermit, ajornartoornermit kingunerluuteqarnermillu katsorsaaneq, meeraaqqanik katsorsaaneq, nakuusernerup piffissap ingerlanerani sunniutaanut iluseq tunngavigalugu oqaloqatigeeriaaseq, SOS-imik oqaloqatigiinneq kiisalu aaqqiagiinnginnermut tummeqqat atorlugit sulisoqarpoq. Qimarnguimmi katsorsaanermik iliuuseqarneq avataani ingerlatsisunit nersualaarneqarpoq.

Nuummi innuttaasut arlaqartut oqaluttuarput Ilaqutariinnut Sullissiviup ilaqutariinnik katsorsaasarnera meeqqap arlallilluunniit inissinneqarnissaannik pinaveersaartitseqataasoq, avinnissat pitsaaliorlugit imaluunniit meeqqap atuarnera attanneqarsinnaalluni kingunerluuteqarfigisaminillu misigisaqarnermi kingorna atugarissaaqqilerlunilu.

Angajoqqaat apersorneqartut misigisimapput tamakkiisumik isigalugu iliuuseqarneq iluaqutigilluarsimagitsik, meeqqap inuttut atugarissaarnera sulissutigineqarluni ilutigitillugulu angajoqqaat meeqqaminnik qanoq ikorfartuinissaminnut ilitsersorneqarlutik, meeqqallu qisuariaatai pisariaqartitaalu pillugit meeqqap

ilinniartitsisuinut ingerlataqartunullu naleqquttunut allanut oqaluttuarinissaannik Ilaqutariinnut sullissivinni sulisut akisussaaffimmik tigusillutik. Kusernermi sulisut namminneq naliliipput ingerlatsinerit 80 %-ini angajoqqaat piginnaasaat patajaallisarnissaat iluatsittartut meeqqallu inissinneqarnissaat pinngitsoortinneqarlutik.

Paamiuni misissuinerup ingerlanneqarnerani pitsaaliuinermik iliuuseqarneq ilaqutariinnut ilitsersuisumit inuusuttunullu siunnersuisumit isumagineqarpoq, taamaammallu katsorsaanissamut neqeroorutit toqqarneqarsinnaasut assigiinngitsut nalinginnaasumik killilerneqarlutik. Kommunimi nassuiaatigineqartut naapertorlugit innuttaasut pisariaqartitaat aallaavigalugit tamakkiisumik isiginneriaaseqarluni avatangiisinilu peqqissartitsinermik suliaqartoqarpoq. Misissuinerup ingerlanneqarnerani katsorsarneqarnissamik pisariaqartitsigaanni tarnip pissusaanik ilisimasalimmut Paamiunut sapaatit akunneri arfinilikkaarlugit Nuummiit angalasartumut innersuussisoqarsinnaavoq. Paasissutissanik katersinerup kingorna Paamiuni ilaqutariit illuani psykoterapeutimik atorfinitsitsisoqarsimavoq, innuttaasut patajaannerusumik eqaannerusumillu katsorsarneqarnissamut neqerooruteqarfigineqarsinnaanerannik tamanna nassataqassagunarluni.

Tasiilami innuttaasut ilaqutariinnut ilitsersuisunit, perorsaasunit, tarnip pissusaanik ilisimasalimmit psykoterapeutinillu ilitsersorneqarlutillu katsorsarneqarsinnaapput. Ingerlatsinerit tunngaviatigut qaammatinik pingasunik sivisussuseqarput, amerlanertigulli sivitsorneqartarlutik taamalu ilaqutariit nalinginnaasumik ukiuni 1-2 katsorsarneqartarlutik. Nuummisut Paamiunisullu tamakkiisumik isiginneriaaseqarluni ilaqutariinnilu tamarmiusumi isumalluutinut isiginneriaaseqarluni sulisoqarpoq. Katsorsaanermi amerlanertigut atorneqartartutut inuup oqaluttuassartaa tunngavigalugu periaaseqarneq, mindmapping ajornartorsiutillu inummit avissaartinneqartarnerannik periaatsit ersarissarneqarput. Tasiilami inuusuttunik siunnersuineq isumaginninnermik perorsaanermillu ukkataqarluni oqaloqatigiinnernik suliaqarnernillu neqerooruteqarpoq. Asiliarneq - piniariarnerit ilanngullugit - attaveqatigiinnermut katsorsaanermullu tunngatillugit atorneqartarpoq. Tasiilap eqqaani nunaqarfinni nunaqarfinnik nakkutilliisut, atuarfiit peqqinnissaqarfillu suleqatigineqarput. Oqarasuaatikkut oqaloqatigiinnissamik periarfissaqarpoq nunaqarfiillu tamarmik ukiumut marloriarlutik tikinneqartarlutik, tassani innuttaasut ammasumik siunnersorneqarnissamik periarfissaqarlutik.

Tasiilaq meeqqanik kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasunik misissuiartorlutik katsorsaajartorlutillu angalaqatigiittartunit aamma aalajangersimasumik tikinneqartarpoq, meeqqallu pillugit suliaqartut atornerlunneqarnermit qisuariaatsit paasinissaannut passunnissaannullu ilinniartinneqartarlutik. Namminersorlutik Oqartussat meeqqanut angalaqatigiittartui katsorsaanermik pingaarnertut isumaginnissimapput, kommunili nammineerluni kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasunik katsorsaajartorlutik angalaqatigiittartunik aningaasaliillunilu aaqqissuussisimavoq. Piffissat ilaanni angalaqatigiittartut Nuummi Paamiunilu katsorsaanissamik aamma neqerooruteqartarput.

Illoqarfinni pingasuni tamani pitsaaliuinermik iliuuseqarnissamik neqeroorutit suunerat sulisut aalajangersimasut piginnaasaannut attuumassuteqarput. Taamaammat iliuuserineqartut neqeroorutaagaluarlutik piffissat ilaanni ingerlanneqarsinnaaneq

ajorput. Tamanna assersuutigalugu ilaqutariinni aqqutissioqatigiinnermut meeraaqqanillu katsorsaanermut atuuppoq. Namminersortunik tunniussaqarsinnaasunik pisiginikkut tamanna iluaquserniarneqartarpoq najukkanili periarfissat apeqqutaallutik.

Ilaqutariinnut Sullissiiviit neqeroorutaat killilersorneqarmata angajoqqaanngornissamik piareersarnermut neqeroorut MANU MIS-ip Nuummi Tasiilamilu neqeroorutigineqartut assigiinngitsut ilaanniissanngitsoq Sermersuumi aalajangiunneqarpoq. Paamiuni peqqinnissaqarfimmi sulisut MIS-ip inaataani naartusunut 0-2-llu ukiulinnut angajoqqaanut tamanut MANU-mik ingerlatsisarput.

Nuummi ingerlatsivik qinikkallu naapertorlugit ilaqutariinnut 0-2 ukiulinnik meerartalinnut ilaqutariinnullu utoqqaanerusunik meerartalinnut najugaqarfimmi ilaqutariinnut annertuumik katsorsaanermik amerlanerusunik neqerooruteqartoqarnissaa pisariaqartinneqarpoq. Tamatuma saniatigut ilaqutariinnut meeqqanut-ilaqutariinnut sulianik ingerlatsiffiunngitsunut aappaatut pitsaaliuinermik siunnersuinermik neqerooruteqartoqarnissaa politikikkut kissaatigineqarpoq. Immikkut atuartitsinermik pitsaanerusumik neqerooruteqartoqarnissaa aamma pisariaqartinneqarpoq, meeqqat assigiinngitsunik ilungersuuteqartut nalinginnaasumik atuartisinermik neqeroorutini inissaqartinneqarnerulersinnaaqqullugit, naggataatigullu aamma amigaatigineqarpoq meeqqanut inersimasunullu tarnikkut nappaatinut katsorsaanissamik neqeroorummik amigaateqartoqarluni.

4.3.2 Suliarineqartut

Nuummi Ilaqutariinnut Sullissivik misissuinerup nalaani 80-inik ingerlataqarput meeqqanut katillugit 148-nut; Kusernermi ilaqutariinnut aqqanilinnik inissiaqarpoq agguaqatigiissillugu ilaqutariinnit ukiuni marlunni najugaqarfigineqartartunik; Ivaaq 107-inik ingerlataqarpoq ukioq ataaseq tikillugu sivisussuseqarsinnaasunik; qimarnguit qaammatini pingasuni ingerlatsinermi ilaqutariinnut 6-8 inissaqarpoq 2020-milu ilaqutariit 49-t najugaqarsimallutik.

Ilaqutariinnut Sullissiviup immikkoortuini inersimasut 83-it meeqqallu 133-t 2018-imi katsorsarneqarput. Taakkunannga 49-62-it ilaqutariittut katsorsarneqarput, ilaqutariit 90-it ilaqutariittut ineriartornissamut pikkorissarnernut peqataapput - taakkunannga 35-t naammassinnillutik, ammasumik siunnersuinermut 160-it saaffiginnipput, ilaqutariillu pingasut nakkutigineqarlutik ataatsimoornermut angerlartitsinissamulluunniit ikorfartorneqarlutik.

Nuummi Inuusunnut Sullissivik meeqqat inuusuttullu 96-it ingerlatsivigaat, taakku inuusuttunut siunnersuinermik, kingunerluutinut katsorsarneqarnermik imaluunniit aanngajaarniutinik atornerluinermut katsorsarneqarnermik atuisimallutik. Ilutigitillugu orniguttarfimmi meeqqat inuusuttullu 2-4 qaammammut unnuisarput, inuusuttorpassuillu amerlassusaat ilisimaneqanngitsut orniguttarfimmik ullukkut atuisarlutik imaluunniit toqqissisimanissaq pillugu angalaqatigiittartunut attaveqarlutik.

Tasiilami misissuinerup nalaani ilaqutariit 30-t Ilaqutariinnut Sullissivimmut kiisalu meeqqat inuusuttullu 30-t inuusuttunut siunnersuinermut allatsissimapput.

Ingerlataqartut arlaqartut naapertorlugit Nuummi ammasumik siunnersuinermut neqeroorutip annertusineqarnissaa pisariaqartinneqarpoq, ilaqutariillu annertuumik siusissumik iliuuseqarfigineqarnissamik pisariaqartitsisut tamarmik ikiorneqassappata Kusernermi inissiat amerlanerusut pisariaqartinneqarlutik. Ivaaq ilaqutariit allatsissimasut amerlassusaannut atatillugu naammattunik sulisussarsiniarnermik aamma ajornartorsiuteqarpoq. Tamatumani sullitat ersarissarneqartariaqarput, peqqinnissaqarfimmit innersuunneqartut arlaqartut sullitat avataaniinnerat pissutigalugu. Ilaqutariinnut Sullissivinni Inuusuttunullu Sullissivinni neqeroorutit sinnerinut utaqqinerup sivisussusaa taasariaanngilaq meeraq ilaqutariilluunniit ingerlatsivimmit misissorneqarsimappata.

Nuummi pitsaaliuinermik neqeroorutit ingerlatsinerit suunerannut, ingerlatsinerit sivisussusaannut, katsorsaanermit inernerusunut/pissarsissutaasunut taamaatiinnartoqarpallu pissutaasunut tunngatillugit nakkutigineqarput.

4.3.3 Sulisut

Nuummi MIS-imi immikkoortortat suliffittut soqutiginaatilittut sulisunik ajornanngitsumik attassisinnaasutut atorfinitsitsisinnaasutullu nalinginnaasumik isigineqarput. Sulineq isumaqarluartutut isigineqarpoq suleqatigiinnerlu pitsaasuulluni. Sulisup pitsaaliuinermik suliaqarluni aallartikkami misigisani oqaluttuaraa:

> *Tupinnaqaaq. Aallartikkatta eqimattanik oqaloqateqarpugut meeraaqqat arlaqartut inimiillutik, qiiaammingajappunga angajoqqaajusut inuunermi allatut aallartitsinerummat. Pisariaqartitaminnik uummarissarneqarput toqqissisimanartunillu attaveqalerlutik. Ineriartornerannik malinnaalluni uannut tupinnaqaaq.* (Sulisumik apersuineq, Nuuk)

Taamaattorli ujartorneqartorujussuarnik tarnip pissusaanik ilisimasalinnik, allani assersuutigalugu sulinngiffeqarnermi angalasinnaanermik akissarsianullu tapinik periarfissaqartunik, atorfinitsitsiniarneq ajornarsinnaavoq. Inuusuttunut Sullissivik-Nuuk perorsaasunik ilinniarsimasunik atorfinitsitsiniarnermi aamma ajornartorsiuteqarsinnaavoq, taamaammallu ilinniarsimanngitsunik arlaqartunik sulisoqarluni, aalajangersimasumik ilinniarteqqinneqartunik, imaluunniit qallunaanik sulisoqarluni atatikkuminaassinnaasunik oqaatsillu killiliinerat pissutigalugu atuuffinnut tamanut peqataanissamik ajornartorsiuteqarsinnaasunik. Apersuinerit ingerlanneqarneranni katsorsaanermut aqutsisutut atorfik inuttaqanngilaq. Atorfinitsitsiniarnermut ajornartorsiuteqarnermut Inuusuttunut Sullissivimmi piffissat suliffiusut nikinganerat akissaatikinnerlu pissutaatinneqarput.

Tasiilami piukkunnartunik sulisussarsiorneq attassinerlu ataavartumik ilungersunarpoq pingaartumillu tarnip pissusaanik ilisimasalinnik amigaateqartoqarluni. Ilaatigut Nuummi kommunimit imaluunniit Namminersorlutik Oqartussanit angalaqatigiittartut atornerisigut ilaatigullu MIS-ip periaatsinik ineriartortitsivittut atuutsinneratigut taamalu immikkoortukkaanik nammineq ilinniarfimmik ilaqutariinnut ilitsersuisunit inuusuttunullu siunnersuisunit peqataaffigineqarsinnaasunik inerisaanikkut sulisutigut ajornartorsiutit aaqqiissutissarsiniarneqarput. Suliatigut piginnaasaqarnerulernermik sulisullu patajaannerulernerannik nassataqarsimarpasippoq, sulisulli suli ilinniarsimanngisaminnik

pisarialimmik katsorsaasinnaapput. Ilaqutariit ikiorneqartariaqartut amerlanerat pissutigalugu ilaqutariinnik ilitsersuisut amerlineqartariaqarput.

Paamiuni Ilaqutariinnut Sullissiviup neqeroorutai najukkami ilinniarsimasunik inuttalerniarnerat ataavartumik ajornartorsiutigineqarpoq, taamaammallu sulisut tikittartut videokkullu katsorsaaneq pinngitsoorsinnaangit. Tarnip pissusaanik ilisimasallit tikittartut qallunaatut amerlanertigut oqaaseqarput katsorsaanerlu oqalutseqarluni ingerlanneqartarluni.

Sulisut suliamut ataatsimut aalajangersimasumik imaajarneqarsinnaanissaat pisariaqartitsinermilu kisimiillutik imaajarneqarsinnaanissaat Sermersuumit qulakkeerniarneqartarpoq.

4.3.4 Illuutini atugassarititaasut

Nuummi Ilaqutariinnut Sullissiviup Inuusuttunullu Sullissiviup illutai nalinginnaasumik kusanarlutillu meeqqanut tikikkuminarput. Sullitanut assigiinngitsunut immikkoortunik immikkoortoqarpoq ilaqutariinnullu 11 inissalimmik najugaqarfeqarluni. Kisianni MIS-imi najugaqarfik Kusernermi Inuusuttunullu Sullissivimmi inissatigut ajornartorsiuteqarput.

Tasiilami Ilaqutariinnut Sullissivik ingerlatsivimmik illoqateqarpoq suleqatigiinnissamut periarfissiilluartumik. Init ataasiakkaat ukiuni kingullerni nutaamik aaqqissuunneqarsimapput innuttaasunik oqaloqateqarnermi eqqissisimanerullutillu toqqissisimanarnerulerlutik. Kisianni Ilaqutariinnut Sullissivimmi inissamik suli amigaateqartoqarpoq. Tasiilami qimarnguik takuinnarlugu kusanartunik atugassaqartinneqarpoq, taamaattorli illoqarfimmi nakuusernermik ajornartorsiutit amerlagaluarlutik amerlanertigut inissaqartarluni. Tamanna ilaatigut imminut toquttoqarsimanera pillugu illup oqaluttuarisaaneranik ilaatigullu ulloq unnuarlu sulisoqannginnera pissutigalugu arnat illumi toqqissisimannginnerat pissutaapput.

4.4 Suleqatigiinneq sulianillu suliaqarneq

4.4.1 Ingerlatsiviit Ilaqutariinnullu Sullissiviit akornanni sulianik suliaqarneq suleqateqarnerlu.

Sermersuumi suliap suliarineqartarnera sukumiisumik nassuiarneqarpoq, suliat ingerlasarneranni tamani immikkut ingerlatseriaatsit akisussaaffiillu agguataarnerat nassuiarneqarsimallutik. Suliat suliarineqartarnerannik ingerlatsisut akornanni paaseqatigiinnissamik pisariillisaavoq sulisaatsillu siunertarineqartumik naapertuinersoq nalileruminaannerulerluni.

Pitsaaliuinermik sulineq BUM-imik iluseq malillugu ingerlanneqartarpoq, ingerlatsiviup nalunaarutiginninnerit, misissuinerit, innersuussinerit ataqatigiissaarinerillu akisussaaffigalugit Ilaqutariinnullu Sullissiviit neqeroorutillu sinnerisa suliniutip ingerlanneqarnissaannik akisussaaffeqarlutik.

Taamaattorli **Nuummi** piffissap ilaani ulapinneq sulisussaaleqinerlu pissutigalugit innuttaasunik ataatsimeeqateqarnissat pisariaqartinneqartut katsorsaanermilu ingerlatsisutut atuuffiit isumagisassat ingerlatsivimmi sulisunit angumerissallugit

ajornakusoorsimavoq. Tamatuma nassatarisaanik nalunaaruteqarnermiit iliuuseqarnerup aallartinnissaanut sivisuumik utaqqisoqartarsimavoq, ingerlatsiviup, innuttaasup ingerlataqartullu akornanni suleqatigiinneq ajorseriarsimalluni, iliuusissatit pilersaarutit inissiinerillu pitsaassusaat ajorseriarsimallutik kiisalu Meeqqanut Ilaqutariinnullu Sullissivinni neqeroorutit ulikkaarniarnissaat ajornakusoorsimalluni.

Ilaqutariinnut Sullissiviup ingerlatsiviup akisussaaffiisa ilai piffissap ilaani tigusimavai assersuutigalugulu ilaqutariinnik Ilaqutariinnut Sullissivimmi neqeroorutini ilisarisimaneqareersut innersuunneqarnissaannik ikiuussimalluni. Tamatuma saniatigut piffissap ilaani Ilaqutariinnut Sullissivik innuttaasunik aallartisaasumik oqaloqateqartarsimavoq malitseqartitsillunilu oqaloqateqarnernik nammineq ingerlatsisarsimalluni. Apersuinerit ingerlanneqarnerisa nalaanni ingerlatsivimmi sulisutigut atugassarititaasut pitsanngornerujussuusimapput taamaammallu aaqqissuussaanermi BUM-imik ilutsimut malinninnerulernissamut atuuffiit ersarissarneqarsimallutik. Kisianni innuttaasut pisariaqartitaat tulluartumillu iliuuseqarnissamik toqqaaneq ingerlatsiviup immikkoortortallu ingerlatsisut akornanni suli isumaqatigiissutigineqartarput immikkoortut ingerlatsisut innuttaasunik iliuuserineqartunillu amerlanertigut ilisimasaqarluartuusarmata. Atuuffiit akisussaaffiillu pillugit eqaatsumik periaaseqarneq peqataasunit tamanit iluarineqarpoq.

Ingerlatsivimmi sulisoqarnikkut atugassarititaasut patajaannerulermata taamaammallu iliuusissatut pilersaarutit inissiinermullu immersugassat pitsaanerulermata ataqqeqatigiilluni sunniutilimmillu suleqatigiinneq pitsanngoriangaatsiarsimasoq ingerlatsivimmi sulisut Ilaqutariinnullu Sullissiviit ataanni ingerlataqartut nalinginnaasumik oqaluttuaraat. Tamatuma nassatarisaanik ingerlatsiviup Ilaqutariinnullu Sullissiviup ataani ingerlataqartut ataatsimiinnerat amerlanertigut peqataasoqarnerullutillu aaqqissuussaanerulersimapput. Innuttaasut apersorneqartut isaannit piffissaq eqqorlugu tamakkiisumillu isiginneriaaseqarluni iliuuseqarnissaq qulakkeerniarlugu ingerlatsiviup pissarsiarineqarsinnaanera sulianillu suliat suli pitsaanerulersinnaapput.

Nuummi Inuusuttunut Sullissivimmi meeqqat inuusuttullu innersuunneqarsimasut ajornartorsiutaat ingerlatsinerullu aallartinnginnerani iliuuserisassamik toqqaaneq pillugit ingerlatsivimmik oqaloqateqarneq amigaatigineqarpoq. Meeqqat inuusuttullu innersuunneqarsimasut akornanni kajumissuseqannginnermik aamma ajornartorsiuteqartoqarpoq. Taamaammat Ilaqutariinnut Sullissivimmik aaqqissuussaanerusumik suleqatigiinnissaq ujartorneqarpoq.

Isumaginninnikkut misissuinerit ingerlatsivimmi sulianik suliaqartunut suli piffissaq annertooq atorneqartarpoq, naammassinissaanullu ukiut arlallit ingerlasinnaanerannik assersuutissaqartoq innuttaasunit ingerlatsivimmilu sulisunit oqaatigineqarluni. Ingerlatsiviup oqarnera naapertorlugu tamanna suliassarpassuarnik tatigisimaneqarnertik kiisalu ilaqutariit eqqaanni ingerlatsisut, soorlu atuarfiit, ulluunerani neqeroorutit peqqinnissaqarfillu piffissaliunneqartut iluanni tunniussisannginnerannik pissuteqartoq. Taamaammat meeqqat ilaqutariillu iliuuseqarfigineqarnissamut amerlanertigut innersuunneqartarput isumaginninnikkut misissuinerup suliarineqarnerani.

Ilaqutariinnut Sullissivinni ingerlatsisunilu attuumassuteqartuni pitsaaliuinermik iliuusissat tamarmik inissiinissamik piumasaqaatitaqarput. Taakkununnga pissusissamisoortumik ilaanngillat arnat nakuuserfigineqarsimasut qimarnguimmut innersuunnertaqanngitsumik pinasuartumik saaffiginnissinnaasut. Tamatuma saniatigut ernisussiortut peqqissaasullu naartusunut ilaqutariinnullu 0 - 2 ukiulinnik meeralinnut Ivaami siusissumik iliuuseqarnissamik neqeroorummut toqqaannartumik saaffiginnissuteqarsinnaapput, atuarfiit piffissap ilaani Inuusuttunut Sullissivimmut aanngajaarniutinik atornerluinermut katsorsartinnissamik neqeroorummut innersuussisinnaasimallutik isumaginninnermut suliaqanngikkaluartoq. Innuttaasut Ilaqutariinnut Sullissivimmi innersuussisoqanngikkaluarluni ammasumik siunnersorneqarsinnaapputtaaq. Suliaqanngikkaluarluni utaqqisuniinngikkaluarlunilu ikiorneqarsinnaaneq ingerlatsivimmi innuttaasunillu iluarineqarpoq neqeroorullu inissaqaraangat aaqqiissutissatsialattut isigineqartarluni. Neqeroorutinillu ulikkaarpallaarsinnaapput sullitallu kikkuunerat ersernerlussilluni taamaalilluni neqeroorutit pingaarnertut sullitanit atorneqarsinnaajunnaarlutik.

Ilaqutariinnut Sullissivittaani katsorsaanernut nalinginnaasumik utaqqisoqanngilaq suliaq ingerlatsivimmi suliarineqareersimappat. Kisianni Kusernermi annertunerusumik siusissumik iliuuseqarnissamik neqeroorummut utaqqisut amerlasinnaapput, tamannalu iluaquserniarlugu ilaqutariit utaqqisut Ivaamut pisortatigoortumik utaqqisoqanngitsumut, piviusumilli tunniussinnaasaanut atatillugu amerlavallaanik ilaqutariinnik najugaqarfigineqartumut, inissinneqartarput.

Tasiilami ingerlatsivik Ilaqutariinnullu Sullissivik illoqatigiipput suleqatigiinnissamik ajornannginnerulersitsisumik. Sulianik suliaqartoq nalunaaruteqarnernik, misissuinernik iliuusissatullu pilersaarusiornernik isumaginninnermi Nuummi sulianik suliaqartumik suleqateqartarpoq. Suliaq Ilaqutariinnut Sullissivimmi katsorsarneqarnissamut innersuunneqarsimappat, ilaqutariinnut ilitsersuisut, katsorsaanermut aqutsisoq, sulianik suliaqartut ilaqutariillu naapittarput ilaqutariit kissaataat, pisariaqartitaat naatsorsuutigisaallu oqaluuseriniarlugit. Ingerlatsineq naammassigaangat assinganik pisoqartarpoq. Tamatuma saniatigut sulianik suliaqartut Ilaqutariinnullu Sullissivinni ingerlataqartut naleqquttut qaammatit pingasukkaarlugit ataatsimiittarput killiffimmillu nalilersuillutik. Ingerlataqartut apersorneqarsimasut naapertorlugit innuttaasut Ilaqutariinnut Sullissivimmi katsorsarneqarnermik aallartitsigaangamik nalinginnaasumik iliuusissatut pilersaaruteqartarput.

Paamiuni aamma ingerlatsivimmi sulianik suliaqartoq Nuummi qitiusumik ingerlatsivik suleqatigalugu misissuillunilu naliliisarpoq neqeroorutit sorliit ilaqutariit pisariaqartitaannik matussusiinersut neqeroorummullu innersuussilluni. Suliarpassuilli Ilaqutariinnut Sullissivimmi ammasumik siunnersuinermi aallartittarput, kingornalu ilaqutariinnik ilitsersuisup ilaqutariit sulianik suliaqartumut attaveqarnissamik ikiortarlugit.

Ingerlatsiviup Paamiunilu Ilaqutariinnut Sullissiviup Nuummiillu katsorsaanermik ingerlataqartut tikittartut assersuutigalugu tarnip pissusaatigut ikiuukkiartortut ilaqutariittullu ineriartornissamut pikkorissaajartortut akornanni suleqatigiinneq ajornartorsiutaasinnaavoq. Tamatuma nassatarisinnaavaat soorlu sinaakkusiisimannginneq aamma tarnip pissusaanik ilisimasallip Paamiuni suliassaanik

killiliisimannginneq, kiisalu ilaqutariittut ineriartornissamut pikkorissaaneq atuartitsisussaq tikikkaangat ulikkaarsimasarnani.

4.4.2 Kommunimi illoqarfiit akornanni suleqatigiinneq

Sermersuumi ilaqutariinnut pitsaaliuinermik suliassaqarfimmi Ilaqutariinnut Sullissiviit/ingerlataqartut akornanni inissisimaffinni assigiinngitsuni suleqatigiittoqarpoq, illoqarfiit sinnerini pitsaaliuineq pitsanngorsarniarlugu kommunimi sulisorpassuaqarneq Nuummilu ataatsimik ukkataqarnerujartorneq atorluarneqarsinnaammat. Aqutsisut inissisimaffianni Nuummi suliaqarfimmi pisortap Tasiilami Paamiunilu Ilaqutariinnut Sullissiviit sulianillu suliaqartut neqeroorutini ataasiakkaani ingerlatseriaatsinik, suliap ingerlasarneranik imarisaanillu ikiuuttarpoq najukkanilu ingerlataqartut siunnersortinnissamik ilitsersuinissamillu neqeroorfigalugit.

Sulianik suliaqartut inissisimaffianni Nuup illoqarfiillu sinnerisa akornanni qanittumik suleqatigiittoqarpoq, Nuummi sulianik suliaqartut najukkani sulianik suliaqartut nalunaaruteqarnernik isumaginninnikkut misissuinernik iliuusissatullu pilersaarutinik ikiortarlugit. Iliuuserineqartut inissisimaffianni Nuummi illoqarfinnilu mikinerusuni sulisut aalajangersimasumik paarlaanneqartarput assersuutigalugu illoqarfinni tamani ilaqutariittut ineriartornissamut pikkorissaanernik tarnillu pissusaanik ilisimasallip katsorsaaneranik ingerlatsisoqarsinnaalersillugu.

Nuup Paamiullu akornanni suleqatigiinneq Nuup Tasiilallu akornanni suleqatigiinnermit qaninneruvoq angallannikkut tikikkuminarnerummat. Tamanna allaffissornermi illoqarfiillu akornanni neqeroorutit assigiit atorneqarsinnaanerannut atatillugu atuuppoq. Angalaqatigiittartunik neqeroorutit sulisunillu atukkiussisarneq innuttaasunut tamakkiisumik neqeroorutaasutut Ingerlatsivimmit Tasiilamilu Ilaqutariinnik Sullissivimmit misigineqartuaannanngilaq, namminnerlu sulisutik katsorsaanermik ingerlatsisinnaalersinniarlugit ilinniartinneqarnissaat misilillugu. Sulisut angalaqatigiittartullu aallartinneqarnerannut atatillugu ataqatigiissaariniarneq ilungersunarsinnaavoq, tamannalu katsorsaanernut pikkorissaanernullu innuttaasut takkutinngitsoortarnerannik nassataqarpoq.

4.4.3 Ingerlataqartut sinnerinik suleqateqarneq

Nuummi innuttaasut Ilaqutariinnut Sullissivimmi Allorfimmilu (atornerluinermik ajornartorsiutinut) katsorsaanermik ingerlatsinernut ataatsikkut peqataasinnaapput. Allorfiup Ilaqutariinnullu Sullissiviup ataani immikkoortut akornanni toqqaannartumik suleqatigiittoqanngikkajuppoq.

Meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermi nalinginnaasumillu suliassaqarfinni suleqatigiinneq pitsanngorsarneqarsinnaavoq. Tamanna misissuinerup ingerlanneqarnerani, meeqqat ilaqutariillu atugarliortut pillugit paasissutissanik paaqqinniffiit atuarfiillu ilanngussinissaannik ajornakusoorsinnaasuni, atuuppoq. Katsorsaanermik ingerlataqarnerni meeqqat ilaqutariillu aqqusaagaannik katsorsaanerullu kingorna paaqqinniffinni nalinginnaasumik suliassaqarfinni peqataatinneqarnissamut periarfissaqarnissamik paasinninnerup annikippallaarneranik ilaqutariit ingerlataqartullu misigisaqartarneranni aamma atuuppoq.

4.5 Sermersuumi pitsaaliuinermik neqeroorutinik ataatsimut naliliineq

Sermersuumi sulisut, aqutsisut innuttaasullu akornanni iliuuserineqartunut, illuutinut atortunullu kiisalu pitsaaliuinermik suliassaqarfimmi ingerlataqartut akornanni suleqatigiinnermik pitsanngoriaatissanik arlalinnik kissaateqarput. Pitsaaliuinermik suliaqarnerup pitsaassusaa taamaammat pitsanngorsarneqartuarsinnaavoq, nalinginnaasumilli Sermersuumi meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutini pitsaassutsip inissisimanera qaffasissoq ukiuni qulini kingullerni anguneqarsimasoq VIVE-mit paasineqarpoq.

Neqeroorutit amerlassusaat iliuusissanillu suliatigut qaffasissumik pitsaassusilimmik neqerooruteqarsinnaaneq Nuummi annertuneruvoq, kisianni Paamiuni Tasiilamilu pisariaqartinneqartunut isumalluutit matussuserniarneqarlutik assersuutigalugu Nuummiit tarnip pissusaanik ilisimasalinnik Paamiunut atukkiussinikkut imaluunniit Nuummiit angalaqatigiittartut illoqarfinni pingasuni tamani ilaqutariittut ineriartornissamut pikkorissaatittarnerisigut.

Nuummi Tasiilamilu Meeqqanut Ilaqutariinnullu Sullissivinni aamma inuusuttunut siunnersuinermi pingaarnertut pingajuattut aappaattullu pitsaaliuinermik neqeroorutaapput pingaarnertut pitsaaliuinermik neqeroorutit illoqarfinni ingerlataqartunit isumagineqarlutik. Neqeroorutit atuagarsornermut, najoqqutassianut anguniakkanullu tunngatillugit nassuiarneqarluarsimapput neqeroorutinullu tamanut pitsaassutsimut malitassiortoqarsimalluni. Ingerlatsiviup nammineq nassuiaataa kiisalu sulisunik, aqutsisunik innuttaasunillu katsorsarneqarsimasunik apersuinerit takutippaat periaatsit atuagarsornerit nutaajunerusut innuttaasullu pisariaqartitaat aallaavigalugit sanarfineqarsimasut. Ataasiakkaat katsorsaanermik ingerlataqarsimagaangata tunngaviatigut malitseqartinneqartarput, ataatsimullu neqeroorutit pitsanngorsarneqarnissaat siunertaralugu ukiut tamaasa nalilersorneqartarlutik.

Taamaattorli pitsaassutsimut malittarisat qanorlu pilersaarnermik nalunaarutit tamaasa naammassiniarnissaat periarfissaajuaannanngilaq assersuutigalugu sulisussaaleqineq imaluunniit neqeroorutigineqartuni assigiinngitsuni neqeroorummik aalajangersimasumik sulisup nutaap misilittagaqanngineera pissutigalugit. Taamaalilluni neqeroorutit ilaanni atorneqarsinnaasanngillat neqeroorutiginissaanillu pilersaarutit atuutilersinneqaratik. Tamanna assersuutigalugu **Nuummi** atuuppoq, meeqqanik inissinneqarsimasunik ilaqutariinnut angerlartitseqqiinissamut ikorfartuinissamik immikkut ittumik neqeroorummik atuutilersitsinissaq ukiorpassuanngortuni kissaatigineqarsimalluni. Nuummi Inuusuttunut Sullissivik aamma sulisussarsiornermi ajornartorsiuteqarpoq, kiisalu Ilaqutariinnut Sullissivik Inuusuttunullu Sullissivik meeqqat, inuusuttut ilaqutariillu innersuunneqarsimasut kajumissusaannik ajornartorsiuteqartarlutik. Kisianni nuna tamakkerlugu Ilaqutariinnut Sullissivinnut naatsorsuutigineqartut naammassiniarlugit Nuuk nalinginnaasumik angusaqarluarsimavoq kiisalu meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutini sulisaatsinut ilimanaatilinnut piumasaqaatit naammassinissaanut atatillugu angusaqarluarsimalluni.

Tasiilami ajornartorsiutit suli annertupput innuttaasuni pisariaqartitsinerujussuaq atorfinitsitsiniarnermilu ajornartorsiutit pissutigalugit. Tarnip pissusaanik ilisimasalimmik atorfinitsitsiniarneq ajornartorsiutaasimavoq, tamannalu MIS-Tasiilami ulluunerani neqeroorutit najugaqarfiillu (anaananut meeraanullu illut) pitsaassusaannut kiisalu sulisut imaajarneqarsinnaanerannut sunniuteqartumik. Meeqqanik eqimattanik katsorsaanermik, ilaqutariinni aqqutissioqatigiinnermik ammasumillu siunnersuinermik neqeroorutit pitsaasutut nalilerneqarput. Ilaqutariittut ineriartornissamut pikkorissarnerit aamma taamannak nalilerneqarput, pisariaqartitsinerulli pikkorissaatitsinerni inissat amerlassusaannit annertunerusoq nalilerneqarluni. MIS-Tasiilami taamaammat kissaatigineqarpoq namminneerluni pikkorissartitsisalernissaq. Meeqqat inersimasullu kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimanermit kingunerluuteqartut katsorsarneqarnissaannut angalaqatigiittartut Tasiilami innuttaasunut iluaqutaasimaqisoq sulisut oqarput. Covid-19-illi tuniluunnerani tikeraarnerit iluatsinnissaat ajornartoqarsimavoq. Inuusuttunut Sullissivimmi inuusuttunik siunnersuinermi aaqqissuussaanerusumik ingerlatsisoqarnissaa inuusuttunillu peqataatitsinissaq kiisalu isumaginninnikkut perorsaanikkullu siunertanut pinngortitami suliaqartitsinerit ilanngunneqarluarneruneqarnissaat pisariaqartinneqarpoq. Tasiilap eqqaani nunaqarfinni ilaqutariinnut pitsaaliuilluni neqeroorutit naammanngillat, taamaammallu Tasiilaq aallaavigalugu angalaqatigiittartussanik pilersitsiniarluni sulisoqarluni, ilaqutariinnik ilitsersuisut paarlakaajaallutik nunaqarfinni ataasiakkaaniittassallutik.

Paamiuni pitsaaliuinermik suliaqarnermi aamma ajornartorsiuteqarput ukununnga tunngatillugit: ilitsersuinermik atuartitsinermillu ingerlatsinerni innuttaasut kajumissusaat attannissaallu, tarnip pissusaanik ilisimasallip atukkiunneqartup suliassaasa killilerneqarnissaat, ammasumik siunnersuinermi sullitat killilerneqarnissaa kiisalu MANU-mik ingerlatsinermi aamma siusissumik iliuuseqarnermi MIS-ip peqqinnissaqarfiullu akornanni suleqatigiinnermi atuuffiit ersarissarneqarnissaasa amigaataanera. Kommunip nammineerluni innersuussutigaa Ilaqutariinnut Sullissiviup siusissumik iliuuseqarneq akisussaaffigilissagaa, Paamiunilu siusissumik katsorsaanermik iliuuseqarnerit pitsaanerulersinniarlugit Nuummi Kusernermi Ivaamilu piginnaasat atorluarneqassasut. Ilutigitillugu qimarnguimmik illoqateqarneq Paamiuni Ilaqutariinnut Sullissiviup sulineranut ajoqutaavoq.

Ajornartorsiuteqaraluarluni amigaateqaraluarlunilu Kommuneqarfik Sermersooq aaqqissuussillunilu kommunimi sumiiffiit akornanni ajornartorsiutinut iliuuseqarsinnaatitsilersunik suleqatigeeriaatsimik pilersitsisimasoq VIVE isumaqarpoq.

5 Kommune Kujalleq

5.1 Aallaqqaasiut

Kapitalimi matumani Kommune Kujallermi meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutit, ilaqutariit kikkuunerat pisariaqartitaallu, neqeroorutit assigiinngitsut siammasissusaat pitsaassusaallu kiisalu sulianik suliaqarneq suleqatigiinnerlu VIVE-mit nassuiarneqassaaq.

Kapitali paasissutissanik tulliuttunik tunngaveqarpoq:

- Kommunip nammineq allaganngorlugit nassuiaatai: ukiumoortumik pilersaarutit, ukiumoortumik nassuiaatit, neqeroorutit assigiinngitsut imarisaasa aaqqissorneqarnerisalu nassuiarneqarnerat kiisalu Ilaqutariinnut Sullissivinni sulianut takussutissaq
- Ilaqutariinnut Sullissivinnut ingerlatsivimmullu apersuinermi immersugassat pioreersut aaneqarput sulianik suliaqartut Danmarkimeersut tikisinneqarnerannut atatillugu
- Inunnik 13-inik apersuinerit 11: Qaqortumi Narsamilu Ilaqutariinnut Sullissivinni aqutsisunik sulisunillu apersuinerit 5, Qaqortumi ingerlatsivimmi apersuinerit 2, innuttaasunik apersuinerit 3 kiisalu ilaqutariinnik katsorsaasumik qallunaamik ataatsimik apersuineq.

VIVE septembarimi 2021-mi misissuinermut atatillugu ulluni suliffiusuni pingasuni Qaqortumiippoq.

Misissuinerup saniatigut Naatsorsueqqissaartarfimmi paasissutissat, ilaqutariit paarsisartut pillugit 2020-mi VIVE-p misissuineranut atatillugu Qaqortumi ingerlatsivimmi apersuinerit kiisalu Kalaallit Nunaanni meeqqanik inersimasunillu kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasunik katsorsaajartorlutik angalaqatigiittartunit apersuinermit paasissutissat aamma atorneqarput.

Misissueqqissaarnernik allaqqissaareernermi Ilaqutariinnut Sullissivinni aqutsisut ingerlatsivinnilu pisortat kukkunerusinnaasunik naqqiissuteqarnissamut periarfissinneqarsimapput, tamannalu ataasiakkaanik naqqiinernik nassataqarpoq.

5.1.1 Pitsaaliuinermik neqeroorutit aaqqissuunneqarnerat

Kujallermi Qaqortumi, Narsami Nanortalimmilu Ilaqutariinnut Sullissiveqarpoq/ilaqutariit illoqarput.

Qaqortumi Ilaqutariinnut Sullissivik arfineq pingasunik katsorsaanermik sulisoqarput, taakkunannga marluk ilaqutariinnut ilitsersuisuullutik, taakkunanngalu ataaseq aqutsisuugallarluni. Taakku saniatigut tarnip pissusaanik ilisimasalimmik psykoterapeutimillu sulisoqarpoq sulisorlu ataaseq siusissumik iliuuseqarnermik isumaginnittuuvoq marlullu inuusuttunut siunnersuisuullutik.

Narsami ilaqutariit illuat sisamanik sulisoqarpoq taakkunannga ataaseq aqutsisuulluni, ataaseq ilaqutariinnut ilitsersuisuulluni, ataaseq inuusuttunik siunnersuisuulluni ataaserlu siusissumik iliuuseqarnermik isumaginnittuulluni.

Nanortalimmi ilaqutariit illuat tallimanik sulisoqarpoq, taakkunannga ataaseq aqutsisuulluni, ataaseq ilaqutariinnut ilitsersuisuulluni, marluk inuusuttunut siunnersuisuullutik ataaserlu siusissumik iliuuseqarnermik isumaginnittuulluni.

5.2 Ilaqutariit meeqqallu kikkuunerat pisariaqartitaallu

Kujalleq 6.439-nik innuttaasoqartoq Kalaallit Nunaanni kommunini minnersaavoq, peqatigisaanillu kommuni agguaqatigiissillugu ilaqutariinnik meerartalinnik pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqarfiunerpaalluni kommuninullu agguaqatigiissillugit amerlanerpaanik meeqqanik angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarsimasuuteqartunut ilaalluni (takuuk suliassaqarfiit akornanni misissueqqissaarineq quppernermi xx). Pissutsit taakku marluk meeqqat ilaqutariillu Ilaqutariinnut Sullissivinni pitsaaliuinermik ikiorneqarnissamik pisariaqartitsisut agguaqatigiissillugit amerlanerannut amerlanertigut attuumassuteqartarput.

Ilaqutariit atugarliortut agguaqatigiissillugit amerlassusaat illoqarfiit annersaanni Qaqortumi ikinnerulaarput, tassani ilaqutariit meerartallit 25 %-ii pisortanit ikiorsiissutisisarlutik. Nanortalimmi amerlanerupput, ilaqutariit meerartallit 39 %-ii pisortanit ikiorsiissutisisarlutik.

Tabeli 5.1 Kommune Kujallermi ilaqutariit meerartallit akornanni pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqartut

	Ilaqutariit meerartallit pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqartut amerlassusaat	Ilaqutariit meerartallit amerlassusaat	Innuttaasut katillugit
Kommune Kujalleq	29	913	6.439
Nanortalik	39	238	1.661
Qaqortoq	25	464	3.189
Narsaq	28	211	1.589

Aallerfiit: Naatsorsueqqissaartarfik: https://bank.stat.gl/pxweb/kl/Greenland/Greenland__SO__SO20/SOX010.px/

Meeqqat ilaqutariillu Ilaqutariinnut Sullissivinnut innersuunneqartut nalinginnaasumik perorsaanermi ajornartorsiutinik, sumiginnaanermik, kinguaassiutitigut atornerluinermik, aliasunnermik ajornartoornermillu, meeqqat angajoqqaalluunniit kingunerluuteqarnerannik, meeqqat imminut toqunnissamik navianaateqarnerannik, meeqqat inuusuttullu pinerlunnermik ajornartorsiuteqarnerannik immaluunniit angajoqqaat inuusuttullu atornerluinermik ajornartorsiutinik (assersuutigalugu hashi, imigassaq) ajornartorsiuteqarput. Misissuinerup ingerlanneqarnerani ilaqutariit 60-it Qaqortumi Ilaqutariinnut Sullissivimmi oqaloqatiginninnermik katsorsarneqarnissamik utaqqipput.

Ammasumik aamma siunnersuisoqartarpoq inuit inissinneqanngikkaluarlutik saaffiginnissinnaallutik. Ammasumik siunnersuinermi sullitat ilaatigut sullitanut neqeroorutinut inissinneqarnissamik pisariaqartitsisunut qaleriipput, tamannalu suliat

suliarineqarnerisa sivisunerannik Ilaqutariinnullu Sullissivimmut iluamik katsorsarneqarnissamut utaqqisut amerlanerannik pissuteqarsinnaalluni. Innuttaasoqarporli Ilaqutariinnut Sullissiviit sullitaannut ilaanatik takkuttartunik, ilaqutariinnut tunngassuteqanngitsunik ajornartorsiuteqartunik.

Ilaqutariinnut Sullissiviit angajoqqaanngornissamut piareersaanermik MANU-mik ingerlatsisarputtaaq angajoqqaanngortussanut angajoqqaanngorlaanullu tamanut. Tamannali Qaqortumi salliunneqanngilaq pingajuusunik pitsaaliuinermik neqeroorutinut inissinneqarnissamik pisariaqartitsisunut utaqqisut amerlanerat pissutigalugu.

Ilaqutariinnut Sullissivik imminut toqunnissamik navianartorsiortorujussuarnut imaluunniit tarnikkut annertuumik ajornartorsiuteqartunut neqerooruteqanngilaq, taakkulu Peqqinnissaqarfimmut innersuunneqartarlutik. Qaqortumi atornerluinermut katsorsarneqarnissamik pisariaqartitsisut Allorfimmut innersuunneqartarput, tamannali Narsami periarfissaanngimmat ilaqutariit illuanni innuttaasut atornerluisut katsorsarneqartarlutik.

Ilaqutariinnut Sullissivinnit sullitat ersarissarneqarnissaat nalinginnaasumik ujartorneqarpoq, Ilaqutariinnut Sullissiviit innuttaasunut Ilaqutariinnut Sullissivinnit ikiorneqarsinnaanngitsunik ajornartorsiutilinnut piffissamik atuinissaq pinngitsoortinniarlugu (assersuutigalugu angerlarsimaffeqannginneq).

5.3 Ilaqutariinnut pitsaaliuinermik neqeroorutit

5.3.1 Neqeroorutit assigiinngitsut

Kujallermi innuttaasut Ilaqutariinnut Sullissivinni pingasuni tamani assigiinnik neqeroorfigineqarput. Ilaqutariinnut ilitsersuisuni, tarnip pissusaanik ilisimasalinni psykoterapeutinilu ilaqutariinnik katsorsaasoqarsinnaavoq kiisalu naartusut angajoqqaallu 0-2 ukiulinnik qitornallit atugarliortut siusissumik iliuuseqarfigineqarsinnaallutik ulluunerani neqeroorutitut imaluunniit najugaqarfimmi ilaqutariinnut marlunnut inissalimmi neqeroorutitut. Ilaqutariittut ineriartornissamut pikkorissaanerit, meeqqanut inuusuttunullu siunnersuinerit, orniguttarfik aningaasarsiffiup nalaani unnuiffigineqarsinnaasoq, ajornartoornermi ikiuunneq kiisalu angajoqqaanngornissamut piareersaaneq MANU aamma ilaapput. Suliaqarnernut assigiinngitsunut peqataanissamut aamma periarfissaqarpoq assersuutigalugu juullimi aaqqissuussinernut imaluunniit asiliarnernut ilaanneeriarluni angajoqqaatut ineriartornissamut pikkorissaanernut kattunneqartartunut.

Tabeli 5.2 Kommune Kujallermi meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutit

	Qaqortoq	Narsaq	Nanortalik
Pitsaaliuinermik pingajuusunik neqeroorutit			
Nakkutigineqarluni najorneq/angerlarnissamut ikorfartuineq			
Ilaqutariinnik katsorsaaneq ilitsersuinerlu	x (sivisuumik utaqqisuniinneq)	x (videokkut katsorsaaneq)	x (videokkut katsorsaaneq)

	Qaqortoq	Narsaq	Nanortalik
Naartusunut aamma 0-2-nik ukiulinnut angajoqqaanut atugarliortunut siusissumik iliuuseqarneq	x	x	x
Angerlarsimaffimmi perorsaanermik ikorfartuineq	x	x	x
Inuusuttunik siunnersuineq orniguttarfiillu	x	x	x
Kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasunik misissuineq katsorsaanerlu	x (Namminersorlutik Oqartussat angalaqatigiittartuinit ikorfartorneqarput)	x (videokkut aamma Namminersorlutik Oqartussat angalaqatigiittartui atorlugit)	x (videokkut aamma Namminersorlutik Oqartussat angalaqatigiittartui atorlugit)
Qimarnguiit	x (katsorsaanerunngitsoq)		
Ilaqutariinnut pikkorissaanerit/ilaqutariinnut højskolit	x	x (aasarsiornermut atatillugu)	x
Pitsaaliuinermik tulliusunik neqeroorutit			
Ilaqutariinni aqqutissioqatigiinneq			
Ammasumik siunnersuineq	x	x	x
Ajornartoornermi upalungaarsimaneq	x	x	x
Pitsaaliuinermik pingaarnertut neqeroorutit			
Angajoqqaanngornissamut piareersarneq (assersuutigalugu MANU)	x (killilimmik)	x	x
Peqqissutsimik siuarsaanermik neqeroorutit			

Kommunimi illoqarfiit akornanni neqeroorutit assigiinngitsut pisortatigoortumik siammasipput assigiiaarlutillu. Taamaattorli Narsami Nanortalimmilu ilaqutariit illui tarnip pissusaanik ilisimasalinnik/psykoterapeutinik namminneq atorfinitsitsisinnaanngimmata, tarnip pissusaanik ilisimasalimmik psykoterapeutimilluunniit oqaloqateqarnerit oqarasuaat videoluunniit aqqutigalugu ingerlanneqartarput Qaqortumi ornigulluni oqaloqatiginnittoqarsinnaalluni. Tamanna innuttaasut oqaloqateqarnermik pissarsissutaannik annikinnerulersitsisoq Ilaqutariit illuinit misigineqarpoq. Akerlianilli Qaqortumi innersuussanut ingerlatsinissamut utaqqisorpassuaqarnera pissutigalugu ilaqutariinnut atugarliornerusunut neqeroorutit salliullugit angajoqqaanngornissamut piareersarnissamik MANU-mik neqeroorut tunulliunneqartarpoq, ammasumillu siunnersorneqarnissamik aappaatut pitsaaliuinermik neqeroorut ilaqutariinnit ajornartorsiuteqartorujussuarnit assersuutigalugu imminut toqunnissamik eqqarsaateqarnermut kinguaassiutitigullu atornerlunneqarsimanermut tunngasunut atorneqartarluni. Narsami MANU ilaqutariit illuani aalajangersimasunut ilaavoq.

Ilaqutariinnut Sullissivinni tamani inuusuttunut assersuutigalugu atornerlunneqarsimasunut eqimattanut amerlanerusunik neqeroorutigineqarsinnaanissaq siunertaralugu inuusuttunut siunnersuisunik miljøarbejderinillu amerlanerusunik pisariaqartitsipput.

Ilaqutariinnut Sullissivimmi ilaqutariillu illuini sulisut oqaluttuarput innuttaasut katsorsarneqarnertik nalinginnaasumik naammagisimaaraat. Ammasumik siunnersuineq immikkut pitsaasutut nittarsaanneqarpoq, tassani innuttaasut ulluinnarni ajornartorsiutit, siusissumik iliuuseqarneq ajornartoornermilu ikiorneqarnissamut neqeroorummut (assersuutigalugu imminut toquttoqarsimatillugu) saaffiginnissinnaallutik, tamanna ilungersunartumik pisoqarnerani toqqissisimanermik pilersitseqataasinnaalluni. Sulianik suliaqartut aamma naliliipput angajoqqaat MANU iluaqutigilluartaraat, kiisalu angajoqqaatut ineriartornissamik pikkorissaanerit asiarnernut kattunneqartarnerat angajoqqaanut meeqqanullu neqeroorutitsialaasoq.

Narsami ilaqutariit illuat ukiuni kingullerni ilaatigut ilaqutariit illuanni katsorsaanermi meeqqanik ukkataqarnerunissamut Danmarkimi ilaqutariinnut katsorsaasunit ikiorneqarsimavoq. Angajoqqaat ajornartorsiutaasa inituallaartarnerat angajoqqaanullu ikiuutissatut neqeroorutigineqartut meeqqat pitsaasumik ineriartornissaannik tamatigut nassataqartannginnera siornatigut misigineqartarsimavoq. Taamaammat meeqqat nipaasa isiginninnerallu peqataatinniarlugit meeqqallu ukkataralugit anguniagassanik oqaasertaliinissamik sulisoqarsimavoq, tamatumunngalu atatillugu meeqqanik oqaloqateqarnernut neuroaffektivimillu pullaveqarnermik ilinniartitsisoqarluni.[5]

Qaqortumi nakuuserfigineqarsimasut qimarnguimmiissinnaapput taannali Ilaqutariinnut Sullissivimmik suleqateqarani katsorsarneqarnissamillu attuumassuteqarani kajumissutsimik suliaqartunit ingerlanneqarluni.

Tabeli 5.3 takutinneqarpoq kommunimi Ilaqutariinnut Sullissivinni 2020-mi suliarineqarsimasut. Tabelimi ilaatigut takuneqarsinnaavoq tarnip pissusaanik ilisimasalimmik psykoteraperiutimillu oqaloqateqarnerit agguaqatigiissillugit illoqarfinnut sinnerinut marlunnut sanilliullugit Qaqortumi amerlanerujussuusut. Tamanna Narsami Nanortalimmilu tarnip pissusaanik ilisimasalimmik psykoterapeutimilluunniit oqaloqatiginninnernik ingerlatsisinnaasunik soqannginneranik, taamalu Qaqortumi tarnip pissusaanik ilisimasalimmik psykoterapeutimilluunniit atuisariaqarnermik, nassuiarneqarsinnaavoq. Qaqortumut Nanortalimmullu sanilliullugu Narsami inuusuttunik siunnersuinermi suliaqartoqannginneruvoq. Tamanna Narsami meeqqanik inuusuttunillu ataatsimoorfissamik inuusuttunik siunnersuineq nammineq ilaqutariit illuani iniuteqannginneranik, taamaammallu atuarfianni pinngortitamiluunniit naapittariaqarneranik, pissuteqarsinnaavoq. Tamanna inuusuttunik siunnersuinermi suliaqarnerit annertussusaannut pissusissamisoortumik killiliivoq.

[5] Perorsaarnermi pullavik, tarnip pissusaanik ilisimasanut qaratsamillu ilisimatusarnermut attaviliisoq ilutigitillugulu innuttaasut malugissutaanik, misigissusaanik akunnaatsumillu eqqarsarsinnaanerannik suliaqartoq. Inerisarneqarsimasoq qallunaamit Susan Hartimit Neuroaffektiv udviklingspsykologi - Den sansende, følende og tænkende hjerne (sl.dk)

Tabeli 5.3 Kommune Kujallermi Ilaqutariinnut Sullissivinni 2020-mi suliarineqartut

Suussusaat	Qaqortoq	Narsaq	Nanortalik	Katillugit
Tarnip pissusaanik ilisimasalimmik oqaloqateqarnerit	378	17	47	**442**
Psykoterpaeutimik oqaloqateqarnerit	192	15	55	**262**
Ilaqutariinnik ilitsersuineq siunnersuinerlu	172	183	230	**585**
Siusissumik iliuuseqarneq	243	89	37	**369**
Inuusuttunik siunnersuineq	307	62	404	**773**
Katillugit	**1.292**	**366**	**773**	**2.461**

5.3.2 Sulisut

Qaqortumi Ilaqutariinnut Sullissivik perorsaasunik katsorsaasunillu sulisoqarpoq sulisunillu ilinniarsimasunik attassinissamik atorfinitsitsinissamilluunniit ajornartorsiuteqarani. Sulisut oqaluttuarput misissuinerup ingerlanneqarnerata nalaani suleqatigiit patajaatsut Ilaqutariinnut Sullissiviup neqeroorutaasa pitsaassusaannut aalajangiisuusut.

Nanortalimmi ilaqutariit illuanni aqutsisoq kisiartaalluni perorsaasutut ilinniarsimavoq, sulisut sinneri allaffimmiutut, peqqissaanermi ikiortitut perorsaanermilu ikiortitut ilinniagaqarlutik.

Narsami ilaqutariit illuanni sulisut peqqissaasunut ikiortitut isumaginninnermilu ikiortitut ilinniarsimapput, tassanilu ilinniarsimasunik atorfinitsitsiniarneq ilutigitillugu ajornartorsiutaavoq sulisullu oqarnerat naapertorlugu ilaqutariinnik katsorsaanermi pikkorissarnernik ilinniaqqinnernillu pisariaqartitsisoqartorujussuulluni.

Ilaqutariinnik katsorsaanermik sulineq tarnikkut artornarsinnaavoq - pingaartumik sulisoq, tarnip pissusaanik ilisimasalimmik oqaloqateqarnissamut utaqqisut amerlanerujussuat pissutigalugu ilinniagarinngisaminik katsorsaasariaqaleraangat. Sulisoq oqaluttuarpoq innuttaasoq ikiorniarlugu eqqarsartaatsikkut pisariaqartitani tunulliuttariaqarsimallugit:

> *Eqqarsarpunga: " Ikiorniarlugu pisariaqartitaalu tusarniaarniarlugit imminut pilliutigisariaqarpunga, tassami tarnip pissusaanik ilisimasalimmik oqaloqateqarnissamut ukiup ½-1 utaqqisariaqassannguatsiaratta".*

Sulisut suliaminnut suliatigut pisinnaasaqartariaqarnerisa saniatigut sulisut misigissutsitigut ajornartorsiutinik passussinissamut namminerlu misigisanik isumaginninnissamut assersuutigalugu aalajangersimasumik imaajarneqarlutik ikiorniarlugit suliassaqarpoq.

Ilaqutariinnut Sullissivinni sulisut kommunimilu suliaqartut allat Namminersorlutik oqartussat angalaqatigiittartuinit, nuna tamakkerlugu inersimasunik kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimanermit kingunerluuteqartunik 2013-imili katsorsaasarsimasunit, 2017-2019-imi imaajarneqarsimapput kinguaassiutitigullu atornerlunneqarsimasut qisuariaataannik paasinninnissamut isumaginninnissamullu ilinniartinneqarsimallutik.

5.3.3 Illuutini atugassarititaasut

Qaqortumi Ilaqutariinnut Sullissiviup illutaa qaamavoq, eqqiluilluni iseruminarlunilu. Ilaqutariinnut Sullissiviup saniatigut siusissumik iliuuseqarnermut aamma meeqqanut inuusuttunullu siunnersuinermut illumik pilersitsisoqarsimavoq.

Narsami ilaqutariit illuata illutaa ajornartorsiuteqarpoq imermik innarlerneqarsimagami silaannalullunilu. Ilaqutariit illuat ingerlatsivillu utaqqiisaasumik illumi ataatsimiipput, tamannalu inissaaleqinermik nipimullu illersuutilunnermik nassataqarsimalluni. Tamanna ingerlatsinerit ingerlanneqarsinnaasut amerlassusaannut ingerlatsinerillu pitsaassusaannut sunniuteqarsimavoq.

Nanortalimmi ilaqutariit illuat illuni uiguleriiaani marlunniippoq. Pissusissamisut ingerlavoq.

5.4 Suleqatigiinneq sulianillu suliaqarneq

Kujallermi pitsaaliuinermik sulineq BUM-imik iluseq naapertorlugu ingerlanneqarpoq, tamatumani ingerlatsivik nalunaaruteqarnernik, misissuinernik, innersuussinernik ataqatigiissaarinernillu suliaqarnermik akisussaasuulluni Ilaqutariinnullu Sullissiviit immaqalu neqeroorutit sinnerisa iliuuseqarnerup ingerlanneqarnissaanik akisussaaffeqarlutik. Suliani pinartoqartillugu isumaginninnermik misissuinerit iliuusissatullu pilersaarutit sivitsortooraangata iliuuseqarnissat aallartinnissaannut periarfissaqarpoq misissuinerup naammassinnginnerani - sumiiffinni arlaqartuni ilaqutariinnik katsorsaanermik aallartiaartarnermik taaneqartartoq.

Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaasa amerlanersaat inissinneqarnissamik piumasaqaatitaqarput. Tamatumani ilaanngilaq siusissumik iliuuseqarneq, tassani ernisussiortut peqqissaasullu ingerlatsivik avaqqullugu Ilaqutariinnut Sullissivinnut toqqaannartumik innersuussisinnaallutik.

Suliani ilaqutariit ingerlatsivinnit inissinneqarsimatillugit aallaaviatigut suliaqartut sapaatip akunnera allortarlugu misissuineq pillugu ataatsimiittarput, ingerlatsivimmi suliamik ingerlatsisoq Ilaqutariinnullu Sullissivimmi sulisoq akisussaasoq ingerlatsineq oqaluuserisarlugu. Tamatuma kingorna ilaqutariinnik aallartitaasaasumik ataatsimiittoqartarpoq kingornalu katsorsaaneq aallartinneqarluni. Qaammatit pingasukkaarlugit killiffissiorluni ataatsimiittoqartarpoq ilaqutariit ineriartornerat oqaluuserineqarluni, anguniakkallu pisariaqartinneqarpat iluarsineqarlutik. Tamatuma saniatigut ilaqutariinnik suliaqarnermi peqataatinneqartut ingerlatsivimmi sulisut peqarpallu ingerlataqartut allat aalajangersimasumik killiffissiorlutik ataatsimiittarput attaveqatigiinnerlu pillugu ataatsimiillutik. Najukkami ingerlataqartut oqarput ataatsimiinnerit akuttussusaat killiffissiorlunilu malitseqartitsinermi piumasaqaatit pillugit ersarinnerusunik ingerlatseriaaseqarnissaq pisariaqartinneqartoq.

Ilaqutariinnut Sullissiviit ingerlatsiviillu akornanni suleqatigiinneq pinartunik sulianit ingerlatsivimmilu ilinniarsimasunik inatsisinik Ilaqutariinnullu Sullissiviit neqeroorutaannik ilisimasaqartunik, ilaqutariinnillu katsorsaanermi atorneqarsinnaasunik isumaginninnermi misissuinernik iliuuseqarnissamullu

pilersaarutinik suliaqarsinnaasunik, atorfinitsitsiniarnermi ajornartorsiutinit sunnerneqarput. Pingaartumik illoqarfinni mikinerni marlunni, ilaqutariit illui atortussaminnik amigaateqartarput sulianik suliaqarneq sivisusarmat ingerlatsivimmilu sulianik suliaqartut ilaqutariit illuini neqeroorutit sumut atornissaannik ilisimasaqannginnerat pissutigalugu. Sulianik suliaqartut illuatungaatigut misigaat ilaqutariit illuini neqeroorutit pillugit ilisimasanik pissarsiniarneq ajornakusoortoq, qaqugukkullu ilaqutariit illuini neqeroorutit meeqqanut ilaqutariinnullu naleqqunnersut ersarluttoq. Attaveqaqatigiinnikkut suleqatigiinnikkullu ajornartorsiutit atuupput Narsami ilaqutariit illuat ingerlatsivillu illoqatigiikkaluarlutik.

Aamma ajornartorsiutaasinnaavoq sulianik suliaqartut arlaqartut iliuusissatut pilersaarusiornermi ersareqqissaartumik allakkumallutik qallunaatut allakkumanerusarmata, tamannalu ilaqutariinnut qallunaatut piginnaasakinnerusunut ajornartorsiutaasinnaalluni.

Isumaginninnermik misissuinernik iliuusissanillu pilersaarutinik suliaqarneq taamaalilluni sivisusarpoq, assersuuteqarporlu ilaqutariinnik isumaginninnermik misissuinerit iliuusissatullu pilersaarutit piareernissaanut ukioq ataaseq sinnerlugu utaqqisariaqarsimasunik. Ajornartorsiutit qulaani taaneqartut saniatigut suliat suliarineqartut sivisusarnerannut innuttaasut atsiugassanngorlugit tigugaangatsigit utertinneqartarnerannut aamma tunngassuteqartoq sulianik suliaqartut misigisimavaat. Allat oqarput, qarasaasiakkut atortut pisariullutillu nakkutilliinermut pitsaassutsimillu qulakkeerinninnermut atortut oqimaatsut suliat suliarineqartarnerisa kigaattarnerannut pissutaasut.

Ilaqutariinnut Sullissiviit ingerlatsivillu naapertorlugit iliuusissatut pilersaarutit pitsaassusaat ukiuni kingullerni pitsanngoriaateqarsimapput, suliarpassuilli suli Ilaqutariinnut Sullissivinnut innersuussutigineqartartut iliuuseqarnissamut pilersaarutitaqaratik, iliuusissatullu pilersaarutaasut Ilaqutariinnut Sullissivinnit tiguneqaraangata annertuumik nalimmassarneqartariaqartartut.

Utaqqisuniinnerup sivisussusaa annikilliniarlugu "oqitsumik" misissueriaaseqarnissaa sulisunit ujartorneqarsimavoq, iliuusissatut pilersaarutit ilaqutariit, sulianik suliaqartoq Ilaqutariinnullu Sullissiviata ataatsimiinneranni suliarineqartassalluni, taamalu maanna ilaqutariinnik katsorsaasarnermik aallartitsiaartarneq pioreersoq akuerineqarluni ilutigitillugulu Ilaqutariinnut Sullissivimmit ilisimasassanut tunngaviusut pisariaqartinneqartut pineqarlutik. Ingerlataqartoq tamatumunnga atatillugu oqarpoq:

> *Sulianik suliaqartoq, ilaqutariinnik siunnersorti ilaqutariillu immaqa ataatsimiissinnaapput [oqaluuseralugulu] "suna ingerlalluarpa, suna ilungersunassava, suna ernumagaarput, susoqassava" taamaaliornikkullu pappialarsornersuarmut piunnaarlugu suliamik ingerlatsineq aallartinneqassalluni. Misissuinermummi tunngavissaq tamaat [pigaat], attaveqatigiillu akornanni suleqatigiilluartoqarpat angusaqarluartoqarsinnaasoq isumaqarpunga.*

Kujallermi Ilaqutariinnut Sullissiviit kommuninut mikinernut allanut sanilliullugit suleqatigiilluarput, tamannalu assersuutigalugu ataatsimut assigiinngitsunik neqerooruteqarnikkut aamma oqarasuaatikkut videokkulluunniit tarnip pissusaatigut

katsorsarneqarnissamut aalajangersimasumik periuseqarnikkut, aqutsisut suliassaqarfiillu assigiinngitsut sapaatip akunneranut/qaammammut aalajangersimasumik ataatsimiittarnerisigut, pikkorissaanerit ataatsimut aaqqissuunneqartarnerisigut kiisalu pisariaqartitsinernit siunnersueqatigiittarnikkut takutinneqarpoq.

Qaqortumi Allorfik immikkoortortaqarfeqartoq Ilaqutariinnullu Sullissivik ilaqutariit atornerluinermik ajornartorsiuteqartut pillugit qanimut suleqatigiipput. Allorfik Narsami Nanortalimmilu immikkoortortaqarfeqanngilaq taamaammallu avataaneersunik suleqateqartoqarani ilaqutariinnut ilaasortat anngajaarniutinik ajornartorsiuteqaraangata.

5.5 Kujallermi pitsaaliuinermik neqeroorutinik ataatsimut naliliineq

Qaqortumi illoqarfinnilu mikinerni assersuutigalugu katsorsarneqarnissamik periarfissat assigiinngissuteqaraluartut Kujalleq kommuninut mikinernut allanut sanilliullugu kommunimi illoqarfiit pingasut akornanni siammasissumik assigiiaartumillu neqeroorutinik assigiinngitsunik inerisaanermik angusaqarnerusimasoq VIVE naliliivoq.

Internetikkut oqarasuaatikkullu katsorsaalluni oqaloqatigiinnerit, ilinniarsimasunik attassinissamik atorfinitsitsinissamillu qulakkeerinninniarneq taamalu illoqarfinni mikinerusuni ilaqutariinnik katsorsaanerup pitsaassusaata appasinneranik suli ajornartorsiuteqarsinnaapput.

Ilaqutariinnulli Sullissiviit suleqatigiinnerisa annertusartuarneratigut tamanna anguneqaratarsinnaavoq - pingaartumik oqarasuaatikkut videokkullu katsorsaanerit najuulluni katsorsaanernik aalajangersimasumik ilaneqarpata, taamaalilluni assersuutigalugu qaammat allortarlugu tarnip pissusaanik ilisimasalik/psykoterapeuti illoqarfinni mikinerni ilaqutariinnik katsorsaasoqarsinnaalluni, imaluunniit illoqarfinni mikinerusuni innuttaasut Qaqortumi katsorsarneqarnissamut periarfissinneqarlutik, imaluunniit assersuutigalugu kommunimi illoqarfiit akornanni ilaqutariit katersorlugit ataatsimut ilaqutariittut ineriartornissamut pikkorissaanertalerlugu aasarsioqatigiissillugit. Kommuninut mikinernut allanut sanilliullugu Kujallermi pitsaaliuinermut suliassaqarfimmi suleqatigiinnermik ineriartortitsinermi angusaqarluartoqarsimaneranut kommunimi nunap qanoq ittuunera nassuiaatit ilagigunarpaat, illoqarfiit nunaqarfiillu akornanni imaatigut ajornannginnerusumik angalasoqarsinnaammat.

Qaqortumi Ilaqutariinnut Sullissiviup tunniussinnaasaa innuttaasut pisariaqartitaannut naapertuutinnginnera ajornartorsiutaavoq. Pingajuusuni pitsaaliuinermik neqeroorutinut inissinneqarnissamik pisariaqartitsisunut utaqqisut amerlanerannik pingaarnertullu pitsaaliuinermik neqeroorutinut soorlu MANU-mut nukissaqannginnermik nassataqarpoq. Taamaammat katsorsaanermik suliaqartut amerlassusaat ilaneqartariaqassajunnarsipput - imaluunniit tarnip pissusaanik ilisimasallit katsorsaasullu suliassaat killilerneqarlutik, taamaalillutik assersuutigalugu ammasumik siunnersuinernit peerneqarlutik.

Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutiminnik sulinermillu ingerlatseriaatsinik allassimasunik nassuiaatinik amigaateqarput, taamaalilluni innuttaasut, ingerlatsivik suleqataasullu allat Ilaqutariinnut Sullissivimmi neqeroorutit suunerannik innuttaasullu neqeroorutinut naapertuutsinnissaannut paasinninnissamut ajornartorsiuteqarlutik.

Illoqarfinni allanisut sulianik suliaqartut isumaginninnermik misissuinernut piffissaliussanik piumasaqaatinillu naammassinnissinnaanerat ajornakusoorpoq. Tamanna ingerlatsivinni qanimut suleqatigiinnerulernikkut iluaquserneqarsinnaavoq, taamaalilluni isumaginninnermik misissuinerit iliuusissanillu pilersaarutit pitsaassusaannik qulakkeerinninneq ataatsimut katersorneqarlutik, tassanilu sulianik suliaqartussat amerlineqarlutik. Ilutsip taamaattup ulorianartoraa, soorlu misigineqartareersugut, nakkutilliineruneq sulianik suliaqarnerup sivitsorneruneranik nassataqassammat.

Aaqqiissut alla tassaavoq, kommunimi matumani kommuninilu mikinerni allani oqaatigineqartoq, ilaqutariinnik katsorsaanermik aallartitsiaartarnermik maanna periuserineqartup akuerineqarnissaa/nalinginnaasunngortinneqarnissaa tamatumunngalu atatillugu Ilaqutariinnut Sullissiviup, ingerlatsiviup ilaqutariillu peqataaffigisaanik aaqqissuussaasumik ataatsimiinnerni isumaginninnermik misissuinerit iliuusissatullu pilersaarutit "oqitsumik periuseqarluni" ilaqutariinnik katsorsaanermi ilisimasassat tunngavigineqartussat suliarineqarnissaat qulakkeerneqassallutik.

6 Qeqqata Kommunia

6.1 Aallaqqaasiut

Kapitalimi matumani Qeqqata Kommuniani meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutit, ilaqutariit kikkuunerat pisariaqartitaallu, neqeroorutit assigiinngitsut siammasissusaat pitsaassusaallu kiisalu sulianik suliaqarneq suleqatigiinnerlu VIV-mit nassuiarneqassaaq. Tamanna sioqqullugu pitsaaliuinermik suliaqarnerup aaqqissuussaanera nassuiarneqassaaq.

Kapitali paasissutissanik tulliuttunik tunngaveqarpoq:

- Ilaqutariinnut Sullissivinnut ingerlatsivimmullu apersuinermi immersugassat pioreersut aaneqarput sulianik suliaqartut Danmarkimeersut tikisinneqarnerannut atatillugu
- Misissuinermut atatillugu inunnik 24-nik apersuinerit 20-t ingerlanneqarput: Sisimiuni (inuit 7) Maniitsumilu (inuk 1) Ilaqutariinnut Sullissivinni aqutsisunik sulisunillu apersuinerit 8, Sisimiuni (inuit 5) Maniitsumilu (inuit 6) ingerlatsivimmi aqutsisunik sulisunillu 11 apersuinerit 7, innuttaasunik apersuinerit 3 (Sisimiuni 1, Sarfannguani 2), ingerlatsisunik allanik aqutsisunik sulisunillu 4 apersuinerit 2 Danmarkimiillu ilaqutariinnik katsorsaasumik apersuineq 1.

VIVE paasissutissanik katersinermut atatillugu ulluni katillugit arfineq marlunni Sisimiuniillunilu nunaqarfimmi Sarfannguaniippoq. Pilersaarutit naapertorlugit VIBE aamma Maniitsuliartussaagaluarpoq timmisartuussinernilli taamaatitsinerit timmisartuussinerillu killeqarnerat tikeraanngitsoortitsillutik. Taarsiullugu videokkut apersuisoqarpoq.

Paasissutissat taaneqartut saniatigut misissuineri Naatsorsueqqissaartarfimmut paasissutissanik kiisalu paasissutissat allassimasut assigiinngitsut aamma meeqqanik inersimasunillu kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimanermit kingunerluuteqartunik katsorsaajartorlutik angalaqatigiittartunik kalaallinik apersuinermit paasissutissanik aallertoqarpoq

Misissueqqissaarnernik allaqqissaareernermi Ilaqutariinnut Sullissivinni aqutsisut ingerlatsivinnilu pisortat kukkunerusinnaasunik naqqiissuteqarnissamut periarfissinneqarsimapput, tamannalu Qeqqatamit atorneqanngilaq.

6.1.1 Pitsaaliuinermik neqeroorutit aaqqissuunneqarnerat

Qeqqatami Maniitsumi Sisimiunilu angisuunik marlunnik assigiingajammik angissusilinnik Ilaqutariinnut Sullissiveqarpoq, maannamut namminersungaatsiarlutik ingerlarsimasunik kommunilli nittartagaani siunertat pillugit assigiinnik nassuiaatitaqartunik. Misissuinerup ingerlanneqarnerata nalaani kommuni illoqarfiit akornanni suleqatigiinnerulernissaq Ilaqutariillu Sullissiviisa akornanni neqeroorutit assigiissarneqarnissaannik pilersaaruteqartoqarpoq.

Sisimiuni Ilaqutariinnut Sullissivik qulinik sulisoqarpoq. Aqutsisoqarpoq ataatsimik, inunnik isumaginninnermut siunnersortit marluk, angerlarsimaffimmi ikorfartuisoq ataaseq, perorsaasoq ataaseq, MANU-mik ataqatigiissaarisoq ataaseq, miljøarbejderit marluk tarnillu pissusaanik ilisimasalittut atorfiit marluk misissuinerup nalaani inuttaqanngitsut. Pitsaaliuinermut siunnersortit marluk Ilaqutariinnut Sullissivimmut aamma attuumassuteqartut misissuinerup ingerlanneqarnerani ilinniartitaanermut ingerlatsivimmut nuungajalersimapput.

Maniitsumi Ilaqutariinnut Sullissivik qulinik sulisoqarpoq. Perorsaasut sisamat ilaqutariinnik suliaqartut (assersuutigalugu perorsaanermik ikorfartuinermik), miljøarbejderit sisamat meeqqanut inuusuttunullu ukkataqartut (assersuutigalugu killisiuinerni peqataasarput, asiliarnissamik aaqqissuussisarlutik). Inunnik isumaginninnermik siunnersorti ataaseq tarnillu pissusaanik ilisimasalik ataaseq atorfinerlaaq (apersuinerulli ingerlanneqarnerani suli aallartissimanngitsoq). Tamatuma saniatigut isumaginninnermik perorsaasumik ataatsimik najugaqarfimmi aaqqissuussaanikkut Ilaqutariinnut Sullissiviup ataaniittumi sulisoqarpoq.

Sisimiuni Ilaqutariinnut Sullissivimmi aaqqissuusseqqittoqarpoq Sisimiuni pigisaani meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutit arlaqartut Ilaqutariinnut Sullissivimmi ataatsimoortinneqarnissaat siunertaralugu. Inuusuttunut orniguttarfimmik pilersitsisoqareersimavoq Ilaqutariinnut Sullissivimmit sulisoqartinneqarlunilu aqunneqartussamik. Angerlarsimaffeqanngitsunut ajornartoornermi unnuisarfimmik pilersitsisoqarsimavoq aaqqissuussaanikkut Ilaqutariinnut Sullissiviup aamma ataaniittussamik. Arnanut meeqqanullu nakuuserfigineqarsimasunut qimarnguimmik pilersitsinissamut qinnuteqaasiortoqaleruttorportaaq. Tamatuma saniatigut anaanat meeqqallu inissaat pioreersoq Ilaqutariinnut Sullissivimmut qaninnerusumik atalersinneqarusuppoq, najugaqartut inissiamiinnerminni Ilaqutariinnut Sullissivimmi katsorsarneqarsinnaalersikkumallugit.

6.2 Ilaqutariit meeqqallu kikkuunerat pisariaqartitaallu

Sisimiuni innuttaasut Maniitsumi innuttaasut marloriaataasa missaannik amerlanerupput (innuttaasut 6.275 aamma 3.102), Tabeli 6.1-imili takutinneqartutut Maniitsumi (32 %) ilaqutariit pisortanit ikiorsiissutisisartut agguaqatigiissillugit Sisimiunut (18 %) sanilliullugu marloriaataanik amerlanerupput. Taamaammat ilaqutariit Ilaqutariinnut Sullissivimmi ikiorneqarnissamik pisariaqartitsisut illoqarfinni taakkunani marlunni amerlaqatigiipajaarnissaat ilimagineqarsinnaavoq, taamaammallu illoqarfinni taakkunani marlunni Ilaqutariinnut Sullissivinni sulisut amerlaqatigiinnerat illersorneqarsinnaalluni.

Tabeli 6.1 Qeqqata Kommuniani ilaqutariit meerartallit akornanni pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqartut

	Ilaqutariit meerartallit pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqartut (procentinngorlugu)	Ilaqutariit meerartallit amerlassusaat	Innuttaasut katillugit
Qeqqata Kommunia	23	1.358	9.378
Maniitsoq	32	450	3.103
Sisimiut	18	908	6.275

Aallerfiit: Naatsorsueqqissaartarfik: https://bank.stat.gl/pxweb/kl/Greenland/Greenland__SO__SO20/SOX010.px/

Ilaqutariinnut Sullissiviit tamarmik ilaqutariinnik isumassuinikkut perorsaanikkullu assigiinngitsunik ajornartorsiuteqartunik, angajoqqaani meeqqanilu kingunerluuteqartunik, imminut pilersorsinnaannginnermik kiisalu aanngajaarniutinik atornerluinermik tigusisarput. Siunertap nassuiaataani pingaartumik ilaqutariit meeraat inissinneqaqqajaasut inissinneqareersimasulluunniit pingaarnertut sullitatut nittarsaanneqarput, kisianni Ilaqutariinnut Sullissivinni ilaqutariinnut meerartalinnut siammasinnerusumik aappaattut pitsaaliuinermik neqerooruteqarput pingaarnertullu pitsaaliuinermik neqerooruteqarlutik assersuutigalugu angajoqqaanngornissamut piareersarneq MANU ilaqutariinnillu paarsisartunik piginnaanngorsaanissamik neqeroorut. Ilaqutariinnut Sullissiviit meeqqanut kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasunut inuusuttunullu pinerlunnissamut navianartorsiortunut aamma neqerooruteqarput (Maniitsumi Ilaqutariinnut Sullissivik (qeqqata.gl); Sisimiuni Ilaqutariinnut Sullissivik (qeqqata.gl).

Aanngajaarniutinik atornerluinermut Allorfimmi katsorsarneqarneq ilutigalugu Ilaqutariinnut Sullissivinni katsorsartittoqarsinnaavoq, Allorfilli Sisimiuni taamaallaat immikkoortortaqarfeqarpoq. Ilaqutariinnut sullissiviit inunnik tarnikkut nappaatilinnik katsorsaanissamut periarfissaqanngillat.

Ilaqutariinnut Sullissiviit sullitatik ilaqutariinnut angerlarsimasunik meeralinnut killilerniartarpaat, inersimasulli meeraqanngitsut innersuunneqartarnerat namminnerluunniit Ilaqutariinnut Sullissiviup neqeroorutaanik ujartuisarnerat amerlasuutigut misigineqartarpoq kommunimi inunnut meeraqanngitsunut neqeroorutit amerlannginnerat pissutigalugu. Taamaalilluni Ilaqutariinnut Sullissivinni sulisut puiguttortunik 80-inik ukiulinnik inersimasunillu imminut toqunnissamik navianartorsiortorujussuarnik ikiuisariaqarnerannik assersuutissaqarpoq.

Misissuinerup ingerlanneqarnerani ilaqutariit 30-t katillugit 70-inik meerallit Maniitsumi Ilaqutariinnut Sullissivimmi ingerlataqaleruttorput. Tamatuma saniatigut innuttaasut 500-800-t 2020-p ingerlanerani ajornartoornermi ikiorneqarsimasut aqutsisoq oqaluttuarpoq. Misissuinerup ingerlanneqarnerani Sisimiuni Ilaqutariinnut Sullissivimmi 20-t missaat ingerlataqarput.

6.3 Ilaqutariinnut pitsaaliuinermik neqeroorutit

6.3.1 Neqeroorutit assigiinngitsut

Maniitsumi Sisimiunilu neqeroorutinut sulisut atorfeqartinneqartut piginnaasaat suliatigullu pisinnaasaat sullitallu aalajangersimasunik ajornartorsiutaat apeqqutaapput. Neqeroorutit taamaammat nassuiaruminaassinnaapput/killileruminaassinnaapput piffissallu ingerlanerani allanngorarlutik, tamannalu Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutiminnik avammut attaveqarniarnerannut ilungersunarpoq avataaniillu Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaat paasiuminaatsinneqarlutik. Attaveqaqatigiinneq tamanna neqeroorutit allassimasunik nassuiaateqanngikkajunnerannit aamma ajornarnerulersinneqarpoq. Misissuinerup ingerlanneqarnerani Sisimiuni aqutsisumik nutaamik atorfinitsitsisoqaqqammersimavoq sulisut ingerlatsivimmilu aqutsisut suleqatigalugit sulisut ataasiakkaat suliaanik killiliiillunilu nassuiaasersuinermik

Ilaqutariinnullu Sullissiviup sullitaanik killilersuinermik ingerlatsisumik. Neqeroorutinik assigiinngitsunik aalajangersimasunik sanarfinissaq siunertaralugu Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaannik paasisaqarluarnerunissaq naatsorsuutigineqarpoq - illup iluani avataanilu.

Piffissap ingerlanerani neqeroorutit allanngorarmata pingaarnertut, tullertut pingajuattulluunniit pitsaaliuinermik neqeroorutit aamma assigiinngiiaarput. Siunertamik nassuiaat naapertorlugu Qeqqata Ilaqutariinnut Sullissivinni pingaarnertut ukkatarineqartut tassaapput eqimattat aappaluttut, ilaqutariit atugarliornerpaat meeqqamik inissinneqannginnissaannut imaluunniit inissiinerup kingorna ilaqutariit patajaallisarnissaannik pingajuattut pitsaaliuinermik iliuuseqarfigineqarnissamut pisariaqartitsisut. Sulisulli oqaluttuarput piviusumik nukippassuit innuttaasunut siammasinnerusunut ajornartoornermi ikiuinermut atorneqartartut (apersuinerit naapertorlugit Maniitsumi innuttaasuni 3.103-nit ukiup ataatsip ingerlanerani 500-800-t). Sisimiuni angajoqqaanngorlaanut siammasissumik qaleriittunik arlalinnik aammattaaq neqerooruteqarpasippoq (ungaavaqqat naapinnerat, MANU, anaananut eqimattat), ilaqutariinnut atugarliornerusunut sakkortunerusumik iliuuseqarnissanut nukinnik amerlanerusunik nuussisoqarsinnaanissaq siunertaralugu ataatsimut immaqa aaqqiissuteqarfigineqarnerusinnaasut.

Qeqqatami tarnip pissusaanik ilisimasalinnik katsorsaanermillu suliaqartunik allanik ataavartumik amigaateqartoqarpoq, katsorsaanernik, ilaqutariittut ineriartornissamut pikkorissaanernik[6] imaluunniit kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasunik misissuinernik katsorsaanernillu ingerlatsisinnaasunik. Misissuinerup ingerlanneqarnerani Maniitsumi tarnip pissusaanik ilisimasalimmik atorfinitsitsisoqaqqammersimavoq Sisimiunilu Ilaqutariinnut Sullissivimmi tarnip pissusaanik ilisimasalittut atorfiit marluk inuttaqaratik. Meeqqat ilaqutariillu assigiinngitsunik kingunerluuteqartut katsorsarsinnaajumallugit kommuni tarnip pissusaanik ilisimasalinnik, oqaloqatiginninnikkut katsorsaasunik ilaqutariinnillu katsorsaasunik namminersorlutik katsorsaasartunik pisiniartarput kommunimi najugaqartunik utaqqiisaasumilluunniit kommunimiittunik.

Maniitsumi ilaqutariit tarnip pissusaanik ilisimasalimmik Peqqinnissaqarfimmi oqaloqateqarnissamut kiisalu meeqqat angajoqqaallu MISI-mi oqaloqateqarnissamut periarfissaqarput. Nuna tamakkerlugu atornerluinermik katsorsarneqarnissamut neqeroorut Allorfik Maniitsumi immikkoortortaqarfeqanngimmat atornerluinermut katsorsarneqarnissamut psykoterapeutinik namminersorlutik katsorsaasartunut kommuni pisisarpoq.

[6] Tarnip pissusaanik ilinniarnermik pisariaqartitsineq immikkut taaneqarpoq.

Tabeli 6.2 Qeqqata Kommuniani meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutit

	Sisimiut	Maniitsoq
Pitsaaliuinermik pingajuusunik neqeroorutit		
Nakkutigineqarluni najorneq /angerlarnissamut ikorfartuineq	x siunertap nassuiaataa naapertorlugu, massakkulli katsorsaanermik ingerlatsisoqanngilaq	x siunertap nassuiaataa naapertorlugu, massakkulli katsorsaanermik ingerlatsisoqanngilaq
Ilaqutariinnik katsorsaaneq ilitsersuinerlu	x (katsorsaasut amigaataapput - tarnip pissusaanik ilisimasalittut atorfiit 2 inuttaqanngillat)	x ilaqutariinnik ilitsersuineq aamma oqaloqatiginninnikkut katsorsaaneq (oqaloqatigiinnernut init amigaataapput, taamaammat angerlarsimaffimmiinnerusarput) meeraaqqanik katsorsaanerit psykoterapeutinit/tarnip pissusaanik ilisimasalinnit namminersortunit ingerlatsivimmit pisiarineqartarput
Naartusunut aamma 0-2-nik ukiulinnut angajoqqaanut atugarliortunut siusissumik iliuuseqarneq	x	x
Angerlarsimaffimmi perorsaanermik ikorfartuineq	x	x
Inuusuttunik siunnersuineq orniguttarfiillu	x (inissiinerit ikittunnguit, orniguttarfimmik killilimmik atuineq)	x
Kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasunik misissuineq katsorsaanerlu	Kommunimit psykoterapeutinit/tarnip pissusaanik ilisimasalinnit namminersortunit pisiarineqartarput imaluunniit Namminersorlutik Oqartussat angalaqatigiittartuinit ingerlanneqartarlutik	Kommunimit psykoterapeutinit/tarnip pissusaanik ilisimasalinnit namminersortunit pisiarineqartarput imaluunniit Namminersorlutik Oqartussat angalaqatigiittartuinit ingerlanneqartarlutik
Qimarnguiit	Sømandshjemimi pinasuartumik najugaqartoqarsinnaavoq	
Ilaqutariinnut pikkorissaanerit/ilaqutariinnut højskolit		
Pitsaaliuinermik tulliusunik neqeroorutit		
Ilaqutariinni aqqutissioqatigiinneq		
Ammasumik siunnersuineq	x	x
Ajornartoornermi upalungaarsimaneq	x	x
Pitsaaliuinermik pingaarnertut neqeroorutit		
Angajoqqaanngornissamut piareersarneq (assersuutigalugu MANU)	x	MANU ukiuni marlunni kingullerni ingerlanneqarsimanngilaq init amigaatigineqarmata - angajoqqaanngorlaanulli tamanut anaat ataatsimoornissaannut neqerooruteqarluni
Peqqissutsimik siuarsaanermik neqeroorutit	x (pitsaaliuinermik siunnersortit ilinniartitsisarput assersuutigalugu imminut toquttarnermik aanngajaarniutinillu pitsaaliuinermik)	x (timersornermi atortunik atortitsineq)

	Sisimiut	Maniitsoq
Neqeroorutit allat		
Eqimattat tunngavigalugit neqeroorutit	x (aliasunneq ajornartoornerlu pillugit naapittartut - pisariaqartitsineq sulisutigullu isumalluutit naapertorlugit)	x (angutit naapittartut, arnat naapittartut, aliasunneq pillugu naapittartut - pisariaqartitsineq sulisutigullu isumalluutit naapertorlugit)

Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaasa ersarlunnerat, Ilaqutariinnut Sullissiviit ingerlatsiviillu akornanni suleqatigiinnerup killeqarnera tamatumunngalu innuttaasut katsorsarneqartut peqataatinneqarnissaannut sakkut killeqarnerat akulerukkaanni pissutsit ilaanni pinngortarput assersuutigalugu inuusuttut siunnersorneqarnissamik ikorfartorneqarnissamillu pisariaqartitsinerujussuat ingerlatsivimmit misigineqartarluni ilutigitillugulu Ilaqutariinnut Sullissivimmi miljøarbejderit inuusuttunik suliassaqarpiaratik. Miljøarbejderit inuusuttunut ujartuinerunissaannik pisariaqartitsineq ingerlatsivimmit takuneqarpoq, ilutigitillugulu inuusuttut neqeroorutinut innersuunneqartunut takkunnissaannik ingerlatsiviup kajumissaarinissamik iliuuseqarnerunissaa Ilaqutariinnut Sullissivimmit kissaatigineqarluni.

Sisimiut Maniitsullu pigisaanni nunaqarfiit aallaavittut ukiumut 3-4 tikinneqartarput, pisariaqartitsisut tamarmik ammasumik siunnersorneqarsinnaallutik. Tamatuma saniatigut ajornartoornermi upalungaarsimasut assersuutigalugu ajutoornernut, imminut toqoriarnernut toqusoornernulluunniit atatillugu nunaqarfinnut tikeraarsinnaapput. Ilaqutariinnut Sullissivinni sulisut oqaluttuarput nunaqarfinniikkaangamik nunaqarfinni inuit Ilaqutariinnut Sullissivinnut ikiortissarsiornissartik tunuarsimaarfigisinnaasaraat, nunaqarfinni mikisuni kikkut tamarmik imminnut ilisarisimanerat imaluunniit ilaqutariinnerat pissutigalugu isumaginninnikkut annertungaatsiartumik nakkutiginnittoqarmat.

Katsorsaanermik ilinniarsimasunik amigaateqarnerup siuliassallu killilerneqarsimanerisa nassataarisaannik Ilaqutariinnut Sullissivinni sulisut suleqatigineqartullu suliatigut ilinniarsimanngisaminnik suliassanik isumaginnittariaqartarnertik misigisarpaat. Tamanna iliuuserineqartup pitsaassusaata appasinneruneranik nassataqarsinnaavoq sulisullu uippakajaarnertik pissutigalugu napparsimasutut nalunaaruteqarlutik. Ingerlanerit tamakku piffissat ilaanni sakkortusisarput aqutsisumik amigaateqarneq pissutigalugu kiisalu suliatigut siunersiorneqarnissamik misigissutsitigullu ikorfartoqatigiinnissamik ikorfartuisumik imaajarneqarnissamik naammanngitsumik neqerooruteqarneq sulinerup aaqqissuunneqarnerani ilaasimanngikkaangat.

Sulisut sulinerminni pissutsit innuttaasut ineriartornerannut aqqutissiuussisarnerat pillugu ilisimasaqarlualersimapput ataatsimulli ilaqutariinnik katsorsaasuunermi oqaaseqanngillat iliuuserineqartunilu periaatsit assigiinngitsut akornanni immikkoortitsiuminaatsitsillutik. Sulisulli arlaqartut oqaluttuarput ilaqutariinnik katsorsaasut sakkunik misilerarneqarluarsimasunik assigiinngitsunik tunngaviusumillu ilinniarnerminnit pikkorissarnernilu assigiinngitsunit atuagarsornernit aallertartut (assersuutigalugu nammineq allallu misigissusaannik qanorlu sunniuteqaqatigiittarnerannik paasinninnermut inuullu oqaluttuassartaa tunngavigalugu periutsimut atuagarsornerit) kiisalu "sakkortuumik oqaloqatigiinnernik" taasaanni, ajortumik eqqarsariaatsit iliuuseqarnerillu suliarinissaannut innuttaasunut sakkunik,

psykoterapeutimit imaluunniit tarnip pissusaanik ilisimasalimmit pissarsiassaraluannik, tunniussiniartarlutik. Tamanna akuersaartumik, isumalluutinut sammisumik tamakkiisumillu sammisumik suleriaaseqarnikkut ilaqutariillu ataasiakkaat pisariaqartitaat aallaavigalugit sulinikkut pisarpoq. Sulinermi attaveqarneq ilaqutariinnik ikiuinissamut pingaarutilimmik aallaaviusoq nittarsaanneqarpoq. Ingerlatsinerit uppernarsarneqarnerunissaat nalilersorneqarnerunissaallu sulissutigineqarpoq ilaqutariit ineriartornerisa ilaqutariinnut takutissinnaajumallugit kiisalu Ilaqutariinnut Sullissiviit kommunillu akornanni suleqatigiinneq pitsanngorsarniarlugu.

Innuttaasoq oqaluttuarpoq Ilaqutariinnut Sullissivimmit ikiorneqarnertik nammineq inuttut ilaqutariinnillu naleqqutinngitsumik perorsaanermik aappariinnermilu aaqqiagiinnginnermik isumaginninnissamut iluaqutigineqarluarsimasoq. Katsorsaanermut peqataatinneqartutut misigisimapput katsorsarneqarnermilu ingerlaneranni namminneq meeqqamillu qisuariaataannik taakkunanngalu naleqquttumik iliuuseqarnissamik paasinninnissamut sakkussaqalersimasutut misigisimallutik. Innuttaasoq naggataatigut ilannguppaa:

> *Katsorsaaneq allamut innersuussutigerusunnarsivoq. Ikinngutikka nalunngisakkalu uatsitut misigisaqarsimasut oqaloqatiginnittalernissaannik innersuukkumavakka. Nuannareqaarami inuttullu nukissaqarnerulersitsilluni*
> (Innuttaasoq MIS-Sisimiuni katsorsarneqarsimasoq, 2021)

Qeqqatami Ilaqutariinnut Sullissivinni sulisoq ilaat oqarpoq sulerulunnartaraluarluni Danmarkimi ilaqutariinnik katsorsaasunit issiaqateqarluni ilinniartinneqarsimanini Namminersorlutillu Oqartussat Ilaqutariinnut Sullissivinni iliuuserineqartunik pitsanngorsaanissamik iliuuserineqartunillu assigiissaarinissamik ukkataqarnerannut atatillugu pikkorissaanerit allat pissarsissutigilluarsimallugit. Tamanna atuuppoq assersuutigalugu Ernumanassutsimik uuttuut atorlugu ilaqutariit ajornartorsiutaannik naliliinermut, ilaqutariit pisariaqartitaat paasiniarlugit oqaloqatigeeriaatsinut kiisalu meeqqanik oqaloqateqarnermi isumalluutit ilutsillu sulisunit ilaqutariinnik atugarliortunik suliaqartunit aalajangersimasumik atorneqartalersimasunut.

Allalli oqaluttuarput Sisimiuni suliffeqarfimmi tamarmiusumi issiaqateqarluni ilinniartinneqarsimanermit ataavartumik pissarsissutigineqartoq issiaqateqarluni ilinniartitsinerup ingerlanneqarnerani Ilaqutariinnut Sullissiviup aqutsisumik amigaateqarsimanermit killilerneqartoq, tamannalu sulinermik aaqqissuussinerlunnerunermik sulisullu akornanni napparsimaneq pissutigalugu sulinngitsoornerpassuarnik nassataqarsimasoq.

Sisimiuni Ilaqutariinnut Sullissiviup suliassanik killilersuinermut ikiuussinnaasumik sulisullu sulinerannik akuersisumik aqutsisoqalersimanera sulisunut isumalerujussuuvoq. Sulisut namminneq oqaluttuarput suliffimmi nuannaarnerulernermik, suleqatigiilluarnerulernermik innuttaasunullu iliuuserineqartut pitsaanerulernerannik tamanna nassataqarsimasoq. Sulisut taamaalillutik misigisimapput siunersioqatigiinnermut imaajaanermullu imminnut atorluarnerulersinnaasimallutik aqutsisumik atorfinitsitsisoqarnerata kingorna.

6.3.2 Illuutini atugassarititaasut

Sisimiuni Ilaqutariinnut Sullissivik nammineq illoqarpoq inissaqarluarpasittumik, pisatsersorluarsimasumik meeqqanullu tulluartumik. Siusissumik iliuuseqarnerup nammineq illoqalernissaa kissaatigineqarpoq, tassani eqimattat oqaloqatigineqarnissaat aaqqissuussinerillu anginerusut inissaqartinneqalissallutik. Angerlarsimaffeqanngitsunut ajornartoornermi unnuisarfik matoqqagallarpoq illumik oqummik nassaarineqaqqammersumik ajornartorsiuteqarneq pissutigalugu. Nutaamik anginerusumillu illuliortoqarnissaa kissaatigineqarpoq innuttaasunut sumi najugaqarnermik nalunaarsorneqarsimanngitsorpassuarnut inissaqartitsisumik.

Maniitsumi Ilaqutariinnut Sullissivik massakkut kommunip inaataaniippoq illuutaani oqummik aamma ajornartorsiuteqarsimammat. Utaqqiisaasumik tamanna aaqqiineruvoq ininullu nutaanut upernaakkut 2022-mi iserternissaq naatsorsuutigineqarluni. Ilaqutariinnut Sullissiviup ingerlatsiviullu illoqatigiinnerat suleqatigiinnermik oqilisaataasimavoq innuttaasulli takkunnissaannut aamma killiliilluni, innuttaasut ingerlatsivimmi sulianik suliaqartunut sulianut aalajangiisartunut tatiginnittuaannannginnerat pissutigalugu. Ilaqutariinnut Sullissiviup ilaqutariinnik suliaqarnerat taamaammat annertungaatsiartoq ilaqutariit angerlarsimaffianni ingerlanneqartarpoq.

6.4 Suleqatigiinneq sulianillu suliaqarneq

Qeqqatami meeqqanik ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik sulineq pisortatigoortumik BUM-imik iluseq naapertorlugu aaqqissuunneqarpoq, tamatumani ingerlatsivik nalunaaruteqarnernik, ilaqutariinni ajornartorsiutinik isumalluutinillu misissuinernik, iliuuserineqartussamillu inniminniinermik suliaqarnermik akisussaasuulluni Ilaqutariinnullu Sullissiviit ingerlatsisutut iliuuseqarnerup ingerlanneqarnissaanik kiisalu meeqqat ilaqutariillu ineriartornerannik uppernarsaasersuinermik akisussaaffeqarlutik. Tamatumani ilaanngilaq siusissumik iliuuseqarneq, tassani ernisussiortut peqqissaasullu naartusunik angajoqqaanngorlaanillu attaveqartut Ilaqutariinnut Sullissivinnut toqqaannartumik innersuussisinnaallutik.

Misissuinermi Ernumanassutsimik uuttuut ilaqutariit qorsunnut, sungaartunut aappaluttunullu immikkoortiterneqartarput, tamannalu ingerlatsiviup Ilaqutariinnullu Sullissiviup akornanni atugarliornerup annertussusaa ajornartorsiutillu eqqarsaatigalugit naapertuuttumik iliuuseqarnissat pillugit ataatsimut oqaaseqarnissamik pilersitsilluni. Illoqarfinni innuttaasut amerlassusaasa killeqarnerat pissutigalugu ingerlatsivimmi Ilaqutariinnullu Sullissivimmi sulisut innuttaasut ajornartorsiutaannik ilisimasaqarluartarput suliassaq katsorsaanissamilluunniit ingerlatsinissaq aallartinneqaraangat.

Sulianik suliaqartut nalunaaruteqarnerit aaqqissuussaasumik ataqatigiissarneqartannginnerat sulianillu suliaqartut ataasiakkaat suliassarpassuaqarnerat ajornartorsiutigaat. Tamatuma qaavatigut sulianik suliaqartut inunnik isumaginninnermut siunnersortitut ilinniagaqanngillat akuttunngitsumillu utaqqiisaasumik sulianik suliarinnittutut amerlasuutigut suliffeqartarlutik, tamannalu pissutigalugu meeqqanut ilaqutariinnullu suliassaqarfimmi inatsisinik

ingerlatseriaatsinillu killilimmik ilisimasaqarlutik. Sulisunulli sulianik suliaqarnissamut sakkulersuisussanik ataavartumik ilinniaqqinnissamik neqerooruteqartuarpoq.

Suliat akuttunngitsumik sulisunit allanit tiguneqartarmata suliallu tamakkiisumik takuneqarsinnaanngimmata nalunaaruteqartarnerit qisuariarfigineqarneq ajorput suliallu malitseqartinneqaratik. Taamaammat suliat aatsaat iliuuseqarfigineqartarput ilaqutariinni ajornartuuittoqaraangat pinasuartumillu ajornartorsiutinut iliuuseqartoqartariaqalerluni.

Sisimiuni ingerlatsiviup Ilaqutariinnullu Sullissiviup akornanni aaqqissussaasumik suleqatigiinnermik pilersitsiniartoqarsimavoq aqutsisunili sulianilu ataatsimiinnerni aalajangersimasumik ingerlatseriaaseqalernissaq ajornakusoorsimavoq sulisut aqutsisullu taarserarnerat pissutigalugu.

Maniitsumi suleqatigiinnermi aalajangersimasumik soorlu periaaseqartoqalersimasoq. Maniitsumi isumaginninnermut ingerlatsivimmi sulisut ullaat tamaasa ataatsimiittarput nalunaarutinillu takkuttoqarsimappat eqqartorlugit. Ilungersunartunik nalunaaruteqartoqarsimagaangat (assersuutigalugu atornerluineq) isumaginninnermut ingerlatsivimmi akunnerit 24-t siulliit ingerlaneranni ilaqutariinnik oqaloqatiginneqqaarnissamut Ilaqutariinnut Sullissivik aggersarneqartarpoq. Suliani allani Ilaqutariinnut Sullissivinni sulisut isumaginninnermullu ingerlatsivimmi sulianik suliaqartut sapaatip akunnera allortarlugu katsorsaarneq pillugu ataatsimiittarput, tassani ilaqutariit Ilaqutariinnut Sullissivimmut innersuunneqartussat oqaluuserineqartarlutik. Tamatuma saniatigut sulianik suliaqartut "ilaqutariit naapinnissaannut" sapaatip akunnera allortarlugu aggersaasarpoq, tassani Ilaqutariinnut Sullissivimmi sulisut ilaqutariinnik innersuunneqarsimasunik naapitsisarlutik.

Qaammatikkaartumik killiffissiorluni ataatsimiittoqartarpoq Maniitsumi Ilaqutariinnut Sullissivimmi sulisut isumaginninnermullu ingerlatsivimmi sulianik suliaqartut peqataaffigisartagaannik. Ataatsimiinnermi innuttaasut siumut ingerlanerat ingerlatsinerillu aallartinneqarsimasut pisariaqarpat naleqqussarneqarnissaat oqaluuserineqartarput. Suleqatigiinneq peqataasunit naammagisimaarneqarpoq.

Maniitsumi pitsaaliuinermik suliaqarnerup sukkanerusumik aallartissinnaaqqullugit sulianillu sivisuumik suliaqartarnerit pinaveersimatinniarlugit ilaqutariinnik katsorsaanermik aallartitsiaartarneq ukiup affaani kingullermi atorneqarsimavoq. Ilaqutariinnik katsorsaanermik aallartitsiaartarnermi suliat ingerlatsivimmi naammassineqannginneranni ilaqutariinnik katsorsaanermik aallartitsinissamut Ilaqutariinnut Sullissivik periarfissaqarpoq. Ilaqutariit ajornartorsiutaannik misissuinerup ilaa taamaammat Ilaqutariinnut Sullissivimmi katsorsaanerup ingerlanerani pisarpoq. Ilaqutariinnut Sullissivimmi ingerlatsivimmilu misigineqarpoq ilaqutariinnik katsorsaanermik aallartitsiaartarnikkut ilaqutariit ajornartorsiutaasa ajorseriarsinnaanerat annikinnerulertartoq misigisimallugulu inissiinissanik pitsaaliuinermut iluaqutaasartoq.

Maniitsumi Ilaqutariinnut Sullissivik Sisimiuni Ilaqutariinnut Sullissivimmik suleqateqarnissamik aallartisaavoq. Suleqatigiinnermut siunertarineqarpoq kommunimi Ilaqutariinnut Sullissivinni neqeroorutit periaatsillu neqeroorutigineqartut

assigiissarneqarnissaat neqeroorutillu pillugit suliatigut siunersioqatigiinnissamut inerisaanissamullu ikioqatigiissinnaalernissaq.

6.5 Qeqqatami pitsaaliuinermik neqeroorutinik ataatsimut naliliineq

Qeqqatami meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutit killilerneqarsimannginnerannik tamatigullu attattannginnerannik sunnerneqarsimapput misissuinerulli ingerlanerani inerisarneqarlutik. Ilaqutariinnut Sullissivinni arlalinnik neqerooruteqarpoq nuna tamakkerlugu kissaatigineqartunik - assersuutigalugu angerlarsimaffinni perorsaanermik ikorfartuineq, ilitsersuisumik ilaqutariinnik katsorsaaneq, ammasumik siunnersuineq kiisalu siusissumik iliuuseqarneq. Neqeroorutilli imarisaat ersarissarneqarnerusinnaapput suliatigut periaatsit pillugit ataatsimut oqaaseqarnissamik pilersitsinikkut neqeroorutillu allassimasunik nassuiarnerisigut taamaalilluni avataanit Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaat paasiuminarnerulerlutik. Qeqqatami ingerlataqartut ilaasa siunnersuutigaat pitsaaliuinermik ilaqutariinnut katsorsaanermik suliaqartut eqimattat akornanni assigiimmik sammiveqartumik sulisinnaajumallutik Kajumissaarisumik Oqaloqatigiinnermik aamma Ilisarsisarnermi Pissusilersornermik Katsorsaanermik periaatsinik ilisimasanik sanarfisoqassasoq.

Innuttaasut pisariaqartitaat neqeroorutillu nuna tamakkerlugu kissaatigineqartut neqeroorutigisinnaajumallugit Ilaqutariinnut Sullissiviit meeqqanut ilaqutariinnullu katsorsaanermik, ilaqutariittut ineriartornissamut pikkorissaanermik neqeroorutinik kiisalu qimarnguimmik najugaqarfigineqarlunilu katsorsarneqarnissamik periarfissiisunik ataavartumik neqerooruteqarnissamik inerisaasariaqarput. Neqeroorutit pingasut tamarmik Ilaqutariinnut Sullissivinni ingerlatsivimmilu aqutsisunut eqqumaffigineqarput pilersinniarneqarlutillu.

VIVE-mit nalilerneqarpoq siunertanut nassuiaammi ilaqutariit atugarliornerpaanut pingajuusunik pitsaaliuinermik neqeroorutinut ukkataqarluartoqaraluaruni pingaarnertut pitsaaliuinermik iliuuserineqartunut nukippassuit atorneqartut. Iliuuserineqartoq tamanna aamma pingaaruteqarpoq, kisianni sullitatut/suliniutinut assigiinngitsunut qanoq atuitiginermik nakkutilliinissaq isumassarsiatsialaasinnaavoq, kiisalu ilaqutariinngorlaanut eqimattanut siammasinnerusunut pingaarnertut pitsaaliuinermik iliuuserineqartut katersorneqarlutik. Taamaaliornikkut ilaqutariinnut sungaartunut aappaluttunullu isumaginninnermi suliaateqartunut meeqqanullu ilungersunartumik ernumanaatilinnut annertuunik katsorsaanissamik neqerooruteqarnissanut naammattunik aningaasassaqarnissaq qulakkeerneqarsinnaavoq.

Ilutigitillugu ilaqutariinnut aappallarinnersaanut meeqqaminnik inissiisoqarsimasunut periarfissat anguniagassat iliuuserisassallu imarisaannik paasinnilluarnissaq isumassarsiatsialaasinnaavoq. Paasinninneruneq taamaattoq Kalaallit Nunaanni pissutsinut naapertuuttunngorlugu angajoqqaatut piginnaasanik misissuineq aqqutigalugu ilaqutariit isumassuisinnaanerisa pitsanngorsarnissaannut periarfissallit periarfissaqanngitsullu, tamatumanilu meeqqap peroriartornerani ataavartumik

pisariaqartitsineranik taarsiullugu qulakkeerinniffiusussat imaassinnaavoq immikkoortinneqarsinnaalersut.

Sulianik suliaqartumut suleqatigiinnermullu atatillugu najukkani ingerlataqartut oqarput sulianik suliaqarnermi pitsaassutsimik utaqqinermillu ajornartorsiuteqartoq, tamannalu pinartunik suliaqartoqartillugu ilaqutariinnik katsorsaanermik aallartitsiaartarneq amerlasuutigut atorneqartarluni. Taamaattorli meeqqanut ilaqutariinnullu sammisunik sulisinnaanissaq siunertaralugu misissuisoqarlunilu iliuusissatut pilersaaruteqarnissaa Ilaqutariinnut Sullissivinnit pisariaqartinneqartuarpoq. Najukkami ingerlataqartut ilaannit siunnersuutigineqarpoq ataatsimut misissuinermut innissiinermullu immersugassat naatsut atorneqarnerisa inerisarneratigut/siammarneratigut innissiisarneq oqilisinneqassaaq innissiinermilu pitsaasumik sulineq pitsaanerulersillugu. Sulisut akulikitsumik ilaqutariit nalunngereertarpai imaluunniit ilaqutariit pillugit paasissutissanik oqaluttuunneqarsinnaallutik, taamaammallu ilaqutariit pillugit allassimasunik ingerlataqartut tamarmik ilanngussaqarnissaannik piumasaqaat pisariaqanngitsumik piffissaajaatitut isigineqartarluni. Akerlianilli ilaqutariinnut qanittuuneq ilisarisimanninnerluunniit pissutigalugit misissuineq iliuusissatullu pilersaarusiorneq qanigisariippalaartumik oqaatsimit sulinermi oqaatsinut kivinnissaanut aalajangersimasumik ingerlatseriaaseqanngippat aaqqissuussaanngippallaarneranik, suliarilluagaanngippallaarneranik isumaliutigeriikkanillu sunnerneqarsimanermik nassataqarsinnaasoq najukkani ingerlataqartut oqarput.

7 Kommune Qeqertalik

7.1 Aallaqqaasiut

Kapitalimi matumani Kommune Qeqertalimmi (kingorna Qeqertalik) meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutit, ilaqutariit kikkuunerat pisariaqartitaallu, neqeroorutit assigiinngitsut siammasissusaat pitsaassusaallu kiisalu sulianik suliaqarneq suleqatigiinnerlu VIVE-mit nassuiarneqassaaq. Tamanna sioqqullugu pitsaaliuinermik suliaqarnerup aaqqissuussaanera nassuiarneqassaaq.

Kapitali paasissutissanik tulliuttunik tunngaveqarpoq:

- Kommunip nammineerluni nassuiaatai allassimasut: ukiumoortumik nassuiaatit, najoqqutassianik nassuiaatit, neqeroorutinik assigiinngitsunik nassuiaatit
- Ilaqutariinnut Sullissivinnut ingerlatsivimmullu apersuinermi immersugassat pioreersut aaneqarput sulianik suliaqartut Danmarkimeersut tikisinneqarnerannut atatillugu
- Inunnik tallimanik apersuinerit tallimat: Aasianni Ilaqutariinnut Sullissivinni aqutsisunik sulisunillu pingasunik apersuineq, ingerlataqartunik allanik marlunnik apersuineq.

Paasissutissanik katersinermut atatillugu VIVE Aasiannukartussaasimagaluarpoq, timmisartuussinernilli taamaatitsinerit timmisartumillu angallannerup killeqarnera tikinnissamik pinngitsoortitsipput. Taarsiullugu videokkut apersuisoqarpoq. Ingerlatsivimmili aqutsisunik sulisunillu innuttaasunilluunnit apersuinissamut periarfissaqarsimanngilaq.

Paasissutissat taaneqartut saniatigut misissuineri Naatsorsueqqissaartarfimmut paasissutissanik kiisalu paasissutissat allassimasut assigiinngitsut aamma meeqqanik inersimasunillu kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimanermit kingunerluuteqartunik katsorsaajartorlutik angalaqatigiittartunik kalaallinik apersuinermit paasissutissanik aallertoqarpoq

Misissueqqissaarnernik allaqqissaareernermi Ilaqutariinnut Sullissivinni aqutsisut ingerlatsivinnilu pisortat kukkunerusinnaasunik naqqiissuteqarnissamut periarfissinneqarsimapput, tamannalu Qeqertalimmi ilaqutariinnut illumit ataatsimit atorneqarpoq.

7.1.1 Pitsaaliuinermik neqeroorutit aaqqissuunneqarnerat

Qeqertalimmi Aasianni, Qeqertarsuarmi, Qasigiannguani Kangaatsiamilu sisamanik mikinerusunik ilaqutariit illoqarput.

Aasianni ilaqutariit illuat arfinilinnik sulisoqarpoq katsorsaanermik siunnersuinermillu suliaqartunik. Ilaqutariinnut siunnersuiviit marluk inunnik isumaginninnermik siunnersortitut ilinniarsimapput Allermilu inuusuttunut siunnersuinermi miljøarbejderit marluk aappaa isumaginninnermi ikiortut ilinniarsimalluni aappaalu ilinniagaqarani,

pisortap tullia perorsaasutut ilinniarsimavoq aqutsisorlu inunnik isumaginninnermik siunnersortitut ilinniarsimalluni.

Qasigiannguani katsorsaanermik suliaqartut katillugit 2½-upput: ilaqutariinnik siunnersorti ataaseq isumaginninnermi ikiortitut ilinniarsimasoq, ilaqutariinnut ikorfartuisoq ullup affaa sulisartoq kiisalu aqutsisoq perorsaasutut ilinniarsimasoq.

Kangaatsiami ilaqutariit illuanni ukiuni marlunni matoqqareerluni aallartisaqqilersumi katsorsaanermik suliaqartut marluupput: aqutsisoq isumaginninnermi ikiortiullunilu isumaginninnermi ikiorti ilaqutariinnik siunnersuinermik suliaqartarpoq kiisalu miljøarbejderi isumaginninnermi ikiortitut ilinniarsimasoq inuusuttunillu siunnersuinermik isumaginnittoq.

7.2 Ilaqutariit meeqqallu kikkuunerat pisariaqartitaallu

Qeqertalik kommunini mikinersaavoq 6.340-nik innuttaasoqarluni. Kommunimi Aasiaat illoqarfinni inuttunersaavoq 3.185-inik innuttaasoqarluni, Kangaatsiaq Qasigiannguillu 1.138-nik 1.167-inillu innuttaasoqarluni Qeqertarsuarmi 850-inik innuttaasoqartoq. Kommunimi illoqarfinnut allanut sanilliullugu Kangaatsiami ilaqutariit meerartallit pisortanit ikiorsiissutisisartut agguaqatigiissillugit amerlanerpaapput (32 %), tamannalu ilaqutariit Ilaqutariinnut Sullissivimmit ikiorneqarnissamik pisariaqartitsisut amerlanerannut nalinginnaasumik atassuteqarluni.

Tabeli 7.1 Kommune Qeqertalimmi ilaqutariit meerartallit akornanni pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqartut

	Ilaqutariit meerartallit pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqartut amerlassusaat	Ilaqutariit meerartallit amerlassusaat	Innuttaasut katillugit
Kommune Qeqertalik	25	969	6.340
Kangaatsiaq	32	196	1138
Aasiaat	23	473	3185
Qasigiannguit	22	169	1167
Qeqertarsuaq	26	131	850

Aallerfiit: Naatsorsueqqissaartarfik: https://bank.stat.gl/pxweb/kl/Greenland/Greenland__SO__SO20/SOX010.px/

Ilaqutariit illui ilaqutariinnik perorsaanermik isumassuinermillu ajornartorsiuteqarnertik, aappariinnermi aaqqiagiinnginnertik, atornerluinermik ajornartorsiuteqarnertik imaluunniit isumaginninnikkut allanik ajornartorsiuteqarnertik - tamatumani anaanat inuusuttut aalajangersimasumik, pissutigalugit katsorsarneqarnissamik innersuunneqarsimasunik tigusaqartarput. Meeqqat inuusuttullu atuarnermik ulluuneranilu paaqqinniffinni ajornartorsiuteqartut pinerlunnermilluunniit ajornartorsiuteqartut sullinneqartunut aamma ilaapput. Angajoqqaat inissinneqarsimasunik meerallit angajoqqaatut piginnaasamik inerisarnissaannut aamma ikiorneqarsinnaapput angerlartitsisinnaanermut sakkulersorneqarlutik. Ammasumik siunnersuineq sullitanit siammasinnerusunit saaffigineqarsinnaavoq innersuunneqaqqaanngikkaluarluni.

Qasigiannguani ilaqutariit illuanni innuttaasut innersuunneqartut ajornartorsiutaasa suuneri naatsorsorneqarsimapput. Amerlanerpaat perorsaanermi ajornartorsiuteqarnertik pissutigalugu ilaqutariit illuannut innersuunneqartarput, tulliuttullu tassaapput innuttaasut inuunermi ajornartoornermik isumaginninnissamik ikiorneqartussat. Arlaqarpullu timikkut tarnikkulluunniit nakuuserfigineqarsimasut.

7.3 Ilaqutariinnut pitsaaliuinermik neqeroorutit

7.3.1 Neqeroorutit assigiinngitsut

Innuttaasut amerlanngitsut inuttaasullu siaruaatingaatsiarsimasut kiisalu perorsaasunik tarnillu pissusaanik ilisimasalinnik ilinniarsimasunik atorfinitsitsinissamut periarfissakinneq pissutigalugu Qeqertalimmi neqeroorutit immikkuullarissut toqqarneqarsinnaasut siammasissusaat attanniarnerat ajornakusoorpoq. Ilaqutariit illuini neqeroorutigineqartut suunerinut sulisut atorfeqartinneqartut piginnaasaat innuttaasullu massakkut ajornartorsiutaat taamaammat apeqqutaapput. Taamaammat neqeroorutit piffissap ingerlanerani sumiiffimmiillu sumiiffimmut assigiinngisitaarput. Kommunimi ilaqutariit illuinut najoqqutassiatut nassuiaateqarpoq neqeroorutinik ersarissaaqataasunik kiisalu piffissamut, sumiiffimmut piginnaasanullu pisariaqartitsinnginnerusunik. Nassuiaalli Qaasuitsup Kommuniugallarmat suliaavoq massakkullu sulisaatsimut naammannani.

Misissuinerup ingerlanneqarnerani sumiiffinni tamani angajoqqaanut ilaqutariinnermik siunnersorneqarnissamut neqerooruteqarpoq. Oqaloqatiginninnikkulli katsorsarneqarnissamut periarfissat killeqarput illuni tarnip pissusaanik ilisimasalinnik psykoterapeutinilluunniit aalajangersimasumik attaveqartoqannginnera pissutigalugu, taamaattorli videokkut tarnip pissusaanik ilisimasalimmik namminersortumik oqaloqateqarnissamik neqerooruteqartoqarsinnaalluni. Angerlarsimaffimmi perorsaanikkut ikorfartuineq Qasigiannguani taamaallaat neqeroorutaavoq, tamannalu aqutsisut sulisullu oqarnerat naapertorlugit illoqarfiit sinnerini angajoqqaanik siunnersuiniarneq ilungersunarluni, sulisut angajoqqaat angajoqqaatut piginnaasaannik angerlarsimaffimmilu atugassaritaasunik malinnaanissamut periarfissaqanngimmata.

Illoqarfinni pingasuni naartusunut ilaqutariinnullu marluk tikillugit ukiulinnik meeralinnut immikkut siusissumik iliuuseqartoqarpoq. Qeqertarsuarmi siusissumik iliuuseqarneq angajoqqaanngortussanut angajoqqaanngorlaanullu angajoqqaanngornissamik piareersaatitut MANU atorlugu ingerlanneqartarpoq. Ilaqutariinnik katsorsaanermik ingerlatsineq nalinginnaasumik qaammatini arfinilinni ingerlanneqartarpoq qaammatinulli arfineq pingasunut sivitsorneqarsinnaalluni.

Ilaqutariit illui tamarmik ilaqutariittut ineriartornissamut pikkorissarnermik ukiumoortumik neqerooruteqarput højskolertitsilluni sapaatit akunnerni 1-3 ingerlatsisartut namminersortut atorlugit ingerlanneqartarluni. Pikkorissarneq ilinniartitsinermik katsorsaanermillu imaqarpoq. Tamatuma saniatigut illoqarfiit tamarmik sapaatip akunneranut ammasumik siunnersuinermik neqerooruteqarput inissinneqarani oqaloqatiginninnernik pingasunik periarfissaqarluni.

Tabeli 7.2 Kommune Qeqertalimmi meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutit

	Aasiaat	Kangaatsiaq	Qasigiannguit	Qeqertarsuaq
Pitsaaliuinermik pingajuusunik neqeroorutit				
Nakkutigineqarluni najorneq/angerlarnissamut ikorfartuineq				
Ilaqutariinnik katsorsaaneq ilitsersuinerlu	x (taamaallaat siunnersuineq, -katsorsaaneq)	x (taamaallaat siunnersuineq, -katsorsaaneq)	x (taamaallaat siunnersuineq, -katsorsaaneq)	x
Naartusunut aamma 0-2-nik ukiulinnut angajoqqaanut atugarliortunut siusissumik iliuuseqarneq	x	x	x	
Angerlarsimaffimmi perorsaanermik ikorfartuineq			x	
Inuusuttunik siunnersuineq orniguttarfiillu	x	x (-miljømedarbejderi)	x (-miljømedarbejderi)	x
Kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasunik misissuineq katsorsaanerlu			Namminersorlutik Oqartussat angalaqatigiittartui (2021-2022)	
Qimarnguiit	x (kajumissutsimik sulisunit ingerlanneqarpoq, katsorsaanertaqanngilaq)	x (kajumissutsimik sulisunit ingerlanneqarpoq, katsorsaanertaqanngilaq)		x (nuna tamakkerlugu nakuuserfigineq arsimasunik katsorsaanermut sullissivik)
Ilaqutariinnut pikkorissaanerit/ilaqutariinnut højskolit	x	x	x	x
Pitsaaliuinermik tulliusunik neqeroorutit				
Ilaqutariinni aqqutissioqatigiinneq	x (aallartisarpoq)			x (aallartisarpoq)
Ammasumik siunnersuineq	x	x	x	x
Ajornartoornermi upalungaarsimaneq	x			
Pitsaaliuinermik pingaarnertut neqeroorutit				
Angajoqqaanngornissamut piareersarneq (assersuutigalugu MANU)				x
Peqqissutsimik siuarsaanermik neqeroorutit				

Aasianni inuusuttunik siunnersuineq orniguttarfillu Alleq meeqqanik ataasiakkaarlugit eqimattakkaarlugillu oqaloqateqarnissanik suliaqarnernullu assigiinngitsunut peqataasoqarsinnaaneranik neqerooruteqarput. Aningaasarsiffinni Alleq meeqqanut inuusuttunullu 18-it tikillugit ukiulinnut orniguttarfinngortarpoq meeqqanit unnuiffigineqarsinnaasoq. Miljøarbejderinik amigaateqarneq pissutigalugu meeqqanut siunnersuinermik suliaqartitsinermillu neqeroorutit illoqarfimmi patajaatsuunngillat.

Aasianni Qeqertarsuarnilu ilaqutariit illui ilaqutariinni aqqutissioqatigiinnermik aalajangersimasumik neqerooruteqarnissamik pilersitsiniarsaripput. Misissuinerup ingerlanneqarnerani sulisut pikkorissarnernut peqataasimapput periaatsimilli suli atuilersimanatik.

Ilaqutariit illuini innuttaasut kajumissuseqartinnissaat attannissaallu ajornartorsiutigineqarpoq. Pingaartumik meeqqanut tamanna atuuppoq.

Aasianni ilaqutariit illuat meeqqanik inuusuttunillu innarlerneqarsimasunik videokkut apersuinernut atatillugu politiinik suleqateqarpoq.

Aasianni, Kangaatsiami Qeqertarsuarmilu qimarngueqarpoq. Aasianni Kangaatsiamilu qimarnguiit kajumissutsiminnik sulisunit ingerlanneqarput ilaqutariillu illuinik suleqateqaratik. Nuna tamakkerlugu qimarnguik katsorsaavillu Illernit arnanut sisamanut meeraqarpatalu meeraannut inissalik Qeqertarsuarmiippoq. Tassani najukkami ilaqutariit illuanut aamma suleqateqartoqanngilaq.

7.3.2 Sulisut

Aasianni ilaqutariit illuanni sulisunik apersuinerup takutippaa piginnaanngorsarneqarnissamik kissaateqartoqartoq/pisariaqartitsisoqartoq. Pingaarnertut amerlanerusunik sakkussaqalernissaq oqaloqatigeeriaatsinillu - assersuutigalugu innuttaasunik ajornartoorsimasunik kingunerluuteqartunillu - pikkorissarnissaq ujartorneqaqaaq. Ilaqutariit illuinut tarnip pissusaanik ilisimasalimmik aalajangersimasumik attaveqanngineq pissutigalugu sulisut imaajarneqarnissamut periarfissaqanngillat. Misissuinerup ingerlanneqarnerani sulisoq ataaseq psykoterapeutitut ilinniarnermik ingerlatsivoq, neriuutigineqarlunilu katsorsaanerup pitsaassusaanik suliatigullu siunnersuisoqatigiissinnaanermut pitsanngorsaataajumaartoq.

7.3.3 Illuutini atugassarititaasut

Aasianni ilaqutariit illuata illutaani inissaaleqisoqarpoq, tassaniillutik ilaqutariinnik siunnersuineq Qaammaavik, tamannalu sulisut amerlassusaat kissaatigineqartut atorfinitsinneqarsinnaannginnerannik nassataqarluni.

Illoqarfiit sinnerini illut sulisut amerlassusaannut, innuttaasut amerlassusaannut katsorsaanermillu neqeroorutit ilaqutariit illuini ingerlanneqartartunut atatillugit naapertuupput.

7.4 Suleqatigiinneq sulianillu suliaqarneq

Qeqertalimmi pitsaaliuinermik sulineq pisortatigoortumik BUM-imik iluseq naapertorlugu ingerlanneqarpoq, tamatumani ingerlatsivik innersuussinernik akisussaaffeqarluni ilaqutariillu illui iliuuseqarnerup ingerlanneqarnissaanik akisussaaffeqarlutik. Ingerlatsivik nalunaarummik tigusaqaraangami sulianik suliaqartup nalunaarutip suussusaa nalilertarpaa. Iliuusissatut pilersaarusiornissamut tunngavissaqarput taanna

sulianik suliaqartumit suliarineqartarpoq suliarlu inissitsiterinermut ataatsimiititaliamut oqaluuserisassanngorlugu akuerisassanngorlugu saqqummiunneqartarluni.

Aasianni ilaqutariit ilaqutariit illuannut innersuunneqarpat ilaqutariit illuanni sulisut tamarmik ataatsimiittarput, tassani oqaluuserineqarlutik ilaqutariit ikorfartuinernik sorlernik pisariaqartitsinersut katsorsaasullu kiap suliassaq isumagilluarnerusinnaaneraa. Tamatuma kingorna ilaqutariinnik katsorsaasup ilaqutariit aallartissutitut ataatsimiinnissamut aggersassavai tassanilu sulianik suliaqartup peqataanissaa naatsorsuutigineqartarluni, tamannali pisinnaajuaannartarani.

Ingerlatsivimmi sulianik suliaqartoq ilaqutariillu illuini sulisut aallaavittut ullut 14-ikkaarlugit ataatsimiittarput, tamannali ingerlatsivimmi ulappunneq pissutigalugu pisinnaajuaannarneq ajorluni. Ataatsimiinnermi ilaatigut ilaqutariit nutaat ilaqutariit illuannut innersuunneqartussat, aamma ilaqutariit ilaqutariit illuanni ingerlataqartut killiffii oqaluuserineqartarput. Qaammatit pingasukkaarlugit malitseqartitsisoqartarpoq, tassani ilaqutariit, kommunimit suliamik suliaqartoq ilaqutariillu illuanni sulisut attaveqatigiinnermik ataatsimiittarlutik. Tassani ilaqutariit maannamut pissarsiaat, ingerlatsinerup ingerlaannarnissaa pisariaqarnersoq kiisalu ingerlaqqinnissaq oqaluuserineqartarput. Sulianik suliaqartut ajornanngitsumik attavigineqarsinnaanerat, ingerlatsivimmillu ataatsimeeqateqarnermi ilaqutariit ajornartorsiutaannik ikiorneqartariaqarnerannillu ataatsimut paasinnilluartoqartartoq ilaqutariit illuinit misigineqartarpoq.

Ilaqutariilli illuinit oqaatigineqarpoq isumaginninnermut ingerlatsiviup isumaginninnermik misissuinerat iliuusissatullu pilersaarusiornerat sivisoorujussuusartoq, tamannalu pingaartumik siusissumik iliuuseqarnermut sunniuteqartarpoq meeqqap inunngunnginnerani aallartereersimasussamut. Sivisuumik utaqqisoqartarnera pissutigalugu Ilaqutariit illuat pinartunik suliaqartoqartillugu ilaqutariinnik katsorsaanermik aallartitsiaartarneq atorneqarsinnaavoq taamalu isumaginninnermut ingerlatsiviup isumaginninnermik misissuinerata iliuusissatullu pilersaarusiornerata ingerlanerani katsorsaanermik aallartitsisinnaalluni. Ilaqutariilli illuannit misigineqartarpoq ilaqutariit ikiorsinnaajumallugit iliuusissatut pilersaarutit tamakkiisut pingaaruteqartut. Taamaammat ilaqutariit iliuusissatut pilersaaruteqaratik Ilaqutariinnut Sullissivimmut innersuunneqarsimasut ilaanni itigartittarpaat imaluunniit iliuusissatut pilersaarutini ajornartorsiutit anguniagassallu pillugit paasissutissanik amigaateqarpat ingerlatsivimmut utertillugu.

Aasianni ingerlatsivik suliassarpassuaqarneranit sunnerneqarsimasoq ilaqutariit illuani oqaatigineqarpoq, tamannalu pissutigalugu misissorneqarluni aallartinnermit iliuuseqarnerup aallartinnissaata tungaanut sivisuumik utaqqisariaqarnermik amerlasuutigut nassataqartarluni. Tamanna ilaqutariit illuat innuttaasunik innersuunneqarsimasunik tigusaqarpiarneq ajorneranik aamma isumaqarpoq. Ilaqutariit illuanni katsorsaanernut nalinginnaasumik utaqqisoqanngilaq suliaq ingerlatsivimmi suliarineqareersimappat.

Aasianni ilaqutariit illuannit oqaatigineqarpoq kommunimi ilaqutariit illui allat ilaqutariinnullu sullissiviit akornanni suleqatigiilluartoqartoq. Killiffissiorluni arlaleriarluni ataatsimiittoqartarpoq isumassarsianik misilittakkanillu avitseqatigiittoqartarluni.

Aasianni ilaqutariit illuinik ingerlataqartunillu allanik apersuinerup takutippaa killilimmik suleqatigiittoqartoq. Taamaattorlu Allorfiup ilaqutariillu illuata akornanni siusissumik iliuuseqarnermi suleqatigiittoqarpoq.

Ilaqutariit illuat naapertorlugu meeqqanut ilaqutariinnullu nalinginnaasumik suliassaqarfimmi najukkani ingerlataqartunik pitsaasumik suleqatigiittoqarpoq - tamatumani ilanngullugit, atuarfik, ulluunerani paaqqinnittarfiit, MISI klubilu, meeqqat pillugit suliassaqarfiit akornanni ataatsimiinnissamut peqataarusussuseqartarnera nalinginnaasumik misigineqartarluni. Ingerlataqartunut allanut meeqqanut samminngitsunut, soorlu Allorfimmut tunngatillugu suleqatigiinnermik misigisat assigiinngillat. Siusissumik iliuuseqarnermi Allorfiup ilaqutariillu illuata akornanni pisortatigoortumik suleqatigiittoqalersimavoq, tamatumali saniatigut suleqatigiinnerup killeqarnera najukkami ingerlatsisunit misigineqarpoq. Kommunimi Ilaqutariinnut Sullissiviit qimarnguiillu pingasut akornanni suleqatigiittoqanngilaq.

7.5 Qeqertalimmi pitsaaliuinermik neqeroorutinik ataatsimut naliliineq

Qeqertalimmi illoqarfiit amerlanersaanni ilaqutariinnik siunnersuinermik, siusissumik iliuuseqarnermik, inuusuttunik siunnersuinermik, ammasumik siunnersuinermik ilaqutariinnullu pikkorissaanernik tunngaviusumik neqerooruteqarpoq. Ilinniarsimasunilli sulisussarsiornermi ajornartorsiuteqarneq neqeroorutinik assigiinngitsut toqqarneqarsinnaasunik killiliivoq assersuutigalugu ilaqutariinnut aalajangersimasumik katsorsaasoqarneq ajorpoq neqeroorutillu amerlanersaat imarisaat ersarlullutik kiisalu sulisut iliuuserineqartunik suliaqartut innuttaasullu iliuuserineqartunik atuisut apeqqutaatillugit piffissap ingerlanerani sumiiffimmiillu sumiiffimmut allanngorarlutik. Taamaammat Aasianni ilaqutariit illuanni inissaaleqisoqarpoq.

Qeqertalik Ilaqutariinnut Sullissivinnut nuna tamakkerlugu kissaatinik naammassinnissinnaassappat, ilaqutariinnut atugarliornerpaanut sakkortuumik katsorsaanermik angerlarsimaffinnilu perorsaanikkut ikorfartuinermik pingajuattut pitsaaliuinermik neqeroorutinut tunngatillugit kiisalu eqimattanut siammasissunut pingaarnertut pitsaaliuinermik neqeroorutinut soorlu MANU-mut tunngatillugu iliuuseqartoqassaaq. Sulisunik nutaanik atorfinitsitsisoqartariaqassaaq sulisooreersullu piginnaanngorsarlugit.

Tamatuma saniatigut ilaqutariit illuini neqeroorutinik nassuiaatit allassimasut nutarterneqartariaqarput neqeroorutitik ingerlatsivimmut ilaqutariinnik innersuussisussamut ajornannginnerusumik ersarissarsinnaanngussallugit. Ingerlataqartut ilaqutariinnik atugarliortunik naapitsisartut akornanni ataatsimut oqaatsinik inerisaanissaq aamma pisariaqartinneqarpoq, taamaaliornikkut innuttaasut ajornartorsiutaat iliuusissallu innuttaasunut iluaqutaasussat pillugit ataatsimut paasinninnermik pilersitsisoqassalluni. Kommunit allat iluatsittumik Ernumanassutsimik uuttuut atorpaat ilaqutariinnik eqimattanut aappaluttunut, sungaartunut qorsunnullu agguataarisumik.

Kommunip nunataata annertussusaata killeqarnera illoqarfiillu akornanni sivisunngitsumik imaatigut angalasoqarsinnaanera pissutigalugu assersuutigalugu Kujallermisut ilaqutariit illuisa akornanni qanimut suleqatigiittoqarsinnaavoq. Tamanna inerisarneqalereerpoq Aasiannili assersuutigalugu videokkut angalaqatigiittartulluunniit atorlugit katsorsaanermik kommuninut allanut ikiuussinnaasumik nukittunerusumik sullissivimmik inerisaasoqarpat suleqatigiinnerup suli annertusarneqarnissaanut periarfissaqarsinnaavoq. Sullissivimmik taamaattumik aaqqissuussinikkut ilaqutariit ataatsimut ilaqutariittut ineriartornissamut pikkorissaanernut ukiumut marloriarlugit immaqa katersorneqarsinnaalissapput.

Qeqertalimmili ilaqutariit illui tamarmik ikittuinnarnik sulisoqarput, Aasiannilu ilaqutariit illuat soorlu Qaqortumi takuneqarsinnaasutut qitiusumik atuuffeqarnissani ajornakusoortissallugu. Aasianni ilaqutariit illuat Ilaqutariinnut Sullissivittut neqeroorutinik assigiinngitsunik tamakkiisunik toqqagassaqarluni kommunillu sinnerani ilaqutariit illuinik mikinerusunik ikorfartuisinnaalluni atuuffeqarsinnaappat sulisut amerlanerussaassajunnarsipput (assersuutigalugu sulisut 8-10).

Sulisut amerlassusaat amerlineqaraluarpataluunniit neqeroorutit assigiinngitsut toqqarneqarsinnaasut neqeroorutigineqarsinnaassappata sulisut assersuutigalugu perorsaanermik tunuliaqutaqartut suliassaat suli siammasingaatsiartariaqarsinnaassapput. Assersuutigalugu sulisut ammasumik siunnersuinermik imaluunniit ilitsersuilluni ilaqutariinnik katsorsaanermik ingerlatsisartut angerlarsimaffimmi perorsaanermik ikorfartuisutut aamma atuuffeqartariaqarnerannik tunngassuteqarpoq.

Tamatuma saniatigut ilaqutariinnik katsorsaanissamik kommunimi neqeroorutit nuna tamakkerlugu aaqqissuussanik namminersortunilluunniit nioqqutigineqartunik neqeroorutinik pisarialimmik ilaneqartarsinnaapput.

Kommuni allanisut sulianik suliat pitsaassusaat utaqqisariaqarnerlu ajornartorsiutaavoq, tamaanilu aamma isumaginninnikkut misissuinerit iliuusissatullu pilersaarutit naammassinnginneranni ilaqutariinnik katsorsaanermik aallartitsiaartarnermik atuinikkut aaqqiissuteqarfigineqarsinnaavoq. Sumiiffinni allanisulli Ilaqutariinnut Sullissiviit innuttaasut ajornartorsiutaannik anguniagaannillu anguniagaqarluni aaqqissuussaasumillu sulinissamik sulisaaneq tamanna ajornakusoortitsissaaq. Taamaammat inissitsiterinermut sulisaatsimik pisarialimmik ineriartortitsisoqarsinnaavoq, najukkami ilisimasat amerlasuutigut ilaqutariinnut atugarliortunut tunngasut atorluarlugit, ilutigitillugulu ilisimasat taakku sulinermi oqaatsinut timitalerneqarlutik. Sumiiffinni allatuulli nalunaarutiginninnermiit katsorsaanerup aallartinnissaata tungaanut utaqqineq immaqa sivikillineqarsinnaavoq ilaqutariinnik ingerlataqartut naleqquttut ersarissaanermik aallartisaanermillu ataatsimiinnernut katersornerisigut ataatsimiinnerillu ingerlatsinerillu pitsaanerusumik aaqqissuunnerisigut. Ataatsimiinnerit taakkua meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik iliuuseqarnermi ingerlataqartut akornanni sulinermi ataatsimut oqaaseqalernissamut atorneqarsinnaapput.

8 Avannaata Kommunia

8.1 Aallaqqaasiut

Kapitalimi matumani Avannaata Kommuniani (kingorna Avannaata) meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutit, ilaqutariit kikkuunerat pisariaqartitaallu, neqeroorutit assigiinngitsut siammasissusaat pitsaassusaallu kiisalu sulianik suliaqarneq suleqatigiinnerlu VIVE-mit nassuiarneqassaaq.

Kapitali paasissutissanik tulliuttunik tunngaveqarpoq:

- Kommunip nammineerluni Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaannik nassuiaatai ukmoortumillu nalunaarusiat
- Ilaqutariinnut Sullissivinnut ingerlatsivimmullu apersuinermi immersugassat aaneqarput sulianik suliaqartut Danmarkimeersut tikisinneqarnerannut atatillugu
- Inunnik arfineq pingasunik apersuinerit arfineq pingasut: Ilulissani (inuit 3) Uummannamilu (inuk 1) Ilaqutariinnut Sullissivimmi aqutsisunik sulisunillu sisamanik apersuinerit sisamat, Ilulissani ingerlatsivimmi aqutsisumik apersuineq 1, Allorfimmilu apersuineq 1 kiisalu qallunaanik sulianik suliaqartunik Ilulissani Upernavimmilu sulisunik apersuinerit 2.

VIVE Ilulissaniippoq septembarimi 2021-imi ulluni suliffiusuni tallimani. Uummannami apersuinerit oqarasuaatikkut ingerlanneqarput. Qaanaami ilaqutariit illuannut e-mailimik allakkagut akissutaanik tigusaqanngilagut, soorlu aamma atortunik allassimasunik piusunik tigusaqarsimanngitsugut, taamaammallu tassani ilaqutariinnut najukkami pitsaaliuinermik neqeroorutinik ilisimasaqarata.

Paasissutissat taaneqartut saniatigut misissuineri Naatsorsueqqissaartarfimmut paasissutissanik kiisalu paasissutissat allassimasut assigiinngitsut aamma meeqqanik inersimasunillu kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimanermit kingunerluuteqartunik katsorsaajartorlutik angalaqatigiittartunik kalaallinik apersuinermit paasissutissanik aallertoqarpoq

Misissueqqissaarnernik allaqqissaareernermi Ilaqutariinnut Sullissivinni aqutsisut ingerlatsivinnilu pisortat kukkunerusinnaasunik naqqiissuteqarnissamut periarfissinneqarsimapput, tamannalu Avannaatamiit atorneqanngilaq.

8.1.1 Pitsaaliuinermik neqeroorutit aaqqissuunneqarnerat

Avannaatami Ilulissani Ilaqutariinnut Sullissiveqarpoq aamma Qaanaami, Uummannami Upernavimmilu ilaqutariit illoqarluni.

Ilulissani Ilaqutariinnut Sullissivik 14-inik sulisoqartussatut aalajangiunneqarsimavoq: tarnip pissusaanik ilisimasallit pingasut, ilaqutariinnik katsorsaasut sisamat, ilaqutariinnik ilitsersuisut marluk ilaqutariinnillu katsorsaasut aallartartut tarnillu pissusaanik ilisimasallit aallartartut marluk kiisalu Ukaliusami orniguttarfimmi sulisut marluk. Apersuinerup ingerlanneqarnerani aqutsisut atorfik inuttaqanngilaq. Sulisut

tarnip pissusaanik ilisimasalittut, inunnik isumaginninnermik siunnersortitut, perorsaasutut isumaginninnermi ikiortitullu ilinniarsimapput.

Qaanaami Uummannamilu ilaqutariit illuini sulisussatut aqutsisumik ilaqutariinnillu katsorsaasumik aalajangiunneqarsimapput Upernavimmi ilaqutariit illuanni aqutsisumut ilaqutariinnullu katsorsaasunut marlunnut aalajangiunneqarsimalluni.

8.2 Ilaqutariit meeqqallu kikkuunerat pisariaqartitaallu

Avannaatami innuttaasut 10.726-usut amerlanerpaartaat Tabeli 8.1-imi takutinneqartutut Ilulissaniipput (4.998). Uummannaq Upernavillu illoqarfiupput akunnattumik angissuseqartut 2.229-nik aamma 2.732-nik innuttaasoqarput Qaanaarlu kommunimi illoqarfinni mikinersaasoq 767-inik innuttaasoqarluni. Ilaqutariit meerartallit pisortanit ikiorsiissutisisartut agguaqatigiissillugit amerlassusaasa uuttorneqarneranni Ilulissani Upernavimmilu illoqarfiit nukittuunik innuttaasoqarput (ilaqutariit meerartallit 14 %-ii aamma 17 %-ii pisortanit ikiorsiissutisisarlutik), Uummannami 27 %-t pingaartumillu Qaanaami 41 %-t ilaqutariit meerartallit pisortanit ikiorsiissutisisartut annertunerusumik unammilligassaqarnarnerullutik.

Tabeli 8.1 Avannaata Kommuniani ilaqutariit meerartallit akornanni pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqartut

	Ilaqutariit meerartallit pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqartut amerlassusaat	Ilaqutariit meerartallit amerlassusaat	Innuttaasut katillugit
Avannaata Kommunia	19	1.712	10.726
Ilulissat	14	779	4.998
Uummannaq	27	346	2.229
Upernavik	17	471	2.732
Qaanaaq	41	116	767

Aallerfik: Naatsorsueqqissaartarfik: https://bank.stat.gl/pxweb/kl/Greenland/Greenland__SO__SO20/SOX010.px/

Illoqarfinni sisamani taakkunani innuttaasut ajornartorsiutaat sumiiffinni allanisulli nakuusernermut, kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimanermut, innarliinermik pissusilersornermut, aanngajaarniutinik atornerluinermut kiisalu inissaqarniarnikkut atugassarititaasut ajornerannut tunngassuteqarput. Kisianni aamma angajoqqaarpassuaqarpoq pinarpallaanngitsunik perorsaanikkut isumassuinikkullu ajornartorsiuteqarnerminnut aappariinnerminnilu ajornartorsiuteqarnerminnut, kiisalu ilaqutariinni angajoqqaani meeqqaniluunniit kingunerluutigisaminnik misigisaqarsimanerannik pissuteqartunik ersiornermik, isummakkut nanertisimanermik uippakajaarnermillu misigisaqarnerminnik ikiorneqarumallutik saaffiginnittartunik. Ilaqutariit arlaqartut Ilaqutariinnut Sullissivinnut innersuunneqartut arlalinnik kingunerluuteqarput.

Ilaqutariinnut Sullissiviit meeqqat atugarissaarnerannut ineriartornerannullu ernumassuteqarnermut tunngassuteqartunik ajornartorsiutinik assigiinngitsunik isumagisaqartarput. Ilaqutariit aanngajaarniutinik atornerluinnginnissaat ilaqutariillu inuunerminnik allannguinissamut sulinissaminnik kajumittareernissaat

piumasaqaatigineqartarpoq. Ilaqutariinnut atugarliortunut meeqqanut ilaqutariinnullu ingerlatsivimmit innersuunneqarsimasunut pingajuattut pitsaaliuinermik neqeroorutinit pingaarnertut matumani pineqarput. Taamaattorli aamma ammasumik siunnersuinermik, ajornartoornermi upalungaarsimanermik ungaavaqqanullu cafertitsinernut aappaattut pitsaaliuinermik neqerooruteqarpoq.

Ilulissani Ukaliusaq ornittagaallunilu inuusuttunik siunnersuinermik neqerooruteqartuusoq, meeqqanik inuusuttunillu siunnersuinermik neqeroorutinut innersuunneqarsimasunik inuusuttunillu 18-it inorlugit ukiulinnik innersuunneqarsimanngitsunik orniguttarfimmut namminneq ornigussimasunik tigusisarpoq.

8.3 Ilaqutariinnut pitsaaliuinermik neqeroorutit

8.3.1 Neqeroorutit assigiinngitsut

Tabeli 8.2 Avannaata Kommuniani meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutit

	Ilulissat	Uummannaq	Qaanaaq	Upernavik
Pitsaaliuinermik pingajuusunik neqeroorutit				
Nakkutigineqarluni najorneq/angerlarnissamut ikorfartuineq	x			x
Ilaqutariinnik katsorsaaneq ilitsersuinerlu	x	x(katsorsaan erunngitsoq)	x(katsorsaan erunngitsoq)	x
Ilaqutariinnik katsorsaanermut najugaqarfik	x			x
Naartusunut aamma 0-2-nik ukiulinnut angajoqqaanut atugarliortunut siusissumik iliuuseqarneq	x	(x) pilersinneqal eruttorpoq		x
Angerlarsimaffimmi perorsaanermik ikorfartuineq	x			
Inuusuttunik siunnersuineq orniguttarfiillu	x	x (taamaallaat siunnersuine q)		x
Kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasunik misissuineq katsorsaanerlu	x			
Qimarnguiit	x (kajumissutsi mik sulisunit ingerlanneqa rtoq - katsorsaaner unngilaq)			
Ilaqutariinnut pikkorissaanerit/ilaqutariinnut højskolit				x (avataanit suliaqartut)
Pitsaaliuinermik tulliusunik neqeroorutit				
Ilaqutariinni aqqutissioqatigiinneq	x		x	
Ammasumik siunnersuineq	x	x	?	x
Ajornartoornermi upalungaarsimaneq	x	x	x	x

	Ilulissat	Uummannaq	Qaanaaq	Upernavik
Pitsaaliuinermik pingaarnertut neqeroorutit				
Angajoqqaanngornissamut piareersarneq (assersuutigalugu MANU)	x			x
Peqqissutsimik siuarsaanermik neqeroorutit	x (pitsaaliuinermik suleqatigiit)			
Neqeroorutit allat				
Meeqqanik innarlerneqarsimasunik politiit apersuinerat	x	x		
Qaamanermik katsorsartinneq	x	x		

Neqeroorutit assigiinngitsut suliatigullu pisinnaasat **Ilulissani annertunerupput.** Ilaqutariit tassani kommunimit innersuunneqarsimasut ilaqutariittut katsorsarneqarsinnaapput ataasiakkaarlugit, marlukkaarlugit imaluunniit ilaqutariittut oqaloqatigalugit, sulisunit perorsaasunit tarnillu pissusaanik ilisimasalinnit ingerlanneqarsinnaasunik. Angerlarsimaffimmi perorsaanikkut aamma ikorfartorneqarsinnaapput najugaqarfimmiluunniit ilaqutariittut sakkortuumik katsorsarneqarlutik. Angajoqqaanngortussanut aamma 0-2 ukiulinnik angajoqqaajusunut atugarliortunut siusissumik iliuuseqarnissamik immikkut neqerooruteqarpoq kiisalu angajoqqaanut inissinneqarsimasunik meeralinnut angajoqqaatut piginnaasaasa kiisalu meeqqat angajoqqaallu akornanni attaveqarnerup nukittorsarneqarnissaat siunertaralugu katsorsarneqarnissamik neqerooruteqarluni. Orniguttarfik Ukaliusaq aamma inuusuttunut siunnersuisarpoq kiisalu meeqqanut inuusuttunullu orniguttarfiulluni ulluni amerlanersaani ullukkut ammasartoq aningaasarsiffinnilu unnuinissamut ammartarluni. Orniguttarfik miljøarbejderinik sulisoqarpoq Ilaqutariinnut Sullissiviunngitsumi ingerlatsivimmut allamut attuumassuteqartunik, tamannalu pissutigalugu Ilaqutariinnut Sullissiviup orniguttarfiullu akornanni suleqatigiinneq killeqarluni.

Ilaqutariinnut Sullissivimmi nalinginnaasumik qaammatini 2,5-3 ingerlatsisoqartarpoq, ilaqutariit neqeroorutinut assigiinngitsunut sapaatip akunneranut arlaleriarlutik ataasiarlutilluunniit takkussinnaallutik. Najugaqarfimmili katsorsarneqarnissamik neqeroorut nalinginnaasumik sapaatit akunnerini 2-3 sivisussuseqartarpoq. Ilaqutariinnut pingajuattut pitsaaliuinermik neqeroorutit taakku saniatigut Ilaqutariinnut Sullissivik aappaattut pitsaaliuinermik iliuuseqarpoq ammasumik siunnersuinermik ajornartoornermilu upalungaarsimanermik iluseqartumik. Ilaqutariinnut Sullissivik pisortatigoortumik ilaqutariinni aqqutissioqatigiinnermik neqerooruteqarpoq, sulianilli suliaqartut akornanni taarseraanneq pissutigalugu ilaqutariinni aqqutissioqatigiinnermik ingerlatsinissamik suliatigut sakkulersorneqarsimasunik misissuinerup ingerlanneqarnerani sulisoqanngilaq. Ilaqutariinnut Sullissivimmi pingaarnertut pitsaaliuinermik aamma iliuuseqarfigai angajoqqaanngornissamut piareersarneq MANU kiisalu pitsaaliuinermik suleqatigiit, peqqissutsimut, atugarissaarnermut kiisalu nakuusernermik imminullu toqunnermik pinaveersaartitsinermut tunngatillugit kiisalu sulianut peqqissutsimut attuumassuteqartunik sulianik isumagisaqartartunik.

Ilulissani Ilaqutariinnut Sullissivimmi sulisut tunngaviatigut namminneq periaatsinik toqqaasinnaapput, kisianni tamakkiisumik isigaluni meeqqallu qitiutillugit suliuaannarlutik. Atuagarsornerit periaatsillu uppernarsineqarsimasut sulinermi atorneqarnerusarput, soorlu ilisarsisarnermik katsorsaaneq, inuup oqaluttuassartaa tunngavigalugu katsorsaaneq, aaqqissuussamik ilaqutariinnik katsorsaaneq, Theraplay aamma Sandplay.

Ilulissani Ilaqutariinnut Sullissivik innuttaasut siuariartornerannik aaqqissussamik malitseqartitsisarpoq tassungalu atatillugu ikorfartuineq ilaqutariit pisariaqartitaannut naapertuunnersoq imaluunniit allanik iliuuseqarfigineqarnissamik pisariaqartitsisoqarnersoq nalilerneqartarluni.

Ilulissani neqeroorutit amerlanersaat qaffasissumik pitsaassuseqartutut nalilerneqarput. Taamaattorli sulisut aqutsisullu namminneerlutik oqaatigaat ilaqutariinnut atugarliortunut siusissumik iliuuseqarneq pitsanngorsarneqarsinnaasoq ingerlatsivimmi sulianik suliaqarneq inissiisarnerlu sukkanerusinnaasuuppat taamaalilluni ilaqutariinnik sukkanerusumik aallartitsisoqarsinnaalluni. Tamannali innuttaasut arlaqartut ernisussiortuni peqqissaasuniillu toqqaannartumik takkuttarnerannik iluaquserneqarpoq. Tamatuma saniatigut pinasuartumik ajornartoornerni upalungaarsimanernut sulisut peqataanerat pisariullunilu ilaqutariinnik katsorsaanerup atajuarneranut ajoqutaalaartartoq Ilaqutariinnut Sullissivimmit misigineqarpoq. Inuusuttut ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut inissaqalernissamut utaqqisut utaqqiisaasumik Ilaqutariinnut Sullissivinnut innersuunneqartarnerat MIS-i Ilulissanit aamma misigineqartarpoq. Inuusuttut amerlasuutigut kajumissuseqanngillat, avammut qisuariartartuullutik, pinerluttuullutik imaluunniit imminut toqunnissamut navianartorsiorlutik, tamannalu Ilaqutariinnut Sullissivimmit inissaqartinniarnerat ilungersunarluni. Ilaqutariinnut Sullissivimmit taamaammat sullitanut taakkununnga katsorsaanermik atuarnermillu neqerooruteqarfiusumik ulluunerani katsorsarneqarnissamut neqerooruteqarnissaa kissaatigineqarpoq.

Uummannami ilaqutariit illuanni pitsaaliuinermik iliuuseqarneq aqutsisumit ilaqutariinnillu katsorsaasumit isumagineqarpoq taamaalillunilu neqeroorutit assigiinngitsut toqqarneqarsinnaasut killeqarlutik. Perorsaanermik sulisuni kisimiilluni, aappariittut ilaqutariittulluunniit oqaloqateqartoqarsinnaavoq. Ilaqutariit illuanni ilaqutariinnik katsorsaanermi periaatsinik pullavinnilluunniit aalajangersimasunik atuineq killeqarpoq, kisianni ilaqutariit aalajangersimasumik pisariaqartitaat ajornartorsiutaallu aallaavigalugit ilitsersorniarneqarlutillu katsorsarniarneqartarlutik. Ilaqutariit sapaatip akunnikkuutaarlugu pisariaqartitsinnginnerugunillu akuttunerusumik takkussinnaapput. Misissuinerup ingerlanneqarnerani atugarliortunut siusissumik iliuuseqarnissamik immikkut neqerooruteqanngilaq. Ilaqutariinnulli Sullissivimik anaanat eqimattaannut peqataanissamut neqerooruteqarpoq - imaappoq angajoqqaanut siammasinnerusumik pingaarnertut pitsaaliuinermik neqeroorut. Aamma Uummannami sapaatip akunikkaartumik ammasumik siunnersuisoqartarpoq. Ilaqutariinnut Sullissivik aamma ilaanni suliaqartitsisarpoq assersuutigalugu juullimut iffiortitsilluni, nereqatigiissitsilluni pinngortitamiluunniit pisuttuartitsilluni, misissuinerulli ingerlanneqarnerani tamanna sipaarutigineqarsimalluni.

Uummannami Qaanaamilu ilaqutariit illuinut sanilliullugu **Upernavimmi** ilaqutariit illuat amerlanerusunik toqqarneqarsinnaasunik neqerooruteqarpoq suliatigullu tunniussaqarsinnaanerulluni kiisalu sulisut aalajangiunneqarsimasut pitsaanerullutik. Illoqarfimmi ilaqutariit taamaalillutik perorsaasunit psykoterapeutinillu ilaqutariittut katsorsartissinnaapput. Angerlarsimaffimmi perorsaanikkut ikorfartuisoqarsinnaavoq kiisalu nunaqarfimmiunut najugaqarfimmi ilaqutariinnut sakkortuumik katsorsaasoqarsinnaalluni. Ilaqutariinnik katsorsaaneq ilaqutariinnut pinannginnerusumik perorsaanikkut sunniivigeqatigiinnikkullu ajornartorsiuteqartunut kiisalu ilaqutariinnut meeqqaminnik inissiisoqaratarsinnaasunut sammitinneqarpoq. Tamatuma saniatigut ilaqutariit illuat naartusunut angajoqqaanngorlaanullu atugarliortunut siusissumik iliuuseqarnissamik neqerooruteqarpoq ukiumullu ilaqutariittut ineriartornissamut pikkorissaatitsinermik neqerooruteqartarluni. Sapaatip akunnikkaartumik ammasumik siunnersuinermik aamma neqerooruteqarpoq. Upernaviup pigisaani nunaqarfinnut tikeraartoqartarpoq innuttaasut ammasumik siunnersorneqarnissamik periarfissaqarlutik.

Ilulissani Ilaqutariinnut Sullissivik angalasartumik suleqatigeeqarpoq najukkani nukinnut ilassutitut atuuttumik kiisalu atuartitsinermik (assersuutigalugu meeqqanik ajornartoornernilu oqaloqatiginninnermik), imaajaanermik katsorsaanermillu ingerlatsisarluni. Suleqatigiit angalasartut ukiumut marloriarlutik Uummannamut, Upernavimmut Qaanaamullu angalasarput.

8.3.2 Sulisut

Apersuinerit ingerlanneqarneranni Ilulissani Ilaqutariinnut Sullissivimmi aqutsisutut atorfik inuttaqanngilaq, tamatumali saniatigut Ilaqutariinnut sullissivimmi suliatigut isumalluuteqarluarpoq sulisullu patajaalluarlutik tarnip pissusaanik ilisimasalinnik, inunnik isumaginninnermut siunnersortinik, perorsaasunik isumaginninnermillu ikiortimik ataatsimik ilinniarsimasoqarluni. Uummannami ilaqutariinnik katsorsaaneq perorsaasunit isumagineqartarpoq Upernavimmilu psykoterapeutimi oqaloqateqarnissamut aamma periarfissaqarluni.

Ilulissani Ilaqutariinnut Sullissivik perorsaasuni atorfinitsitsiniartarnera ajornanngilaq Perorsaanermik Ilinniarfimmit perorsaasutut naammasserlaat ilinniakkaminnik naammassinnikkaangamik amerlanertigut illoqarfimmiittarmata. Perorsaasutulli ilinniakkaminnik naammasserlaat ilinniaqqinnissamik amerlasuutigut pisariaqartitsisarput meeqqat ilaqutariillu atugarliortut pisariaqartitaannik eqimattanullu taakkununnga perorsaanikkut periaatsinik paasinnissinnaajumallutik (takuuk Mortensen, Hansen & Olsen, 2021). Tamanna illumi sapaatip akunnikkaartumik ilisimasanik oqallittarnikkut iluaquserniarneqarpoq, tassani sulisut imminnut ilinniartittarlutik. Taamaattorli katsorsaasumik ilinniaqqittoqarnissaa pisariaqartinneqarpoq.

Tarnip pissusaanik ilisimasalinnik atorfinitsitsiniarneq ataavartumik ajornartorsiutaavoq, taamaammallu tarnip pissusaanik ilisimasalittut atorfiit pingasuusut marluk misissuinerup ingerlanneqarnerani tarnip pissusaanik ilisimasalittut ilinniarsimasunit inuttalerneqarsimanngillat.

Ilinniarsimasunilli atorfinitsitsinissamik periarfissat Avannaatami illoqarfinnut allanut sanilliullugu Ilulissani periarfissarissaarneruvoq Kalaallit Nunaannullu sinneranut sanilliullugu aamma pitsaanerorpasilluni - Nuuk minillugu.

8.3.3 Illuutini atugassaritita asut

Ilulissani Ilaqutariinnut Sullissiviup illutaa nalinginnaasumik kusanarlunilu paarilluarneqarsimavoq. Inissaaleqinermik aamma ajornartorsiuteqarpasinngilaq.

8.4 Suleqatigiinneq sulianillu suliaqarneq

Avannaatami illoqarfiit assigiinngitsut sulianik suliaqarnermi aamma ingerlatsiviup Ilaqutariinnullu Sullissiviit akornanni suleqatigiinnermi assigiinngilaartunik ingerlatseriaaseqarlutillu sulisaaseqarput. Kommunini allanisulli Avannaatami pitsaaliuinermik sulineq BUM-imik iluseq naapertorlugu ingerlanneqarpoq, tamatumani ingerlatsivik nalunaaruteqarnernik, ilaqutariinni ajornartorsiutinik isumalluutinillu misissuinernik, iliuuserineqartussamillu inniminniinermik suliaqarnermik akisussaasuulluni Ilaqutariinnullu Sullissiviit iliuuseqarnerup ingerlanneqarnissaanik akisussaaffeqarlutik. Suliani pinartoqartillugu iliuuserisassat aallartinneqarsinnaapput misissuinerup naammassineqannginnerani - sumiiffinni allani arlaqartuni ilaqutariinnik katsorsaanermik aallartitsiaartarnermik taaneqartartoq.

Ilulissani Ilaqutariinnut Sullissivik innersuussutigalugu innersuussinermut immersugassaq naatsunnguaq atorneqarpoq ilaqutariit ajornartorsiutaannik katsorsaanermullu anguniakkanik imaqartumik. Taanna ilaqutariinnut katsorsaasussat katiternissaannut Ilaqutariinnut Sullissivimmit atorneqartarpoq. Tamatuma kingorna Ilaqutariinnut Sullissivik aallartissutitut ataatsimiigiaqqusisarpoq, tassani ilaqutariit innersuussisimasorlu suliamik suliaqartoq peqataatinneqarlutik, ingerlatsinissamullu siunertat sinaakkutillu inaarutaasumik isumaqatigiissutigineqartarlutik. Ingerlatsinerup naammassinerani ilaqutariit ingerlatsivimmi malitseqartitsilluni ataatsimiinnermut aggersarneqartarput.

Ilaqutariit ajornartorsiutaannik ataatsimut paasinninnissaq iliuusissanillu toqqaaniarnermi ingerlatsivik Ilaqutariinnullu sullissivik Ernumanassutsimik uuttuut atorlugu sulisarput ilaqutariillu immikkoortunut pingasunut aallartissutitut agguarneqartarlutik:

- eqimattat qorsuusut sakkukinnerusumik avatangiisinut qisuariaateqartut, tassani meeraq atugarliorallarluni - assersuutigalugu qinngasaarineq imaluunniit angajoqqaani isummakkut nanertisimaneq pissutigalugu
- eqimattat sungaartuusut, tassani meeqqap ineriartornera navianartorsiorluni tunngaviusumik isumassorneqarnermik amigaateqarluni
- eqimattat aappalaartuusut, taasani meeraq nakuuserneq, innarliineq imaluunniit annertuumik allatut paarinerlunneqarneq pissutigalugu angerlarsimaffiup avataanut inissinneqariaannaalluni.

Ingerlatsiviit isumaginninnermik misissuinernut, iliuusissatut pilersaarutinut ataatsimiinnernullu peqataanernut tunngatillugit piffissap suliatigullu tungaatigut ajornartorsiuteqarput. Illoqarfinni tamani sulianik suliaqartut akornanni atorfiit arlaqartut inuttaqanngillat taarseraattoqaqalunilu, pingaartumilli avannarpasinnerusumi. Sulisut ilinniarsimanngitsut naapertorlugit suliassat oqimaannerannut atatillugu akissaatit appasippallaarnerat taarseraannerujussuarmut pissutaapput.

Ilulissani ingerlatsivimmi sulisoqarnikkut ajornartorsiuteqarneq pissutigalugu suliat Ilaqutariinnut Sullissiviup ingerlatsiviullu akornanni arlaleriarlutik uteqattaartinneqartarput, iliuusissatut pilersaarutit Ilaqutariinnut Sullissivinnit atorneqarsinnaasutut misigineqalernissaasa tungaannut, Ilaqutariinnullu Sullissiviup neqeroorutai ilaannikkut ulikkaanngitsoorneqartarlutik. Ilaqutariinnut Sullissivik ingerlatsivillu Ilaqutariinnut Sullissiviup kikkut sullinnerai ilaanni isumaqatigiinngissutigisarpaat - ilaqutariit atugarliortorujussuit assersuutigalugu angerlarsimaffeqanngitsut imaluunniit atornerluisut, Ilaqutariinnut Sullissivimmit tiguneqartarnissaat ingerlatsivimmit kissaatigineqarpoq, Ilaqutariinnulli Sullissivimmit ilaqutariit taamaattut itigartinneqartarlutik. Illuatungeriit taamaammat sullitat ersarissarneqarnissaat Ilaqutariinnullu Sullissivimmi neqeroorutit atorlugit sullitat assigiinngitsut ikiorneqarsinnaanerat pillugu oqaloqatigiinnissaq kissaatigaat.

Ilaqutariinnut Sullissiviup ingerlatsiviullu akornanni suleqatigiinneq piffissap ingerlanerani allanngorarpoq - pingaartumik ingerlatsivimmi ilinniarsimasunik atorfinitsitsinermik attassinermillu ajornartorsiutit apeqqutaallutik. Ilulissani ingerlatsivimmi ataqatigiinnerusumik inisseeriaaseqalernissamik isumaginninnikkullu misissuinernik pitsaanerusumik isumaginnittalernissamut mianersortumik neriulluartoqarpoq, tamanna sulianik suliaqartartut Danmarkimit tikisinneqartut issiaqateqarlutik ilinniartitsineranni pingaarutilittut ukkatarineqarsimammat.

Upernavimmi ilaqutariit illuata ingerlatsiviullu inuttut ilisarisimalluarneq, ataatsimiinnernut ersarissunik ingerlatseriaaseqarneq salliutitsinerlu kiisalu akisussaaffiit agguataarneqarsimanerisa ersarissuunerannik pissuteqartunik suleqatigiilluarnertik nittarsaappaat. Uummannami sulianik suliaqartut ilaqutariillu illuanni sulisut akornanni inuttut aamma ilisarisimalluarput, taamaattorlu assersuutigalugu aallartissutitut ataatsimiinnernut aalajangersimasumik ingerlatseriaaseqanngilaq, taamaammallu ilaqutariit pisariaqartitaat, iliuuserineqartut imarisaat anguniakkallu ersarittuaannarnatik.

Ilulissani Ilaqutariinnut Sullissivik naapertorlugu Ilulissani Ilaqutariinnut Sullissiviup illoqarfinnilu allani ilaqutariit illui mikinerusut akornanni suleqatigiilluartoqarpoq. Pingaartumik Ilulissani Ilaqutariinnut Sullissivimmit suleqatigiit aallartinneqartartut aqqutigalugit suleqatigiittoqarpoq, taakku ukiumut marloriarlutik ilaqutariit illuinut tikeraartarlutik tamatumalu saniatigut oqarasuaatikkut videokkullu ilaqutariit illui kiffartuunneqarlutik. Illoqarfinnili mikinerusuni Ilaqutariinnut Sullissiviit misigisimapput tikeraartarnerit akuttuallaartut, akulikitsumillu taamaatiinnarneqartarlutik kinguartinneqarlutilluunniit - assersuutigalugu angallannikkut ajornartorsiutit pissutigalugit.

Kommunit akornanni Ilaqutariinnut Sullissiviit akornanni massakkut toqqaannartumik suleqatigiittoqanngilaq, suliani ataasiakkaani ilaqutariit nuukkaangata ingerlatsivinni sulianik suliaqartut akornanni sulianik tunniussisarnerit eqqaassanngikkaanni. Avannaatamili Ilaqutariinnut Sullissivinnit toqqaannartumik suleqatigiittoqarsinnaanissaa kissaatigineqarpoq taamaattoqartillugu ilisimasat pingaaruteqartut annaaneqannginniassammata.

Ilulissani ingerlataqartunut allanut tunngatillugu, najukkami Allorfimmik immikkoortortaqartumi, ilaqutariit aanngajaarniutinik atornerluinermik ajornartorsiuteqartut pillugit suleqatigiilluartoqarpoq. Tamannali illoqarfiit sinnerini najukkani Allorfimmik immikkoortortaqarfeqanngitsuni atuutinngilaq. Ilulissani najukkami aamma qimarngueqarpoq, taannali Ilaqutariinnut Sullissivimmi attuumassuteqanngitsumik pingaarnertut kajumissutsiminnik ingerlatsisunit ingerlanneqarluni. Arnat meeqqallu qimarnguimmiikkallartut taamaammat Ilaqutariinnut Sullissivimmi katsorsarneqarnissamut periarfissaqanngillat.

8.5 Pitsaaliuinermik neqeroorutit tulliuttuni ataatsimoortumik nalilerneqarnerat Avannaata

VIVE naliliivoq, Avannaatami meeqqanut ilaqutariinnullu pitsaaliuinermik neqeroorutit illoqarfiit sisamat akornanni najukkani neqerooruteqarfiusuni assigiinngiiaartorujussuusut. Ilulissani neqeroorutit ataasiakkaat amigaataagaluarlutik neqeroorutit assigiinngitsorpassuit toqqarneqarsinnaapput, taamalu Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutigisinnaasaannut nuna tamakkerlugu kissaatigineqartunut naapertuutipajaarlutik. Suliatigut pisinnaasat aamma qaffasittutut oqaatigineqarsinnaapput, kiisalu ingerlatsiviup Ilaqutariinnullu Sullissiviup akornanni innuttaasut pisariaqartitaannik anguniagaannillu ataatsimut paasinninnissamut anguniakkallu malitseqartittarnissaannut aaqqissuussaasumik suleriaaseqalernissamik inerisaasoqarluni.

Upernavimmi oqaloqatigiinnikkut perorsaanikkullu ilaqutariinnik katsorsaanermik najukkami neqerooruteqarnissaq aamma iluatsissimavoq kiisalu ingerlatsiviup Ilaqutariinnullu Sullissiviup akornanni ingerlalluartutut oqaatigineqarsinnaasumik suleqatigiittoqalersimalluni. Taakku tamarmik isumaqarput illoqarfiup angissusaa eqqarsaatigalugu neqeroorutit assigiinngitsut toqqarneqarsinnaasut siammasissutut oqaatigineqarsinnaammata pitsaaliuillunilu katsorsaanermi aaqqissuussaasumik sulisoqarsinnaalluni. Periaatsinilli immikkuullarinnerusunik neqerooruteqarnissaq ajornakusoorpoq assersuutigalugu meeqqanut kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasunut, kiisalu illoqarfinni Allorfimmik immikkoortortaqartunisut aanngajaarniutinik atornerluinermut katsorsaanerup ilaqutariinnillu katsorsaanerup akuleriissillugit neqeroorutiginissaat ajornakusoorluni. Tamatuma saniatigut sulisut suliatigut ineriartornissaat qulakkeeruminaappoq.

Uummannami neqeroorutit assigiinngitsut toqqarneqarsinnaasut Upernavimmit Ilulissaniillu ikinnerupput katsorsaasunik amigaateqarneq pissutigalugu, avataaniillu ikiorneqarnerunissaq pisariaqartinneqarluni. Tamatuma saniatigut ingerlatsiviup ilaqutariillu illuata akornanni suleqatigiinnermut aalajangersimasumik

ingerlatseriaaseqanngilaq, taamaammallu pitsaaliuinermik sulineq siunertaqannginnerulluni.

Qaanaamit paasissutissat killeqarmata neqeroorutit pitsaassusaat pillugit VIVE oqaaseqarsinnaanngilaq. Qaanaami innuttaasut suliffissaaleqinerujussuarmik, innuttaasut amerlasuut pisortaniit ikiorsiissutisisartut meeqqanillu suliat amerlasuut ajornartorsiutigineqangaatsiarmata, ilaqutariit illuanni sulisut marluk innuttaasut pisariaqartitaannik tunniussiniarnerat ajornakusoorsinnaanera ilimagineqarsinnaavoq.

Ilulissani Ilaqutariinnut Sullissiviup illoqarfinnilu allani ilaqutariit illuisa akornanni suleqatigiinnermik kommuni pilersitsisimavoq. Illoqarfinni allani pitsaaliuinermik neqeroorutit pitsaassusaanik tamanna kivitseqataasimasoq nalilerneqarpoq, illoqarfinnili taakkunani meeqqat ilaqutariillu pisariaqartitaannut tunniussinissamut ukiumut marloriarluni tikeraartarneq naammanngitsoq. Najukkani avataanilu ingerlatsisut naapertorlugit najukkani sulisut suliatigut pisinnaasaat ilinniartitseqqinnikkut siunersiueqatigininnikkullu qaffassarneqarnissaat pisariaqartinneqarpoq immikkuullarissunillu katsorsaanissamik, najukkani sulisunit suliatigut sakkussaqannginnamik ingerlassinnaanngisaannik, akulikinnerusumik neqerooruteqartoqartariaqarluni. Tamanna atuuppoq assersuutigalugu katsorsaanermik ingerlatsinerni, najorluni oqaluunnerit saniatigut internetikkut oqaloqatigiinnermik ilallugit qaammatikkaartumik qaammalluunniit allortarlugu najuunnissamik amerlasuutigut pisariaqartitsisuni.

Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaannik allassimasunik, atuagarsornermut, najoqqutassianut, sullitanut, periaatsinut anguniagassanullu tunngatillugit Ilaqutariinnut Sullissiviit arlaannaalluunniit pigisaqanngilaq, tamannalu pissutigalugu Ilaqutariinnut Sullissiviit neqeroorutaannik neqeroorutillu innuttaasunut naapertuutsinnissaannut innuttaasut, ingerlatsivik suleqatigisallu allat paasinnissinnaanerat ajornakusoorluni.

Kommunini allanisulli Avannaatami ingerlatsiviit akornanni isumaginninnikkut misissuinernut iliuusissatullu pilersaarutinut piffissaliussanut suliatigullu piumasaqaatit naammassiuminaatsinneqarput, kiisalu tamakkiisumik suliamilu qanimut suleqatigiinnissamut piffissaliisinnaanatik. Illoqarfinni tamani sulianik suliaqarnissamut nukissat amerlanngillat, taamaammallu Ilulissani ingerlatsiviup sulianik suliaqarnermi illoqarfinnik allanik kiffartuussisinnaanissaa takorlooruminaalluni - iluseq assersuutigalugu Sermersuumi atorneqartoq, tassani nalunaarutiginninnerit tamarmik Nuummi qitiusumik isumagineqartarlutik, kiisalu isumaginninnermi misissuinerit iliuusissatullu pilersaarutit tamarmik pitsaassusaat Nuummi inunnik isumaginninnermi siunnersortinit qulakkeerneqartarlutik. Ilulissanili suliatigut nukittunerusumik qitiusoqarfimmik pilersitsiniarneq iluatsissappat kommunimi qaninnerusumik suleqatigiittoqarsinnaalissaaq, nalunaarutiginninnernik aaqqissuussamik isumaginninneq kiisalu isumaginninnermi misissuinernik iliuusissatullu pilersaarutinik allassimasunik suliaqarneq najuulluni isumagineqartariaqanngimmat.

Illoqarfiit arlallit ilaqutariinnik katsorsaanermik aallartitsiaartarneq atorneqareerpoq, sulianik suliaqarnerup suli naammassineqanngitsoq Ilaqutariinnut Sullissiviit katsorsaanermik aallartitsisinnaallutik. Ilaqutariit ajornartorsiutaasa ajornerulinnginnissaat pitsaaliorneqarsinnaavoq, illuatungaanili ilaqutariit

ajornartorsiutaasa katsorsaanerullu siunertaa ersarittuaannannginnerannik/ataatsimut paasinniffiujuaannannginnerannik nassataqarsinnaalluni. Ilaqutariinnik katsorsaanermik aallartitsiaartarneq massakkut atorneqarsinnaavoq sumiiffinni arlaqartuni ilaqutariit atugarliortut pillugit najukkani ilisimannilluartoqarnera pissutigalugu. Taamaattorli ilisarisimanninnerup ilaqutariinnik katsorsaanermut atorneqarsinnaasunik sulinermi oqaatsinut nutserneqarsinnaanissaat, tamatumanilu meeqqanik ilaqutariinnillu peqataatitsillutillu kajumissuseqartitsilernissaq unammilligassaavoq.

Ilaqutariinnik katsorsaanermik aallartitsiaartarneq ingerlatiinnassappat - taamalu katsorsaalinnginnermi isumaginninnermi annertuumik misissuisoqarsimanissaanik piumasaqaatinik qasukkaagaanni - innuttasut pisariaqartitaannik ilisimasaqarluarneq tunngavigalugu iliuuseqarnissanut, kiisalu ilaqutariit anguniagaannut anguniarlugillu aqqutissaannut ataatsimut paasinninnissamut allatut piumasaqaateqartoqassaaq. Tamanna misissuinernut, aallartisaatitut malitseqartitsinernullu ataatsimiinnernut peqataanissanut illuatungeriit tamarmik pisussaaffeqarnerulernissaannik nassataqarsinnaavoq, kiisalu suliani ataatsimiinnerit pitsaanerulerlutillu aaqqissuussaanerulernissaannut sulisoqarluni. Tamanna assersuutigalugu pisinnaavoq Ernumanassutsimik uuttuummik sulinerup ingerlateqqinneratigut, tamanna innuttaasut pisariaqartitaannik paasinninnissamut pisariaqartitanullu atatillugu iliuusissanut naleqquttunut ataatsimut oqaaseqalersitsisinnaalluni. Aalajangersimasunik immersugassanik atuinikkut aamma pisinnaavoq, assersuutigalugu Ilulissani innersuussinermut immersugassaq atorneqartartutut ittoq, innuttaasut pisariaqartitaat, siuariartornerannik malitseqartitsinissaq ingerlaqqinnissamilu akisussaaffiit agguataarneqarsimanerannik ersarissaanissaq pillugit ataatsimut paasinninnissamut ataatsimiinnernik aaqqissuussinermut atorneqartartut.

Najoqqutarineqartut

Bengtsson, T. & R.F. Olsen (2021): *Kortlægning af viden om kvalitet i sagsbehandlingen på børne- og ungeområdet*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Dahl, K.M., H.S. Kloppenborg & N.J.M. Pedersen (2020): *Kortlægning af døgninstitutionsområdet i Grønland.* VIVE København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Dahl, K.M., H.S. Kloppenborg, N.J.M. Pedersen, S.T. Luchow & A.K.B.M. Kreutzmann (2021): *Kortlægning af plejefamilieområdet i Grønland.* København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Departementet for Sociale Anliggender og Justitsområdet (2020): *National handlingsplan mod forældres omsorgssvigt af børn 2020-2030. Børn og familier i centrum – et mere sammenhængende børne- og familieområde*. Nuuk: Naalakkersuisut, Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfik.

Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfik (2020b): *Ilaqutariinnermut Naalakkersuisut politikkiat - Naalakkersuisuts familiepolitik 2020-2030.* Nuuk: Naalakkersuisut, Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfik.

Hansen, H., P.R. Skov & K.M. Sørensen (2012): *Støtte til udsatte børnefamilier. En effektmåling af familiebehandling og praktisk pædagogisk støtte*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Hansen, H. (2022): *Børn og unges adgang til psykisk hjælp*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Hestbæk, A.-D., M.W. Strandby & H.L.S. Jensen (2021): *Fra dokumentation til relation i børnesager. Slutevaluering af frikommuneforsøg på børneområdet i Gladsaxe, Guldborgsund og Ikast-Brande Kommuner.* København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Meeqqat tapersersorneqarnissaannut Inatsisartut inatsisaat nr. 20, 26. juni 2017-imeersoq. http://inatsisit.gl/Lov?rid=%7bC0568A94-99F2-442B-A3EB-554FDBF9F77F%7d&sc_lang=kl-GL

Iversen, K., M.W. Strandby, A. Schmidt & H.S. Kloppenborg (2020): *Kommunernes omlægning til en tidligere forebyggende indsats på børn- og ungeområdet. Erfaringsopsamling.* København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Jensen, D.C., M.J. Pedersen, J.H. Pejtersen & A. Amilon (2016): *Indkredsning af lovende praksis på det specialiserede socialområde.* København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Lausten, M., H. Hansen & V.M. Jensen (2013): *God praksis i forebyggende arbejde: En samlet evaluering af Dialogprojektet*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Lausten, M. & A.G. Andreasen (2021): *Karakteristik af udsatte forældre.* København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Mortensen, N.P., H. Hansen & M.G. Olsen (2021): *Evaluering af nyuddannede fra Perorsaanermik Ilinniarfik/Socialpædagogisk seminarium i Ilulissat. Evaluering af matchet mellem lovgivning og forventninger og de nyuddannedes kompetencer.* København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Nørrelykke, H., B. Zeeberg & F. Ebsen (2011): *Myndighed og Leverandør. Samspil og aftaler i socialt arbejde med udsatte børn og unge.* København: Professionshøjskolen Metropol.

Olsen, R.F., T. Egelund & M. Lausten (2011): *Tidligere anbragte som unge voksne*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Pedersen, N.J.M., J.S. Petersen & N.H. Lindeberg (2019): *Analyse af offentlig hjælp.* København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Schnohr, C.W. (2011): *Evaluering af familiecentre 2010/ 2011. Sammenfatning og familiecenterguide*. Nuuk: Naalakkersuisut, Ilaqutariinnut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfik.

Social- og Indenrigsministeriet, Justitsministeriet & Naalakkersuisut (2020): *Kalaallit Nunaanni meeqqanut inuusuttunullu atugarliortunut pitsaanerusumik suliniuteqarnissaq pillugu kalaallit qallunaallu oqartussaasoqarfiisa assigiinngitsunik suliallit akornanni suleqatigiinneq. Inaarutaasumik nalunaarusiaq, aasaanerani 2020* NUUK: Naalakkersuisut.

Socialstyrelsen (2017): *Initiativ om understøttelse af det grønlandske selvstyre på området for socialt udsatte børn og unge i Grønland. Analyserapport.* Odense: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2018*): Strategisk ramme & Faglig retning. Koncept for omlægning til en tidligere forebyggende indsats for børn og unge i udsatte positioner.* Odense: Socialstyrelsen.

Bilag 1 Pitsaaliuinermik suliniutit nalinginnaasumik imarisaat

Ilanngussami Kalaallit Nunaanni pitsaaliuinermik iliuuserineqartut atorneqarnerpaat amerlanertigut imarinerusagaat nassuiarneqarput, naak pitsaaliuinermik iliuuserineqartut taamaattut sumiiffimmiit sumiiffimmut, sulialimmiit sulialimmut allaallu ilaqutariinniit ilaqutariinnut assigiinngiiaartaraluartut (takukkit assersuutigalugit Lausten; Hansen & Jensen, 2013; Hansen, Skov & Sørensen, 2012; Jensen il. il., 2016).

Angajoqqaanut inissinneqarsimasunik meeralinnut neqeroorutit

Angajoqqaat inissinneqarsimasunik meerallit meeqqaminnut inissinneqarsimasunut pitsaasumik attaveqarnerisa attannissaannut ikorfartorneqarnissamik imaluunniit inuttut attaveqarnerit inissiisimanermut pissutaasut allanngortinnissaannut taamalu angajoqqaatut piginnaasat sanarfinissaannut meeqqallu immaqa angerlarteqqinnissaannut periarfissinneqarnissamut ikorfartorneqarnissamik pisariaqartitsisinnaapput. Tamatuma saniatigut ilaqutariinnik paarsisunik kommunimilu sulianik suliaqartunik kingunilimmik suleqatigiinnissamut ikiorneqarnissamut pisariaqartitsisinnaapput. Ikiorneqarneq assersuutigalugu tassaasinnaavoq angajoqqaat ataasiakkaarlugit tarnip pissusaatigut/perorsaanikkut ikorfartorneqarnerat imaluunniit meeqqanik nakkutigineqarluni imaluunniit ikorfartorneqarluni peqateqarsinnaaneq, angajoqqaat meeqqaminnik pitsaasumik attaveqalernissamik/attaveqarnermik attassinissamik ilitsersorneqassallutik.

Perorsaanikkut ikorfartorneqarneq

Angerlarsimaffimmi persorsaanikkut ikorfartorneqarneq imaluunniit angerlarsimaffimmi ikorfartorneqarneq (hjemmehosser) qaleriittarput ilaqutariillu katsorsarneqarnerannik akuttunngitsumik ilaqartinneqartarluni. Amerlasuutigut assigiinngissutigisarpaat perorsaanikkut ikorfartuineq ilaqutariinnut ajornartorsiuteqartorujussuarnut taamalu ilaqutariinnut katsorsaanissamik annertunerusumik neqerooruteqarfigineqartunut sammitinneqartarmat. Iliuuseqarneq ilaqutariit namminneq angerlarsimaffianni ingerlanneqartarpoq, angajoqqaat assersuutigalugu angajoqqaat meeqqallu akornanni attaveqarnermik sanarfinissaannut, ulluinnarni aaqqissuussaasumik ingerlatsilernermut imaluunniit aaqqiagiinnginneq pinngitsoortinniarlugu pitsaasumik attaveqaqatigiinnermut ikorfartorneqartarlutik (Hansen, Skov & Sørensen, 2012).

Ilitsersuilluni oqaloqatiginninnikkullu ilaqutariinnik katsorsaaneq

Ilaqutariinnik katsorsaanermi aalajangersimasunik iliuuserineqartut assigiinngitsorujussuusinnaapput, kisianni ilaqutariinnut tarnikkut inooqatigiinnikkullu ajornartorsiuteqartunut ataasiakkaanut amerlanertigut neqeroorutaasarlutik, meeqqat pisariaqartitaat aallaavigalugit ilaqutariinni sunneeqatigeeriaatsit imminnullu attaveqaqatigiinnerat assersuutigalugu eqimattani aamma/imaluunniit kisimiillutik oqaloqatigiinneranni, neqeroorutit katsorsaanerusinnaallutik ilitsersuinerullutilluunniit. Tamatuma saniatigut ilaqutariinnik katsorsaaneq ulluinnarni suliassanut tunngatillugu ilitsersuinermik imaluunniit pinnguarluni, aamma pinnguaatit sungiusaatillugu atorlugit ilaqutariinni attaveqaqatigiinneq pitsaasumillu ataatsimoorneq pitsanngorsarniarlugit ilaqarsinnaavoq. Ilaqutariinnik katsorsaanermut neqeroorut assigiinngitsunik

sivisussuseqarlunilu sakkortussuseqarsinnaavoq. Ilaqutariinnik katsorsaasut tarnip pissusaanik imaluunniit perorsaanermut tunuliaqutaqartut atorlugit amerlasuutigut ingerlanneqartarput.

Naartusunut aamma 0-2-nik ukiulinnut angajoqqaanut atugarliortunut siusissumik iliuuseqarneq

Kommunit amerlanersaat naartusunut 0-2-nillu ukiulinnut angajoqqaanut atugarliortunut aalajangersimasumik neqerooruteqarput. Neqeroorut angajoqqaanngornissamut sungiusarluni atuartinneqarnermik, perorsaanikkut ikorfartorneqarnermik ilaqutariinnillu katsorsaanermik imaqarsinnaavoq taamaalillunilu periutsinut pullavinnullu killiliinermit sanilliullugu sullitanut aalajangersimasunut aalajangiussaalluni.

Inuusuttunut siunnersuineq katsorsaanerlu

Inuusuttunut siunnersuineq katsorsaanerlu (inuusuttunut siunnersuinermik amerlanertigut taaneqartartoq) siunnersuillunilu katsorsaanermut, inunnut attaveqarfissamik aaqqissuummut kiisalu sammisassaqartitsineq tunngavigalugu neqeroorutinut siammasissumik imaqarpoq, meeqqat suliaqartullu akornanni attaveqatigiinnermik sanarfeqataasussanik, meeqqat pitsanngorsaaqataasussanik kiisalu atugarliornerup aarlerinartumillu pissusilersornerup paasinissaanut atatillugu nassaarinissaannut atuulluni. Inuusuttunik siunnersuineq assersuutigalugu perorsaasunit imaluunniit miljøarbejderinit isumagineqarsinnaavoq.

Meeqqanik kinguaassiutitigut atornerluineq pillugu suliani misissuineq katsorsaanerlu

Meeqqat kinguaassiutimikkut atornerlunneqarsimasut misigisimasaannik mianersortumik misissuiffigineqarnissartik pisariaqartippaat, tamannalu politiit tarnillu pissusaanik ilisimasallit meeqqat kingunerluuteqarfigisaminnik misigisaqarsimasut qisuariartaasiannik ilisimasalinnik suleqateqarluni nalinginnaasumik pisarluni. Meeqqap nammineq qisuariartaatsini paasinissaasa suliarinissaatalu ilikkarnissaat kiisalu imminut naleqartinnini avatangiisiminillu tatiginninnini pigeqqilernissaat siunertaralugit katsorsaalluni sulinermi ilisarsisarnermi pissusilersornermik katsorsaaneq, tassunga ilanngullugu eqqarsaatit, misigissutsit iliuutsillu ataqatigiinnerannik paasinninneq kiisalu kingunerluut ukkataralugu katsorsaaneq atorlugit nalinginnaasumik sulisoqartarpoq (Center for Seksuelt Misbrugte Syd samler behandlingstilbud i Odense - CSM: Syd (csm-danmark.dk).

Angajoqqaanut atugarliortunut Ilaqutariinnut højskolit/ilaqutariit ineriartortinnissaannut pikkorissaanerit

Ilaqutariit ineriartortinnissaannut pikkorissaanerit imaluunniit ilaqutariinnut højskolit ilaqutariinnut ilaqutariittut inuunerminni ajornartorsiuteqarlutik isumaginninnikkut suliaqarfigineqartunut sammisumik eqimattakkaarlugit nalinginnaasumik neqeroorutaapput. Pikkorissaanerit sivisussusaat assigiinngiiaarsinnaapput nalinginnaasumillu saqqummiinerit, sungiusaatit, angerlarluni suliassat oqaloqatigiinnerlu ataatsimoortinneqartarlutik ilaqutariit ulluinnarni ilisimasaqalernissaannik iluaqutaasussanik.

Qimarnguiit

Qimarnguiit arnanut meeqqanullu nakuuserfigineqarsimasunut, nakuuserfigineqarnissamik siorasaarneqarsimasunut imaluunniit ilaqutariittut aappariittulluunniit ajornartoorsimasunut utaqqiisaasumik ineqarfiuvoq. Najugaqartut nakuuserfigineqannginnissaannik isumaginninnerup saniatigut qimarnguiit arnamut meeraqarsimappallu meeraanut nakuuserfigineqarsimanermik misigisap suliarinissaanut imaluunniit siunissami nakuuserfigineqannginnissaq siorasaarneqannginnissarlu siunertaralugu/iliuuseqarfiginiarlugu siunnersuinermik aamma/imaluunniit katsorsaanermik neqerooruteqarput ((https://naalakkersuisut.gl/kl-GL/Naalakkersuisut/Pisut/2019/11/2511_international; Socialstyrelsi, 2018).; Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik, 2018).

Orniguttarfiit

Meeqqat inuusuttullu utaqqiisaasumik sumiiffissaqarnissaa immaqalu angerlarsimasinnaanngitsutut misigigunik unnuiffissaqarnissaat orniguttarfinnit qulakkeerneqassaaq. Orniguttarfiit sullitaat assigiinngiiaarsinnaapput. Orniguttarfiit ilaanni meeqqanut assigiinngiiaartunut ataatsimoornissamik sammisassaqartitsinermillu ualikkut neqerooruteqarput, unnukkorsiornerlu unnuinerlu meeqqanut atugarliortunut taamaallaat neqeroorutigineqarlutik. Orniguttarfiit allat meeqqat atugarliortut inuunermi ilarujussuanni aqqusinermi inuusunut taamaallaat sammisuupput (Isumaginninnermik Aqutsisoqarfik, 2017).

Ajornartoornermi ikiuineq

Illoqarfiit amerlanersaat ajornartoornermi upalungaarsimasoqarput, assersuutigalugu ilungersunartumik ajutoortoqarpat, imminut toquttoqarpat najukkamiluunniit tassanngaannartumik toqusoqarpat atorneqartartunik. Ajutoornerup ajornerulinnginnissaa kiisalu assersuutigalugu takunnittut qanigisaasullu sakkortuumik nalaataqarsimanerup kinguneranik tarnikkut uippakajaarnermik, ersiornermik isummakkulluunniit nanertisimanermik atugaqalernissaasa pitsaaliornissaa ajornartoornermi ikiuinerup qulakkiissavaa. Ajornartoornermi upalungaarsimanermut kommunini tamani Ilaqutariinnut Sullissiviit qitiusumik inissisimapput, ajornartoornermi ikiuinermik pilersaarusiornermut, ataqatigiissaarinermut ingerlatsinermut peqataallutik. Ilaqutariinnut Sullissiviit saniatigut ingerlatsivinni immikkoortortaqarfiit naleqquttut, politiit, qatserisartut peqqinnissaqarfimmilu sulisut ajornartoornermi ikiuunnermut nalinginnaasumik peqataasarput.

Siunnersorneqarnissamik neqeroorutit ammasut

Ilaqutariinnut meeralinnut siunnersorneqarnissamik neqeroorutit ammasut Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu meeqqanut ilaqutariinnullu immikkoortortaqarfinni arlaqartuni nassaassaapput. Innuttaasut tassunga kinaanerminnik isertuussillutik nalinginnaasumik saaffiginnissinnaapput meeqqanik perorsaaneq, avinnermi ajornartorsiutit, atugarissaarnermi ajornartorsiutit, ikinngutigiinnermi ajornartorsiutit imaluunniit aappariinnermi aaqqiagiinnginnerit pillugit apeqquteqartoqarsinnaalluni ilaqutariinnullu katsorsaasumik assigisaannilluunniit pingasut tikillugit oqaloqateqarnissamut periarfissaqarluni.

Ilaqutariinni aqqutissioqatigiinneq

Ilaqutariinni aqqutissioqatigiinneq ilaqutariit attaveqarfiinik peqateqarluni ilaqutariit ajornartorsiutaannik aaqqiissutissarsiorluni pitsaaliuinermik neqeroorutaavoq. Ilaqutariinni aqqutissarsioqatigiinneq siusissumik pitsaaliuillunilu iliuuseqarnermi meeqqallu pillugit suliani ingerlasuni atorneqarsinnaavoq. Meeqqap annertusisamik attaveqarfii immikkuullarissumik ilisimasaqarnerat, misilittagaat tunniussinnaasaallu aalajangiiniarnermi iluaqutaasinnaasut eqqarsaatigineqarput. Annertusisamik attaveqaataasunut kikkut ilaanersut, ingerlatsivillu ilaqutariinni aqqutissioqatigiinnermi qanoq peqataatigissanerat assigiinngisitaarsinnaapput (Ilaqutariinni aqqutissioqatigiinneq sunaava? - Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik - Ilisimasat iluaqutaasut).

MANU - Angajoqqaanut tamanut erninermut angajoqqaanngornissamullu piareersarnissamik neqeroorut

MANU angajoqqaanngortussanut angajoqqaanngorlaanullu 04-nik ukiulinnik qitornalinnut eqimattakkaartumik tunngaveqarluni neqeroorutaavoq. Angajoqqaat ingerlataqarnermi assersuutigalugu naartusup ineriartornera, meeqqat mikinerit ineriartornerat pisariaqartitaallu (assersuutigalugu peqqinnissakkut, inooqataanikkut, misigissutsitigut), angajoqqaat namminneq suliatigut misigissutsitigullu ajornartorsiutaat angajoqqaanngornermilu aappariinnermut ajornartorsiutaasinnaasut paasisaqarfigisarpaat. MANU Kalaallit Nunaanni suliatigut sulisut suleqatigalugit Namminersorlutik Oqartussanut Peqqinnissaqarfimmullu inerisarneqarsimavoq (https://manu.gl; https://www.cefo.dk/manu-foraeldreforberelse-og-foraeldrekurser/).

Peqqissutsimik siuarsaanermik neqeroorutit

Peqqissutsimik siuarsaanermik neqeroorutit innuttaasunut tamanut neqeroorutaapput, assersuutigalugu pujortassaarniarluni pikkorissarnerit, inunnut sanigorserusuttunut timigissaqatigiittartut kiisalu inuit amerlanerusut timigissartalernissaannut peqqinnarnerusumilluunniit nerisaqartalernissamut atuartitsinerit.

VIVE

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD